Židovské pseudepigrafy (též uváděné jako „apokryfy“) jsou spisy, které vznikly v době mezi Starým a Novým zákonem. Bývaly psány pod jménem jiné, zpravidla významné a okruhu čtenářů známé již nežijící osobnosti (řecky PSEUDÉS = nepravý, falešný, EPIGRAFÉ = nápis, název). Většina židovských pseudepigrafních písemností nese název po známých starozákonních postavách (kniha Henochova, Závěť Mojžíšova, Závěti patriarchů, Martyrium Izajášovo apod.), výjimečně po postavách mimobiblických (knihy Sibylliny, Aristeas), a je apokalypticky orientována, tj. pronikavě zaměřena na zlom věků a na příchod mesiáše. Tyto spisy, které jsou významným svědectvím života a myšlení doby, do níž vstoupilo evangelium, nebyly většinou dosud vydány v češtině. První část třídílného výboru nejzávažnějších židovských pseudepigrafů nyní předkládáme v překladu členů Starozákonní překladatelské komise České biblické společnosti.

ISBN 978-80-7429-360-3

KNIHY TAJEMSTVÍ A MOUDROSTI · III ·

KNIHY TAJEMSTVÍ A MOUDROSTI III.

MIMOBIBLICKÉ ŽIDOVSKÉ SPISY: PSEUDEPIGRAFY

/ VYŠEHRAD /

Titulní list staroslovanského rukopisu Zjevení Abrahamova ze 14. stol.

KNIHY TAJEMSTVÍ A MOUDROSTI

III. MIMOBIBLICKÉ ŽIDOVSKÉ SPISY: PSEUDEPIGRAFY

USPOŘÁDAL
ThDr. ZDENĚK SOUŠEK

VYŠEHRAD
PRAHA
2013

NAKLADATELSTVÍ DĚKUJE ŽIDOVSKÉMU MUZEU V PRAZE ZA VSTŘÍCNÝ PŘÍSTUP
PŘI POSKYTNUTÍ MATERIÁLŮ K REPRODUKCI

PRÁCE NA PŘEKLADU BYLA V ROCE 1998 FINANČNĚ PODPOŘENA
GRANTOVOU AGENTUROU UNIVERZITY KARLOVY

Na obálce a přebalu jsou použity detaily dvou pláštíků na Tóru
(Morava, 1735 a 1837) ze sbírek Židovského muzea v Praze

© ThDr. Zdeněk Soušek, PhDr. Renata Novotná, CSc., Mgr. Jiří Farský,
Dr. Vladimír Kajlík, PhD., Mgr. Lucie Kopecká, prof. ThDr. Petr Pokorný, DrSc.,
prof. PhDr. Stanislav Segert, PhDr. Josef Šimandl, 2013

ISBN 978-80-7429-360-3

OBSAH

Zkratky, znaky, vysvětlivky 9

Předmluva 13

TŘETÍ KNIHA MAKABEJSKÁ
Úvod *(ThDr. Zdeněk Soušek)* 15
Text (z řečtiny), poznámky a odkazy
(Starozákonní překladatelská komise – SZPK) 17

ČTVRTÁ KNIHA MAKABEJSKÁ
Úvod *(ThDr. Zdeněk Soušek)* 34
Text (z řečtiny), poznámky a odkazy
(SZPK, upravil ThDr. Zdeněk Soušek) 36

ZJEVENÍ ABRAHAMOVO
Úvod *(Dr. Vladimír Kajlík, PhD.)* 61
Text (ze staroslověnštiny), poznámky a odkazy
(Dr. Vladimír Kajlík, PhD.) 66

ZÁVĚŤ ABRAHAMOVA
Úvod *(Mgr. Jiří Farský)* 86
Text (z řečtiny), poznámky a odkazy
(Mgr. Jiří Farský) 90

NANEBEVZETÍ MOJŽÍŠOVO
Úvod *(PhDr. Josef Šimandl)* 136
Text (z latiny) a poznámky
(PhDr. Josef Šimandl) 141
Odkazy *(ThDr. Zdeněk Soušek)* 141

MODLITBA MENAŠEHO
Úvod *(ThDr. Zdeněk Soušek)* 152
Text (z řečtiny), poznámky a odkazy *(SZPK)* 154

ÓDY ŠALOMOUNOVY
Úvod *(prof. PhDr. Stanislav Segert)* 156
Text (ze syrštiny) a poznámky
(prof. PhDr. Stanislav Segert 160
básnická úprava PhDr. Renata Novotná, CSc.)
Odkazy *(ThDr. Zdeněk Soušek)* 160

SYRSKÉ ŽALMY
Úvod *(prof. PhDr. Stanislav Segert)* 202
Text (ze syrštiny) a poznámky
(prof. PhDr. Stanislav Segert 204
básnická úprava PhDr. Renata Novotná, CSc.)

JOSEF A ASENAT
Úvod *(prof. ThDr. Petr Pokorný, DrSc.)* 210
Text (z řečtiny) *(Mgr. Lucie Kopecká)* 216

ZKRATKY A ZNAKY

1. STARÝ ZÁKON

Gn – 1. Mojžíšova (Genesis)
Ex – 2. Mojžíšova (Exodus)
Lv – 3. Mojžíšova (Leviticus)
Nu – 4. Mojžíšova (Numeri)
Dt – 5. Mojžíšova (Deuteronomium)
Joz – Jozue
Sd – Soudců
Rt – Rút
1S – 1. Samuelova
2S – 2. Samuelova
1Kr – 1. Královská
2Kr – 2. Královská
1Pa – 1. Paralipomenon
2Pa – 2. Paralipomenon
Ezd – Ezdráš
Neh – Nehemjáš
Est – Ester
Jb – Jób
Ž – Žalmy
Př – Přísloví
Kaz – Kazatel
Pís – Píseň písní
Iz – Izajáš
Jr – Jeremjáš
Pl – Pláč
Ez – Ezechiel
Da – Daniel
Oz – Ozeáš
Jl – Jóel
Am – Ámos
Abd – Abdijáš
Jon – Jonáš
Mi – Micheáš
Na – Nahum
Abk – Abakuk
Sf – Sofonjáš
Ag – Ageus
Za – Zacharjáš
Mal – Malachiáš

2. NOVÝ ZÁKON

Mt – Matouš
Mk – Marek
L – Lukáš
J – Jan
Sk – Skutky apoštolské
Ř – Římanům
1K – 1. Korintským
2K – 2. Korintským
1Tm – 1. Timoteovi
2Tm – 2. Timoteovi
Tt – Titovi
Fm – Filemonovi
Žd – Židům
Jk – Jakubova
1Pt – 1. Petrova
2Pt – 2. Petrova

Ga – Galatským
Ef – Efezským
Fp – Filipským
Ko – Koloským
1Te – 1. Tesalonickým
2Te – 2. Tesalonickým
1J – 1. Janova
2J – 2. Janova
3J – 3. Janova
Ju – Judova
Zj – Zjevení Janovo

3. KNIHY DEUTEROKANONICKÉ, APOKRYFNÍ A PSEUDEPIGRAFNÍ

Arst – Aristeas
1Bár (v ČEP: Bár) – 1. Báruk
2Bár – 2. Báruk (Bárukova apokalypsa)
3Ezd – 3. Ezdráš
4Ezd – 4. Ezdráš
1Hen – 1.Henoch (etiopský)
2Hen – 2.Henoch (staroslověnský)
JosAs – Josef a Asenat
Jub – Jubilea
Júd – Júdit
1Mak – 1. Makabejská
2Mak – 2. Makabejská
3Mak – 3. Makabejská
4Mak – 4. Makabejská
Mdr – Kniha moudrosti
MIz – Martyrium Izajášovo
MMen – Modlitba Menašeho
MoJk – Modlitba Jákobova
NMojž – Nanebevzetí Mojžíšovo
ÓŠal – Ódy Šalomounovy
pDa – přídavky k Da
pEst – přídavky k Est
3Sib – 3. Sibyllina
4Sib – 4. Sibyllina
5Sib – 5. Sibyllina
Sír – Sírachovec
SkF – Skutky Filipovy
SkJ – Skutky Janovy
SkT – Skutky Tomášovy
SŽ – Syrské žalmy
Tób – Tóbit – Tóbijáš
ZAbr – Závěť Abrahamova
A – delší recenze
B – kratší recenze
ZPatr – Závěti patriarchů
ZjAbr – Zjevení Abrahamovo
ZjEl – Zjevení Eljášovo
ZjMojž – Zjevení Mojžíšovo
ZjPavl – Zjevení Pavlovo (Visio sancti Pauli)
ŽŠal – Žalmy Šalomounovy
ŽAE – Život Adama a Evy

4. BIBLICKÉ TEXTY

H. – hebrejský text (Biblia hebraica)
O' – řecká Septuaginta
V – latinská Vulgata
P – syrská Pešitta
K – Bible kralická
ČEP – Český ekumenický překlad

5. RABÍNSKÉ SPISY

JewEnc – The Jewish Encyclopedia, New Edition, New York, London
PesR – Pesikta rabati
R – Midraš raba (za zkratkou biblické knihy)
rab.lit. – rabínská literatura
T – Tosefta (dodatky k Mišně, zkratka před zkratkou knihy)

a) Mišna, Tosefta, Talmud

Abot – Pirqé Abot (část traktátu Talmudu nazvaného Nezikin)
AZ – Aboda zara (traktát Talmudu)
Ber – Berachot (traktát Talmudu)
BB – Baba batra (traktát Talmudu)
BM – Baba mecia (traktát Talmudu)
Chag – Chagiga (traktát Talmudu)
Chul – Chulin (traktát Talmudu)
Er – 'Erubin (traktát Talmudu)
Joma – Joma (traktát Talmudu)
Ket – Ketubót (traktát Talmudu)
Meg – Megila (traktát Talmudu)
Men – Menachót (traktát Talmudu)
MQ – Moed qatan (traktát Talmudu)
Pes – Pesachim (traktát Talmudu)
Qid – Qidušin (traktát Talmudu)
RH – Roš ha-šana (traktát Talmudu)
Sanh – Sanhedrin (traktát Talmudu)
Šab – Šabat (traktát Talmudu)
Tan – Tanchuma-Jelamdenu
TanB – Tanchuma-Jelamdenu, 2.recenze vydání:Buber

b) Midraše

ARN – Abot de Rabi Natan/Avod de-rabi Natan
GnR – Midraš ke knize Genesis
ExR – Midraš ke knize Exodus
LvR – Midraš ke knize Levitikus
NuR – Midraš ke knize Numeri
DtR – Midraš ke knize Deuteronomium (Debarim raba [38])
MidŽ – Midraš k žalmům (Midraš Tehilim)
PesR – Pesiqta rabati (Midraš)
PetM – Petirat Moše (Midraš) [36]
PRK – Pesiqta de Rab Kahana (Midraš)
SHJ – Sefer ha Jašer (Midraš dle Joz 10,13),
SifNu – Sifré Numri

6. RŮZNÉ SPISY

AntBibl – Les Antiquités Bibliques
Dion.Per. – Dionisios Periégétés
Fil. – Filón Alexandrijský:
Abr. – De Abrahamo
Leg.Gai. – De legatione
Virt. – De virtutibus
Vit.Mos – Vita Mosis
Jos.Fl. – Josephus Flavius:
Ant. – Antiquitates
Bel. – Bellum Judeorum
1KlemK – Klement Římský,
1. list Korintským
Migr.Abr. – De migratione
Abrahami
Vidévdát – Zákon proti
zlým duchům (Avesta)

7. OSTATNÍ ZKRATKY

ar. – aramejsky
cit. – citováno podle
dosl. – doslova
et. – etiopsky
h., hebr. – hebrejsky
fol. – folium/list
k. – kapitola
mj – mimo jiné
n, nn – následující verš, verše
NZ – Nový zákon
nz – novozákonní
par. – paralelní místa
pk – překlad
pl – plurál (množné číslo)
pod. – podobně
r. – roku
rkp – rukopis, rukopisy
ř. – řecky
s., str. – strana
sg – singulár
(jednotné číslo)
sr – srovnej
SZ – Starý zákon
sz – starozákonní
tj. – to jest
tzv. – tak zvaný
v., vv. – verš, verše
var. – varianta
vk – výklad
zv. – zvaný
: – srovnej (v odkazech)
:: – v protikladu k
= – rovná se
// – paralela
+ – přidáno
– – vynecháno
> – přešlo v
< – vzniklo z

VYSVĚTLIVKY

kurzivou – jsou psány potřebné překladatelské doplňky
drobnými písmeny abecedy ($^{abc...}$ –) jsou označovány poznámky, číslice označují verše
poznámky a odkazy jsou na konci kapitol nebo nadpisem uvedených oddílů

PŘEDMLUVA

V „Knihách tajemství a moudrosti" jsme chtěli českého čtenáře seznámit s nejdůležitějšími židovskými pseudepigrafy, s knihami z doby mezizákonní a doby novozákonní, z nichž mnohé našly oblibu i v některých křesťanských kruzích prvních staletí, knihami, které jsou důležitou pomůckou k pochopení novozákonní doby, jejího duchovního a kulturního, ale i společenského ovzduší (bližší vysvětlení viz v předmluvě k I. svazku).

Do třetího, posledního, svazku jsme zařadili následující knihy:

Třetí kniha Makabejská, která vypráví o událostech zhruba o půl století před makabejským povstáním a podává legendu o vzniku svátků (obdobných svátkům purim), které slavili židé usazení v Egyptě.

Čtvrtá kniha Makabejská, traktát, kterým na podkladě stoické filosofie pisatel vysvětluje helénskému okolí význam a sílu židovské víry v Boha.

Zjevení Abrahamovo, jehož první část pojednává o tom, jak Abraham poznává pravého Boha a stává se jeho služebníkem, a druhá podává Abrahamova vidění budoucnosti jeho potomků až do skončení ‚tohoto věku'.

Závěť Abrahamova ve dvou verzích, delší a kratší; obě obsahují vyprávění o tom, jak Bůh poslal archanděla Michaela (Míkaela), aby připravil Abrahama na smrt.

Nanebevzetí Mojžíšovo začínající Mojžíšovým pověřením Jozua, aby se ujal vedení lidu, a pokračující viděním budoucích událostí až do smrti Heroda Velikého a začátku vlády jeho synů.

Modlitba Menašeho zdůvodňující, proč bezbožný a modlářský král Menaše dosáhl vysokého věku a zemřel v pokoji.

Ódy Šalomounovy – sbírka 42 písní připisovaných králi Šalomounovi.

Syrské žalmy – soubor 5 nekanonických žalmů zachovaných v syrském znění.

Josef a Asenat – spis pocházející z prostředí helénistického diasporního židovstva v Alexandrii nebo v jejím okolí vysvětluje, jak si Boží vyvolený Josef mohl vzít za ženu Egypťanku.

ThDr. Zdeněk Soušek

TŘETÍ KNIHA MAKABEJSKÁ

ÚVOD

Název knihy „Třetí kniha Makabejská" neodpovídá jejímu obsahu. Nejen že se o Makabejcích vůbec nezmiňuje, nýbrž je situována do období zhruba o půl století před makabejským povstáním a do egyptského prostředí. Snad jen vzdáleně obdobný motiv ohrožení a záchrany židů nasvědčuje, že byla přiřazena k Makabejským knihám jako doklad protivenství, které museli židé překonávat v prostředí řecké kultury a civilizace. Pro předmakabejské situování bývá někdy označována též jako ‚První kniha Makabejská' (sr. Kraličtí v 5. dílu Šestidílky).

Ve svých sedmi kapitolách podává legendu o vzniku svátků židů usazených v Egyptě, které jsou obdobou svátků purim (sr. Est).

Král Ptolemaios IV. Filopatór (222–205 př. Kr.) navštívil po vítězství nad Antiochem III. Velikým (u Rafie r. 217 př. Kr.) Jeruzalém, kde byl sice uctivě přivítán, ale nebyl vpuštěn dovnitř chrámu (k. 1,1–2,24). Rozzloben vydal po návratu do Egypta nařízení, kterým všechny židy, s výjimkou těch, kdo by se odřekli své víry, určil k likvidaci; měli být rozdupáni rozdrážděnými slony (k. 2,25–5,22). K tomu účelu byli židé, kteří zůstali věrni víře otců, deportováni na stadion u místa Schedia; zázračným přímým Božím zásahem však byli zachráněni a králova nenávist vůči židům se změnila v náklonnost (k. 5,23–6,29). Dal jim právo slavit každoročně slavnost na památku zázračného zachránění, zaručil jim svobodu a ochranu, dovolil jim potrestat odpadlíky (k. 6,30–7,16). Získali zpět vše, co původně měli, a nabyli vážnosti ve svém okolí (k. 7,17–23).

Spis poskytuje cenný vhled do postavení židů v helénistické diaspoře, zejména v Egyptě. Přesto, že část (a možná značná) okolního obyvatelstva jim nebyla příznivě nakloněna, oni zůstávali věrni víře otců a v poslušnosti Božího zákona. Ve velké úctě měli jeruzalémský chrám, jehož svatost považovali za nedotknutelnou. Kdo pro získání výhod a přízně pohanského okolí zapřel svou víru, byl hoden smrti. Pohanské vládce se snažili přesvědčit o své svébytnosti, která je i jim ku prospěchu.

Za místo vzniku 3. knihy Makabejské lze s velkou pravděpodobností považovat Alexandrii, kde byla patrně v 1. stol. př. Kr. řecky sepsána. Je znám též její starověký překlad do syrštiny.

LITERATURA:

TEXTY: řecký – Septuaginta, ed. A. Ralfs, 1949

PŘEKLADY:
E. Kautzsch, Apokryphen und Pseudepigraphen des Altem Testaments, 1900
P. Riessler, Altjüdisches Schrifttum ausserhalb der Bibel, 1928
R. Charles, The Apocrypha and Pseudepigrapha of the Old Testament, 1913
J. H. Charlesworth, The Old Testament Pseudepigrapha sv. 2, 1985
Starý zákon, překlad s výkladem – Apokryfy, 1985 (z něhož je překlad s několika drobnými úpravami přetištěn)

PTOLEMAIOS FILOPATÓR

Vítěz nad Antiochem

1 [1]Když se Filopatór[a] dozvěděl od těch, kteří se navrátili, že Antiochos obsadil jeho opěrná místa, povolal celé vojsko, pěší i jízdu, vzal s sebou svou sestru Arsinoé a vytáhl až k Rafii, kde tábořil Antiochos se svým *vojskem.* [2]Jakýsi Theodotos se rozhodl, že *ho* připraví o život. Vzal s sebou nejstatečnější Ptolemaiovy vojáky, kteří mu byli již dříve podřízeni, a v noci se vplížil do Ptolemaiova stanu, aby jej zabil a ukončil tak válku. [3]Ale Dositheos, pokládaný za syna Drimylova, rodem žid, který později odpadl od Zákona a odcizil se otcovským ustanovením, krále odvedl a ve stanu uložil bezvýznamného člověka, jehož pak stihlo to, co bylo připraveno pro *Ptolemaia.* [4]V urputném boji získával převahu Antiochos. Arsinoé s rozpuštěnými vlasy objížděla vojsko a napomínala je s nářkem a slzami, aby bojovali statečně sami za sebe i za své děti a ženy, a slibovala *jim,* když zvítězí, po dvou hřivnách zlata. [5]A tak se stalo, že nepřátelé byli v urputném boji poraženi a mnozí upadli do zajetí. [6]Když *Ptolemaios* šťastně unikl tomuto úkladu, rozhodl se navštívit a povzbudit okolní města. [7]Současně udělo val chrámům dary a posiloval poddané, aby byli dobré mysli.

---

[a]Ptolemaios IV. Filopatór

V Jeruzalémě

[8]Židé k němu poslali některé starší z rady, aby ho pozdravili a předali mu dary i blahopřání k vítězství. O to ochotněji je chtěl co nejdříve navštívit. [9]Po příchodu do Jeruzaléma obětoval Nejvyššímu Bohu a přinesl děkovnou oběť vhodnou pro toto Místo. Když navštívil toto Místo, byl překvapen jeho důstojností a nádherou. [10]Byl tak uchvácen výzdobou chrámu, že v mysli zatoužil do chrámu vejít. [11]Řekli mu, že to není dovoleno ani *věřícím* z tohoto národa, ba ani žádnému

z kněží. Jen jediný, představený všech, velekněz, tak smí učinit, a to jen jednou za rok. Ale *Ptolemaios* se nedal přesvědčit. [12]Nedal si říci ani když mu přečetli Zákon, a prohlásil, že *tam* musí vejít. Řekl: „I když ostatní byli této pocty zbaveni, není nutné, aby byla odepřena mně." [13]Také se zeptal, proč mu jinde nikdo z místních *kněží* nezabránil vejít do chrámu. [14]Někdo neprozřetelně prohodil, že je zlé, když se takovou věcí vychloubá. [15]„To se stalo bez výčitek," řekl, „proč bych neměl vejít, ať už to chtějí, nebo ne!" [16]Tu kněží v bohoslužebném rouchu padli *na tvář* a prosili Nejvyššího Boha, aby pomohl v nastalé tísni a odvrátil nátlak tvrdě naléhajícího *Ptolemaia*, a naplnili chrám křikem a pláčem. [17]Ti, kteří zůstali v městě, prchali vyděšeni, protože mysleli, že se stalo něco neblahého. [18]Také panny uzavřené v pokojích vyběhly i s matkami *do ulic*, sypaly si prach a popel na hlavu a zaplnily ulice nářkem a pláčem. [19]I nedávno zasnoubené opustily své svatební komůrky a bez ohledu na náležitou ostýchavost pobíhaly zmateně po městě. [20]Dokonce i matky a chůvy porůznu opustily novorozence doma i na ulicích a úprkem spěchaly k nejvýš *svatému* chrámu. [21]Ti, kdo se tam shromáždili, různě se modlili za *odvrácení* toho, čeho se *Ptolemaios* svévolně domáhal. [22]S nimi *tu* byli i někteří odvážní občané, kteří nechtěli ustoupit jeho zatvrzelosti a *dovolit*, aby naplnil své předsevzetí. [23]Volali do zbraně a vybízeli *k útoku:* „Je třeba i zemřít za Zákon otců!" Tím způsobili na tom místě značné pobouření. Jen stěží je od toho členové rady a starší odvrátili a přiměli je, aby se přidali k modlitbě ostatních. [24]Množství *lidu* mezitím zůstávalo na modlitbách. [25]Stařešinové obklopující krále se různě snažili jeho zatvrzelou mysl odvrátit od umíněného rozhodnutí. [26]On však všechno opovážlivě zavrhl a již se chystal uskutečnit svůj utkvělý záměr. [27]Když to viděli i *lidé* jeho družiny, připojili se k *židům* v modlitbách k tomu, kdo má veškerou moc, aby pomohl v přítomném *ohrožení* a nenechal nepotrestané takové svévolné a drzé jednání. [28]Z velkého a mocného křiku shromážděného davu povstal nepopsatelný hluk. [29]Zdálo se, že křičí nejen lidé, ale že hučí i hradby a samy základy *země* a že všechno raději zvolí smrt než poskvrnění *svatého* Místa.

(1,9) : Gn 14,18 **(11)** Lv 16,2.29n.34

Velekněžova modlitba

2 [1]Velekněz Šimeón sklonil kolena a rozpřáhl ruce směrem k chrámu a pokorně se modlil: [2]„Panovníku Hospodine, Králi nebes a Vládce všeho stvoření, nade všechny svatý, Vladaři všemohoucí, pomoz nám, těžce ztrápeným, od *toho* svévolného a nečistého, který se opovážlivě naparuje ve *své* moci. [3]Ty jsi stvořil všechno a nade vším vládneš spravedlivě a soudíš ty, kdo jednají pyšně a násilně. [4]Ty jsi zničil dřívější pachatele nepravostí a byli *mezi nimi* i obři[a], kteří spoléhali na vlastní sílu a odvahu. Na ně jsi uvedl nezměřitelné množství vod. [5]Ty jsi spálil ohněm i sírou Sodomské, kteří sveřepě páchali zvrácenosti a zjevně propadli špatnostem. Učinil jsi je odstrašujícím příkladem budoucím pokolením. [6]Ty jsi zkoušel opovážlivého faraona, který chtěl zotročit tvůj lid, svatého Izraele, mnohými a různými tresty, ukázal jsi *mu* svou sílu a zjevil jsi v nich svou velkou moc. [7]A když pronásledoval *tvůj lid* s vozy a množstvím vojska, potopil jsi *je* v mořské hlubině. Ty však, kdo uvěřili v tebe, Vládce všeho stvoření, jsi bezpečně převedl. [8]Oni viděli skutky tvé ruky a chválili tebe, Všemohoucího. [9]Ty, Králi, který jsi stvořil neohraničitelnou a nezměřitelnou zemi, vyvolil jsi toto město a zasvětil jsi toto Místo svému jménu; ačkoli sám nic nepotřebuješ, oslavil jsi *je* nádherou *své* přítomnosti a ustavil je k slávě svého velikého a vzácného jména. [10]Z lásky k izraelskému domu jsi slíbil, že i kdybychom odpadli *od tebe* a dostali se do soužení, přijdeme-li k tomuto Místu a budeme-li se modlit, že naše prosby vyslyšíš. [11]A ty jsi věrný a pravdivý! [12]Naši otcové byli často sužováni a ty jsi jim v ponížení pomáhal a vytrhoval je z velikého nebezpečí. [13]Pohleď nyní, svatý Králi: Jsme ponížení za svoje mnohé a veliké hříchy a byli jsme podrobeni našim nepřátelům a stali jsme se bezmocnými. [14]A v naší bídě se chce tento zpupný a ničemný *člověček* dopustit násilí na tvém svatém Místě, které je na zemi zasvěceno jménu tvé slávy. [15]Tvůj příbytek, nebesa nebes, je lidem nedosažitelný, [16]ale protože se ti zalíbilo mít svou slávu ve svém lidu izraelském, posvětil jsi toto Místo. [17]Netrestej nás pro nečistotu těchto lidí ani nás nekárej pro *jejich* ničemnost, aby se svévolníci nechvástali ve svém vzteku ani nejásali vychloubačným jazykem:

[18],My jsme pošlapali dům svatosti jako se pošlapávají domy s modlami.' [19]Sejmi naše hříchy, zahlaď naše přestoupení a zjev svoje milosrdenství v této hodině. [20]Rychle nám pospěš *vstříc* se svým slitováním, vlož chválu do úst těch, kteří poklesli *na mysli* a byli sevřeni v duši, a daruj nám pokoj!"

[21]Na to vševidoucí Bůh a přesvatý *Pán* vyslyšel prosby, které odpovídaly jeho vůli, a potrestal toho, jenž se tak velmi vypínal pýchou a zpupností. [22]Zmítal se sem tam, jako třtina ve větru a posléze ležel na zemi nehybně s ochrnutými údy a nemohl ani vydat hlas, *jak* byl sevřen spravedlivým soudem[b]. [23]Když jeho přátelé a tělesná stráž spatřili, jak byl náhle zasažen přísným trestem, báli se, aby nepřišel o život a rychle jej odtáhli, ohromeni nesmírným strachem. [24]Za čas se opět vzpamatoval, ale *obdržená* výstraha ho nevedla k lítosti. Odejel s krutým vyhrožováním.

---

[a]narážka na Gn 6,4, kde však hebrejský text tyto ‚obry' příznačně charakterizuje jako ‚zrůdy' [b]toto legendární vyprávění připomíná obdobný Boží soud nad Héliodórem v 2Mak 3

(2,4) Gn 6,4 **(5)** Gn 19,24n **(6)** Ex 7,14–12,42 **(8)** Ex 15,1nn **(9n)** 1Kr 8,16.33n

Návrat do Egypta

[25]Když se vrátil do Egypta, jeho zloba ještě vzrostla příčinou jeho dříve zmíněných spolustolovníků a přátel vzdálených všeho spravedlivého. [26]Nejenže se oddal nesčetným nezřízenostem, ale vystupňoval *svou* zpupnost, že všude dával podnět ke zlým řečem, a mnozí z přátel, kteří sledovali královo chování, sami také následovali jeho příkladu. [27]Předsevzal si, že *židovský* národ veřejně potupí. Dal postavit na prostranství u věže sloup a na něm vytesat nápis, [28]že nikdo, kdo nebude obětovat *modlám*, nesmí vstoupit do své svatyně, že všichni židé mají být zapsáni jako nevolníci a ti, kdo se postaví na odpor, mají být násilím předvedeni a popraveni. [29]Kdo budou zapsáni, měli být na těle označeni vypáleným Dionýsovým znamením, *to jest* břečťanovým listem, a pak zařazeni do *svého* dřívějšího postavení. [30]Aby se nezdálo, že je nepřátelsky *zaujat* vůči všem, dal připsat: Da-

jí-li někteří přednost tomu, připojit se k zasvěcencům *do mystérií*, nechť mají práva stejná jako alexandrijští občané.

[31]Někteří z předních, kteří si již dříve ošklivili zbožné zvyky města *Jeruzaléma*, snadno se přidávali *k zasvěcencům*, jako by jim z budoucích styků s králem kynula nějaká veliká čest. [32]Většina však vytrvala s upřímnou duší a neodpadla od *pravé* zbožnosti. Beze strachu si navzájem pomáhali penězi tak, aby mohli přežít, a snažili se uniknout zápisu [33]v dobré naději, že jim bude poskytnuta pomoc; ty, kdo od nich odpadli, si ošklivili, považovali je za nepřátele *svého* národa, přestali se s nimi stýkat a neznali se k nim.

Ohrožení židů

3 [1]Když se to ten bezbožník dozvěděl, tak se rozzuřil, že soptil nejen proti alexandrijským *židům*, ale chystal se zakročit co nejpřísněji i proti těm, kdo bydleli na venkově. Přikázal, aby byli bezodkladně shromážděni na jedno místo a nejhorším způsobem zbaveni života. [2]Zatímco se toto dálo, byla *záměrně* šířena špatná pověst o *židovském* národu lidmi, kteří také chtěli *židům* škodit. Tvrdili, že je *židé* připravují o zákonná práva. [3]Židé však králům zachovávali oddanost a stálou věrnost. [4]Ctili Boha a žili podle jeho Zákona. Proto se v něčem odlišovali a něčemu se vyhýbali. Proto je někteří měli v nenávisti. [5]Oni však své jednání zdobili dobrými skutky, takže si jich všichni lidé vážili. [6]Ale cizinci toto krásné jednání, které bylo všeobecně známé, vůbec neuznávali. [7]Zato zdůrazňovali jiný způsob v bohoslužbě a v jídle, tvrdili, že tito lidé nejsou nakloněni ani králi ani *jeho* moci a že se snaží, aby z nich neměl *žádný* prospěch, a zahrnovali je vším možným hanobením. [8]Řekům ve městě se neděla křivda, ale když viděli, že náhle a nečekaně došlo k pobouření a srocování proti *židům*, a že *jim* nemohou pomoci, protože jim v tom bránilo vladařské nařízení, těžce to nesli a povzbuzovali *je* a věřili, že se to k dobrému obrátí. [9]*Říkali*, že tak početné společenství, které se ničím neprovinilo, nemůže *Bůh* přehlédnout. [10]Také někteří sousedé a přátelé, kteří s nimi udržovali styky, je tajně brali k sobě a slibovali jim, že je budou chránit a všemi způsoby podporovat.

[11]*Král,* domýšlivý na to, že se mu dosud všechno dařilo, nedbal na moc Nejvyššího Boha. Rozhodl se vytrvat nadále ve svém záměru, a napsal proto tento list proti *židům*: [12]„Král Ptolemaios Filopatór velitelům i vojákům v Egyptě i jinde *posílá* pozdrav a *přeje* zdar. [13]Mně se vede dobře i naše záležitosti se *daří*. [14]Sami víte o našem válečném tažení do Asie, které bylo, jak jsem předvídal, zdárně dokončeno díky neochabující pomoci bohů a naší chrabrosti. [15]Pokládali jsme za správné získat obyvatele Koilé Sýrie a národy Foiníkie nikoli silou zbraní, ale vlídností a velkou lidumilností i ochotou prokazovat jim dobrodiní. [16]V různých městech jsme poskytovali chrámům velké příjmy. Přišli jsme i do Jeruzaléma, abychom poctili chrám těch nešlechetníků, kteří nikdy neupustí od své zaslepenosti. [17]Ti sice náš příchod uvítali *pěknými* slovy, ve skutečnosti však byli neupřímní. Když jsme chtěli vstoupit do chrámu a poctít jej nádhernými a překrásnými dary, [18]ve své staré marnivosti nám zabránili ve vstupu bez ohledu na naši svrchovanou moc, s níž dobrotivě pečujeme o veškerý lid. [19]Oni nám však ukázali zjevnou nelibost. Jako jediní ze všech národů se tvrdošíjně vzpírali králům a svým dobrodincům a nechtěli uznat, co se patří. [20]My jsme přes jejich *pošetilost* přešli a vítězně jsme se vrátili do Egypta. Všem národům jsme vyšli laskavě vstříc a učinili, co se sluší. [21]Tím jsme uvedli ve známost jejich *zdejším* soukmenovcům, že nechceme vzpomínat ve zlém, nýbrž pamětlivi spojenectví a odedávna jim s upřímností prokazovaných *laskavostí* v tisíci případech, chtěli jsme změnit *jejich úděl.* Rozhodli jsme se dát jim občanská práva v Alexandrii a připustit jejich účast v tamějších chrámech. [22]Jenže oni to špatně pochopili a ve zlobě, která je v nich zakořeněna, odmítli dobro a přiklonili se ke zlu. [23]Nejenže odmítli nedoceněné občanství, nýbrž slovem i mlčením hanobí hrstku těch, kteří se vůči nám chovají upřímně. Neustále číhají, jak by nás nešlechetným nátlakem pohnuli, abychom změnili své ustanovení. [24]Na základě důkazů jsme pevně přesvědčeni, že se s námi v ničem neshodují, a proto chceme zabránit tomu, abychom neměli v zádech jako nepřátele tak nebezpečné zrádce a barbary, kdyby proti nám ná-

hle vypuklo povstání. [25]Rozkazujeme proto, aby v okamžiku, kdy dojde tento dopis, nám byli tamní *židé* s ženami i dětmi, pokoření, ponížení a důkladně spoutaní, posláni k popravě, a to co nejohavnější a nejpotupnější, jak se patří na zlovolníky. [26]Jakmile budou potrestáni, máme za to, že se naše záležitosti pro budoucí časy upevní a utvrdí a budou dobře zabezpečeny. [27]Kdokoli by ukryl někoho z židů, od starce až po nemluvně či kojence, bude usmrcen s celou rodinou nejhorším způsobem. [28]Kdo ochotně zradí *ukrývajícího se,* ten obdrží majetek provinilce, nadto z královské pokladny dva tisíce drachem, bude ověnčen a získá svobodu. [29]Každé místo, kde bude odhalen ukrytý žid, ať je zpustošeno, vypáleno a zbaveno všeho živého na věčný čas." [30]Tak zněla předloha toho výnosu.

Úklady proti židům

4 [1]Všude, kam se dostalo toto *královo* nařízení, uspořádali pro pohany hostiny na státní útraty, s jásotem a veselím, jako by se teď volně projevila stará nenávist zakořeněná v jejich mysli. [2]Židům však nastal nevýslovný zármutek, žalostný nářek a pláč. Hoře pálilo jejich srdce, jak truchlili nad nenadálou záhubou, která jim najednou hrozila. [3]Nebylo kraje, nebylo města, nebylo okrsku, nebylo vůbec obydleného místa, které by nebylo plné kvílení a nářků. [4]Městští velitelé je hromadně vyháněli tak ukrutně a nemilosrdně, že i někteří nepřátelé plakali nad jejich vyobcováním a mysleli na nejistý konec života, když měli před očima jejich neobyčejné trápení. [5]Tu byl vlečen zástup bělovlasých starců. Popoháněni beze všeho studu násilím k rychlé chůzi, nutili ke spěchu své stářím opotřebované, zkřivené a nemotorné nohy. [6]Mladým ženám, které nedávno vešly do svatební komůrky k manželskému spolužití, nastalo kvílení místo potěšení; byly vlečeny nezahalené, s vlasy *ještě* napuštěnými olejem a *teď* posypanými prachem a z úst jim místo svatebních písní zněl nářek; tak šly zbědované a trápené cizinci. [7]Spoutané, všem na odiv, byly vlečeny násilím až k místu, kde se nastupovalo na lodě. [8]A jejich mladí manželé měli místo věnců provazy na šíji; místo hodování a radovánek

s lehkou myslí rozkvetlého mládí prožívali zbylé svatební dny v žalu a viděli podsvětí *ležící* u svých nohou. [9]Jako zvěř byli zahnáni v železných okovech na loď. Někteří byli přikováni za šíje k veslařským lavicím, jiné spoutali na nohou pevnými pouty. [10]Nad nimi byl strop z tlustých prken, takže po celou plavbu seděli v temnotě, a jednali s nimi jako se zrádci.

[11]Připluli k místu nazývanému Schedia, kde podle rozkazu krále končila jejich plavba. Zde je dal *král* shromáždit na závodišti před městem. Bylo to místo velice prostorné a vhodné k tomu, aby byli vystaveni na podívanou všem, kdo přicházeli do města nebo odtud odcházeli jinam, a aby se nestýkali s *městskou* posádkou a nebyli vpuštěni do města. [12]Ale potom se dozvěděl, že jejich krajané z města k nim tajně vycházeli a oplakávali neslavný a truchlivý úděl svých bratří. [13]Rozhněval se a nařídil, aby s nimi naložili stejně jako s oněmi a aby je neušetřili žádného trestu. [14]Dále *rozkázal,* aby byl pořízen soupis celého *toho* rodu, a to jmenovitě; ne proto, aby byl zotročen podle předchozího nařízeni, ale aby byl mučen zmíněným již způsobem a v jednom dni zcela vyhlazen. [15]Konal se tedy jejich soupis s neobyčejnou pílí a spěchem od rána do večera, a po čtyřiceti dnech byl přerušen, aniž ho ukončili.

[16]Král pak naplněn velkou a ustavičnou radostí pořádal hody k poctě všech model a ve své mysli, pobloudilé od pravdy, a nečistými ústy velebil němé modly, které nemohou ani mluvit ani nikomu pomáhat; proti Bohu Nejvyššímu však mluvil nepatřičně. [17]Když uplynulo oněch zmíněných *čtyřicet dnů,* písaři oznámili králi, že nemohou dokončit soupis židů pro jejich nesmírné množství. [18]Jsou prý roztroušeni po *celé* zemi, někteří v domech, jiní na *jiných* místech, takže *je* nedokáží *sepsat* ani všichni velitelé v Egyptě. [19]*Král* se na *písaře* zle obořil, jako by se byli dali podplatit a uchýlili se k této výmluvě. [20]Nakonec ho však přesvědčili, když mu ukázali, že už nezbyl ani papyrus ani psací rákos, protože *všechen* vypotřebovali. [21]To způsobila nepřemožitelná Prozřetelnost, která přispěla z nebe židům na pomoc.

Záchrana před slony

5 [1]Neoblomným hněvem ovládaný a vztekem zaslepený *král* si zavolal Hermóna, který měl na starosti slony. [2]Rozkázal *mu*, aby příští den slony, kterých bylo pět set, napojili neředěným vínem smíchaným s plnými hrstmi kadidla, a pak je, rozdrážděné hojným nápojem, vyvedli i usmrcení židů[a]. [3]Když ten rozkaz vydal, vrátil se k hodování, k němuž sezval ty ze svých přátel a vojska, kteří chovali k židům největší nenávist. [4]Správce slonů Hermón *mezitím* příkaz přesně provedl. [5]Večer vyšli strážci *židů*, svázali ubožákům ruce a učinili na noc všechna bezpečnostní opatření v domnění, že *celý* ten rod bude najednou úplně vyhuben. [6]Pohanům se opravdu zdálo, že židé v této tísni, ve vězení a v poutech, jsou zbaveni jakékoli ochrany a pomoci. [7]Ale oni volali k Všemohoucímu Hospodinu, který má moc nad každou mocí, ke svému milosrdnému Bohu a Otci. Vzývali ho s pláčem a nepřetržitým voláním, [8]aby zmařil ten bezbožný záměr *namířený* proti nim a aby je velkorysým zjevením vytrhl z bezprostředně hrozící záhuby. [9]Tak stoupala k nebi jejich nepřetržitá modlitba.

[10]Hermón, když dal napojit slony, takže přesyceni vínem a kadidlem byli zdivočelí, dostavil se ráno ke dvoru, aby podal hlášení králi. [11]Ale milostivý Dárce, který má od věků svůj překrásný výtvor, totiž spánek, a sesílá ho v noci nebo ve dne, komu sám chce, tehdy ho část seslal na krále. [12]Hospodinovým zásahem král upadl do příjemného a hlubokého spánku. Tak byl docela zmařen jeho bezbožný záměr a jeho pevný úmysl se minul cíle. [13]Židé unikli hodině jim předem určené a chválili svého svatého Boha a znovu prosili toho, který se dává usmířit, aby ukázal sílu své mocné ruky zpupným pohanům. [14]Když už bylo téměř půl desáté *denní hodiny* a určený svolavatel viděl, že se hosté shromáždili, přistoupil ke králi, aby ho probudil. [15]Stěží jej vzbudil a naznačil mu, že už nastal čas k hostině a zmínil se o *hostech*. [16]Král ho vyslechl, zasedl k pitce a vybídl ty, kdo přišli k hostině, aby zaujali místa proti němu. [17]Když se to stalo, vybízel je, aby se po zbývající čas hodování plně oddali veselí pro poctu, které se jim pozváním dostalo. [18]A jak se zábava protahovala, král dal zavolat Hermóna a s příkrou výčitkou se tázal, proč připustili, že židé přežili

přítomný den. [19]Ten vysvětloval, že rozkaz té noci splnil, a jeho přátelé mu to dosvědčovali. [20]Leč *král*, horší než Falaris[b] svou krutostí, řekl: „Ať za to děkují *mému* dnešnímu spánku. Ale na zítřejší den připrav slony stejným způsobem k vyhlazení těch zlořečených židů!" [21]Když to král pověděl, všichni *to* ochotně schvalovali a rozešli se do svých domovů, [22]kde, místo co by se oddávali spánku, trávili noc vymýšlením toho, jak všemožně tupit ty, kteří jim připadali tak ubozí.

[23]Jakmile ráno zakokrhal kohout, připravil Hermón ta divoká zvířata a zahnal je do velké ohrady. [24]Zástupy z města se proudem hrnuly na tu žalostnou podívanou a netrpělivě čekaly na svítání. [25]Židé, kteří se znovu ocitli v nejkrajnější tísni, se slzami a nářky spínali ruce k nebi a vysílali vroucí modlitby k Nejvyššímu Bohu, aby jim zas přišel co nejdříve na pomoc. [26]Slunce ještě ani nevyslalo své *první* paprsky a král již přijímal své přátele, když přistoupil Hermón a vybízel krále, aby vyšel, že je vše připraveno, jak si přál. [27]*Král* ho vyslechl a byl překvapen neslýchanou *výzvou, aby* vyšel. Vůbec se nemohl na nic upamatovat a ptal se, co je to za věc, která se má s takovou naléhavostí vykonat? [28]To způsobil Bůh, který vládne nade vším; způsobil totiž, že *král* nadobro zapomněl na své předešlé nařízení. [29]I oznámil *mu* Hermón a všichni přátelé, že jsou připraveni sloni i vojenské oddíly: „Podle tvého výslovného rozkazu, králi!" [30]Ale *král* se po té řeči náramně rozhněval, protože Boží Prozřetelnost mu zatemnila mysl, hrozivě na Hermóna pohleděl a řekl: [31]„Kdyby tu byli tví rodiče nebo tvé děti, dal bych je divoké zvěři jako hojnou kořist místo nevinných židů, kteří mně i mým předkům prokazovali stálou a pevnou věrnost. [32]Ano, nebýt toho, že jsme byli společně vychováni, že jsme si byli blízcí a žes konal dobrou službu, zaplatil bys to životem místo nich." [33]Tak si Hermón vysloužil nečekanou pohrůžku a v jeho obličeji a vzezření bylo vidět, jak je vyděšen. [34]Přátelé se jeden po druhém zachmuřeně vytráceli a rozpustili všechny shromážděné, aby každý šel po své práci. [35]Když se židé dozvěděli, co král učinil, velebili Boha, Krále králů, který se *takto* zjevil k jejich pomoci.

---

[a]Josephus Flavius (contra Appionem II.5, 53–55) toto rozhodnutí připisuje až Ptolemaiovi VII. Fyskónovi (145–116 př. Kr.). [b]Falaris, původem z Rhodu, stal se v 6. stol. př. Kr. tyranem na Sicílii a proslul svou ukrutností. Dal prý zhotovit z bronzu dutou po-

dobu býka, v níž zaživa dával upéci odsouzence k smrti. Jejich křik mu připomínal řev býka.

(5,7) : Ex 14,25 :2Kr 19,19.32

Nový úklad proti židům

[36]Po čase král uspořádal stejným způsobem hostinu a vybízel k účasti na veselí. [37]Zavolal si *zase* Hermóna a obořil se na něj: „ Bídníku, kolikrát je ti třeba totéž přikazovat? [38]Připrav ještě teď slony na zítřek k zahubení židů!“ [39]Královi společníci, kteří s ním stolovali, se divili jeho vrtkavé mysli a upozorňovali: [40]„Králi, jak dlouho nás budeš jako nerozumné zkoušet? Už potřetí poroučíš vyhladit *židy*, a když k tomu má dojít, měníš najednou úmysl a odvoláváš, co jsi ustanovil. [41]Město je již zneklidněno stálým očekáváním, lidé se srocují a je veliké nebezpečí, že začnou drancovat.“

[42]Král, zcela jako Falaris[b], propadl nerozumu, nedbal na proměnu své mysli, která židy zachránila, a zavázal se nesplnitelnou přísahou, že je bez odkladu pošle do Hádu[c], rozdupané koleny a kopyty *rozdivočelých* zvířat, [43]a že potáhne do Judska, celé je srovná se zemí a *zničí* ohněm a mečem, že zapálí chrám, do kterého mu nedovolili vstoupit, a jednou provždy v něm učiní konec všem obětem. [44]Jeho přátelé a příbuzní se zaradovali, rozešli se v důvěře *v uskutečnění královych slov* a dali rozestavit hlídkové oddíly na nejvhodnějších místech města. [45] Správce nad slony podle rozkazu přivedl zvířata do téměř zuřivého stavu opojnými nápoji – vínem smíchaným s kadidlem – a připravil je tak, že budila hrůzu. [46]Když se na úsvitu místo před závodištěm naplnilo nesčíslným množstvím *lidu*, vstoupil *Hermón* do paláce a pozval krále k tomu, co bylo připraveno. [47]Ten, plný zuřivého hněvu v bezbožném srdci, vyrazil ven spolu s davem i se slony. Chtěl se na vlastní oči, bez lítosti v srdci, dívat na přichystanou krutou záhubu odsouzených. [48]Židé už viděli *oblak* prachu a slyšeli hrozný hluk, jak sloni přicházeli k bráně, a za nimi vojenský doprovod i davy *lidí*. [49]Byli přesvědčeni, že nastala jejich poslední chvíle, to, nač s hrůzou čekali. Propukli v pláč a nářek, líbali se navzájem,

objímali své příbuzné, otcové padali do náručí synům, matky dcerám; jiné *matky* měly u prsu novorozeňata, sající naposled mléko. [50]Když si však uvědomili, jak předešle na sobě zakusili zázračnou pomoc z nebe, vrhli se všichni svorně na zem, matky odtrhly děti od prsu, [51]a volali silným hlasem a prosili Vládce všemohoucího, aby zjevil svou slávu a slitoval se nad nimi, i když už stojí před branami smrti.

---

[b]viz za vv. 5,1–35 [c]označení říše mrtvých v řecké mytologii

Eleazarova modlitba

6 [1]Jakýsi Eleazar, vážený muž z kněží té krajiny, úctyhodného stáří a života ozdobeného všemi ctnostmi, přerušil starší, kteří kolem něho volali ke svatému Bohu, a modlil se *sám:* [2]„Králi, Vládce veliký, Bože nejvyšší a všemohoucí, který s milosrdenstvím řídíš všechno tvorstvo, [3]shlédni na potomky Abrahamovy, na děti Jákoba, svatého tvého, na lid tvého svatého podílu, jenž *jako* cizinec v cizí zemi nespravedlivě hyne. Otče, [4]ty jsi zahubil faraona, někdejšího vládce Egypta, když se svévolně vyvyšoval se zpupnou drzostí, potopil jsi ho s množstvím vozů a pyšným vojskem do moře, ale nad Izraelovým rodem jsi dal vzejít světlu svého milosrdenství. [5]Tys *potřel* zpupného Sancheríba, krále asyrského, když se vychloubal nesčíslným vojskem a zabral celou zemi mečem a útočil na tvé svaté město s drzou opovážlivostí. Ty, Panovníku, jsi ho potřel a ukázal mnohým pronárodům svou sílu. [6]V Babyloně jsi tři mládence vytrhl z rozpálené pece, kterou jsi svlažil rosou, když oni se sami vydali na smrt, aby nemusili sloužit modlám; ani vlas jim nebyl zkřiven, a plameny jsi obrátil proti jejich nepřátelům. [7]Ve zdraví jsi vyvedl na světlo Daniela, když byl nenávistně osočen a shozen jako kořist do jámy lvům. [8]Shlédl jsi na Jonáše chřadnoucího v břiše *mořského* netvora a ukázals ho, Otče, neporušeného všem jeho domácím. [9]I nyní se rychle ukaž těm z rodu Izraele, kteří trpí křivdu od ohavných *a* svévolných pohanů, ty, bohatý na milosrdenství, který nenávidíš pýchu a všechny dovedeš ochránit. [10]Vytrhni nás, Panovníku, z rukou nepřátel, a byl-li náš život po-

skvrněn pobýváním v cizině, sám nás můžeš zahladit smrtí, jak se tobě zalíbí. [11]Jenom ať ctitelé marností svým nicotným *modlám* nedobrořečí za záhubu těch, které ty miluješ, a ať neříkají: ‚Hle, jejich Bůh je nevysvobodil.' [12]Proto ty, který máš všechnu moc a sílu a jsi Věčný, pohleď nyní *a* smiluj se nad námi, kteří nezaviněně, jen pro zpupnost svévolníků, máme zemřít jako zrádci. [13]Ať se dnes pohané zdesí tvé nepřemožitelné moci, ty Vznešený, který máš moc vysvobodit Jákobův rod. [14]Za to se slzami prosí celé množství těchto dětí i se svými rodiči. [15]Ukaž, Hospodine, všem pohanům, že jsi s námi a žes neodvrátil od nás svou tvář, ale jak jsi řekl: ‚Neodvrátím se od nich, i když budou v zemi nepřátel', tak to učiň, Hospodine!"

(6,4) Ex 14,28 **(5)** 2Kr 19,36 **(6)** Da 3,13–30 + pDa 3,50 **(7)** Da 6,17n **(8)** Jon 2,11 **(15)** Lv 26,44 Dt 30,1–4

Andělské zjevení

[16]Eleazar právě skončil svou modlitbu, když se král ubíral na závodiště, i se zvířaty a celým houfem vojska. [17]Židé to viděli a vykřikli hlasitě k Nebi, takže se přilehlá údolí ozývala ozvěnou a celý tábor byl zachvácen nezadržitelným nářkem. [18]Tu ukázal svou svatou tvář přeslavný, všemohoucí a pravý Bůh, otevřel brány nebes a z nich sestoupili dva andělé zářící jasem a hrozivého vzezření. Všichni je viděli kromě židů. [19]Postavili se proti vojsku nepřátel, naplnili je zmatkem a děsem, takže se nemohli hnout *z místa.* [20]I královo tělo strnulo a zapomenutí ochromilo jeho urputný hněv. [21]A zvířata se obrátila proti ozbrojenému vojsku, které je doprovázelo, a rozdupala a usmrtila je.

Podivuhodné vysvobození

[22]Králův hněv se obrátil v pláč a lítost kvůli tomu, co dříve zamýšlel. [23]Když slyšel křik a viděl, jak blízko jsou všichni smrti, plakal a hněvivě hrozil svým přátelům: [24]„Osobujete si královskou moc a krutostí jste předstihli tyrany. Pokoušíte se mne, vašeho dobrodince, zbavit

vlády i hrdla, a chystáte tajné věci, které království neprospívají. [25]Kdo vyvedl z domovů ty, kteří věrně hlídali pevnosti naší země, a bez příčiny je zde shromáždil? [26]Kdo bezprávně zahrnul pohanou ty, kteří nám od začátku byli věrněji oddáni než ostatní národy, a byli přečasto od lidí vystaveni největším nebezpečím? [27]Rozvažte ihned jejich nespravedlivá pouta, nechte je v pokoji odejít domů a odprosteje za to, co jste jim učinili. [28]Propusťte na svobodu syny všemohoucího, nebeského živého Boha, který dával našemu jednání stálý zdar a slávu od času našich předků až po nás." [29]Tak řekl *král* a židé byli ihned zbaveni pout a velebili svého svatého Boha, který *je* vysvobodil ze smrti.

[30]Král se pak vrátil do města. Dal si předvolat svého správce nad příjmy a rozkázal mu, aby židům vydával víno a jídlo k hostině po sedm dní, neboť rozhodl, aby se vším veselím slavili památku *svého* vysvobození na místě, kde se domnívali, že zahynou. [31]A tak ti, kteří byli předtím tupeni a blízko podsvětí, ba jednou nohou v něm, místo hořké a přežalostné smrti postavili před sebe čiši vysvobození. Na místě, které mělo být jejich záhubou i hrobem, s radostí postavili lehátka k hostině. [32]Místo žalozpěvu zapěli píseň otců a chválili Boha Spasitele, který činí divy; místo naříkání a vzdechů uspořádali taneční reje jako projev pokojné radosti. [33]Také král při té příležitosti vystrojil slavné hody a děkoval vytrvale Nebi za svou nenadálou záchranu. [34]Mnozí měli předtím za to, že židé zahynou a stanou se kořistí ptactva, a s radostí je sepisovali. Teď vzdychali a hanbili se a jejich roznícená odvaha zhasla beze cti. [35]Židé však, jak jsme už řekli, uspořádali taneční reje, hodovali a zpívali radostné chvalozpěvy a žalmy. [36]A společně ustanovili, že po celou dobu svého pobytu v cizině budou památku těch dní slavit po všechna pokolení jako radostné svátky, ne pro pití a hýření, nýbrž proto, aby *pamatovali*, jak je Bůh vysvobodil. [37]Pak předstoupili před krále s prosbou, aby je propustil domů.

[38]Úředníci sepisovali *židy* po čtyřicet dní, od dvacátého pátého *dne měsíce* pachón do čtvrtého *dne měsíce* epifi, a k zahubení židů byly určeny tři dny, od pátého do sedmého *dne měsíce* epifi. [39]Avšak Vládce veškerenstva ukázal slavným způsobem své milosrdenství a všechny je bez úhony vysvobodil. [40]*Židé* hodovali až do čtrnáctého

dne měsíce epifi[a] a král jim poskytoval vše potřebné. Potom požádali *krále*, aby je propustil. [41]Král je pochválil a velkomyslně napsal následující list pro jednotlivé velitele měst.

[a]tyto každoroční alexandrijské slavnosti se konaly ve dnech 8.–14. epifi (= 3. až 9. července); podobné slavnosti jsou doloženy i pro Ptolemaidu (7,17–23) a konaly se patrně i jinde na památku šťastně přežitých pogromů

(**34**) 3Mak 4,14n

Nový králův list

7 [1]„Král Ptolemaios Filopatór velitelům v Egyptě a všem, kdo jsou pověřeni správou *státních záležitostí, posílá* pozdrav a *přeje* zdar. [2]I nám se daří dobře i našim dětem, neboť veliký Bůh řídil naše záležitosti tak, jak jsme si přáli. [3]Někteří z našich přátel na nás stále zlovolně a vydatně naléhali a přemluvili nás, abychom shromáždili židy, žijící v tomto království, a ztrestali je jako odpadlíky zvláště vybranými tresty. [4]Tvrdili totiž, že dokud se tak nestane, nemohou být naše záležitosti dobré pro jejich nevraživost vůči všem národům. [5]Proto je sem přivedli v poutech ztýrané, jako otroky, ba dokonce jako zrádce, aby je poslali na smrt, bez soudu a bez vyšetřování, s krutostí větší než jaká je u Skythů[a]. [6]My jsme jim přísně pohrozili, ale darovali jsme jim život podle své blahovůle, kterou chováme ke všem lidem. Avšak poznali jsme, že nebeský Bůh bezpečně ochraňuje židy a bojuje za ně vždy jako otec za své děti. [7]Uvážili jsme i jejich pevnou přátelskou příchylnost k nám i k našim předkům, a zprostili je proto právem každého obvinění. [8]Všem jsme nařídili, aby se vrátili domů do svých míst. Nikdo jim nesmí nikde ubližovat ani je tupit pro věci, jež se jim bez příčiny staly. [9]Neboť vězte: Budeme-li proti *židům* připravovat cokoli zlého, nebo jim způsobíme jakoukoli trpkost, nebudeme mít proti sobě člověka, nýbrž Boha Nejvyššího, který má všechnu moc a jemuž nikdo neunikne. On takové činy pomstí. Buďte zdrávi!“

[a]Skythové byli ve starověku proslulí svou mimořádnou krutostí

Potrestání odpadlíků

[10]Když židé dostali tento list, nepospíchali s odchodem, ale žádali krále, aby mohli sami podle zásluhy potrestat ty z židovského rodu, kteří dobrovolně odpadli od svatého Boha a od Božího Zákona. [11]Tvrdili, že ti, kteří kvůli břichu přestoupili božská přikázání, nebudou nakloněni ani příkazům krále. [12]*Král* uznal, že mají pravdu, pochválil je a dal jim plnou moc, aby odpadlíky od Božího Zákona vyhladili na každém místě jeho království, svobodně, bez zvláštního královského pověření nebo dohledu. [13]Kněží a všechen lid za to králi náležitě poděkovali a rozešli se za radostného zpěvu Halelújah. [14]Každého provinilce ze svého národa,kterého na cestě dopadli, trestali a pro výstrahu popravili. [15]Toho dne popravili přes tři sta mužů a radovali se, že vyhladili poskvrněné. [16]Ale ti, kdo se až do smrti pevně drželi Boha a prožili plné vysvobození, odešli společně z města s radostí a jásotem, ověnčeni všelijakými vonnými květy, děkovali Bohu svých otců a zpívali chvalozpěvy a libě znějící písně odvěkému Spasiteli Izraele.

Šťastný návrat

[17]Přišli pak do Ptolemaidy, nazývané pro ráz místa Rodoforos[b]. Tam na ně čekalo loďstvo po sedm dní podle úmluvy. [18]Uspořádali tu hostinu na památku vysvobození, neboť král ochotně poskytl každému všechno, co potřebovali až do svého návratu domů. [19]Potom se pokojně nalodili s patřičným díkůčiněním. Přitom si ustanovili, že po celý čas svého pobytu v cizině budou s radostí oslavovat tyto dny. [20]Zasvětili je tím, že na místě, kde slavili hostinu, vztyčili sloup a prohlásili je za *místo* modliteb. Chráněni královým nařízením vraceli se bez úrazu, svobodni, plní radosti po zemi, po moři i po řece každý do svého domova. [21]Přitom měli u nepřátel víc vlivu než dřív; byli ve vážnosti a obáváni, a na svém majetku neutrpěli žádnou újmu. [22]Každý dostal nazpět všechno, co vlastnil před soupisem. Pokud

z *toho* měli něco jiní, vraceli to s velkou bázní, neboť Nejvyšší Bůh dokonale činil veliké věci k záchraně svého *lidu*. [23]Na věky buď veleben *ten*, který vysvobozuje Izraele. Amen.

---

[b]tj. ‚Nesoucí růže', volně: Růžodol

ČTVRTÁ KNIHA MAKABEJSKÁ

ÚVOD

Ač podle názvu knihy „Čtvrtá Makabejská" by se mohlo soudit, že náleží mezi výpravné spisy, není tomu tak. Tato kniha je filosofický traktát o vládě ‚zbožného' rozumu nad vášněmi a pudy. Označení „Makabejská" získala zřejmě proto, že její pisatel užil jako dokladu pro vůdčí myšlenku spisu obšírného vyprávění z makabejské doby.

Kniha byla sepsána řecky, nejspíše v době kolem začátku křesťanského letopočtu. Jejím autorem je bezpochyby řecky vzdělaný žid (nebo proselyta?), věrný ctitel Zákona. Řeckého vzdělání použil k tomu, aby svému helénistickému okolí předložil jemu srozumitelným způsobem význam a sílu židovské víry v Hospodina a poslušnosti jeho Zákona. Učinil tak na podkladě stoické filosofie. Avšak stoickým pojmům a myšlenkám dal náplň židovské theologie a z jejího úhlu stoické pojmy také vysvětluje. Takže např. výraz „filosofie" má v jeho pojetí význam nikoli volného lidského bádání, ale hledání moudrosti v Zákoně a Prorocích; „rozum", nejednou uváděný přívlastkem „rozvážný" nebo dokonce „zbožný", je taková myšlenková činnost a rozhodování, které jsou v souladu s vírou; „ctnosti" jsou projevy poslušnosti Zákona, atd. Citlivě zkomponoval stoickou odvahu snášet bolest s židovskou myšlenkou o zastupné bolesti spravedlivých k očištění hříšného lidu, stejně jako řecké myšlenky o nesmrtelnosti s židovskými představami o životě věčném.

Po úvodním sdělení hlavních témat: prokázat, že zbožný rozum ovládá vášně a pudy, a poradit čtenářům, aby se zabývali „filosofií", tzn. „hloubáním" o pravdě vedoucí k věčnému životu, jak ji zjevuje

Zákon a Proroci (1,1–12), pisatel témata rozvíjí (1,13–35) a dokládá jednak biblickými příklady (Josef, Mojžíš, Jákob a David – 2,1–3,18), jednak, po intermezzu o záchraně židů a chrámu po zrádném jednání „jistého Šimeona" (3,19–4,14), obsáhle poukazuje na věrnost svědků z makabejské doby (Eleazar – 4,15–7,23, zbožná matka a jejích statečných sedm synů – 8,1–17,24). Končí výzvou potomkům k následování zbožnosti svědků z minulých generací.

Jak styl knihy nasvědčuje, vznikla v prostředí židovké diaspory uprostřed helénského obyvatelstva. Takové prostředí bylo jednak v Egyptě, zejména v Alexandrii, jednak Sýrii, najmě kolem Antiochie. Za pravděpodobnější se předpokládá prostředí alexandrijské.

Řecký text knihy nacházíme ve starých biblických rukopisech Septuaginty: Sinaiticu a Alexandrinu. Vaticanus ji neobsahuje.

LITERATURA:

TEXTY: řecký – Septuaginta, ed. A. Ralfs, 1949

PŘEKLADY:
E.Kautzsch, Apokryphen und Pseudepigraphen des Alten Testaments, 1900
P. Riessler, Altjüdisches Schrifttum ausserhalb der Bibel, 1928
R. Charles, The Apocrypha and Pseudepigrapha of the Old Testament, 1913
J. H. Charlesworth, The Old Testament Pseudepigrapha sv. 2, 1985
Starý zákon, překlad s výkladem – Apokryfy, 1985 (z něhož je překlad s některými úpravami přetištěn)

ZÁMĚR KNIHY

Nadvláda zbožného rozumu nad vášněmi

1 [1]Hodlám prokázat filosoficky zdůvodněné tvrzení, že zbožný rozum ovládá vášně, a při tom vám dobře poradit, abyste se ochotně zabývali filosofií. [2]Neboť poučení je každému nutné k vědění a obsahuje chválu největší ctnosti – rozumnosti. [3]Je jasné, že rozum vládne vášním bránícím moudrosti, jako je obžerství a smyslnost, [4]ale je i jasné, že vládne vášním překážejícím spravedlnosti, jako třeba zlobě, i vášním bránícím statečnosti, jako hněvivosti, strachu a bolesti. [5]Někteří by mohli namítnout: „Jak to, když rozum vládne vášním, že nevládne zapomnětlivosti a neznalosti?" Ta námitka je směšná! [6]Rozum nevládne totiž svým vlastním vášním, ale *vášním* nepřátelským spravedlnosti, statečnosti a moudrosti, a to ne tak, že by je ničil, ale že se jim nepoddává. [7]Že zbožný rozum vládne vášním, vám mohu dokázat na mnoha různých příkladech, [8]ale hodlám to dokázat mnohem úplněji na statečnosti těch, kdo umírali pro ctnost, totiž Eleazara, sedmi bratrů a jejich matky. [9]Tito všichni totiž pohrdli bolestmi až k smrti a ukázali, že rozum vládne vášním. [10]Je mou povinností při této příležitosti pochválit za ctnosti ty muže, kteří i s matkou v té době zemřeli; k jejich poctě je chci prohlásit za blahoslavené. [11]Obdivováni pro statečnost a vytrvalost nejen ode všech lidí, ale i od mučitelů, stali se příčinou, že se nad národem uvolnilo tyranství. Skrze ně byla vlast očištěna, neboť zvítězili nad tyranem svou vytrvalostí. [12]O tom budu mít hned možnost mluvit. Podle svého zvyku začnu se základní úvahou, pak se obrátím k pojednání o těch *statečných* a budu přitom chválu vzdávat všemoudrému Bohu.

---

(11) 4Mak 6,29 17,21

Rozum vskutku ovládá vášně

[13]Zkoumejme tedy nyní, je-li rozum *vskutku* vládcem vášní. [14]Rozlišme, co vlastně je rozum a co vášeň, jaké jsou druhy vášní a je-li rozum vladařem jich všech. [15]Tedy: rozum je úsilí o život v přímosti, nade vše cenící moudrost. [16]Moudrost pak je znalost božských i lidských věcí i jejich příčin. [17]Ona je učitelkou Zákona, jí se učíme o *všem* božském zbožně, o lidských věcech užitečně. [18]Jako projevy moudrosti se představují rozumnost, spravedlnost, statečnost a sebeovládání. [19]Nejpřednější ze všech je rozumnost, jíž rozum vládne vášním. [20]Nejvýznamnější druhy vášní jsou dva: rozkoš a bolest, z nichž každá je vlastní *tělu* i duši. [21]Okolo bolesti a rozkoše jsou sdruženy mnohé vášně další. [22]Před rozkoší je žádostivost, za rozkoší ukojení. [23]Před bolestí je strach, za bolestí smutek. [24]Vzrušení je vášeň společná rozkoši i bolesti, když si člověk uvědomí, že se mu něco stalo. [25]S rozkoší je pak *spojeno* zlověstné nutkání, neobyčejně silné pro všechny vášně, [26]ať duševní, jako chlubivost, chtivost peněz, slavomam, svárlivost, nevěrnost, pomlouvačnost, [27]či tělesné, jako obžerství, hltavost a hýření. [28]Jako rozkoš a bolest jsou dvě odnože těla a duše, tak tyto odnože mají zase mnohé vedlejší výrůstky. [29]Nejvyšší hospodář, rozum, pak každý z nich očišťuje, odstřihuje, omotává, rovná, zavlažuje a všemi způsoby zušlechťuje tyto výhonky pocitů a vášní. [30]Neboť rozum je vládce ctností a tvrdý vladař vášní. Že rozum je samovládce vášní, to vidíte na činech bránících sebeovládání. [31]Sebeovládání totiž je ovládání žádostí. [32]Žádosti jsou jednak duchovní, jednak tělesné, a je jasné, že rozum vládne jim oběma. [33]Když jsme někdy sváděni k požitku ze zakázaných jídel a odvracíme se od nich, zda to není proto, že rozum je schopen ovládat choutky? Já si to aspoň myslím, [34]takže když máme chuť na různé maso vodních zvířat, ptáků a čtvernožců zakázaných nám Zákonem, odvoláváme pro nadvládu rozumu. [35]Rozvážný rozum drží na uzdě choutky vášní, rozum umlčuje všechna hnutí těla.

---

(34) Lv 11 Dt 14

2 [1]Jaký div, že žádosti duše, když užily něčeho krásného, vyprchají? [2]V tom právě se proslavil rozvážný Josef, že rozvahou ovládl touhu po rozkoši. [3]Byl přece mladý a plný síly k milostnému styku, ale opanoval rozumem osten vášní. [4]Rozum přece vládne nejen nad spletí rozkošnictví, ale nad každou žádostivostí. [5]Zákon totiž praví: „Nebudeš dychtit po ženě svého bližního, ani po něčem, co patří tvému bližnímu!" [6]Jestliže Zákon nám nařizuje, abychom nedychtili, mnohem snáze vás přesvědčím, že rozum může vládnout vášním. Stejně to platí o vášních bránících spravedlnosti.

[7]Je-li někdo od přirozenosti hýřil, žrout a opilec, a převychová se, pak je jasné, že rozum je pánem vášní. [8]Proto ten, kdo žije podle Zákona, i když by byl chtivý peněz, ale ovládá svůj sklon *k chamtivosti* a půjčuje potřebným bez úroku, třebaže o půjčku v sedmi letech přijde. Nebo když je někdo lakomý, poddá-li se rozumem Zákonu, nepaběrkuje po sklizni ani po polích ani na vinicích. I na jiných *případech* je možno poznat, že rozum je vládcem vášní. [10]Zákon vládne i nad náklonností k rodičům, neboť ani kvůli nim není dovoleno zradit ctnost. [11]Vládne i manželské lásce; její porušení stíhá. [12]Také lásce *rodičů* k dětem vládne a trestá *děti* pro špatnost. [13]Ovládá rovněž styk s přáteli a pro nepravost je kárá. [14]Nepokládejte za zvláštní, že rozum může z *úcty* k Zákonu ovládnout i nepřátelství, že nezpustoší ovocné stromy nepřátel, že zachrání *dobytče,* které se ztratilo, či pozvedne upadlé, i když patří nepříteli. [15]Ba rozum vládne i silnějším vášním, vládychtivosti, touze po slávě, chlubivosti, honosnosti i pomlouvačnosti, [16]neboť všechny tyto zhoubné vášně moudrý rozum odmítá, právě tak jako hněv, neboť i tomu vládne.

[17]Když byl Mojžíš rozezlen proti Dátanovi a Abírónovi, nic proti nim nepodnikl v rozčilení, ale hněv zkrotil rozumem. [18]Jak jsem řekl, rozvážný rozum je tak mocný, že si podrobuje vášně, některé z nich předělává, jiné odstraňuje.

[19]Nebo proč by přemoudrý náš otec Jákob obžaloval spolčence Šimeóna a Léviho, že bez rozumu vyvraždili houf Šekemců, slovy: „Prokletý budiž jejich hněv!"; [20]kdyby totiž rozum nemohl vládnout

hněvu, nemluvil by tak. [21]Bůh totiž uzpůsobil člověka tak, že vsadil do něj vášně i mravní cítění, [22]nade všemi pak ustanovil na trůn svatý rozum, aby vládl skrze smysly. [23]Dal mu k tomu Zákon, aby podle něho spravoval *a* vládl království moudrosti, spravedlnosti, dobra a statečnosti. [24]Někdo by mohl říci: „Jak to přijde, že rozum, když vládne vášním, nevládne zapomnění a nevědomosti?“

(3) :Gn 39,8 (5) Ex 20,17 Dt 5,21 (8) Ex 22,24 Lv 25,35–37 Dt 15,11 23,20n; :Lv 25,50n (9) Lv 19,9n (11) Ex 10,14 Lv 20,10 (14) Dt 20,19n; Ex 23,4n (17) :Nu 16,1n Dt 11,6 Ž 106,17 Sír 45,18 (19) Gn 34,25n; Gn 49,7

Příklad Davidův

3 [1]To je námitka úplně směšná; rozum nevládne svým vlastním vášním, ale tělesným. [2]Například žádostivost z nás nemůže vyhladit nikdo, ale rozum může pomoci, aby se *člověk* nestal otrokem žádostivosti. [3]Hněv nikdo z vás nemůže vyhladit z duše, ale silný *rozum* může hněv přemoci. [4]Zlobu nikdo z nás nemůže vyhladit, ale rozum může pomoci v boji, aby se někdo zlobou nedal podmanit. [5]Rozum totiž není vášní hubitel, ale protivník. [6]To vše se může lépe objasnit na *příkladu* žízně krále Davida. [7]Celý den totiž bojoval David s nepřáteli a spolu s vojáky *svého* národa mnohé z nich pobil; [8]když nastal večer, žíznivý a velmi unavený vešel do královského stanu, kolem něhož celé vojsko našich předků tábořilo. [9]Všichni ostatní byli u jídla. [10]Král měl tak převelikou žízeň, že ačkoliv měl vody dost, nemohl jí žízeň uhasit. [11]Zmocnila se ho jakási nerozumná žádostivost po vodě nepřátel, pálila *ho* a sžírala. [12]A tak zatímco se vojáci pohoršovali nad královou žádostivostí, dva mladí, silní bojovníci vzali žádostivost krále vážně, oblékli si plnou zbroj, vzali džbán a přelezli zátarasy nepřátel. [13]Nezpozorováni strážci brány plížili se celým táborem nepřátel hledajíce *vodu*. [14]Když pramen našli, odvážně z něj načerpali králi nápoj. [15]Ten však, ačkoliv byl pálen žízní, uvážil, že je to příliš velké nebezpečí pro duši, protože ten nápoj má cenu krve. [16]Proto dal přednost rozumu před žádostivostí a nápoj obětoval Bohu. [17]Rozvážný rozum je tedy schopen přemoci nutkání vášní a uha-

sit plameny žádosti, [18]překonat tělesné bolesti jakkoli veliké, a ušlechtilostí rozumu odmítnout všechny choutky vášní po nadvládě.

(6–16) :2S 23,15–17 1Pa 11,17–19

SVĚDECTVÍ MUČEDNÍKŮ

Zrádce Šimeón

[19]Nyní se nám nabízí příležitost, abychom dokázali *sílu* moudrého rozumu z *nedávné* minulosti.

[20]Dříve žili naši předkové v hlubokém míru, protože zachovávali zákony, a měli se dobře. Sám král Asie Seleukos Níkánór jim daroval *vše* potřebné k bohoslužbám a uznal jejich způsob života. [21]Potom někteří začali zavádět novoty, narušovali dobré spolužití a přivodili *různé* těžkosti.

4 [1]Například jistý Šimeón. Ten veřejně vystupoval proti Oniasovi, který měl doživotně velekněžský úřad a byl ušlechtilým mužem. Když jej u lidu nemohl pošpinit ani všemi druhy pomluv, utekl a zradil vlast. [2]Přišel k Apollóniovi, správci *Sýrie*, Foiníkie a Kilíkie, s ujištěním: [3]„Stojím při králi a jeho zájmech a přicházím udat, že v jeruzalémské pokladnici je uschováno velké množství majetku soukromníků, který nemá nic společného se svatyní, ale patří králi Seleukovi. [4]Apollónios to všechno přezkoumal a Šimeóna pochválil za jeho starost o krále. Pak šel k Seleukovi a podal mu zprávu o bohatém pokladu. [5]Dostal v této věci plnou moc a rychle vtrhl[a] do naší vlasti s proklatým Šimeónem a silným vojskem. [6]Řekl, že přichází z králova nařízení, aby odnesl z pokladnice soukromé poklady. [7]Lid proti tomu prohlášení reptal a odporoval, protože pokládal za strašné, aby byli okradeni ti, kdo s důvěrou svěřili *majetek* posvátné pokladně, a bránil tomu, jak to šlo. [8]Apollónios však násilím vnikl do chrámu.

[9]V chrámě se modlili kněží se ženami a dětmi, aby Bůh byl štítem potupenému posvátnému Místu. [10]Když Apollónios[a] vnikl s ozbro-

jenci, aby uchvátil poklad, objevili se z nebe na koních andělé v třpytivé zbroji a nahnali jim velký strach a děs. [11]Apollónios padl polomrtev na nádvoří obklopujícím chrám, vztahoval ruce k nebesům a se slzami prosil židy, aby se za něj modlili, aby byli zachráněni od nebeského vojska. [12]Dokonce prohlásil, že zhřešil, že by si zasloužil smrt, ale bude-li zachráněn, že přede všemi lidmi bude opěvat velebnost svatého Místa.

[13]Velekněz Onias, ač byl jinak opatrný, byl těmito slovy pohnut a modlil se za Apollónia, aby si snad král Seleukos nemyslel, že byl zasažen lidským úklady a ne Božím rozhodnutím. [14]Proti očekávání byl Apollónios zachráněn a odešel zvěstovat králi, co se mu přihodilo.

---

[a]podle 2Mak 3,7n byl velitelem výpravy kancléř Héliodóros

(3,20) 2Mak 3,3 **(4,1nn)** // 2Mak 3,4nn **(10nn)** // 2Mak 3,24nn

Nepřátelství Antiochovo

[15]Když pak král Seleukos umřel, převzal vládu jeho syn Antiochos Epifanés, muž pyšný a krutý. [16]Ten sesadil Oniase z velekněžství a ustanovil velekněžem jeho bratra Jásona, [17]který se zavázal, že až mu *král* odevzdá vládu, bude mu odvádět každý rok 3.660[b] talentů; [18]*král* ho tedy ustanovil, aby zastával velekněžství a vládl lidu. [19]*Jáson* zavedl v národě nový způsob života a do veřejných záležitostí všemožnou špatnost; [20]tak nejenže na nejvýznamnějším místě naší vlasti zbudoval závodiště, ale *zanedbal* i péči o chrám. [21]Tím byl přivolán Boží trest, že sám Antiochos se jim stal nepřítelem. [22]Když totiž válčil v Egyptě s Ptolemaiem, uslyšel, že se rozšířila zpráva o jeho smrti, a že se z toho jeruzalémští velmi radovali. Rychle se na ně obořil, [23]a když si je podrobil, vydal nařízení, že ti, kdo se zjevně budou řídit otcovským Zákonem, musí zemřít. [24]Když pak žádným způsobem nemohl svými nařízeními zrušit věrnost lidu Zákonu, musil uznat, že všechny jeho hrozby a tresty jsou neúčinné. [25]Dokonce ženy, které obřezaly *své* chlapce, vrhaly se se svými dětmi do propasti v předtuše, že

by to stejně musely vytrpět. [26]Když tedy jeho nařízení byla od lidu pohrdavě odmítána, jednoho každého z národa nutil mučením, aby jedl nečisté pokrmy, a tak aby se zřekl židovských obyčejů.

[b]jinak 2Mak 4,8n.

(15n) // 2Mak 4,7 **(22)** :2Mak 5,5 **(25)** :2Mak 6,10

Věrnost Eleazarova

5 [1]Tyran Antiochos tedy zasedl se svými přísedícími na jednom vyvýšeném místě obklopen dokola stojícími ozbrojenými vojáky [2]a nařídil ozbrojencům, aby každý z židů byl přivlečen a přinucen jíst vepřové maso z pohanských obětí. [3]Pokud by se někteří nechtěli jídlem poskvrnit, měli být lámáni kolem a popraveni. [4]Jakmile jich násilím bylo mnoho sehnáno, jako první ze zástupu byl k němu předveden žid jménem Eleazar z kněžského rodu, vzděláním učitel Zákona, pokročilého věku. Pro své stáří byl známý mnohým, co byli kolem tyrana. [5]Když ho Antiochos uviděl, řekl: [6]„Starče, než začnu s tvým mučením, radil bych ti, abys jedl vepřové a tak se zachránil. [7]Mám totiž v úctě tvůj věk a tvé šediny, i když se mi zdá, že nejsi moudrý, když je máš tak dlouhý čas a přesto se držíš židovského náboženství. [8]Proč pohrdáš velmi chutným masem tohoto zvířete, *daru* dobrotivé přírody? [9]Vždyť je to nejen nerozumné neužívat nevinných rozkoší, ale i nespravedlivé odmítat dary přírody. [10]Ty, jak se mi zdá, počínáš si ještě nerozumněji, když si vymýšlíš, co je pravdivé, a ještě mnou pohrdáš ke své škodě. [11]Což neprocitneš z vašeho bláhového hloubání[a], nenecháš svého nesmyslného rozumování, což nedojdeš k rozumu hodnému tvého věku a nebudeš hloubat o pravdě, která je užitečná? [12]Nepřikloníš se k mému soucitnému napomenutí a neslituješ se nad vlastním stářím? [13]Konečně uvaž, i kdyby *bděla* nějaká nadřízená mocnost nad *vaším* náboženstvím, odpustila by ti každé provinění spáchané pod násilím!“ [14]Když tyran tímto způsobem přemlouval k protizákonnému jedení masa, požádal Eleazar o slovo, [15]a když do-

stal příležitost mluvit, začal takto promlouvat: [16]„My, Antiochu, žijeme poslušni Božích zákonů a jsme přesvědčeni, že žádné násilí není tak silné, abychom *směli* neuposlechnout našeho Zákona. [17]Proto se domníváme, že hřešit není dovoleno žádným způsobem. [18]A i kdyby opravdu, jak namítáš, náš Zákon nebyl božský, a my jsme jen věřili, že božský je, ani pak bychom neměli právo popřít platnost příkazu *své* víry. [19]Nemysli tedy, že je to malá vina, kdybychom jedli nečistý *pokrm*; [20]hřešit proti velkým nebo malým *předpisům* Zákona je stejně vážné, [21]obojím je totiž Zákon stejně porušen. [22]Posmíváš se našemu hloubání[a], jako bychom jím žili v nerozumu. [23]Ono nás ale učí sebeovládání, abychom ovládali vášně a rozkoše, usilovali o statečnost a ochotně snášeli všechnu bolest; [24]vychovává nás ve spravedlnosti, abychom při všem *svém* počínání dělali, co je třeba, vyučuje nás ve zbožnosti, takže uctíváme jen Boha nade vše vyvýšeného. [25]Proto, když nejíme nečisté, věříme, že Zákon je věcí Boží, a víme, že Stvořitel světa, když dává zákony, cítí s naší přirozeností. [26]Dovolil nám jíst, co je výhodné naším duším, ale zakázal jíst maso, které tomu odporuje. [27]Je tyranské nutit nás nejen hřešit, ale i jíst, aby ses mohl vysmívat, jak jsme se poskvrnili tím nečistým jídlem. [28]Nade mnou se tímto smíchem smát nebudeš, [29]já nezruším svaté přísahy předků, že budeme dbát Zákona, [30]ani když mi vypícháš oči anebo vyrveš vnitřnosti. [31]Nejsem tak starý a nemužný, aby skrze zbožnost můj rozum neomládl; [32]proti tomu namiř kola a silněji rozdmychej oheň! [33]Nemám takový soucit se svým stářím, abych ze své vůle porušil Zákon otců. [34]Nezapřu tě, Zákone, v němž jsem byl vychován, neopustím tě, milá zdrženlivosti. [35]Nepošpiním tě, [b]moudrost milující rozume[b], nezřeknu se tě, kněžská cti a znalosti Zákona. [36]Moje ústa neposkvrní mé šediny ani můj *celý* život, prožitý podle Zákona; [37]čistého mne přijmou otcové, nezastrašeného tvým nátlakem, *byť i* až k smrti. [38]Svévolníkům můžeš vládnout, mým názorům na zbožnost ani slovy ani činy vládnout nebudeš!“

6 [1]Sotva Eleazer tímto způsobem odmítl přemlouvání tyrana, okolostojící ozbrojenci *se* Eleazara *chopili a* hrubě *jej* vlekli k mučidlům. [2]Starce, ozdobeného ušlechtilou zbožností, nejprve svlékli,

[3]pak ho svázali na rukou i na nohou a bili ho biči, [4]zatímco z druhé strany křičel hlasatel: „Poslechni příkazů královských!“ [5]On však, vznešený a urozený, vpravdě Eleazar[c], prožíval mučení jako ve snách, *jako by* ničeho nedbal. [6]Tento stařec, s rozdrásanými boky a zalitý krví, přenechal tělo bičům, ale oči upínal do výše k Nebi. [7]I když tělo už nemohlo unést bolesti a on klesl k zemi, přece si zachoval rozum jasný a nezlomený. [8]Jeden ze surových ozbrojenců *mu* šlapal do slabin a kopal *jej*, aby ho donutil povstat. [9]On však vydržel utrpení, pohrdal mučením a snášel zlé zacházení; [10]tak on, stařec, bojující jako statečný *zápasník*, přemohl své mučitele. [11]Silně chroptící a s obličejem zalitým potem byl obdivován pro srdnatost i od samotných mučitelů.

[12]Někteří z královy družiny, buďto že měli soucit s jeho stářím, [13]nebo z náklonnosti a známosti či z obdivu k jeho vytrvalosti, k němu přistoupili a řekli: [14]„Proč se , Eleazare, těmito mukami nerozumně hubíš? [15]My ti předložíme uvařené maso a ty předstírej, že jíš vepřové *a* zachraň se.“

[16]Ale Eleazar, jako by touto radou byl ještě bolestněji zasažen, zvolal: [17]„Tak špatně nebudeme uvažovat my, synové Abrahamovi, že bychom zbaběle předstírali chování nás nedůstojné! [18]Bylo by nemoudré, jestliže jsme žili až do stáří život pro pravdu a řádně si vážili cti, abychom se nyní obrátili [19]a sami se mladým stali vzorem bezbožnosti a dali jim příklad k požívání nečistého *masa.* [20]Bylo by potupné, abychom pro krátký čas života byli všem pro smích kvůli své zbabělosti. [21]Tyran by námi pohrdal jako nemužnými, kdybychom se našeho božského Zákona nedrželi až do smrti. [22]Proto vy, synové Abrahamovi, umřete čestně pro *svou* víru! [23]Zbrojnoši tyranovi, nač váháte?“

[24]Když viděli, že je při týrání statečný a nedá se oblomit ani jejich soucitem, zavlekli ho k ohni, [25]vychytrale zhotovenými nástroji jej pálili a do nozder mu lili zapáchající tekutiny. [26]On pak, spálený až ke kostem, blízek vydechnutí, pozvedl oči k Bohu a pravil: [27]„Ty víš, Bože, že umírám pro Zákon, ačkoli jsem se mohl zachránit před mučením ohněm, [28]buď milostiv svému lidu, usmiř se naší pokutou za ně! [29]Dej, ať je má krev očistí a místo jejich života vezmi mou duši!“

[30]Takto mluvil svatý muž a ušlechtile umřel na mučidlech a rozumem vzdoroval mučitelům až k smrti kvůli Zákonu.

---

[a]ř. FILOSOFIA [b–b]ř. FILOSOFE LOGE [c]narážka na smysl jména: Eleazar = Bůh pomáhá

(5,4–6,30) // 2Mak 6,18–31

Úvahy nad Eleazarovou stálostí

[31]Je tedy jasné, že zbožný rozum je vladařem vášní. [32]Kdyby totiž vášně ovládaly rozum, museli bychom jim vydat svědectví o nadvládě, [33]zde však rozum vášně porazil; následkem toho mu přidělme právo na vládu. [34]A je spravedlivé, uznáme-li, že rozum má sílu, pomocí níž ovládá i vnější bolesti jako nicotné. [35]Ještě ukáži, že rozum nevládne jen nad bolestmi, ale že je pánem i nad rozkošemi a *nikdy* se jim nepoddá.

7 [1]Tak ušlechtilý kormidelník našeho otce Eleazara – rozum, kormidloval loď zbožnosti v moři vášní, [2]ohrožován hrozbami tyrana a zaplaven vlnami mučení; [3]žádným způsobem neobrátil kormidlo zbožnosti, dokud nedovesloval k přístavu nesmrtelného vítězství. [4]Ještě nikdy se obležené město nebránilo tak mnohým různým oblehacím strojům, jako tento přesvatý *stařec.* Na svaté duši trýzněn výhrůžkami a mučením zvítězil nad těmi, kdo ho obklopovali, neboť jej chránil zbožný rozum. [5]Jako vysunutá skála, tak otec Eleazar svou rozvahou rozbil a zničil ničivý příboj vášní. [6]Ó, kněže hodný kněžství, neposkvrnil jsi svaté zuby ani břicho požitím nečistého *masa* tím, že bys zanechal zbožnosti a čistoty. [7]Jaký to souzvuk se Zákonem, ty, filosofe Božího života! [8]Takoví by měli být vykladači Zákona, aby vlastní krví a ušlechtilým potem nastavovali štít vášním až k smrti. [9]Ty, otče, jsi *svou* vytrvalostí slavně potvrdil naši věrnost zákonům, oslavil jsi *naše* svaté zvyky *a* nedal je zničit, *svými* skutky jsi prokázal, že tvá slova jsou Boží filosofií. [10]Ty, starče silnější než mučidla, kmete mocnější nad oheň, Eleazare, největší králi *ovládající*

vášně! [11]Neboť jako otec Áron, opatřen kadidelnicí, procházel zástupy lidu a přemohl anděla-paliče, [12]tak Áronovec Eleazar ohněm zachvácen, nezměnil *svůj* rozum. [13]Nejpodivuhodnější však bylo, že stařec, když šlachy jeho těla už byly uvolněny a maso se rozpadávalo a svaly byly ochromeny, omládl [14]duchem prostřednictvím rozumu a izákovským rozumem přemohl mnohonásobné mučení. [15]Ó blažené stáří, úctyhodné šediny a živote, věrný Zákonu, který ukončila věrná pečeť smrti!

[16]Jestliže tedy starý muž ze zbožnosti pohrdal mučením až k smrti, je zbožný rozum vládcem vášní. [17]Někteří asi řeknou: „Vášně se nepodaří ovládnout všem!" To je proto, že všichni nemají moudrý rozum! [18]Jen ti, kdo se snaží o zbožnost z celého srdce, ti jediní mohou zvládnout vášně těla [19]v důvěře, že pro Boha neumírají, ale že pro Boha žijí, jako i naši otcové Abraham, Izák a Jákob. [20]Nijak tedy není v rozporu, když je vidět, že některým vládnou vášně, protože rozum je slabý. [21]Jestliže někdo hloubá v celé oblasti filosofie, věří Bohu [22]a uzná, že je blažené snášet pro ctnost každou bolest, což by zbožností nedovedl ovládnout vášně? [23]Neboť jedině moudrý a statečný je pánem vášní.

(7,11) Nu 17,11n **(14)** :4Mak 13,12 16,20 **(19)** :Mk 12,26n Ř 6,10 14,8 Ga 2,19

Hrdinství sedmi bratrů

8 [1]Tak i mladíci hloubající zbožným rozumem mohli zvládnout i velmi zlá mučení. [2]V prvním pokusu byl tyran jasně přemožen, když nemohl donutit starce, aby jedl zakázané *maso*. Proto v návalu zuřivosti poručil přivést jiné z židovských zajatců, aby jedli zakázané *maso, a rozkázal* propustit ty, kdo budou jíst, ale krutěji mučit ty, kdo se postaví na odpor. [3]Na toto tyranovo nařízení bylo předvedeno se starou matkou sedm bratrů, krásných, skromných a ušlechtilých a v každém ohledu milých. [4]Když je tyran uviděl, jak obklopují matku, která byla uprostřed, našel v nich zalíbení, žasl nad jejich ušlechtilostí, usmál se na ně, zavolal je blíž a řekl: [5]„Mladíci, jsem vám na-

kloněn a obdivuji jednoho každého z vás. Mám úctu před tolika krásnými bratry a tak vám radím, abyste se nejenom nedopustili takové hlouposti, jako předtím umučený stařec, ale vyzývám vás, abyste mne uposlechli a získali si mé přátelství. [6]Jsem připraven potrestat ty, kdo neposlechnou mé příkazy, i odměnit ty, kdo mne poslechnou. [7]Věřte, že v mých úřadech můžete dosáhnout i vedoucích postavení, když se zřeknete otcovského zvyku *vašeho* národa [8]a přijmete helénský *způsob* života. Změňte své smýšlení, povolte svému mládí! [9]Jinak, jestli mne neposlušností rozhněváte, donutíte mne, abych jednoho každého z vás usmrtil strašnými tresty na mučidlech. [10]Smilujte se sami nad sebou, vždyť i mně, vašemu nepříteli, je vás líto pro váš věk a půvab. [11]Jen si rozvažte, neposlechnete-li, nic vám nezbude než zemřít na mučidlech."

[12]Když to dořekl, poručil, aby položili mučicí nástroje blízko, aby je tak strachem přemluvil jíst zakázané *pokrmy*. [13]Nato přinesli ozbrojenci kola a skřipce i *další* mučicí nástroje, provazy, kotle a pánve, drtiče prstů a železné rukavice, klíny a dmychadla na oheň. Tyran se opět ujal slova: [14]„Jen se bojte, jinoši, a spravedlnost, kterou uctíváte, bude k vám milosrdná, když přestoupíte Zákon z donucení."

[15]Ti však, kteří slyšeli to naléhání a viděli strašné *nástroje,* nejenže nepropadli zděšení, ale naopak moudře[a] odpověděli tyranovi a svou rozvážností překonali jeho tyranii. [16]Přesto uvažujme: Kdyby někteří z nich byli zbabělí a nestateční, jakých by asi užili slov? Asi těchto: [17]„My, ubožáci, tak hloupí! Král nás vyzývá, přemlouvá, abychom učinili příjemnou věc, nemáme se dát přemluvit? [18]Proč se utěšujeme marnými radami a vydáváme se ve smrtonosnou neposlušnost? [19]Muži bratři, přiznejme strach z mučení, mějme na zřeteli hrozby mučidel a prchněme před touto lichou slávou a zkázonosnou hrdostí! [20]Smilujme se nad naším věkem a mějme soucit se stářím naší matky. [21]Uvažme, že když neposlechneme, zemřeme. [22]I božská spravedlnost bude při nás, když se bojíme krále z donucení. [23]Proč se vytrhávat z překrásného života a okrádat se o sladký svět? [24]Neprotivme se nutnosti, ani nehledejme marnou slávu ve vlastním mučení. [25]Ani sám Zákon nás pohotově neodsoudí k smrti, když se bojíme

mučidel. [26]Odkud se v nás vzala tahle urputnost a proč si libujeme ve smrtonosné tvrdošíjnosti, když je možno uposlechnout krále a klidně žít?“ [27]Ale nic z toho neříkali mladíci, kteří měli být mučeni, ani si to nemysleli. [28]Pohrdali totiž vášněmi a *dovedli* ovládat bolesti, [29]takže, když tyran přemlouvající je, aby jedli zakázané *pokrmy,* přestal, všichni najednou jedním hlasem, společně jakoby z téže duše promluvili:

9 [1]„Nač váháš, tyrane? My jsme připraveni raději zemřít, než přestoupit naše otcovská přikázání. [2]Právem bychom se museli stydět, před svými předky, kdybychom se neřídili poslušností k Zákonu, jak nám radí Mojžíš. [3]Ty, tyrane, radíš proti zákonům, nesnaž se nás zachránit nenávistí k nim! [4]Neboť tvou snahu o naši záchranu skrze neposlušnost zákonů pociťujeme *jako* odpornější než samu smrt. [5]Chceš nás zastrašit, když nám hrozíš smrtí na mučidlech, jako by ses před chvílí v ničem nepoučil smrtí Eleazarovou. [6]Jestliže židovští starci skrze zbožnost snesli mučení a zbožně se zachovali, tím větším právem musíme umřít my, mladí, a pohrdat trýzní tvých mučidel, nad kterými zvítězil náš starý vychovatel. [7]Nuže, dej se poučit, tyrane, a nemysli si, že nás mučením zlomíš, když nás pro zbožnost vydáváš na smrt. [8]My pro svou vytrvalost v utrpeních vezmeme odměnu za ctnost a budeme u Boha, pro něhož trpíme. [9]Ty však, poskvrněný naší krví, sklidíš od božské spravedlnosti věčné mučení ohněm.“

---

[a]dosl.: filosoficky

(8,1–17,6) // 2Mak 7

První bratr

[10]Když takto mluvili, tyran se rozzuřil, nejen proto, že ho neposlechli, nýbrž rozčilil se i proto, že byli nevděční. [11]Na *jeho* rozkaz přivlekli ozbrojenci nejstaršího z nich, strhali mu oděv a svázali na obou stranách řemeny jeho ruce i paže. [12]Když nic nepořídili, ačkoliv ho

bičovali až do únavy, hodili jej na kolo. [13]Přes ně byl statečný mladík natažen, až se jeho údy vykloubily. [14]Když byl na všech údech ochromený, obvinil *krále:* [15]„Ty špinavý tyrane, nepříteli nebeské spravedlnosti, ukrutníku, jak hanebným způsobem mě mučíš ne proto, že jsem zabil člověka či udělal něco bezbožného, ale proto, že hájím Boží Zákon!" [16]když mu ozbrojenci říkali: „Souhlas a jez, aby ses zbavil mučidel", [17]odpověděl jim: „Vy špinaví sluhové, tak silné vaše kolo není, aby zlomilo můj rozum! Odřežte mi údy, palte mé tělo, rozsekejte klouby, [18]a já vás přes všechno mučení přesvědčím, že synové židů jediní jsou neporazitelní, když jde o ctnost." [19]Když takto mluvil, rozdělali pod ním oheň, pohybovali kolem a natahovali ho. [20]Kolo bylo celé potřísněno krví, hromada uhlíků byla hašena praménky krve, na paprsky kola padaly kousky masa. [21]Ačkoli soudržnost kostí byla rozrušena, hrdý mladík – Abrahamovec nezasténal, [22]ale jako by se proměnou v ohni stal nezničitelným, statečně snášel muka. [23]Řekl: „Následujte mého příkladu, bratři, neutíkejte z tohoto zápasu kvůli mně, nerušte kvůli mně přísahu bratrské jednomyslnosti. [24]Veďte svatý a ušlechtilý boj víry, pro niž bude naše spravedlivá, otcovská Prozřetelnosti milostivě *nakloněna* našemu národu a potrestá mstivého tyrana." [25]Po těchto slovech mladík hodný *naši* úcty vydechl duši.

Druhý bratr

[26]Zatímco všichni žasli nad silou jeho ducha, přivlekli ozbrojenci druhého, věkem nejbližšího, navlékli si železné rukavice s ostrými hroty a povalili *ho* na mučicí nástroje. [27]Ptali se ho, zda chce raději jíst, než být mučen, a když uslyšeli statečnou odpověď, [28]železnými rukavicemi drásali jako divocí pardálové celé jeho tělo od hlavy k patě, i z hlavy mu strhli kůži. On snášel bolest statečně a řekl: [29]„Jak je pro nás sladký každý způsob smrti za otcovskou víru!" A tyranovi pravil: [30]„Nemyslíš, tyrane ze všech nejkrutější, že jsi teď mučen víc než já, když vidíš, jak zpupný rozum tvé tyranské vlády je přemáhán pevností naší zbožnosti? [31]Já pociťuji ulehčení v bolestech pro radost

ze ctností, [32]ty však budeš mučen pro své bezbožné výhrůžky. Neunikneš, přešpinavý tyrane, trestu Božího hněvu!“

Třetí bratr

10 [1]Když tento tak statečně podstoupil slavnou smrt, byl přiveden třetí. Mnozí ho přemlouvali, aby jedl a tak se zachránil. [2]On však hlasitě zvolal: „Nevíte, že mne zplodil stejný otec a porodila stejná matka jako ty, kteří zemřeli, a že jsem byl vychován ve stejných zásadách? [3]Já se nezříkám ušlechtilého bratrského pouta![a]“ [5]Oni, velmi rozhořčeni nad otevřenými *slovy* tohoto muže, vymkli mu mučicími nástroji ruce a vykloubili nohy [6]a drtili mu prsty, paže, stehna i lokty. [7]Když ho nemohli žádným způsobem zdeptat, použili nástrojů s ostrými hroty a trhali mu kůži. Rozdrásaného [8]pak rychle položili na kolo. Vpleten do něho viděl, jak kusy jeho těla jsou trhány, a z útrob se mu řinou krůpěje krve. [9]Blízek smrti pravil: [10]„Přešpinavý tyrane, my toto trpíme poslušni Boží vůle a se ctí, [11]ty však pro bezbožnost a krveprolití budeš potrestán věčnými mukami!“

---

[a]některé rkp + [4]Nuže, ať máte jakékoli kázeňské prostředky, použijte *jich* proti mému tělu; mé duše, i kdybyste chtěli, se dotknout nemůžete.

Čtvrtý bratr

[12]Když i tento umřel jako jeho bratři, předvedli čtvrtého a řekli *mu:* [13]„Ty nebuď stejný blázen jako tvoji bratři, ale poslechni krále a zachraň se.“ [14]On však jim odvětil: „Nemáte pro mne oheň tak pálící, aby mne učinil zbabělým! [15]Při blažené smrti mých bratří, při věčné záhubě tyrana, při slavném životě zbožných nezradím ušlechtilé bratrství! [16]Podívej se, tyrane, na mučidla, aby ses z nich poučil, že jsem bratr těch, kdo byli mučeni přede mnou.“ [17]Když tohle uslyšel krvežíznivý, po vraždě dychtící, nejšpinavější Antiochos, poručil, aby mu byl vyříznut jazyk. [18]On ještě pravil: „I když *mi* vezmeš nástroj hlasu, Bůh uslyší i mlčícího. [19]Hleď, jazyk je vyplazený, řež, tím totiž

náš rozum jazyka nezbavíš. [20]Rádi si necháme pro Boha odejmout údy těla, [21]na tebe však brzy přijde Bůh, neboť ten jazyk, který řežeš, zpíval Boží chvalozpěvy!“

Pátý bratr

11 [1]Když také tento zemřel mučednickou smrtí, vystoupil pátý a řekl: [2]„Nechci být, tyrane, k mučení pro ctnost nucen, [3]proto přicházím sám od sebe, abys i mne zabil *a* ještě četnějšími nepravostmi si zasloužil odplatu nebeské spravedlnosti. [4]Ty, který nenávidíš ctnost a lidi, co jen jsme to spáchali, že nás tímto způsobem týráš? [5]Že ctíme Stvořitele všeho a žijeme podle jeho znamenitého Zákona, [6]to všechno je přece hodno pocty, a ne mučidel![a]“ [9]Když toto řekl, svázali ho ozbrojenci a odvlekli na kolo. [10]Na ně ho přivázali za kolena, která dali do železných pout, záda mu prohnuli o střed *kola*, takže byl roztažen celý nazad, prohnutý jako pavouk. [11]V tomto stavu s ochromeným tělem pravil sípavým hlasem: [12]„Krásné jsou, tyrane, milosti, kterými nás oblažuješ i proti své vůli, když nám dáváš příležitost statečností v utrpení ukázat naši věrnost k Zákonu.“

---

[a]některé rkp + [7]Kdybys ovšem dovedl sdílet lidské tužby a věřil v Boží spasení. [8]Ale takto, odcizený Bohu, bojuješ proti těm, kdo v Boha věří.

(3) :1K 6,7

Šestý bratr

[13]Když i tento zemřel, byl přiveden šestý jinoch. Když se ho tyran tázal, zda chce jíst, a tak se zachránit, odpověděl: [14]„Já jsem podle věku mladší než moji bratři, ale smýšlením jsem stejně starý. [15]Je správné, abychom zrozeni a vychováni v stejných zásadách v nich také společně zemřeli. [16]Když se ti zdá správné mučit ty, kdo nejedí nečisté *pokrmy*, muč!“ [17]Když to řekl, odvedli ho ke kolu, [18]pevně jej na ně přivázali, lámali mu údy a zespoda pálili ohněm. [19]Pak rozžhavili

hroty kopí a přikládali mu je na záda, probodávali mu boky a pálili útroby. [20]Ale on při mučení prohlásil: „Jak svatý je to zápas, k němuž jsme my, bratři, byli povoláni pro svou víru, bojovat s bolestí, a nebýt poraženi! [21]Nepřemožitelné je totiž, tyrane, zbožné vědomí! [22]Ozbrojen krásou těla i duše zemřu také já se svými bratry, [23]abych i já na tebe uvalil velkého mstitele, vynalézavý mučiteli, nepříteli opravdově zbožných! [24]Nás šest jinochů rozbilo tvé tyranství. [25]To, že jsi nebyl schopen přemluvit náš rozum ani nás donutit, abychom se poskvrnili nečistým jídlem, což to není tvé zhroucení? [26]Tvůj oheň je pro nás chladný, nebolí tvé skřipce, bezmocné je tvé násilí! [27]S námi jsou ozbrojenci ne tyrana, ale Božího Zákona, proto je náš rozum nepřemožitelný."

Sedmý bratr

12 [1]Když také tento blaženě zesnul – byl totiž hozen do kotle –, předstoupil sedmý, ze všech nejmladší. [2]Tyran pocítil k němu soucit, přestože byl od jeho bratrů hrozně potupen; když viděl, že mu již přikládají pouta, poručil přivést ho blíž a pokusil se ho přemluvit: [3]„Vidíš, jak skončil nerozum tvých bratrů, pro neposlušnost byli mučeni a zemřeli. [4]Také ty, když neposlechneš, budeš krutě mučen a předčasně zemřeš. [5]Uposlechneš-li však, dám tě jako svého přítele uvést do královského úřadu." [6]Když jej takto přemlouval, poručil přivést i chlapcovu matku, aby ji oloupenou o tolik synů pohnul svým soucitem k tomu, aby přiměla k poslušnosti alespoň toho zbývajícího a zachránila *ho*. [7]Ten však, když ho matka v hebrejské řeči napomínala, jak hned uvidíme, řekl: [8]„Pusťte mne, chci promluvit ke králi a ke všem jeho přátelům!" [9]Nad tímto jinochovým prohlášením se velmi zaradovali a rychle jej rozvázali. [10]On přiběhl mezi kotle a zvolal: [11]„Zlý a ze všech zločinců nejbezbožnější tyrane, když jsi přijal od Boha královskou vládu a tolik dobrého, nestydíš se zabíjet jeho služebníky a mučit ty, kdo jednají podle zbožnosti? [12]Spravedlnost ti za to připraví silnější, věčný oheň a muka, která tě nepustí celou věčnost. [13]Ačkoli jsi člověk, nestyděl ses být horší než zvíře a těm, kdo

stejně cítí bolest *jako ty* a jsou téže podstaty *s tebou*, vyříznout jazyk a takovým způsobem je trápit a mučit. [14]Oni statečně zemřeli a naplno tak ukázali *svou* zbožnost vůči Bohu, ty však budeš zle bědovat, že jsi bojovníky za ctnost bez důvodu zahubil. [15]Proto se ani já," řekl, „blízek smrti, [16]nezpronevěřím hrdinství svých bratrů. [17]Volám Boha *našich* otců, aby se smiloval nad naším lidem. [18]Tebe pak ať potrestá v tomto životě i po smrti." [19]Po této modlitbě se sám vrhl do kotle a zemřel.

Zamyšlení nad hrdinstvím bratrů

13 [1]Když nyní sedm bratrů pohrdlo bolestí až k smrti, je možno po všech stránkách souhlasit, že zbožný rozum ovládá vášně. [2]Kdyby totiž vyhověli vášním a jedli nečisté *maso*, museli bychom říci, že jimi byli přemoženi. [3]Tak se ovšem nestalo, nýbrž rozumem oslaveným od Boha zvítězili nad vášněmi. [4]Zde nelze přehlížet převahu rozumu, který přemohl utrpení i bolest. [5]Jak bychom mohli neuznat ovládání vášní správným smýšlením u těch, kteří neustoupili ani před utrpením ohně? [6]Tak jako v přístavu postavené věže odvracejí hrozby vln a poskytují připlouvajícím *lodím* klidné místo ke kotvení, [7]stejně tak smýšlení mladíků *jako* sedmero věží upevnilo přístav zbožnosti a zvítězilo nad nevázaností vášní. [8]Představovali posvátný sbor zbožnosti a posilovali se navzájem slovy: [9]„Bratrsky zemřeme, bratři, za Zákon, napodobme ty tři mládence z Asýrie, kteří pohrdli podobným ohněm. [10]Nebuďme zbabělí, když je třeba dokázat zbožnost." [11]Jeden řekl: „Odvahu, bratře," druhý: „Statečně vydrž!", [12]*jiný* zmíněný pravil: „Pomněte, odkud jste; nebo rukou jakého otce se chtěl Izák nechat pro zbožnost usmrtit." [13]Všichni se navzájem na sebe dívali jasně a odvážně říkali: „Z celého srdce se zasvěťme Bohu, který *nám* dal duši, a obětujme těla v obhajobě Zákona. [14]Nebojme se toho, kdo *nás* chce zabít, [15]neboť veliký zápas *čeká* duši a nebezpečí věčných muk, uložených těm, kdo přestoupili přikázání Boží. [16]Obrňme se tedy *a* nepochybujme o síle božského rozumu. [17]Jestliže takto zemřeme, potom Abraham, Izák a Jákob nás přijmou a všichni otcové nás bu-

dou chválit.“ [18]Jednomu každému z bratrů, kteří byli odvlékáni, pravili zůstávající: „Nedělej nám hanbu, bratře, a nezapři ty bratry, kteří zemřeli před tebou!“ [19]Není vám neznáma kouzelná moc bratrské lásky, kterou božská všemoudrá Prozřetelnost skrze otce udělila potomkům a vsadila do života matky! [20]V ní bratři po celý čas žili, v tomtéž čase se rozvíjeli, ze stejné krve rostli a *jako* jedna duše dozrávali. [21]Po stejném čase se narodili, sáli mléko ze stejných zdrojů, z nichž se i utvářeli v jednotnou bratrskou duši, [22]rostli a sílili pod stejnou péčí v každodenním společenství a ostatní výchově i v našem cvičení v Zákoně Božím. [23]Proto byla vzájemná láska jejich bratrství taková; těch sedm bratrů žilo ve veliké vzájemné lásce. [24]Byli přece vychováni v témže Zákoně, cvičili se v týchž ctnostech, vedli stejný spravedlivý život a stále více se milovali. [25]Jistě vzájemnou jednomyslnost ještě zvětšoval stejný zápal pro dokonalost těla i duše. [20]*Rozum* působil, že zbožností se jejich bratrská láska ještě upevnila. [27]A protože přirozenost a společný život ve ctnosti posilnily kouzelnou moc jejich bratrské lásky, skrze zbožnost vydrželi *ti* zbývající, když viděli, jak jsou bratři týráni a mučeni k smrti.

14 [1]K tomu ještě se v utrpení povzbuzovali, takže nejen pohrdli bolestí, ale zvládli i vášně bratrské lásky.

(13,9) :Da 3,17n.20n **(12)** :Gn 22,9nn

Chvála zbožného rozumu

[2]Ó rozume, králi králů a svobodo svobod, [3]svatá a harmonická jednoto zbožnosti sedmi bratrů! [4]Žádný z těch sedmi jinochů se nebál, ani nezaváhal před smrtí, [5]ale všichni spěchali na smrt na mučidlech, jako by se chystali na cestu nesmrtelnosti. [6]Jako se ruce a nohy pohybují souhlasně s rozhodnutím duše, tak oni svatí jinoši jako z nesmrtelné duše zbožnosti souhlasně přijali pro víru smrt. [7]Přesvatá sedmo jednomyslných bratrů, jako sedm dnů stvoření *krouží* kolem zbožnosti, [8]tak krouží sbor jinochů kolem sedmičky, když překonali

strach z mučení. [9]My nyní, když slyšíme o utrpení těch mladíků, se třeseme, ale oni nejenže viděli, nejenže slyšeli slovo okamžité hrozby, oni je přetrpěli a vydrželi i útrapy ohněm. [10]Co je nad ně bolestnější? Palčivá a rychlá je moc ohně, rychle stravuje těla.

[11]Nepokládejte za divné, že na mučidlech ovládal rozum ony muže, vždyť rozum ženy pohrdl ještě rozsáhlejším utrpením. [12]Matka těch sedmi mladíků totiž snášela muka jednoho každého z dětí. [13]Uvažte jen, z jak mnoha vláken je spletený svazek lásky k dětem, která vše strhuje k soucitu srdce. [14]Vždyť i němá zvířata mají k svým potomkům stejný soucit lásky jako lidé. [15]Krotcí ptáci chrání svá mláďata tím, že hnízdí pod střechami domů; [16]jiní zase o ně pečují na vrcholcích hor či v úkrytech balvanů nebo v korunách stromů a brání *je* před vetřelci. [17]A když je nemohou ubránit, v úzkosti se třepou kolem nich, v soucitné bolesti na sebe hlasitě upozorňují a pomáhají dětem, jak kdo umí. [18]Ale proč dokazovat lásku k dětem na němých zvířatech, [19]když i včely v době budování plástů napadají vetřelce a žihadlem jako dýkou zraňují ty, kdo přicházejí k jejich úlu, a brání jej *až* k smrti. [20]Matka oněch mladíků však *taková* nebyla; podobná smýšlením Abrahamovi, nedala se láskou k dětem svést.

Hrdinství matky

15 [1]Ó rozume dětí, který ovládáš vášně, ó zbožnosti matky, mocnější než *vztah* k dětem. [2]Matka stála před rozhodnutím: *volit* buď zbožnost, anebo časnou záchranu sedmi synů, jak to slíbil tyran. [3]Milovala však víc zbožnost, která zachraňuje pro život věčný podle Božího *zaslíbení*. [4]Jakým způsobem bych měl líčit vášně, kterými rodiče milují děti? Od dětství jim podivuhodně vtiskujeme charakter duše i těla podobný *našemu*, zvláště matky, protože mají hlubší vztah ke zrozeným než otcové. [5]Čím více matky při rození prodělávají duševní úzkosti, tím více milují své děti. [6]Ze všech matek však měla své děti nejraději matka sedmi synů, která pro sedmero těhotenství k nim měla hluboko zakořeněnou lásku [7]a pro mnohé bolesti při každém z nich nutně s nimi měla soucit. [8]Pro Boží bázeň však nedbala o časnou zá-

chranu dětí, [9]ne, ale její láska k synům ještě vzrostla *při pohledu* na jejich krásu a ušlechtilost i pro jejich poslušnost Zákonu. [10]Byli totiž spravedliví a rozvážní, mužní, velkomyslní a měli se *vespolek* rádi, i matku tak, že ji uposlechli až k smrti, a zachovali Zákon. [11]Přesto, že tolik důvodů vedlo matku k lásce k dětem, žádný z nich nemohl ani nejhrůznějšími mukami zvrátit její rozum, [12]naopak jednoho syna po druhém i všechny najednou matka povzbuzovala k tomu, aby položili život za víru. [13]Ó svatá přirozenosti, kouzlo rodičovské něhy, laskavá výchovo a péče i nepřemožitelná lásko mateřská! [14]Matka viděla bití a mučení každého, ale pro víru se nedala zviklat. [15]Viděla, jak se kusy těla jejích děti škvaří v ohni a jak prsty rukou a nohou padají k zemi, jak části hlavy až k bradě zůstávají bezvládné jako masky. [18]Ó matko, ještě krutější bolestí jsi trpěla než při jejich narození! [17]Ó jedinečná ženo, která jsi přivedla na svět dokonalou zbožnost. [18]Neodvrátil tě prvorozený, když skonal, ani druhý, když viděl z mučidel tebe ubohou, ani třetí, když se chystal vydechnout duši. [19]Ani jsi neplakala, když jsi viděla, jak *oči* každého z nich na mučidlech ztrnule hledí na své utrpení, jak jejich nozdry se chvějí tušením smrti. [20]Viděla jsi, jak po částech jsou dávány k spálení další kusy těl dětí, jak je jim uřezávána ruka po ruce, usekávána hlava jednomu po druhém, jak je mrtvola kladena na mrtvolu. Když jsi viděla statný zástup *svých* dětí umučený, ani jsi nezaslzela. [21]Zpěvy sirén ani hlasy labutí nenutí posluchače k naslouchání tak jako hlasy mučených dětí, volajících matku. [22]Jak krutým způsobem byla trýzněna matka synů lámaných kolem a pálených! [23]Ale její srdce ve všech utrpeních posiloval zbožný rozum, aby *vše* překonala a nedbala časné lásky k dětem. [24]Když viděla záhubu sedmi dětí a mnohotvárný způsob *jejich* mučení, všechno to ušlechtilá matka překonala pro víru v Boha. [25]V duchu viděla jako na soudu přísné rádce: přirozenost, zrození, lásku k dětem a mučení dětí. [26]Dva kamínky pro děti měla matka v moci: smrtonosný a spásonosný. [27]Zavrhla spásnou záchranu sedmi synů na krátký čas, [26]ale vzpomněla si na pevnost bohabojného Abrahama *jako jeho* dcera. [29]Ó matko národa, zastánkyně Zákona, záštito zbožnosti věncem vítězství ozdobená v boji citů! [30]Tys vznešenější *svou* statečností než bohatýři, tys ve stálosti mužnější než *sami* muži!

31Tak jako archa Noeho při potopě světa v sobě nesla všechno a přemohla mocné vlny, 32tak ty, strážkyně Zákona, ze všech stran obklíčená vlnami vášní a divými vichry, trápena mukami synů, hrdinně jsi vydržela bouři proti zbožnosti.

16 1Jestliže tedy žena, k tomu stařena a matka sedmi synů, viděla mučení svých dětí až k smrti a vydržela to, je jasné, že zbožný rozum vládne vášním. 2Nyní jsem dokázal, že nejen muži ovládli vášně, ale že i žena pohrdla největšími mukami. 3Ani lvi kolem Daniela nebyli tak diví, ani Míšaela[a] nepálily plameny rozpálené pece, jako ji přirozená láska k dětem, když viděla, jak jejích sedm synů je krutě mučeno. 4Ale rozumem *a* zbožností uhasila matka vášně tak velké a mocné.

5Uvažte také toto: Kdyby ta žena byla zbabělá, protože byla matkou, naříkala by nad nimi a volala asi toto: 6„Já ubohá a mnohokrát přenešťastná! Sedm synů jsem porodila, a nejsem matkou žádného! 7Nadarmo bylo sedm těhotenství, bez užitku sedmkrát deset[b] měsíců, neplodná péče a marná doba kojení! 8Nadarmo, synáčkové, jsem pro vás vytrpěla mnohá soužení a *prožila* těžké starosti s *vaší* výchovou! 9Ó moji synové, jedni neženatí, druzí marně ženatí, neuvidím vaše děti, ani se nebudu chlubit, že mi říkají: babičko. 10Já, žena mnoha krásných synů, jsem vdova, opuštěná, uslzená. 11A až zemřu, nebudu mít syna, aby mne pohřbil."

12Ale svatá a bohabojná matka žádného z *nich* neoplakávala s takovým zármutkem, ani žádného z nich nepřemlouvala, aby neumírali, ani netruchlila jako nad zemřelými. 13Ale s myslí pevnou jako z oceli, jako by znovu porodila syny v *plném* počtu k nesmrtelnosti, raději je prosila a přemlouvala, aby pro víru položili život. 14Ó *matko,* bojovnice Boží ve jménu zbožnosti, ač jsi už byla stará žena, vytrvalostí přemohlas i tyrana a bylas nalezena mocnější v činech i slovech nad muže. 15Zajisté, když jsi byla zajata se svými syny, *když* jsi stála a viděla mučeného Eleazara, řeklas synům v hebrejské řeči: 16„Synáčci, toto je vznešený boj! Budete-li k němu povoláni, abyste vydali svědectví před pohany, bojujte udatně za Zákon otců! 17Bylo by hanba, kdyby tento stařec snesl týrání pro zbožnost, zatímco vy, mladíci, byste se mučení báli. 18Pamatujte si, že skrze Boha máte

účast na pozemském životě a užívali jste *jeho* radostí; [19]proto jste povinni snášet pro Boha jakékoliv utrpení. [20]K vůli němu i náš otec Abraham byl ochoten obětovat syna Izáka, otce lidu, a nezachvěl se, když viděl, jak se *jeho* otcovská ruka držící *obětní* nůž, nad něj snáší. [21]A spravedlivý Daniel byl hozen mezi lvy, [c]Chananjáš, Azarjáš a Míšael[c] byli uvrženi do rozpálené pece – a vytrvali pro Boha. [22]Mějte i vy tutéž víru v Boha a nebuďte smutní! [23] Je nemyslitelné mít víru a přitom nevydržet utrpení!"

[24]Všemi těmito slovy napomínala sedminásobná matka každého ze *svých* synů a přemlouvala *ho*, aby raději zemřel, než aby přestoupil Boží přikázání. [25]Byli si dobře vědomi toho, že kdo pro Boha umírají, v Bohu žijí, jako Abrahám, Izák a Jákob i všichni otcové.

---

[a]::Méšak, Da 3 [b]měsíc početí se počítal za celý měsíc [c–c]::Šadrak, Abed-nego, Méšak, Da 3

(15,28) :4Mak 14,20 **(31)** :Gn 7,17n **(16,3)** Da 6,17.23 + pDa 14,31n :Da 3,19–23 **(20)** Gn 22,10 **(21)** v. 3

Matčina smrt

17 [1]Někteří z ozbrojenců ještě vyprávěli, že když i ona měla být předvedena na smrt, sama se vrhla do plamenů, aby se nikdo nedotkl jejího těla.

[2]Ó matko, spolu se sedmi syny jsi přemohla násilí tyrana, zmařila jsi jeho špatné záměry a ukázala jsi ušlechtilost víry! [3]Ty, jako střecha na sloupech synů pevně usazená, jsi bez zakolísání snesla zemětřesení mučidel. [4]Buď dobré mysli, matko, *ty* svatá duše; Bůh ti byl pevnou záštitou v tvé vytrvalosti. [5]Měsíc na nebi i se *všemi* hvězdami není tak vznešený jako ty, která jsi vedla ke světlu svých sedm synů jako hvězdy. Pro svou zbožnost obstojíš ve cti před Bohem a s nimi máš pevné místo v nebi. [6]Tvá výchova synů je hodna dítěte Abrahamova. [7]Kdyby nám bylo možno jako na nějaké desce živě znázornit zbožnost tvého příběhu, zda by se nevyděsili diváci *při pohledu*, jak matka sedmi synů pro víru snáší rozličná muka až k smrti.

[8]Bylo by také vhodné na její náhrobek napsat jako připomenutí členům národa tato slova: [9]„Zde je pohřben starý kněz, stará žena a sedm synů pro násilí tyrana, dychtícího rozvrátit způsob života Hebrejců. [10]Oni hájili *věc svého* rodu hledíce na Boha, a vytrvali na mučidlech až k smrti. [11]Byl to vpravdě Boží zápas, který vybojovali. [12]Ctnost vedla boj a vytrvalostí vybojovala vítězství: neporušitelnost ve věčném životě. [13]Eleazar bojoval první, matka sedmi synů pokračovala v boji, bojovali bratři. [14]Protivníkem byl tyran, svět a lidstvo byli diváky. [15]Zvítězila bohabojnost a ověnčila své bojovníky. [16]Kdo by se neobdivoval těmto bojovníkům za Boží Zákon, kdo by se před nimi nezachvěl? [17]Vždyť i sám tyran a celá jeho rada se divili jejich vytrvalosti. [18]Skrze ni stojí nyní u Božího trůnu a prožívají blaženou věčnost, [19]jak říká Mojžíš: „Všichni posvěcení jsou v tvých rukou." [20]Tito *lidé* posvěcení Bohem jsou vyznamenáni nejen pro tuto poctu, ale také proto, že skrze ně nepřátelé nepřemohli náš národ. [21]Tyran byl potrestán, vlast očištěna; oni se stali protiváhou za hřích národa. [22]Skrze krev těchto zbožných a *skrze* jejich výkupnou smrt zachránila božská Prozřetelnost Izraele, předtím těžce zkoušeného. [23]Když tyran Antiochos viděl statečnost jejich ctnosti a vytrvalost na mučidlech, dal svým vojákům jejich vytrvalost za vzor, [24]a to měl *vojáky* dokonalé a statečné, ať v pěší bitvě či při obléhání. Proto také vyplenil *města* a zničil všechny nepřátele.

---

(14) :1K 4,9 **(19)** Dt 33,3 **(23)** :4Mak 1,11 6,11

Výzva k potomstvu

18 [1]Ó Izraelci, potomci semene Abrahamova, buďte poslušni tohoto Zákona a *zůstaňte* za všech okolností zbožní! [2]Poznali jste přece, že zbožný rozum vládne vášním i bolestem, *jež přicházejí* jak zevnitř, tak zvnějšku. [3]Tamti pro víru vydali svá těla mukám, a proto byli nejen obdivováni od lidí, ale byli uznáni hodnými i účasti na božském údělu. [4]Skrze ně národ dosáhl míru, a když obnovili ve vlasti úctu k Zákonu, vyhnali nepřátele *ze země*. [5]Tyran Antiochos byl pak po-

trestán *už* na zemi a je trestán i po smrti. Vůbec nedokázal donutit obyvatele Jeruzaléma, aby změnili způsob života a zprotivili se zvyklostem svých otců. Proto odtáhl od Jeruzaléma a táhl do Persie.

[6]Matka sedmi synů ještě řekla *svým* synům tato spravedlivá *slova*: [7]„Byla jsem čistá panna, nevycházela jsem z otcovského domu, ale střežila domácí krb. [8]Nezneuctil mne zlosyn o samotě *ani* násilník na poli, ani hadí lstí neposkvrnil posvátnost mého panenství *nějaký* zvrhlík. [9]Dospělý věk jsem prožila s mužem. Když pak *děti* vyrostly, otec zemřel. Je blažený, neboť prožil život s dětmi, a ne bolestný čas bez nich. [10]Učil vás, když ještě byl s vámi, *znát* Zákon a Proroky[a]. [11]Předčítal vám o zavraždění Ábela Kainem, o Izákovi, který měl být obětován, o Josefovi ve vězení. [12]Vyprávěl vám o horlivosti Pinchasově, učil vás o Chananjášovi, Azarjášovi a Míšaelovi[b] v rozpálené *peci*. [13]Chválil a velebil také Daniela, který byl ve lví jámě, [14]připomínal vám i knihu Izajáše, kde se říká: „I kdybys měl jít ohněm, plamen tě nepopálí." [15]Zpíval vám písně od skladatele chvalozpěvů Davida, v nichž se říká: „Četné jsou útrapy spravedlivých". [16]Připomínal Šalomouna, který v příslovích praví: „Stromem života je těm, kdo plní jeho vůli." [17]Dával za pravdu Ezechielovi, který se táže: „Budou-li pak žít tyto vysušené kosti?" [18]Ani píseň, kterou učil Mojžíš, nezapomněl a učil *vás*, jak praví: [19]„Já usmrcuji a dávám život. To je váš život a počet dnů."

[20]Jak krutý to byl tehdy den, a přece ne krutý, kdy krutý tyran Helénů chtěl ohněm uhasit oheň ve *svých* strašných kotlech a ve žhavé nenávisti přivlekl na skřipec a ostatní mučidla sedm synů dcery Abrahamovy; [21]oči jim vypíchal, jazyk uřezal a mnohými mukami usmrtil. [22]Za to božská spravedlnost zlého tyrana potrestala a *ještě* potrestá. [23]Ale synové Abrahamovi se *svou* vítěznou matkou jsou přijati do shromáždění otců, když od Boha dostali svaté a nesmrtelné duše. [24]Jemu budiž sláva na věky věků. Amen.

---

[a]tak jsou nazývána Písma sv. Starého zákona i v Novém zákoně, sr Mt 5,17 [b]sr pozn. [c–c] v k. 16

(11) Gn 4; Gn 22; Gn 40 **(12)** Nu 25; Da 3 **(13)** Da 6 **(14)** Iz 43,2 **(15)** Ž 34,20 **(16)** :Př 3,18 **(17)** :Ez 37,3 **(19)** Dt 32,39 :Oz 6,1n

ZJEVENÍ ABRAHAMOVO

ÚVOD

Spisek pod staroslověnským názvem „Knihy Zjevení Abrahamovi", označovaný v ‚mezizákonní' literatuře také jako Abrahamova apokalypsa, lze formálně charakterizovat jako literárně ucelené dílo inspirované zničením Jeruzaléma r. 70 po Kr. Sepsal je autor z židopalestinského prostředí, dobře orientovaný v tradici židovské biblické exegeze. S rizikem zjednodušení je lze označit jako midrašovou variaci na téma Abrahamova vidění z Gn 15. Obsahově lze knihu rozdělit do dvou tematických částí. V první části knihy (kap. 1–8), je Abraham představen jako kritik modlářství, druhá část (kap. 9–32) obsahuje vlastní apokalypsu se standardním rozvržením tohoto literárního žánru zahrnujícím nanebevzetí, andělský doprovod, návštěvu nebeských sfér, zjevená vidění, včetně vidění trůnu Božího, výklad zjevení a předpovědi posledních věcí se závěrečným posledním soudem, potrestáním pohanů, vyvolením spravedlivých a příslibem vítězství a osvobození vyvoleného lidu.

Doba, původ a místo vzniku

Většina badatelů se shoduje v názoru, že spis vznikl v Palestině v prostředí židovském spíše než křesťanském. Křesťanské vsuvky, prokazatelné obzvláště v kap. 7, 23, 17, 29 jsou přirozeným důsledkem vývoje textové tradice této židovské apokalypsy zachované východními křesťany. Vznik Zjevení Abrahamova je kladen do období

mezi r. 70 a 120 po Kr. Konkrétní vnější evidence však chybí. Nepřímá vnitřní evidence z textu Zjevení umožňuje z popisu zničení chrámu v k. 27 odvodit vznik po r. 70. Výčet ran v k. 30, které mají postihnout pohany, se zdá být dobovým odkazem na katastrofy, které postihly římské impérium za Titovy vlády (požár Říma, morová epidemie a erupce Vesuvu 24. srpna r. 79).

Je velmi pravděpodobné, že spis byl původně napsán v hebrejštině, ale není to doloženo. Lze předpokládat, že byl záhy přeložen do řečtiny, avšak ani řecký text se nám nezachoval (anebo nebyl dosud nalezen).

Slovanský text

Ani původní staroslověnský překlad (z 11. nebo 12. st.?) se nedochoval. Nejstarším dochovaným překladem Zjevení Abrahamova jsou pouze východoslovanské a jihoslovanské recenze. Dosud je známo téměř dvacet církevněslovanských rukopisů a zlomků vzniklých v rozmezí od 14. do 17. st. Z existujícího materiálu vyplývá, že obsah spisu se zachoval v dostatečně ucelené podobě, ač v detailech vykazují jednotlivé dochované rukopisy a části Zjevení Abrahamova množství variant a nejasností. Důležitou, avšak diskutovanou otázkou zůstává originál předlohy slovanského překladu. Protože slovanský text vykazuje četné hebraismy a rysy hebrejské syntaxe, nemůžeme teoreticky vyloučit možnost přímého překladu ze semitského originálu do staroslověnštiny v prostředí jihoslovanském, ač názory o přímých překladech staroslověnských apokryfů a pseudepigrafů v 10.–12. st. ať už z hebrejštiny či aramejštiny, nelze zatím jednoznačně prokázat. Obecně platí, že staroslověnské překlady tohoto typu literatury pocházejí z valné části z řečtiny nebo latiny. Četné semitismy se dostávají do jazyka církevněslovanského prostřednictvím řečtiny. Rozšíření Zjevení Abrahamova na Rusi spadá do středověku, zhruba od 13. do 16. st. po Kr.

Theologie a kosmologie

Východiskem theologických úvah Zjevení Abrahamova jsou Tóra a proroci, v užším smyslu pak kniha Genesis a Ezechiel. Styl podání látky nevybočuje z rámce apokalyptického myšlení ‚mezizákonní' doby. Centrálními tématy spisu jsou stvrzení smlouvy mezi Bohem a jeho lidem a vyvolení Izraele. Příběhy z Gn 15,17, Gn 22 a Ex 19,18 jsou klíčem jak k dešifrování díla, tak k historickému optimismu autora ZjAbr. Bůh Abrahamův je prezentován jako ochránce vyvoleného lidu, Izraele, a jako transcendentní Stvořitel. Tento Bůh také trestá přestoupení a odpadlictví svého lidu. Zničení Jeruzaléma a chrámu jsou důsledkem modlářství a odpadnutí Abrahamova lidu od smlouvy s Hospodinem. Vposledu však je Bůh vždy vykupitelem a osvoboditelem svého lidu. V eschatologickém závěru knihy zdědí nakonec Izrael své vyvolené místo (kap. 32 – Gn 15,13). Po potrestání pohanů deseti ‚ranami' následuje obnova chrámu a obětí. Učení o zmrtvýchvstání či víra ve vzkříšení není ve ZjAbr výslovně zmiňováno, ačkoliv víra v posmrtný život je implicitně vyjádřena v odkazech na Azázela v podsvětí a na zahradu Eden. Angelologie i démonologie se odrážejí nejvýmluvněji v popisech anděla Jaoela a jeho protivníka Azázela. Vize trůnu a andělských bytostí (k. 18) je v souladu s tradicí Ez 1 a 10. Azázel je nejen příčinou modlářství, ale také historicky chápanou příčinou pádu Adama a Evy, smrti Ábela a hříchu na zemi vůbec (ZjAbr 24). Na rozdíl od starozákonního pojetí role Azázela (sr. Lev 16,21) je zde jeho role ztotožněna s rolí satana-pokušitele v novozákonním smyslu (Mt 4,1–13; L 4,1–13).

Představy o kosmu ve ZjAbr se neliší zásadně od dobových kosmologických představ odvozených z biblické tradice. Abrahamovi je zjeveno při jeho kosmické pouti sedmero nebeských sfér, ale jen tři jsou zmíněny (kap. 19–21). Svět je rozdělen na dvě části, zemi jakožto příbytek bezbožných (zahrnuje i peklo – Hádes) a ráj (Eden) jakožto místo pobytu spravedlivých v nebi. V autorově popisu světa lze rozeznat určité dualistické rysy jednak definované prostorově jako protiklady země (peklo) a nebe (ráj), dále projektované časově, ve formě věku přítomného proti věku budoucímu a konečně vyjádřené v polo-

ze etického střetu mezi zlem a dobrem a konfliktu bezbožných proti spravedlivým. V žádném případě však nejde o absolutní ontologický dualismus v gnostickém smyslu. Bůh je, prostřednictvím Jaoela a Abrahama, suverénním pánem veškerenstva, který má pod naprostou kontrolou řád stvoření včetně sil zla a Azázela samotného i s jeho zdánlivým pozemským panstvím. Totéž se týká Boží moci nad mořským livjátanem.

Literární kontext

Jak již bylo řečeno, starozákonní knihy Genesis a Ezechiel jsou klíčové pro porozumění textu Zjevení Abrahamova. Začátek ZjAbr má paralelu v Gn 20,13 a konec ZjAbr (32,1–3) v Gn 15, 13nn. Další zjevné paralely jsou např. mezi ZjAbr 8,4 a Gn 12,1; ZjAbr 9,1–4 a Gn 15,1; ZjAbr 9,5 a Gn 15,9; ZjAbr 15,1 a Gn 15, 17. Ve ZjAbr 18 se odráží Ez 1 a Ez 10. Kromě oddílů z Gn a Ez jsou pro pochopení ZjAbr důležité také paralely z Ex (3,1; 34, 28; 19,18; 28,4–6 a 23,20) a z prorockých knih Iz, Za, Jr, Sf a Da. Evidentní ve ZjAbr je rovněž vliv starších pseudepigrafů, zejména 1Hen: Dělení dějin na čtyři epochy po 12 etapách v ZjAbr 28 má obdobu v 1Hen 89,68–71. Na 1Hen kap. 1–36 (> Gn 6,1–4) navazuje zjevně ZjAbr 13–14. Moc nad satanem (v ZjAbr je představován Azázelem) obdržel Abraham zrovna tak jako Henoch. Styčné body lze nalézt také v Jub, ŽŠal i v literatuře kumránské. Ideová blízkost některých témat (např. predestinace ZjAbr 26,5 nebo etický dualismus) naznačuje přinejmenším autorovu obeznámenost s esejským učením. Závislost na kumránské literatuře však doložit nelze. Rovněž tak nelze doložit přímý vztah ZjAbr k spisům novozákonním. Mnohé nepřímé styčné body existují prostě proto, že autoři všech těchto spisů působili a tvořili ve stejném kulturním prostředí, které vedle tradice starozákonní bylo ovlivněno též jejími zákonickými a apokalyptickými interpretacemi a vlivem perských nauk.

Český překlad

Základem českého překladu Zjevení Abrahamova je kritická textová edice, kterou vydal R. Rubinkiewicz v Lublinu pod titulem *L'Apocalypse d'Abraham en vieux slave: introduction, texte critique, traduction et commentaire* (1987 – paralelní text ruské redakce s francouzským překladem pod názvem *Knigy otkrovlenija Avramje – Livre de la revelation d'Abraham* jsou na s. 98–205). Rozdělení kapitol a číslování veršů je v českém překladu zachováno podle této edice. Členění vět a souvětí včetně interpunkce nejsou vždy absolutně věrné předloze, ale přizpůsobeny místy novému překladu. V některých nejasných místech vděčně přijímám řešení, která nabízejí pro obtížná čtení H. Lunt a R. Rubinkiewicz.

LITERATURA (kromě výše uvedené):

TEXTY A PŘEKLADY:
J. H. Charlesworth, The Old Testament Pseudepigrapha, vol. 1., 1983
A. Pennington, The Apocalypse of Abraham., v: H.F.D. Sparks, The Apocryphal Old Testament, 1984
B. Philonenko-Sayar et Marc Philonenko, L'Apocalypse d'Abraham: introduction, texte slave, traduction et notes par, in: Semitica tom. 31, 1981.

synu Teracha, syna Náchorova, syna Serúgova, syna Reúova, syna Artádova, syna Šémova, syna Noeho, syna Lámechova, syna Metuzalémova, syna Henochova, syna Jeredova[a].

[a] sr genealogie v Gn 5 a 11

Abrahamovo zavržení modlářství

1 [1]... v den, kdy jsem sledoval bohy *svého* otce Teracha a bohy mého bratra Náchora, abych rozpoznal, který bůh je vpravdě nejmocnější, [2]já, Abraham, v době, kdy na mne padl los, abych dokonal oltářní oběť mého otce Teracha jeho dřevěným, kamenným, zlatým, stříbrným, měděným a železným bohům, [3]vešel jsem do jejich svatyně a našel *tam* boha jménem Marumacha, vytesaného z kamene, padlého na zem u nohou železného boha Náchina. [4]I stalo se, když jsem *to* uviděl, že mé srdce upadlo ve zmatek a pomyslel jsem si v duchu, [5]že bych ho nemohl vrátit na jeho místo, já sám, Abraham, protože byl těžký a z velikého *kusu* kamene. Šel jsem tedy a řekl o tom svému otci. I vešel *tam* se mnou. [6]A jak jsme ho oba zvedali, abychom ho dali na jeho místo, upadla mu také hlava, [7]a to přesto, že jsem ho za hlavu držel. [8]I stalo se, když můj otec viděl, jak upadla hlava jeho boha Marumacha, řekl mi: „Abrahame!“ [9]I řekl jsem: „Tady jsem.“ [10]A řekl mi: „Přines mi z domu sekeru a sekáček!“ I přinesl jsem mu je. [11]Vytesal jiného Marumacha, z jiného kamene, bez hlavy, a hlavu, jež se Marumachovi utrhla, *na něj nasadil*[a] a zbytek Marumacha rozbil.

[a]sr ZjAbr 3,6

(2) :Dt 4,28

2 [1]A vyrobil jiných pět bohů, dal mi je a nařídil mi, abych je prodal venku na cestě k městu. [2]Osedlal jsem tedy osla svého otce, naložil jsem je na něj a vyrazil na cestu, abych je prodal. [3]A hle, z Fandany Syrské[a] přicházeli kupci s velbloudy, cestující do Egypta, aby nakoupili nilského konilu[b]. [4]I vyptával jsem se jich a oni mi odpovídali. A jak jsem tak s nimi rozprávěl, jeden z jejich velbloudů zaržál, osel se splašil, rozběhl se a bohy shodil. Tři z nich se rozbili a dva zůstali *celí*. [5]A stalo se, když Syřané viděli, že mám bohy, řekli mi: „Proč jsi nám neřekl, že máš bohy? Byli bychom si je koupili dříve, nežli uslyšel osel hlas velblouda, a neměl bys žádnou škodu. [6]Přesto však nám *pro*dej alespoň zbylé bohy a my ti *za ně* zaplatíme uspokojivou cenu." [7]I pomyslel jsem si ve svém srdci: „Kéž by *při*dali cenu bohů, kteří se rozbili, k ceně bohů, kteří zůstali celí." [8]Neboť jsem se v srdci trápil, jaký zisk z obchodu přinesu svému otci. [9]A trojici rozbitých bohů jsem vhodil do vody řeky Gur, která se nalézala na tom místě. I pohroužili se do hlubiny řeky Gur a zmizeli[c].

---

[a]Rovin aramských (ČEP; h. *paddan* '*aram*), sr Gn 25,20 [b]nejasný text [c]dosl.: a nebylo jich více

3 [1]A ještě jak jsem šel po cestě, mé srdce bylo zmateno a zmítaly mnou pochybnosti[a]. [2]I řekl jsem si ve svém srdci: „Co *je* to za podivnou činnost, kterou můj otec provádí? [3]Není snad on bohem svým bohům, kteří se jimi stali jeho tesáním a hoblováním a jeho nadáním? [4]A nebylo by pro ně správnější klanět se mému otci, protože oni jsou jeho dílem? Co ti, kteří svými skutky těží z mého otce? [5]Hle, Marumach upadl a nemůže vstát ve svých chrámech; ani já sám jsem ho nemohl zvednout, dokud nepřišel můj otec a nezvedli jsme ho. [6]Jak jsme se namáhali, upadla mu hlava; nasadil ji na jiný kámen druhého boha, kterého udělal bez hlavy. [7]A *co* dalších pět, kteří se rozbili *pádem* z oslíka, aniž byli schopni pomoci sami sobě či ublížit oslíkovi za to, že je rozbil? Ani jejich úlomky nevystoupily z řeky." [8]I řekl jsem si ve svém srdci: „Je-li tomu tak, jakpak může Marumach, bůh mého otce, který má hlavu z jednoho *kusu* kamene a *je* udělán z jiné-

ho *kusu* kamene, spasit člověka či vyslyšet modlitbu člověka či obdarovat ho *svou milostí*?"

---

[a]dosl.: a mé myšlenky se ve mně rozcházely

(6) :ZjAbr 1,11 (8) :Mdr 13,10–16

4 [1]Takto přemítaje, přišel jsem do domu svého otce, napojil jsem osla a naložil mu sena; přinesl jsem stříbro a dal je do ruky svého otce Teracha. [2]Když je uviděl, zaradoval se a řekl: „Buď požehnaný, Abrahame, bohem mých bohů, neboť jsi přinesl cenu za bohy takovou, že má práce nebyla nadarmo." [3]I odpověděl jsem mu a řekl: „Poslyš, otče Terachu! Vždyť ti bozi jsou požehnáni tebou, ty jsi jim bohem, protože jsi je stvořil. Neboť jejich požehnání se rovná jejich zmaru a jejich moc je prázdná. [4]A jestliže nepomohli sami sobě, jak potom pomohou tobě nebo požehnají mně? [5]Já bych za takový obrat požehnal tobě, neboť jsem ti získal stříbro za rozbité *bohy* svým rozmyslem." [6]Když uslyšel mou řeč, rozhněval se na mně *a byl* pln vzteku za to, že jsem pronesl krutá slova proti jeho bohům.

5 [1]Já pak, zamysliv se nad hněvem svého otce, vyšel jsem ven. A hned co jsem vyšel ven, zavolal si mne a pravil: „Abrahame!" [2]Řekl jsem: „Tu jsem." [3]I řekl: „Seber odřezky dřeva z jedlových stromů, ze kterých jsem dělal bohy, než jsi přišel, a připrav mi na nich jídlo k obědu." [4]A stalo se, že když jsem sbíral dřevěné odřezky, našel jsem v nich malinkého boha; vešel se mi do levé dlaně. Na jeho čele bylo napsáno: „Bůh Varisat." [5]A stalo se, jak jsem ho našel, že jsem se zdržel a nepověděl svému otci, že jsem mezi odřezky našel dřevěného boha Varisata. [6]A stalo se, když jsem přiložil odřezky do ohně, abych připravil svému otci jídlo a vyšel ven zeptat se *ho* na jídlo, postavil jsem Varisata u plápolajícího ohniště, a řekl mu přísně: [7]„Varisate! Dávej pozor, aby oheň neuhasl, dokud se nevrátím. Jestliže oheň pohasne, foukej do něj, aby vzplanul." [8]A vyšel jsem, abych se poradil. [9]A když jsem se vrátil, zastihl jsem Varisata padlého naznak s nohama zachvácenýma divokým ohněm a žárem. [10]I stalo se, když jsem

to viděl, velmi jsem se *tomu* v duchu zasmál a řekl si: „Opravdu víš, Varisate, jak vznítit oheň a připravit jídlo!“ [11]A stalo se, zatímco jsem si to v duchu říkal a smál se, že pomalu v ohni shořel a obrátil se v popel. [12]I odnesl jsem jídlo svému otci, aby pojedl. [13]A dal jsem mu víno a mléko. I pil, a pochutnal si a požehnal svého boha Marumacha. [14]I řekl jsem mu: „Otče Terachu! Nežehnej svému bohu Marumachovi ani ho nechval. Pochval namísto něho raději svého boha Varisata, neboť on, z lásky k tobě, se vrhl do ohně, aby se uvařilo tvé jídlo.“ [15]A dí ke mně: „Kdepak je teď?“ [16]I řekl jsem: „Spálil se v žáru ohně a obrátil se v prach.“ [17]I řekl: „Obrovská je moc Varisatova. *Ještě* dnes vytvořím jiného a zítra ráno připraví mé jídlo.“

---

(3) :Mdr 13,12

6 [1]A já, Abraham, když jsem uslyšel taková slova svého otce, zasmál jsem se v duchu a zkormoutila se v hořkosti a hněvu duše má. [2]A řekl jsem *si*: „Jak může být pomocníkem mého otce věc jím vytvořená? [3]Nepodrobil snad své tělo duši, a duši duchu, a ducha pošetilosti a nevědomosti?“[a] [4]A řekl jsem *si*: „Projednou se sluší snést zlo, abych upřel svou mysl k čistotě, vyjevím mu své myšlenky otevřeně.“ [5]I odpověděl jsem mu a řekl: „Otče Terachu! Kteréhokoliv z těchto bohů chválíš, jsi nerozumný ve své mysli. [6]Hle, bozi mého bratra Náchora, stojící v svatém chrámu, jsou vzácnější než tito tví. [7]Neboť hle, Zuch, bůh mého bratra Náchora, je vzácnější než tvůj bůh Marumach, protože je vyroben ze zlata a udělán a vytvořen člověkem. [8]A jestliže se časem opotřebuje, opraví se, ale Marumach, když se změní nebo rozbije, neobnoví se[b], protože je z kamene. [9]A co Jov, bůh ..., který stojí se Zuchem, který je vzácnější než bůh Varisat; je udělán ze dřeva a okován stříbrem a je pro srovnání oceňován člověkem podle vzhledu. [10]Varisat, je přece tvůj bůh. A když ještě nebyl vytesán, před rozdělením, zakořeněn v zemi, jsa veliký a obdivuhodný, ověšen květinami a chválen, vytesán sekerou, tvou šikovností je stvořen bůh. [11]A hle, už vyschla a vniveč přišla jeho tučnost. [12]Z výšky spadl na zem a z velikosti přešel v malost. [13]Jeho tvář se svraštila a on sám shořel v ohni. [14]Obrátil se v popel a není ho už více. [15]A ty

říkáš: „Udělám *si* tedy jiného *boha*, který mi zítra ráno připraví mé jídlo.“ [16]... *A tak sám* hynoucí, ani si neponechal sil, ke své záhubě ...[c]

---

[a]členění: tělo, duše, duch – je odrazem původně platonské ideje bytí člověka v trojici NÚS, PsYChÉ, ALOGON; idea byla křesťansky přeinterpretována a rozšířena jak v prostředí byzantském, tak ve středověké filosofii židovské [b]var.: nezvedne se [c]v.9–16 nesou známky neúplnosti a roztříštěnosti

7 [1]Když si toto Abraham pomyslel, přišel k otci a promluvil:

[2]„Otče Terachu!

Oheň je vznešenější než tví bohové ze zlata, ze stříbra, z kamene i ze dřeva, neboť tvé bohy spaluje a tví sežehnutí bohové se podrobují ohni a oheň se jim rouhá a pohlcuje je[a].

[3]A přesto ani ten nenazvu bohem, protože je přemožen vodami.

[4]Ale vody jsou nad něj vznešenější, protože odolávají ohni a obdařují zemi plody.

[5]A přesto ani ty nenazvu bohem, protože se uchylují pod zem.

Proto raději nazvu vznešenější zemi, neboť odolává vodnímu živlu.

[6]A přesto ani tu nenazvu bohem, protože i ona je vysoušena sluncem a obdělávána člověkem.

[7]Ale slunce nazvu důstojnějším než země, protože svými paprsky osvěcuje všechno bytí.

[8]A přesto ani to nenazvu bohem, neboť s přicházející nocí se zahaluje temnotou.

[9]Ani nenazvu bohem měsíc s hvězdami, protože i jejich svit v noční době pohasíná.

[10]Ale slyš toto, můj otče Terachu, že ti zvěstuji Boha, který stvořil vše.

[11]Neboť ten je pravý Bůh, který nachově zbarvil oblohu, pozlatil slunce, osvětlil měsíc a s ním všechny hvězdy a vysušil zemi uprostřed mnohých vod a tebe sama umístil mezi vyvolené a mne nyní vyhledal ve zmatení mých myšlenek.

[12]Nechť se nám zjevuje Bůh!“ ...[b]

---

[a]dosl.: tvé bohy [b]tato polemika proti polytheismu ve v.2–12 je stylisticky i tematicky zřetelně redakční vsuvkou mezi kap. 6 a 8

8 [1]I stalo se, jak jsem tak přemýšlel o svém otci Terachovi na dvoře svého domu, že sestoupil hlas Všemohoucího v ohnivém potoce mluvící a oslovil mne: „Abrahame, Abrahame!“ [2]I řekl jsem: „Tu jsem.“ [3]A řekl: „V duši své a v mysli srdce svého jsi hledal Boha bohů a Stvořitele. Já jsem. [4]Odejdi od Teracha, otce svého, a vyjdi z jeho domu, abys nebyl zabit i ty skrze hříchy domu svého otce. [5]I vyšel jsem. A stalo se, že hned jak jsem vyšel, aniž jsem stačil vyjít před vrata dvora, [6]sestoupil hluk velikého hromu a sežehl jeho dům a vše, *co bylo* v domě, do země 40 loktů.

---

(3) :Dt 10,17; :Sír 24,8 :2Mak 1,24 :7,23 :1Hen 94,10 :Jub 2,21 :22,4 :31,29nn; :Ex 3,14 **(4)** :Gn 12,1

Zjevení Abrahamovi

9 [1]Tehdy sestoupil ke mně hlas a oslovil mně dvakrát: „Abrahame, Abrahame!“ [2]I řekl jsem: „Tu jsem.“ [3]I řekl mi: „Hle, to jsem já, neboj se, neboť já jsem Předvěčný a Mocný Bůh, který prvé stvořil před světlem věků. [4]A já jsem tvůj štít a tvůj pomocník. [5]Jdi, vezmi tříletou jalovici, tříletou ovci, tříletou kozu, hrdličku a holuba a předlož mi oběť čistou a v této oběti ti předložím věky. [6]A vyjevím ti, *co je* skryté[a], a uzříš veliké *věci*, které jsi ještě neviděl. Neboť se ti zalíbilo mně hledat, a *proto* jsem tě nazval svým milovaným. [7]Přesto však se zdrž po 40 dnů všelikého jídla připraveného na ohni i pití vína a zdrž se pomazání olejem. [8]Potom mi předložíš oběť, kterou jsem ti přikázal, na místě, které ti ukáži na vysoké hoře. [9]A zde ti ukážu věky, které jsem vybudoval a stvořil, utvrdil a obnovil svým slovem. [10]A v nich ti vyjevím nadcházející zlé i spravedlivé skutky lidského pokolení.“

---

[a]dosl.: hlídané *věci*

(4) :Gn 15,1 **(5)** :Gn 15,9n **(6)** :Iz 41,8 :ZAbr 1,6

10 [1]I stalo se, když jsem uslyšel hlas promlouvající ke mně tato slova, rozhlédl jsem se kolem. [2]A hle, nikde nebylo živé duše. I užasl můj duch a má duše ze mne vyprchala. A jako kámen jsem padl bez

ducha k zemi, neboť už ve mně nebylo sil, abych mohl stát na zemi. [3]A ještě jak jsem byl tváří k zemi, uslyšel jsem hlas svatého, který pravil: „Jdi, Jaoeli![a] Ty který jsi, prostřednictvím nevyslovitelného mého jména posvěť mi toho muže a posilni ho od jeho strachu!“ [4]A anděl, kterého poslal, ke mně přistoupil v podobě muže a uchopil mne za pravou ruku, postavil mne na nohy a řekl mi: [5]„Vstaň, Abrahame, příteli Boha jenž si tě zamiloval! Nechť tě opustí lidský strach! [6]Neboť hleď, jsem k tobě poslán, abych tě posílil a požehnal ti ve jménu tebe milujícího Boha, Stvořitele nebe i země. [7]Spolehni se a pospěš k němu!

[8]Já jsem Jaoel, povolán Strašlivým, a se mnou je moc na nebesích v sedmém nebi, vprostřed jeho nevyslovitelného jména, ve mně spočívající.

[9]Já jsem určen přikázáním jeho cherubínských bytostí, abych usmiřoval druha s druhem, učil a šířil jeho píseň prostřednictvím noci člověka sedmé hodiny.

[10]Já jsem povolán abych krotil livjátany, neboť skrze mne je pokořena hrozba všelikého hada.

[11]Já jsem pověřen, abych osvobodil peklo[b] a zničil ty, kdo obdivují mrtvé.

[12]Já jsem byl poslán a pověřen, abych spálil dům tvého otce i s ním za to, že tvořil mrtvé *modly*.

[13]Já jsem poslán k tobě, abych žehnal tobě i zemi, kterou ti připravil ten, jehož jsi nazval Předvěčným a který pro tebe určil pozemskou pouť.

[14]Vstaň, Abrahame, jdi s důvěrou, buď velmi veselý a raduj se! A já *se budu radovat* s tebou, neboť ti byla dána nejvyšší pocta od Předvěčného. [15]Jdi a dokonči oběť! [16]Neboť toto je přikázání, kterým jsem já pověřen *být* s tebou a s pokolením z tebe vzešlým. [17]A se mnou Michael[c] žehná ti na věky. [18]Neboj se a jdi!“

---

[a]derivace *JHVH* + *'Elohím* [b]Hádes [c]Míkael

(5) :2Pa 20,7 :Iz 41,8 :Jk 2,23 :Mdr 7,27 :ZAbrA 1,6 :ZAbrB IV,10 **(8)** :Ex 23,20n **(17)** :Da 12,1 :1Hen 20,5

11 [1]I vstal jsem a uviděl toho, který uchopil mou pravici a postavil mne na nohy. [2]A jeho tělo vypadalo jako safír a jeho tvář byla jako chryzolit a vlasy na jeho hlavě byly jako sníh. [3]A pokrývka[a] na jeho hlavě se podobala oblačnému nebi. A byl oděn do nachové řízy a zlaté žezlo třímal ve své pravici. [4]A řekl mi: „Abrahame!“ I řekl jsem: „Hle, tvůj služebník.“ [5]I řekl: „Nechť tě neděsí můj vzhled a má řeč nechť nekormoutí tvou duši. Pojď se mnou! [6]A vejdu s tebou k oběti viditelný a po obětování se ti stanu neviditelným na věky. [7]Důvěřuj mi a pojď!“

---

[a]*kidar* z ř.KIDARIS – turban, odtud pokrývka hlavy

(2) :Da 7,9 Zj 1,14

12 [1]I odešli jsme oba dva spolu sami na 40 dní a nocí. [2]A nejedl jsem chléb ani jsem nepil vodu, neboť mou krmí bylo hledět na anděla, který byl se mnou, a jeho rozhovor se mnou mi byl nápojem. [3]Dorazili jsme k Boží hoře, slavnému Chorébu. [4]A řekl jsem andělovi: „Pěvče Předvěčného, hle, nemám zde sebou oběti ani nevidím obětní místo na hoře; jakpak tedy vykonám oběť?“ [5]A anděl řekl: „Ohlédni se přece za sebe!“ [6]I ohlédl jsem se za sebe. A hle, za námi šli všichni podle přikázání oběti: telátko, koza, ovce, hrdlička i holub. [7]A anděl mi řekl: „Abrahame!“ I řekl jsem: „Tady jsem.“ [8]A řekl mi: „Všechny tyto poraz a rozetni zvířata na přesné polovice kromě ptáků – ty neroztínej. [9]A dáš *je dvěma* mužům, které ti ukážu a kteří budou stát u tebe, neboť oni jsou oltářem na hoře, kde je přinášena oběť Věčnému. [10]Hrdličku a holuba dáš mně, neboť já vystoupím na ptačích křídlech, abych ti ukázal *vše* na nebesích, na zemi, v moři, v bezedných hlubinách, v jeskyních, v *zahradě* Edenu, i v jeho řekách, i v plnosti vesmíru a uzříš všecky jeho okrsky.“

---

(3) :Ex 3,1 :1Kr 19,8 **(8)** :Gn 15,10

13 [1]I udělal jsem vše podle příkazu anděla. Dal jsem andělům, kteří k nám přišli, rozpolcená zvířata a ptáky si vzal anděl Jaoel. [2]A počkal jsem na večerní dar. [3]Tu přiletěl nečistý pták na těla, i odháněl jsem ho. [4]A nečistý pták ke mně promluvil a řekl: „Co tu děláš, Abrahame, na výsostech svatých, kde se nejí ani nepije, a kde není žádná lidská potrava? Všichni tito jsou pohlcováni ohněm a spálí tě. Opusť muže, který je s tebou, a uteč, neboť až vystoupíš na výsosti, zahubí tě.“ [5]I stalo se, *že* když jsem viděl mluvícího ptáka, řekl jsem andělovi toto: „Co to je, můj Pane?“ [6]I řekl: „To je nectnost, to je Azázel.“ [7]A řekl mu: „Hanba ti, Azázeli, neboť jako je Abrahamova vznešenost na nebesích, tak je tvá na zemi. [8]Neboť tak jak sis vybral a oblíbil příbytek své nečistoty, tak ti dá Předvěčný a Všemohoucí vladař přebývání na zemi. [9]Skrze tebe je všude zlý duch a lež a skrze tebe padne hněv i trest na bezbožná pokolení lidská. [10]Neboť Předvěčný a Mocný neoslabil těla spravedlivých proto, aby je vydal do tvých rukou, ale aby jimi utvrdil život spravedlivých a záhubu nepravosti. [11]Slyš, pokušiteli[a], styď se přede mnou! [12]Neboť ti nikým nebylo dáno pokoušet spravedlivé. [13]Odstup od tohoto muže! [14]Nemůžeš ho přemoci, neboť on je nepřítelem tvým i těch, kdo tě následují a kdo milují to, co chceš ty. [15]Neboť hle, i oděv, který dříve v nebesích náležel tobě, je *teď* připraven pro něho, a zkáza, která byla na něm, přešla na tebe.“

---

[a]dosl.: našeptávači

(3) :Gn 15,11 **(6)** :Lv 16,8.10.26

14 [1]A anděl mi řekl: „Abrahame!“. I řekl jsem: „Zde jsem, tvůj služebník.“ [2]A on řekl: „Rozuměj z toho, že si tě vyvolil Předvěčný, kterého sis zamiloval. [3]Neboj se a jednej ve vší moci, jak ti přikazuji, proti tomu, který tupí pravdu! [4]Zdalipak nemám opovrhovat tím, který rozšířil po zemi tajemství nebes a intrikoval tak proti Všemohoucímu? [5]Řekni mu: Budiž světlem v podzemní peci! Odejdi, Azázeli, do nekonečné pustiny! [6]Neboť tvé dědictví je nad těmi, kteří jsou s tebou, nad hvězdami a nad lidmi rodícími se z oblaků, jejichž součástí jsi ty i ti, kteří jsou tvým pokolením. [7]A spravedlnost je tvým nepří-

telem. Proto kvůli své zhoubnosti budiž mnou zatracen!“ [8]A promluvil jsem slovy, která mne naučil anděl. [9]A řekl: „Abrahame!“ A řekl jsem: „Zde jsem, tvůj služebník.“ [10]A anděl mi řekl: „Neodpovídej mu!“ [11]A promluvil ke mně podruhé. [12]A anděl řekl: „Nyní pak, když k tobě opět promluví, neodpovídej mu, nebo jeho vůle přejde na tebe. [13]Neboť Všemohoucí mu dal před věky vážnost i vůli. Neodpovídej mu!“ [14]I udělal jsem, jak mi anděl přikázal. A cokoliv mi namlouval o sestoupení, neodpovídal jsem mu.

(**4**) :1Hen 9,6 (**5**) :Lv 16,21 :1Hen 10,4 :13,1n

15 [1]A stalo se, když pak slunce zapadlo, hle, *vystoupil* dým jako z dýmající pece a andělé přišli a přijímali rozpůlené oběti z vrcholu dýmající pece. [2]I uchopil mne anděl svou pravicí, posadil mne na pravé holubí křídlo a sám se posadil na levé křídlo hrdličky, protože ti *dva ptáci* jako by nebyli ani zabiti ani rozpůleni. [3]A vynesl mne až na okraj ohnivého plamene. [4]I vystoupili jsme *oba dva* jako mnohé větry na nebe upevněné v prostorách. [5]A viděl jsem v nebi[a], z výše, na kterou jsme vystoupili, nevýslovně jasné světlo. [6]A hle, v záři světla *byl* žhnoucí oheň a v něm *jsem viděl* mnohé pronárody, mnozí *byli* lidského vzhledu. [7]A všichni se měnili vzhledem i tvarem, tekouce a přetvářejíce se, klaníce se a vzývajíce křikem slov *někoho*, koho jsem neviděl.

---

[a]dosl.: ve vzduchu

(**1**) :Gn 15,17

16 [1]A řekl jsem andělovi: „Proč jsi mne přivedl sem, kde teď už nic nevidím? Můj duch se oslabil a opouští mne.“ [2]I řekl mi: „Setrvej se mnou a neboj se!“ [3]A ten, kterého uzříš přicházet přímo k nám a mocným hlasem promlouvat: Svatý, Svatý, Svatý *je* Hospodin, to je (ten) Předvěčný, který si tě zamiloval. Jeho samého *však* neuzříš. [4]Ale nechť neochabuje tvá duše *tím* křikem, neboť jsem s tebou, abych tě posílil.

(**3**) :Iz 6,3

Píseň Abrahamova

17 [1]A ještě jak mluvil, hle, oheň k nám postupující nás obklopil a hlas z ohně byl jako hlas mnohých vod, jako hlas vzedmutého moře. [2]I poklekl anděl se mnou a poklonil se. [3]I chtěl jsem padnout na zem. Výsostné místo, na němž jsme stáli, *bylo* tu stojící na vrcholu, tu valící se dolů. [4]I řekl: „Jen se pokloň, Abrahame, a přednes zpěv, který jsem tě naučil."[a] [5]Protože nebylo země, na kterou bych mohl padnout, jen jsem se poklonil a přednesl píseň, kterou mne *anděl* naučil. [6]A řekl: „Zpívej bez ustání!" I zpíval jsem a *on* zpíval píseň se mnou.

[7][„První zpěv Abrahama, který ho naučil svatý anděl Jaoel[b], kráčeje s ním v nebi[c], zazpívej takto:"]

[8]Předvěčný, Mocný, Svatý Bože, Svrchovaný Vládce,

[9]Samorozený, Neporušený, Neposkvrněný,

Nezrozený, Bezúhonný, Nesmrtelný,

[10]Svrchovaný, v sobě Dokonalý,

[11]Sebezprostředkující, Nejjasnější,

[12]Nezrozený matkou, Nezplozený otcem a Bez rodu,

[13]Výsostný, Plamenný,

[14]Spravedlivý, Lidumile, Laskavý, Štědrý, Obdařující,

[15]Můj Horliteli, Trpělivý, Přemilostivý,

[16]Eli [tak se říká Bože můj], Věčný, Mocný, Svatý Sabaote, Přeslavný Jaoeli,

[17]Ty jsi Ten, kterého si zamilovala duše má.

[18]Věčný Strážce,

[19]Ohnivý, Zářivá Jasnosti, Hřímající, Blýskavý, Mnohooký,

[20]Přijímající modlitby těch, kteří tě uctívají, a odvracející se od modliteb těch, kteří tě zdržují prodlužováním svých zlovolností.

[21]Osvoboditeli těch, kteří setrvávají mezi bezbožníky, smíšeni mezi nespravedlivými v tomto zkaženém věku [22]a obnovujíce tak věk spravedlivých - ty jsi světlo ozařující před jitřním světlem své stvoření.

[23]Od tvé tváře se rozednívá na zemi a v tvých nebeských příbytcích je každé světlo dokonalé a jeho nevýslovná záře je světlem tvé tváře.

[24]Přijmi mou modlitbu, ať je ti sladká; taktéž *přijmi* i oběť, kterou jsi sám sobě připravil skrze mne, který tě hledá. [25]Přijmi mě v dobrotě, pouč mne a ukaž mi a vyjev svému služebníku vše, co jsi mi přislíbil.

---

[a]podle rabínské tradice Abraham zavedl ranní modlitbu, Izák polední a Jákob večerní [b]ve slov. textu: Idail [c]dosl.: ve vzduchu

(17) :ZjAbr 14,2 **(25)** :ZjAbr 9,9n

18 [1]A ještě když jsem zpíval píseň, jazyky ohně se vznášely v nebeských prostorách výše. [2]A slyšel jsem hlas jako mořské vlnobití a nepřestával nás naplňovat množstvím ohně. [3]A jak se oheň vzedmul a vystoupil co nejvýše, uviděl jsem pod ohněm trůn a všude dokola kolem ohně mnohooké, kteří zpívali píseň a čtyři ohnivé bytosti zpívaly pod trůnem. [4]A jejich podoba byla tatáž a byly čtverolící. [5]Jejich tváře se podobaly lvu, volu, člověku a orlu. Každá měla na těle čtyři hlavy, takže bylo *celkem* šestnáct tváří těch čtyř bytostí. [6]A každá měla šest křídel; na ramenou *dvě*, vpůli těla *dvě*, a na bocích *dvě*. [7]Křídly na ramenou zakrývaly svou tvář, křídly na bocích pokrývaly své nohy a rozprostřevše dvě střední křídla, volně létaly. [8]A *hned* jak skončily zpěv, vzhlédly jedna na druhou a jedna druhé spílaly. [9]I stalo se, když jsem je spolu s andělem viděl, jak se hádají, *anděl* mne opustil a spěchal rychle k nim. [10]Obrátil tvář každé bytosti tak, aby si neviděly navzájem do tváří, [11]káral je a učil píseň pokoje, která *je v nitru* Předvěčného. [12]A jak jsem tak sám stál a hleděl, viděl jsem za bytostmi kočár s ohnivými koly a každé kolo plné očí kolem dokola. [13]A nad koly byl trůn, který jsem viděl, a byl pokryt ohněm a oheň jej obklopoval kolem dokola a nevýslovné světlo obklopovalo ohnivý zástup. [14]A slyšel jsem hlas jejich posvěcení jako jediného muže.

---

(1) :1Hen 14,9n **(2)** :Ez 43,2 **(4)** :Ez 1,6 **(5)** :Ez 1,10 **(12)** :Ez 1,15-18 **(13)** :Ez 1,26n

19 [1]A ze středu ohně ke mně dolehl hlas a pravil: „Abrahame, Abrahame!“ [2]I řekl jsem: „Zde jsem.“ [3]A řekl: „Shlédni na končiny, které jsou pod nebeskou klenbou, na kterou jsi nyní vynesen, a viz, že není v žádné končině nikoho kromě toho, kterého jsi hledal, nebo který si tě zamiloval.“ [4]A ještě jak mluvil, hle, rozevřela se *první* prostora nebes pode mnou a viděl jsem na sedmé klenbě, na níž jsem stál, rozestřený oheň a veliké světlo, rosu, množství andělů a moc neviditelné slávy a na výsostech jsem viděl stvoření a jiného jsem zde už neviděl nikoho. [5]I shlédl jsem shůry, kde jsem stál, dolů na šesté nebe. [6]A viděl jsem tu množství netělesných duchovních andělů, plnících příkazy ohnivých andělů, jsoucích na osmé klenbě nebes, jako kdybych stál na jejím vrcholu. [7]A hle, ani v těchto prostorách nebylo žádné jiné podoby či množství kromě duchovních andělů. [8]A množství, které jsem viděl na sedmé klenbě, přikázalo šestému nebi a to se odebralo *pryč*. [9]I viděl jsem tu na pátém nebi množství hvězd a příkazy, které plnily z pověření, a živly[a] zemské je poslouchaly.

[a]dosl.: prvky

20 [1]A Předvěčný Všemohoucí mi řekl: „Abrahame, Abrahame!“ [2]I řekl jsem: „Zde jsem.“ [3]A řekl: „Shlédni z výšin na hvězdy, které jsou pod tebou, sečti je a pověz mi jejich počet.“ [4]I řekl jsem: „Jak mohu, když jsem jen člověk, země a popel?“ [5]A řekl mi: „Tak jako množství hvězd a jejich moc předložím tvému pokolení národy a lid mým losem ode mne odloučený s Azázelem.“ [6]I řekl jsem: „Předvěčný a Mocný, nechť promluví tvůj služebník před tebou a nechť se nerozlítí tvůj hněv proti tvému vyvolenému. [7]Hle, prve než jsi mne vyzdvihl, Azázel mne ponížil; jak tedy nyní, když není před tebou, by ses s ním vyrovnal?“

(3) :Gn 15,5 **(4)** :Gn 18,27 **(6)** :Gn 18,30

21 [1]A řekl mi: „Shlédni nyní pod své nohy do prostoru pod nebeskou klenbu a porozuměj prvotnímu řádu stvoření, který byl v této končině stanoven před věky, *porozuměj i* tvorům, v něm přebývají-

cím, a věkům, které byly pro ni stvořeny." [2]I shlédl jsem pod nebeskou klenbu pod svýma nohama a viděl jsem podobu nebe *a věci* v něm jsoucí. [3]A *byla* tu země se všemi svými plody a pohybujícími se dušemi i množstvím jejího lidu a bezbožnost jejich duší i jejich ospravedlňování, i skutky jejich jednání, a propast a její trápení, její hlubiny, ve kterých je zatracení. [4]Viděl jsem tu i moře s jeho ostrovy a jeho dobytek se služebníky a livjátana s jeho panstvím, i jeho lože a jeho doupě se vší zemí, jež mu náleží, i jím způsobené otřesy a jím zničená obydlí lidská. [5]Viděl jsem tu i řeky, jejich výsosti i jejich okrsky. [6]A viděl jsem tu zahradu Eden a její ovoce a pramen i řeku z ní vytékající a její stromy a rostlinstvo rodící plody a viděl jsem v ní lid konající spravedlnost a jejich pokrm i pokoj. [7]Viděl jsem tu i mocný zástup mužů, žen a dětí - a polovina jich byla na pravé straně obrazu a polovina na levé straně obrazu.

---

(3) :Iz 14,11.15

22 [1]I řekl jsem: „Předvěčný Všemohoucí, co znamená tato představa stvoření?" [2]I řekl mi: „Toto je má vůle vůči existujícímu světu a je mi milá před mou tváří. Přikázal jsem jim svým slovem a stalo se, cokoli jsem nařídil, aby bylo; prve bylo už vše načrtnuto a stálo přede mnou skrze stvoření, která jsem viděl." [3]I řekl jsem: „Mocný a Předvěčný Vladaři, co je to za lid, který je na tomto obraze z jedné i druhé strany?" [4]I řekl mi: „Ti, kteří *přicházejí* z levé strany, představují zástupy prve existujících zemských plemen a po tvé přípravě budou buď souzeni a napraveni, nebo určeni k záhubě na konci věků. [5]Tito pak na pravé straně obrazu, to jsou lidé odloučení ode mne, to jsou lidé s Azázelem, které jsem připravil, aby se rodili z tebe, abys je prohlásil mým lidem."

---

(2) :Ž 33,9

23 [1]„Vzhlédni ještě na obraz, kdo je ten, který svedl Evu, a jaký je plod stromu. [2]A věz, co bude a co se stane tvému pokolení v poslední dny. [3]A čemukoliv neporozumíš, to ti zvěstuji, neboť jsi milý před

mou tváří, a *proto* ti vyjevím tajemství svého srdce." [4]I pohleděl jsem na obraz a obrátil jsem oči směrem k zahradě Eden. [5]A viděl jsem tu velikého muže, velmi vysokého a strašně širokého, nepopsatelného vzezření, propleteného s ženou stejného vzhledu a vzrůstu. [6]A *oba* stáli pod jediným stromem Edenu. Ovoce toho stromu bylo podobné hroznu vína a za stromem byla jakoby stojící podoba hada. Jeho ruce a nohy měly lidskou podobu a na jeho plecích *bylo* šest křídel po pravici a šest křídel po levici. [7]A *had* držel hrozen stromu a krmil oba, které jsem viděl v objetí. [8]I řekl jsem: „Kdo jsou ti *dva* spletení *v objetí* a kdo je ten mezi nimi? A co je plod ovoce, který *oba* jedí, Mocný a Předvěčný?" [9]I řekl: „To je světlo *a* slunce[a], to je Adam a to je jejich touha na zemi a to je Eva. [10]A to, co je mezi nimi, to je bezbožnost jejich počínání, *jejich* zatracení, sám Azázel." [11]I řekl jsem: „Předvěčný Všemohoucí, pročpak jsi takovému přisoudil krajiny, aby hubil lidské plémě svými skutky na zemi?" [12]I řekl mi: „Slyš Abrahame, *protože* jsou to ti, kteří si přejí zlo, všichni, které jsem nenáviděl, když je páchali - nad těmi jsem mu dal moc a oni si ho oblíbili." [13]I odvětil jsem a řekl: „Předvěčný Všemohoucí, pročpak jsi se rozhodl stvořit zlo a aby existovala touha k zlému v srdci člověka, kvůli čemuž se hněváš, že jsi stvořil ve svém světě neužitečné?"

---

[a]jiné rkp: To je svět člověka

24 [1]I odpověděl mi takto: „Kvůli národům tebe *předcházejícím* a kvůli lidem od tebe odloučeným z tvého plemene, jak jsi uzřel na obraze jejich těžkosti. [2]A já ti řeknu, co se stane, a vše, jak bude v poslední dny. [3]Pohleď nyní na všechno na obraze." [4]I pohleděl jsem a viděl jsem tu před sebou existující stvoření. [5]A viděl jsem jakoby Adama a s ním jsoucí Evu a s nimi lstivého nepřítele a skrze nepřítele ničemně jednajícího Kaina i ubíjeného Ábela i předanou zhoubu, kterou na něj vnesl bezbožník. [6]A viděl jsem tu smilstvo i ty, kteří po něm touží, i jeho nečistotu a jejich usilování a oheň jejich rozkladu v hlubinách země. [7]Viděl jsem tu krádež a ty, kteří o ni usilují, i určení odplaty, *jíž je* velký soud. [8]Viděl jsem i nahé muže, člověka proti člověku, a jejich hanbu a zločiny proti svým druhům, i odplatu za

ně. [9]A viděl jsem tu žádostivost a v její ruce počátek všeliké nepravosti a její Mlčení i její rozptýlení odsouzené k záhubě.

---

(5) :Gn 4,6nn

25 [1]Viděl jsem tu sochu modly žárlivosti tvarem jakoby ze dřeva vytesanou, jaké dělával můj otec, a její tělo se třpytilo mědí; a *viděl jsem* muže, jak se před ní klaněli. [2]A přímo před ní *byl* oltář a na něm děti obětované před tváří modly. [3]I řekl jsem mu: „Co je to za modlu a co za oltář a kdo jsou ti, kteří jsou obětováni, a kdo ti, kteří obětují, a co je to za nádhernou svatyni, kterou zde vidím, *co za* dovednost a krásu pod trůnem tvé slávy?" [4]I řekl: „Slyš, Abrahame! Tato svatyně, kterou jsi viděl, nádhera i oltář, jsou má představa kněžství jména mé slávy, k níž se uchýlí všeliká lidská modlitba; a vstoupí král i prorok a budou mi přinášet všelikou oběť, kterou nařídím svému lidu pocházejícímu z tvého pokolení. [5]A sochu, kterou jsi viděl, to jest můj hněv, kterým mne dráždí lid, přicházející ke mně od tebe. [6]A člověk, jehož jsi viděl obětovat, je má zloba, a jejich oběť je vraždou těch, kteří jsou mi svědky posledního soudu na počátku stvoření."

26 [1]I řekl jsem: „Předvěčný Mocný, pročpak jsi vše naplánoval tak, aby se spoléhalo jen na jeho svědectví?" [2]I řekl mi: „Slyš, Abrahame, a chápej, co ti řeknu, a odpověz mi na vše, na co se tě zeptám. [3]Pročpak tvůj otec Terach neuposlechl tvého hlasu a nevzdal se modlářského bláznovství, dřív než zahynul on i s celým svým domem?" [4]I řekl jsem: „Předvěčný Mocný, tak jak se on neuvolil poslechnout mne, ani já jsem nenásledoval jeho činy." [5]I řekl mi: „Poslouchej, Abrahame! Tak jako měl jasnou *představu* tvůj otec, tak máš jasno i ty, tak i moje vůle má předem jasně připravený plán pro nadcházející dny. [6]A o těch se nedozvíš, ani neuzříš svýma očima budoucnost. [7]Zde jsou *lidé* z tvého kmene. Pohleď na obraz!"

27 [1]I pohleděl jsem a viděl a hle, obraz se zakymácel a z jeho levé strany se vyvalil národ pohanů a zajímal muže a ženy a děti z pravé strany. [2]A některé ubíjel a jiné bral k sobě do zajetí. [3]A hle, viděl jsem

je, jak k nim přibíhali čtyřmi výstupy a vypálili chrám ohněm a rozkradli svátosti, které byly uvnitř. [4]I řekl jsem: „Předvěčný, hle lid, který jsi ode mne přijal, *je* rozchvácen množstvím pohanů. [5]Některé zabíjejí a jiné drží v zajetí jako cizí; spálili chrám ohněm, loupí a ničí nádherné předměty uvnitř. [6]Předvěčný Mocný! Je-li tomu tak, proč jsi nyní zkormoutil mé srdce a proč to tak bude?“ [7]I řekl mi: „Slyš, Abrahame! Vše, co jsi viděl, se stane kvůli tvému pokolení, které mne ustavičně dráždí, a kvůli soše[a], kterou jsi viděl, a kvůli vraždám zobrazeným v chrámu žárlivosti[b]. [8]A vše, co jsi viděl, *se stane*.“ [9]I řekl jsem: „Předvěčný Mocný! Nechť nyní pominou zlé skutky, bezbožnosti podle učiněných přikázání a tvých spravedlivých skutků. Neboť ty tak můžeš učinit.“ [10]I řekl mi: „Čas spravedlnosti je stihne skrze uctívání králů a spravedlivě budu soudit ty, které jsem dříve stvořil, aby jim vládli. [11]Z nich vzejdou muži, kteří si jich budou vážit. [12]Vše, co jsem ti zvěstoval, jsi *také* viděl.“

[a]dosl.: tělu, tělesu [b]Hospodin, Bůh Izraele, je ‚Bůh žárlivě *milující*‘, nesmlouvavý k cizím kultům ve svém chrámu

(3) :Zj 7,1–4 **(10)** :Ž 96,13 :98,9 :ZjAbr 29,12

28[a] [1]I odvětil jsem a řekl: „Mocný Předvěčný, *ty, který jsi* posvěcený svou mocí. [2]Buď milostiv k mým prosbám. Neboť proto jsi mi *je* vyjevil a ukázal. [3]Proto jsi mne také vyzdvihl na své výsosti, abys oznámil svému milovanému vše, oč požádám. Zdalipak budou dlouho trpět vše, co jsem viděl?“ [4]I ukázal mi množství svého lidu a řekl mi: [5]„Kvůli oněm čtyřem výstupům, které jsi viděl, bude *namířena* má zloba proti nim. [6]A v nich bude má odplata za jejich skutky. [7]Čtvrtý výstup potrvá sto let a jedna hodina věku bude také sto let zla mezi pohany. [8][A hodina jejich milosti i v posměchu jako mezi pohany.][b].“

[a]k. 27–29 odrážejí dobovou symboliku židovské apokalyptické literatury. [b][ ] – rekonstrukce z jiných rkp

29 [1]I řekl jsem: „Předvěčný Mocný, jak dlouho potrvá jedna hodina věku?“ [2]I řekl mi: „Ustanovil jsem, že tento bezbožný čas mezi pohany bude trvat dvanáct období[a]. [3]A ve tvém pokolení až do skonání časů bude vše tak, jak jsi viděl. Spočti a uvaž! Pohleď na obraz!“ [4]I vzhlédl jsem a viděl jsem muže vycházejícího z levé strany *od* pohanů, i vycházel ze strany pohanů mnohý lid, muži a ženy i s dětmi a klaněli se mu. [5]A ještě jak jsem hleděl, vycházeli také z pravé strany tací, kteří toho muže hanobili, jiní ho tloukli, a jiní se mu klaněli. [6]I viděl jsem také, *že* zatímco se mu někteří klaněli, přispěchal Azázel, klaněl se mu, líbal ho na tvář, a *pak* se obrátil a stál za ním. [7]I řekl jsem: „Předvěčný Mocný! Kdo je ten muž, hanobený a bitý, pohany a Azázelem uctívaný?“ [8]I odpověděl a řekl: „Slyš, Abrahame! Posmívaný a bitý muž, kterého jsi viděl a kterému se znovu klaněli, to je vysvobození od pohanů pro lid vzešlý z tvého pokolení. [9]V poslední dny, v tuto dvanáctou hodinu věku bezbožnosti, ve dvanáctém čase věku mého naplnění, oddělím toho muže, [10]jehož jsi viděl mezi mým lidem *a* jemuž se všichni připodobňují, od tvého pokolení. Věz, že *je* mnou povolán, měnící se ve svém[b] smýšlení. [11]A ti, které jsi viděl přicházet z levé strany obrazu, aby se mu poklonili, to jsou mnozí pohané, kteří v něho doufají. [12]A ty, které jsi viděl ze svého pokolení *přicházet* z pravé strany, kteří ho buď hanobili a bili, nebo se mu klaněli, mnozí z nich naleznou v něm pohoršení. [13]To je ten, který vyzkouší ty z tvého pokolení, kteří se mu klaněli na konci dvanácté hodiny při zkrácení věku bezbožnosti. [14]Dříve však než dozraje věk spravedlnosti, dostaví se můj soud nad podvodnými pohany a ode mne odvedeným lidem z tvého pokolení. [15]V ty dny přivedu na vše pozemské stvoření deset ran *a* skrze zlo a trápení a sténání budou naříkat jejich duše. [16]To vše uvalím na existující lidská pokolení na zemi pro zlobu a rozklad jejich výtvorů, kterými mne popuzují. [17]A tehdy budou odděleni od tvého pokolení spravedliví muži, budou sečteni a mnou chráněni, usilující ve slávě mého jména o místo pro ně předem připravené[c], které jsi viděl prázdné na obraze. [18]A budou žít, posilováni oběťmi a dary spravedlnosti a pravdy, v spravedlivém věku. [19]A budou se radovat ve mně navždy a zničí ty, kteří je ničili, a potupí ty, kteří je tupili, a jejich hanbou budou ti, kteří jim plivou

do tváře a budou mnou potupeni. [20]Tehdy mne uzří, jak se raduji se svým radujícím se lidem, přijímaje ty, kteří se ke mně obracejí svým obrácením.

[21]Viz, Abrahame, cokoli jsi viděl; slyš, cokoli jsi slyšel; poznej, cokoli jsi poznal. [22]Vejdi do mého dědictví, a hleď, budu s tebou na věky."

---

[a]dělení věků na dvanáct období je v apokalyptické literatuře časté; sr 4Ezd 14,11; 2Bár 27,1; aj. [b]var. tvém [c]tímto místem je v apokalyptické literatuře tradičně míněn Jeruzalém nebo jeruzalémský chrám

30 [1]A ještě jak mluvil, octl jsem se na zemi a řekl jsem: „Předvěčný Mocný! Už nejsem v *tvé* slávě, jako jsem byl nahoře; jakkoliv má duše toužila v mém srdci porozumět, přesto jsem neporozuměl." [2]I řekl mi: „Nuže vysvětlím ti touhu tvého srdce, neboť jsi se snažil pochopit deset ran, které jsem připravil na pohany a připravil jsem je předem, během dvanácté hodiny na zemi. [3]Slyš, vše, co ti povím, bude takto:

[4]První *rána* - utrpení z četného násilí;
druhá - ohnivé požáry měst;
[5]třetí - zkáza dobytka morem;
čtvrtá - hladomor na světě a v jejich pokolení;
[6]pátá -zemětřesení a zkáza mečem mezi vladaři;
šestá - množství krupobití a sněhu;
[7]sedmá - divá zvěř bude jejich hrobem;
osmá - hlad a mor budou jejich záhubou;
[8]devátá - popravy mečem a trápení ve vyhnanství;
desátá - hřmění, hlasy a zničující zemětřesení."

31 [1]„Na to pak zatroubím z nebes a sešlu svého vyvoleného, abys v něm měl všechny své síly měrou jedinou, a ten svolá všechny mé ponížené od pohanů. [2]A já *spolu* s ním spálím posměvače a rouhače tohoto věku a předám ty, kteří mně pokryli výsměchem, k potupě nastávajícího věku. [3]Neboť jsem je připravil jako potravu ohni v pekle[a] a k ustavičnému nadýmání ve vzduchu podsvětí v nejhlubších

hlubinách, *aby byli* obsahem červivých vnitřností. [4]Neboť v nich uzří spravedlnost tvůrci, kteří zvolili mé přání a chránili a vyjevovali má přikázání. [5]Zaradují se a budou se veselit nad záhubou odpadlých mužů, [6]kteří následovali své modly a vraždy, neboť *oni* budou hnít v útrobách střev lstivého červa Azázela a *budou* páleni ohněm Azázelova jazyka. [7]Neboť jsem posečkal, zdali by nepřešli ke mně, ale nechtěli a učinili slavným cizího *boha*. [8]A přidavše se k němu, nebyli odděleni a zbavili se statečného vladaře."

---

[a]Hádes

(1) :Za 9,14 :Zj 10,7 :11,15; :Ez 11,17 :Jl 2,16n

32 [1]„Slyš proto, Abrahame, a věz! Hleď, tvé sedmé pokolení[a] půjde s tebou. [2]A odejdou *s tebou* do země cizí, a ujařmí je a budou je sužovat po jednu hodinu bezbožného věku. [3]Avšak pronárodu, jemuž budou sloužit, jsem já soudcem."

---

[a]tj. pokolení spravedlivých vyvolených

(2n) :Gn 15,13n

ZÁVĚŤ ABRAHAMOVA

ÚVOD

Text

Řecký text Závěti Abrahamovy se dochoval ve dvou verzích (recenzích či redakcích): A – delší (ZAbrA) a B – kratší (ZAbrB). James považoval delší verzi za základní a kratší za výtah z ní. Avšak kratší verze obsahuje zčásti původní úseky a zčásti se jeví jako výtah odjinud. Je také velmi pravděpodobné, že je starší než verze delší.

Obsah

Abrahamova závěť je legendárním okrášlením Abrahamovy smrti. Abraham, který nechce vzít na vědomí svůj konec a zdráhá se zemřít, je postupně veden k tomu, aby byl sám srozuměn s blížícím se koncem svého života. Ve spisu lze vypozorovat šest základních fází postoje vůči smrti, ve kterých se Abraham ocitne, dříve než poslušně poručí svou duši Bohu:

První fáze – Abrahamovo zdráhání přijmout zprávu o svém konci (ZAbrA II–VI ZAbrB II–IV). Abraham sice slyší orákulum stromu (ZAbrA III,3nn ZAbrB III,3nn), tuší svůj konec, ale nechce si jej připustit.

Druhá fáze – Abrahamova hněvivá reakce nad poznáním blízkého konce (ZAbrA VII). Abraham přestane být zdvořilým, když se zkla-

maně ptá po účelu andělské návštěvy (ZAbrA VII,10), a tvrdě, téměř hněvivě, odmítne následovat archanděla (ZAbrA VII,12). V kratší verzi je Abrahamova otázka uvedena před oznámením (ZAbrB VII,1), a chybí negativní reakce na oznámení konce potvrzené Izákem i archandělem (ZAbrB VII,16).

Třetí fáze – Abrahamovo vyjednávání (ZAbrA IX,2nn ZAbrB VII,20). Když se Abraham z úst archanděla dozví, co všechno Bůh pro něj učinil, a sám si to uvědomí, souhlasí se smrtí za podmínky, že bude moci zhlédnout celý obydlený svět a všechna díla Boží. Bůh mu nejen vyhoví, ale plní mu i další přání.

Čtvrtá fáze – Abrahamova deprese (ZAbrA XVI–XIX ZAbrB XII,4nn). Abraham je odveden archandělem zpět domů. Když se odebere do svého pokoje a usedne na lehátko, znovu odmítne následovat archanděla (ZAbrA XV,12). Bůh k němu tedy posílá smrt v odění krásného mladíka. S jejím příchodem vzrůstá Abrahamova únava (ZAbrA XVII,2) a dostavuje se deprese (ZAbrB XIII,4), zvláště potom, když smrt zvědavému Abrahamovi ukáže i svá děsivá vzezření (ZAbrA XVII,19).

Pátá fáze – Abrahamovo přitakání smrti. Je popisováno jen v delší verzi: Smrt nabídla Abrahamovi svou pravici, aby se mu navrátila veselost, život a síla. Tím ho oklamala, ale on vlídně přijal její ruku a jeho duše hned přilnula k ruce smrti (ZAbrA XX,7n).

Šestá fáze – poslušný návrat k Bohu. Zatímco v delší verzi Abraham umírá, když byl smrtí oklamán (ZAbrA XX,10nn), není v kratší verzi o lsti zmínka. Předpokládá se tu svobodná Abrahamova reakce na podanou pomocnou ruku Boží nebo ruku, kterou mu podává smrt poslaná od Boha (ZAbrB XIV,6).

Líčení Abrahamova umírání dává čtenáři odpověď na základní otázky kdy a jak. Apokalyptická část o posledním Abrahamově nebeském putování a o posmrtném soudu, která je zařazena na konec třetí fáze Abrahamova vyjednávání, tu slouží čtenáři k nalezení odpovědi i na otázku proč.

Zdroje a původ spisu

Abrahamova závěť zpracovává, vykládá a tvořivě rozvíjí biblickou tematiku tradovanou v knize Gn 11,26 – 25,11; zejména se soustřeďuje na proces Abrahamova umírání.

Kromě biblického svědectví obsahuje Závěť Abrahamova celou řadu prvků i z jiných náboženských oblastí (řecké, egyptské, perské), které přepracovává. Zvlášť silně je znát vliv rabínské literatury. Křesťanské prvky, které rovněž ve spisu nacházíme, byly patrně vkomponovány dodatečně.

Lze říci, že Závěť Abrahamova je původně židovský spis, který však byl oblíben i v některých křesťanských kruzích; zachoval se nám s křesťanskými doplňky a úpravami.

Doba a místo vzniku

Dobu vzniku spisu můžeme určit jen nepřímo. Ve spisu chybí jakékoli náznaky dějinných událostí. Přesto však nalézáme řadu znaků, které nám pomáhají dobu vzniku přibližně určit. Podle nich lze mít za to, že spis s použitím (či podle předlohy) starších jednotlivých vyprávění vznikl v římské době, kdy se již rozšířilo křesťanství.

Ještě obtížnější je zjistit původní jazyk a zemi vzniku. Řeč spisu je příbuzná s řečí starozákonních apokryfů. Delší verze obsahuje prvky pozdějšího řeckého jazyka. Podle F. Schmidta kratší verze pochází z 1.stol. po Kr., patří do oblasti esénského písemnictví a měla původně sloužit k misijním účelům. Za její původní jazyk pokládá Schmidt hebrejštinu a za zemi vzniku Palestinu. O delší se domnívá, že vznikla v Egyptě v 2. stol. po Kr. před Hadrianovým pronásledováním, a sice přepracováním a rozšířením kratší verze. E. Janssen však dospěl k názoru, že i delší verze mohla vzniknout v Palestině.

Český překlad

Pro překlad bylo užito Jamesovy edice řeckých textů, kterou znovu vydal a přeložil E. Stone. Při překladu kratší verze bylo rovněž přihlédnuto k textům tří krátkých verzí, jak je uvádí disertační práce F. Schmidta, zejména k první z nich, která je sestavena z milánského rukopisu a dvou slovanských.

Oba přeložené texty jsou rozčleněny na kapitoly ve shodě s Jamesovou edicí. Kapitoly jsou značeny římskými číslicemi v souladu s dosavadní tradicí značení. Rozčlenění kapitol jak delší, tak kratší verze jsme přejali z disertace F. Schmidta.

Za laskavou pomoc při shromažďování potřebné literatury pro překlad a poznámky děkuji prof. Dr. M. Čejkovi, ThMgr. G. Güntherovi, Dr. Veldenovi, dále pracovníkům Moravské zemské knihovny v Brně a pracovníkům theologické fakulty Univerzity Martina Luthera v Halle/S a za pomoc při úpravě překladu své sestře RNDr. O. Landové.

LITERATURA:

TEXTY:
řecký – M. R. James, *The testament of Abraham: The greek text now first edited with introduction and notes*, 1982
F. Schmidt, *Le Testament d'Abraham:Introduction, édition de recensions court, traduction et notes* (Nezveřejněná disertační práce, univerzita ve Strasbourgu), 1971
PŘEKLADY: anglický – E. Stone, *The testament of Abraham*, 1972
francouzský – M. Delcor, *Le Testament d'Abraham*, 1973
německý – E. Janssen, *Testament Abrahams*, JSHRZ 3, 1975

DELŠÍ VERZE A

Závěť našeho svatého otce, spravedlivého patriarchy Abrahama, jenž se rozloučil na prahu smrti. Tak, jak žil a skonal, měl by *jednat* každý. Chvalme Panovníka!

I.

Abraham naplnil míru dnů svého života

[1]Abraham naplnil míru svého života ve věku devíti set devadesáti pěti let[a], když po všechna léta svého života žil v pokoji, mírnosti a spravedlnosti[b]; nade vše vynikal tento spravedlivý muž svou přívětivostí k hostům[c]. [2]Neboť když rozbil svůj stan na křižovatce čtyř cest[d] *u* dubu *v* Mamre, ujímal se *každého,* bohatých i chudých, králů a vladařů, zmrzačených a bezmocných, přátel i cizinců, sousedů i kolemjdoucích. Abraham přijímal *všechny* bez rozdílu, *zůstávaje* zbožný, *nade* vše svatý, spravedlivý a přívětivý k cizincům. [3]I toho však dostihl každému z nás společný, a *přece* nevyhnutelný trpký kalich smrti[e], ta nejasná mez *pozemského* života.

Vyslání archanděla Michaela k Abrahamovi s poselstvím o konci jeho pozemského života (ZAbrB I)

[4]Tehdy Hospodin Bůh vyzval svého archanděla Michaela[f] a pravil mu: „Archistratégu[g] Michaeli, sestup k Abrahamovi a zprav jej o jeho smrti, aby se mohl na to připravit a uspořádat si svoje věci. [5]Ne-

boť jsem ho požehnal *potomky*, jako je hvězd na nebi a písku na břehu moře, a těší se z blahobytu svého dlouhého života a mnoha věcí, a navíc je bohatý, ale při tom všem je spravedlivý, ve vší poctivosti, přívětivý k hostům a naplněný láskou[h] od začátku až do konce svého života. [6]Ty se pak, archanděli Michaeli, odeber k Abrahamovi, mému milovanému přítelii, zvěstuj mu *vše* o jeho smrti a ujisti jej slovy: [7]Nadešel čas, kdy je třeba, abys odešel z toho pomíjivého světa, opustil příbytek svého těla, a odebral se v *průvodu* dobrých[j] *přátel* ke svému vlastnímu Pánu."

---

[a]podle Gn 25,7: sto sedmdesát pět let [b]podobné výčty ctností: ZAbrA II,3n IV,4a [c]var. byl velmi pohostinný; sr rab.lit.: Abot 1,15 [d]sr rab.lit.: ARN 7,1 MidŽ 101,1 SHJ,s.57 [e]sr rab.lit.: Šab 88b [f]sr ZAbrA IV,10 VIII,11 XV.1.9; Michael jako hlava andělů a přední Boží posel pro člověka, sr ZjMojž 3,2 13,2 22,1; snad i ZjMojž 10,2 [g]jedná se zřejmě o termín egyptského židovstva; sr také 2Bár/ř./ ll,6 13,3; 2Hen 22; Jos As 14,7; 4Ezd 4,4. Zdá se že pochází z titulu, jejž muži s taseným mečem, veliteli Hospodinova zástupu, dává O' v Joz 5,14n [h]sr 4Mak 15,13; JosAs 12,8 [i]sr Fil.,Abr.273, Virt.51–174 [j]dobrými jsou zde míněni Izraelci; sr rab.lit.: Men 53b BB 109b

(**1**) ::Gn 25,7; :Gn 18,2nn (**2**) Gn 13,18 14,13 18,1 (**3**) ZAbrA XVI,11n (**4**) Zj 12,7 :Da 10,13nn :12,1; :ZAbrB XIV,6; (**5**) Gn 22,17 :13,16 :15,5; :Gn 13,2; :R 12,10; (**6**) 2Pa 20,7 Iz 41,8 :Mdr 7,27 :ZAbrB IV,10 :ZjAbr 10,5n Jk 2,23 (**7**) 2K 5,6 :4Ezd 7,78 :2Bár 14,12

II.

Příchod archanděla k Abrahamovi (ZAbrB II)

[1]Když se archistratég[a] vzdálil od tváře Boží a sestoupil k Abrahamovi *u* dubu *v* Mamre, nalezl spravedlivého Abrahama nedaleko na poli, jak sedí u spřežení volů k orbě ve společnosti synů Mešeka[b] a jiných služebníků v počtu dvanácti. A hle, archistratég *již* přicházel k němu.

[2]Jakmile Abraham zahlédl v dálce přicházejícího archistratéga,

postavil se jako vzorný voják a pak mu šel Abraham naproti, tak, jak měl ve zvyku u všech cizinců, které přijímal všechny bez výhrady. [3]Archistratég jej pak pozdravil a řekl: „Buď pozdraven, nejctěnější otče[c], spravedlivá duše, vybraná Bohem, věrný příteli toho, jenž je na nebesích.“ [4]Abraham archistratégovi odvětil: „Buď pozdraven, nejctěnější bojovníku, zářící jako slunce, ze všech nejvzornější, nade všechny syny lidské, buď vítán! Je krásné, že přicházíš! [5]Vzhledem k tvému příchodu tě pak prosím, sděl mi, odkud pochází mládí tvých let; pouč mne prosím[d], odkud a z kterého vojska a kterou cestou přišla tvoje krása.“ [6]Archistratég pak pravil: „Já, spravedlivý Abrahame, přicházím z velikého města. Byl jsem vyslán od velikého krále a dostal jsem na starost projednat vystřídání jeho věrného[e] přítele, neboť jej král povolává k sobě. [7]Tu řekl Abraham: „Pojď sem, můj pane, kráčej v mém doprovodu, až kam moje území sahá.“ A archistratég přisvědčil: „Půjdu.“ [8]Když se vzdálili, posadili se u zoraného pole, aby si pohovořili. [9]Tu řekl Abraham svým služebníkům, synům Mešeka: „Jděte ke stádu koní a přiveďte dva pohodlné[f], krotké a vycvičené koně, abychom se na ně já a tento cizinec posadili.“ [10]Ale archistratég řekl: „Ne, můj pane, Abrahame, ať nepřivádějí koně, protože se zdržuji toho, abych kdy sedl na čtyřnohé zvíře. [11]Cožpak není můj král bohatý v mnohém zboží, maje moc nad lidmi a všelikými statky? Ale já se zdržuji toho, abych kdy sedl na čtyřnohé zvíře. Jděme tedy, spravedlivá duše, pěšky, dokud nevstoupíme do tvého domu“. A řekl Abraham: „Amen, staň se tak.“

---

[a]sr ZAbr A I,4 p.[g] [b]snad míněn Eliezer nebo jeho příbuzenstvo; v Gn 15,2 je označen v H. *ben Mešeq*; ČEP překládá: „damašský“ [c]oslovení u rabínského židovstva neobvyklé [d]dosl.: svého prosebníka; sr Jos.Fl.,Ant.VII,361 = 7.14,6 [e]dosl.: rodného [f]dosl.: laskavé

(3) ZAbrA XVI,9 ZAbrA I,1; :I,6 (5) :ZAbrA XVI,7

III.

Hlas stromu (ZAbrB III,1–4)

[1]Když se tedy od toho pole ubírali k jeho domu, [2]stál vedle oné cesty strom, cypřiš[a], [3]a na příkaz Boží zvolal tento strom lidským hlasem: „Svatý, svatý, svatý jest Hospodin Bůh, který *tohoto muže* povolává k těm, kdo jej *(Boha)* milují".[b] [4]Abraham si toto tajemství nechal pro sebe; domníval se, že archistratég hlas stromu neslyšel.

Příchod archanděla do Abrahamova domu; jeho slzy se promění v drahokamy (ZAbrB III,5–11)

[5]Když přišli až k domu, posadili se na dvoře, a když Izák uzřel tvář anděla, řekl své matce Sáře: „Má paní, matko, hle, člověk sedící s mým otcem Abrahamem není z rodu těch, kdo přebývají na zemi." [6]A Izák vyběhl, poklonil se mu a padl k nohám netělesného[c]. Netělesný mu požehnal a pravil: „Hospodin na tobě splní své zaslíbení, které bylo zvěstováno tvému otci Abrahamovi a jeho semeni, a splní ti také uctivou modlitbu tvého otce a tvé matky." [7]Pak přikázal Abraham svému synu Izákovi: „Izáku, můj synu, načerpej vody z nádrže a přines ji ve vědru, abychom tomuto cizinci umyli nohy, neboť se po dlouhé cestě, kterou šel k nám, unavil!" [8]Izák odběhl k nádrži, načerpal vody do vědra a přinesl ji k nim. [9]Abraham přistoupil *blíže* a umyl nohy archistratéga Michaela. A tu se něco v hloubi jeho nitra pohnulo a ronil před cizincem slzy. [10]Když Izák uviděl svého otce, jak pláče, rozplakal se i on. Jakmile archistratég zpozoroval, že oba pláčou, zaslzel i on spolu s nimi. [11]A archistratégovy slzy kanuly po vědru do

vody umyvadla a tu se měnily v nádherné drahokamy. [12]Když to Abraham zpozoroval a zděsil se nad tímto divem, vzal tajně kameny a skryl toto tajemství a podržel je sám jediný ve svém srdci.

---

[a]tamaryšek, ZAbrB III,2 [b]sr rab.lit.: Schab 88b [c]běžné označení pro anděla, sr 1Hen 15,6; ZjAbr 19,6; často u Filóna

(3) :Ex 3,4nn (5) :4Ezd 4,21 (6) Gn 15,5.18–21 17,3–8. 19–21; (7) :J 13,5 :L 7,44 :1Tm 5,10; (11) :ZAbrB III,11 (12) :Da 7,28 :L 2,19 :Tób 4,1

IV.

Příprava hodovní síně

[1]Potom řekl Abraham svému synu Izákovi: „Zajdi, můj milovaný synu, do hodovní síně[a], vyzdob ji a rozprostři tam pro nás dvě lehátka; jedno pro mne a jedno pro tohoto muže, který se dnes stal naším hostem. [2]Připrav nám tam pak sedátko a svícen a stůl se vším dobrým v hojnosti[b], vyzdob, mé dítě, tu místnost a rozprostři jemné tkaniny, purpur a bysos, zapal kadidlo ze všech drahocenných, ušlechtilých vonných látek, přines ze zahrady lahodně vonící květiny a naplň jimi dům. [3]Zažehni sedm olejových lamp, abychom se radovali, že tento muž, který nás dnes navštívil, je slavnější než králové a knížata, že i jeho zjev převyšuje všechny syny lidské.“ [4]Izák zatím všechno krásně připravil. Když pak vzal Abraham archanděla Michaela stranou, vystoupil do hodovní místnosti. Až se oba uložili na lehátka, umístil doprostřed před ně stůl oplývající vším dobrým[c].

Archanděl hovoří s Hospodinem (ZAbrB IV,4–16)

[5]Tu archistratég vstal a vyšel ven. Domnívali se, že jde vykonat svou potřebu. On však vystoupil v okamžiku na nebesa a stanul před tváří Boží [6]a promluvil k němu: „Panovníku Hospodine, kéž by to poznala tvá moc, že tomuto spravedlivému muži nemám sílu vyvolat[d] vzpomínku na smrt, protože jsem dosud na zemi nespatřil člověka podobného tomuto, milosrdného, pohostinného, spravedlivého, pravdivého, bohabojného, zdržujícího se veškerého zlého jednání, takže já nemám ani sílu vyslovit jen zmínku o smrti.“ [7]Hospodin odpověděl: „Sestup, archistratégu Michaeli, k mému příteli Abrahamovi, a kdykoli ti něco přikáže, udělej to, a cokoli bude jíst, jez také s ním. [8]Já položím svého svatého Ducha na jeho syna Izáka a vložím myšlenku na Abrahamovu smrt do Izákova srdce tak, aby ve snu[e] spatřil smrt svého otce. Izák pak oznámí své vidění otci, ty je však vyložíš a on sám rozpozná svůj konec.“ [9]Archistratég namítl: „Pane, všichni nebeští duchové jsou netělesní a ani nejedí, ani nepijí[f]; a tento mi připravil stůl oplývající vším, co je pozemsky dobré. Co si nyní, Pane, počnu, jak to skryji, když budu sedět u jednoho stolu s ním?“ [10]Hospodin odvětil: „Sestup k němu a o to se nestarej, neboť když budeš sedět spolu s ním, já sešlu na tebe ducha, který všechno stravuje, a on z tvých rukou a přímo tvými ústy pohltí vše z toho, co je připraveno na stole. Raduj se tedy ze všeho spolu s Abrahamem. [11]Ty pouze správně vyložíš obsah vidění, aby Abraham rozpoznal srp smrti[g] a nejasnou hranici života, aby udělal poslední pořízení o všem, co je jeho; neboť jsem jej požehnal *mnoha potomky* nad písek moře a jako hvězdy nebe.

---

[a]sr rab.lit.: MidŽ 11,3, s.50a [b]sr rab.lit.: GnR 9,12,fol.18c [c]dosl.: v nadbytku všeho dobrého [d]podobně se zdráhá vzít duši Mojžíše; sr rab.lit.: DtR 11,6, fol. 156c PetM I, s.127 [e]k zvěstování smrti ve snách sr Fil., Migr.Abr.190; Jos. Fl., Bel.III,352nn = 3,8,3; rab.lit.: Ber 55b [f]sr rab.lit.: PesR 43, fol.179; targum T[JI]Gn 18,8 [g]sr rab.lit.: Sanh 95b

(6) :Jb 1,1.7 :ZAbrA I,2 :XV,15 **(9)** ::Gn 18,8 :Tób 12, 19; **(11)** ZAbrA VIII,9 :Mk 4,29 :Zj 14,18; Gn 22,17 15,5 ZAbrA I,5

V.

Slavnostní večeře (ZAbrB V)

[1]Tehdy archistratég sestoupil do Abrahamova domu a posadil se s ním ke stolu. Izák jim pak posluhoval. [2]Když hostina skončila, pronesl Abraham, jak bylo zvykem[a], modlitbu[b] a archanděl se modlil s ním; pak si odpočinuli, každý na svém lehátku. [3]Izák pak svému otci řekl: „Také já jsem chtěl, otče, odpočívat s vámi v této síni, abych i já slyšel váš rozhovor. Líbí se mi totiž, když naslouchám odlišnému způsobu vyjadřování tohoto nade vše ušlechtilého muže." [4]Abraham odpověděl: „Nikoli, dítě, ale odejdi si odpočinout na svém lůžku ve svém pokoji, abychom nebyli tomuto člověku na obtíž." [5]Nato Izák, když přijal od nich požehnání, poděkoval, vystoupil do vlastního pokoje a ulehl na své lůžko.

Izákův sen (ZAbrB VI,1–6)

[6]Jakmile usnul a zdály se mu sny, vložil Bůh do Izákova srdce myšlenku na smrt. [7]Kolem třetí hodiny v noci se Izák probral ze spánku, vstal ze svého lůžka a chvatně běžel k místnosti, kde byli jeho spící otec s archandělem. [8]Když Izák dorazil ke dveřím, zvolal: „Otče Abrahame, vstaň, otevři mi rychle, abych vešel, spočinul na tvé šíji a rozloučil se, dříve než mi tě odejmou!" [9]Abraham tedy vstal a otevřel mu. Když Izák vstoupil, padl mu kolem krku a dal se do hlasitého pláče. [10]Tu, vnitřně pohnut, rozplakal se i Abraham hlasitým pláčem. Když archistratég zpozoroval, že oba pláčou, propukl i on v pláč. [11]Sára[c], pobývající ve svém stanu, zaslechla jejich pláč, chvatně k nim přiběhla a uviděla, jak se objímají a pláčou. [12]Tu se Sára mezi pláčem zeptala: „Můj pane, Abrahame, co se stalo, že pláčete? Sděl

mi *to*, můj pane! [13]Snad ti nepřinesl tento bratr, který nás dnes navštívil, oznámení o tvém synovci Lotovi, že zemřel, a proto tak naříkáte?" [14]Archistratég se ujal slova a pravil: „Nikoli, sestro Sáro, není to tak, jak říkáš, nýbrž syn tvůj Izák, jak se domnívám, měl vidění, přišel k nám a plakal – a my, když jsme to viděli, byli jsme dojati až k pláči."

---

[a]ř. ÉTHOS – v O' jen 6x; tento pojem převládá v textech helénistického židovstva: Fil.,Spec.leg.4,149 Leg.Gai.210; Jos.Fl., Ant XV,288 = 15,8,4 Bel. VII,424 = 7,10,4 [b]modlitbu u stolu (h. *birkat hamazón* = požehnání pokrmu), kterou se na konci modlí ten, kdo první lámal chléb; sr rab.lit.: Ber 46a [c] Sára podle tohoto spisu ještě žije, když Abraham umírá; ::Gn 23; ::Jub 19

(**3**) ZAbrA VI,1 (**6**) :ZAbrA IV,8

VI.

Sára rozpoznává v cizinci Božího posla (ZAbrB VI,7–13)

[1]Když Sára zaslechla odlišný způsob vyjadřování archistratéga, hned poznala, že ten, kdo mluví, je anděl Hospodinův. [2]Tu pokynula Sára Abrahamovi, aby vyšel ven před dveře, a řekla mu: „Můj pane, poznáváš, kdo je tento muž?" [3]Abraham odpověděl: „Nepoznávám." [4]Tu Sára řekla: „Představ si, můj pane, ony tři nebeské muže, kteří byli hosty v našem stanu u dubu Mamre; vzpomínáš, že tehdy, když jsi porazil dobytče bez vady a připravils jim hostinu[a], [5]a když se maso spotřebovalo, že dobytče opět vstalo a radostně sálo mléko své matky[b]? Nevíš snad, můj pane, Abrahame, že nám věnovali zaslíbený plod života, Izáka? Tento muž je pak jeden z oněch tří svatých mužů." [6]Abraham odpověděl: „Sáro, to, co jsi mi řekla, je pravda. Sláva a požehnání od Boha a Otce, vždyť i já, když jsem mu pozdě večer omýval ve vědru umyvadla nohy, jsem si v duchu[c] říkal: To jsou přece nohy jednoho z oněch tří mužů, které jsem tehdy umýval. [7]A jeho

slzy, které potom kanuly do umyvadla, se proměnily ve vzácné drahokamy." Pak je vyňal, ty drahokamy, ze svého záňadří a podal je Sáře se slovy: „Jestliže mi nevěříš, prohlédni si toto." [8]Když Sára tyto věci přijímala, poklonila se a objala jej a řekla: „Sláva Bohu, který nám ukazuje divné věci. A nyní, můj pane, Abrahame, věz, že to je zjevení nějaké události vztahující se na nás, ať již zlé nebo dobré."

---

[a]dosl.: stůl [b]jedná se patrně o doklad toho, že andělé, v protikladu k pohanským božstvům, nic nejedí; sr ZAbrA IV,9 [c]dosl.: v srdci

(1) ZAbrA V,3; (4) :Gn 18,2.16 19,1 (5) :Ř 9,8 :Ga 4, 28n; (6) 3Mak 5,7 :Sír 23,4 :Tób 13,4 :Mt 6,8 :Zj 1,6 (7) ZAbrA III,11

VII.

Izák sdělí svůj sen a archanděl vyloží jeho význam (ZAbrB VII,1–19)

[1]Když potom Abraham opustil Sáru, vstoupil do hodovní síně a řekl Izákovi: „Pojď sem, milovaný synu, řekni mi pravdu: co jsi viděl a co jsi zažil[a], že jsi tak chvatně vešel k nám?" [2]Tu se Izák ujal slova a počal vypravovat: „Viděl jsem, můj pane, této noci slunce a měsíc vysoko nad mou hlavou a jeho paprsky mne obklopovaly a osvětlovaly mne. [3]A když jsem tyto věci pozoroval a takto se radoval, zahlédl jsem otevřené nebe a viděl muže světlonoše sestupujícího z nebe a zářícího více než sedm sluncí[b]. [4]A když onen muž s postavou jako slunce přišel, vzal to slunce od mé hlavy a vystoupil zpět do nebe, odkud předtím vyšel; já jsem se však velmi zarmoutil, že vzal to slunce ode mne. [5]A zakrátko, když jsem byl ještě zarmoucen a cítil se nešťastným, uviděl jsem onoho muže, jak podruhé vyšel z nebe a vzal mi i ten měsíc z mé hlavy. [6]Tu jsem se velice rozplakal a prosil toho muže, onoho světlonoše, řka: „Ne, můj pane, neodnímej mou slávu ode mne, smiluj se nade mnou a vyslyš mne, a jestliže jsi ode mne vzdálil

slunce, ponechej mi alespoň měsíc nade mnou.“ [7]On však odpověděl: „Dovol, aby byly vyneseny vzhůru ke králi, protože on si je vyžaduje tam.“ A odnesl je ode mne pryč, avšak jejich paprsky ponechal nade mnou.“ [8]Archistratég potom pravil: „Slyš, spravedlivý Abrahame, slunce, které viděl tvůj syn, jsi ty sám, jeho otec; a měsíc podobně je jeho matka Sára. Ten muž pak, světlonoš, jenž sestupoval z nebe, je onen vyslaný od Boha, který má vzít tvou spravedlivou duši od tebe. [9]A nyní věz, nejvzácnější Abrahame, že máš opustit v této chvíli život na světě a odebrat se k Bohu.“ [10]Abraham však k archistratégovi pronesl tato slova: „Ó dive z divů nejdivnější! Nejsi to nakonec ty, kdo má vzít mou duši ode mne?“ [11]Archistratég mu řekl: „Já jsem Michael archistratég, který stojí před Hospodinem, a já jsem byl poslán k tobě, abych tě svým poselstvím upamatoval na smrt; potom se odeberu zpět k němu tak, jak mi bylo přikázáno[c].“ [12]A Abraham řekl: „Nyní jsem poznal, že jsi Hospodinův anděl a byl jsi vyslán, abys vzal mou duši, ale já tě následovat nebudu[d]; ty však čiň, co ti přikazuje!“

---

[a]dosl.: utrpěl [b]sr JosAs 14,9 [c]dosl.: jak jsem byl vybídnut [d]sr rab.lit.: DtR 11,4,fol.156b

(**2**) :Gn 37,9 (**4**) :Zj 1,16 (**9**) ZAbrA I,7 VI,8; (**11**) ZAbrB VII,16n (**12**) ZAbrA VII,2.12 XV,10.12.13 XVI,16 XIX,4

VIII.

Rozhovor archanděla s Hospodinem

[1]Když archistratég vyslechl tuto řeč, ihned se stal neviditelným, vystoupil do nebe, stanul před Bohem a oznámil mu všechno, co v domě Abrahama viděl. [2]Archistratég pak také Panovníkovi oznámil: „Toto říká tvůj přítel Abraham: ‚Ale já tě následovat nebudu, ty však čiň, jak ti přikazuje!‘ [3]To jest, Vševládný Panovníku, to, co přikazuje tvá sláva a věčné království.“ [4]Tu promluvil Bůh k archistratégovi

Michaeli: „Sestup k mému příteli Abrahamovi ještě jednou a oznam mu toto: [5]Toto praví Hospodin tvůj Bůh, který tě uvedl do země zaslíbené, který tě požehnal nad písek moře a nad hvězdy nebe, [6]který otevřel život Sáry, jež byla neplodná, a daroval ti ve stáří plod života, Izáka. [7]Amen, jistotně ti požehnám a tvé potomstvo jistotně rozmnožím a budu ti dávat všechno, oč mě budeš žádat, neboť já jsem Hospodin, tvůj Bůh, a není jiného kromě mne. [8]Ty však mi oznam, proč se mi stavíš na odpor a proč je v tobě zármutek a proč se stavíš na odpor mému andělovi Michaelovi. [9]Nebo snad nevíš, že všichni od Adama a Evy zemřeli[a], a nikdo z proroků neunikl smrti, a nikdo z kralujících není nesmrtelný, žádný z praotců neunikl tajemství smrti, všichni zemřeli, všichni došli smíření v podsvětí a všichni byli sklizeni srpem smrti? [10]Na tebe jsem však neseslal smrt; také jsem nedopustil, aby na tebe přišla smrtelná nemoc, nepřistoupil jsem na to, aby tě zastihl srp smrti, nedovolil jsem sítím podsvětí, aby tě spoutaly; nepřál jsem si totiž, aby tě potkalo něco zlého; [11]nýbrž tobě na útěchu jsem k tobě poslal archistratéga Michaela, abys vzal na vědomí svůj odchod z tohoto světa a učinil poslední pořízení o svém domu a o všem, co je tvé, a abys požehnal svému milovanému synu Izákovi. A nyní si uvědom, že jsem tě neměl v úmyslu trápit, když jsem tyto věci učinil. [12]Proč jsi tedy řekl mému archistratégovi: ‚Já tě následovat nebudu', nač jsi tato slova vyslovil? Což nevíš, že kdybych dovolil smrti, aby k tobě přišla, pak bych také byl s to dohlédnout, zda přijde nebo nepřijde?"

---

[a]sr rab.lit.: DtR 9,4 fol.154b

(4) ZAbrA II,3 **(5)** Gn 22,17 ZAbrA I,4 IV,11 **(6)** Gn 21, 2.5 **(7)** :Gn 22,17 :26,24; :J 15,16; Ex 20,2n; Dt 32, 39 Iz 45,5.21 46,9 **(9)** :4Ezd 3,7 :7,48[118]nn :2Bár 17,3 :23,4 :48,42n; :1Hen 22,3 :102,5 :4Ezd 4,41 :7,32 :2Bár 11,6; ZAbrA IV,11 :Mk 4,29 :Zj 14,18 **(10)** ::ZAbrA XIX,3 **(11)** :Iz 38,1 :4Ezd 14,13

IX.

Abrahamovo poslední přání (ZAbrB VII,20n)

[1]Když archistratég přijal tato ponaučení od Hospodina, sestoupil k Abrahamovi. A když ho ten spravedlivý uviděl, padl tváří[a] k půdě země jako mrtvý. [2]Archistratég mu pak oznámil všechno, co vyslechl u Nejvyššího. Potom zbožný a spravedlivý Abraham vstal a s mnoha slzami padl k nohám netělesného a úpěnlivě ho žádal těmito slovy: [3]„Prosím tě, archistratégu, *veliteli* nebeských zástupů[b], protože jsi vůbec měl za správné, abys ke mně, hříšníku a tvému nehodnému služebníku, pokaždé přišel, žádám tě i teď, archistratégu, abys mi posloužil ještě jednou prosbou k Nejvyššímu a oznámil mu: [4]Toto říká tvůj otrok Abraham: ‚Pane, Pane[c], v každém činu a v každém slovu, o které jsem žádal, jsi mne vždy vyslyšel a každé mé přání jsi splnil. [5]Nyní, Hospodine, se již nestavím na odpor tvé moci, protože jsem poznal, že nejsem nesmrtelný, ale smrtelný. Když se tedy tvému příkazu všechno podřizuje a chvěje se a děsí v tváři v tvář tvé síle, také já jsem naplněn bázní. Přesto však prosím o splnění jednoho přání, [6]abys nyní, Panovníku Hospodine, vyslyšel mou prosbu, neboť chci, pokud jsem ještě v tomto těle, zhlédnout celý obydlený svět a všechna díla, která jsi jedním slovem uvedl v soulad[d]. Až toto zhlédnu, Panovníku, nebudu smuten, když budu opouštět svět.‘“

Archanděl sděluje Hospodinu Abrahamovo přání (ZAbrB VIII,1n)

[7]Po těch slovech archistratég opět odešel a postavil se před Boha[e] a oznámil mu všechno; řekl: „Tvůj přítel Abraham vyslovil tuto prosbu: Chtěl bych v mém životě zhlédnout celý obydlený svět[f], dří-

ve než zemřu.“ [8]Když Nejvyšší uslyšel tato slova, opět udělil archistratégovi Michaelovi následující rozkaz: „Vezmi oblak světla a anděly, kteří mají plnou moc nad vozy, a sestup a vezmi spravedlivého Abrahama na cherubský vůz a vynes jej do oblaků[g] nebe, aby viděl celý obydlený svět!“

---

[a]apokalyptický obrat [b]ř. ARCHISTRATÉGOS TÓN ANÓ DYNAMEÓN [c]zdvojené oslovení, snad: Panovníku Hospodine [d]dosl.: sestavil [e]dosl.: před Boží tvář [f]ř. OIKÚMENÉ – tj. tento svět a jeho cíle, nikoli tajemství nebes [g]ř. AITHÉR – termín pro horní vrstvu ovzduší sahající k nebi, na rozdíl od vrstvy nižší, ř. AÉR; Symmachos ve svém překladu Bible používá termín „éter“ jako synonymum pro oblaka (Dt 36,26; Job 36,28; Ž 89,7); O' tento termín nezná

(1) :Da 8,17 :10,9 :4Ezd 10,29n **(3)** Joz 5,14 **(4)** :Mt 7,22 :25,11; **(6)** :ZAbrB VIII,3

X.

Abraham prohlíží svět a žádá potrestání svévolníků (ZAbrB XII,1–11)

[1]Archanděl Michael pak sestoupil a vzal Abrahama na cherubský vůz a vynesl ho do oblaků[a] nebe, uvedl jej na oblak a šedesát andělů *s ním*; tak vystoupil Abraham na tomto spřežení nad celý obydlený svět. [2]A tu Abraham vidí[b] pořádek světa, jaký byl v onen den: jak jedni ořou, druzí řídí vozy, jak na jiném místě pasou stáda dobytka, někde jinde jak ponocují[c] a tančí, baví se a hrají na citeru, a opět na jiném místě jak se potýkají a vedou soudní procesy, a tu zase jak pláčou a potom doprovázejí zemřelého do hrobu. [3]Uviděl však také i novomanžele ve slavnostním oblečení – zkrátka řečeno, uviděl vše, co se ve světě děje, dobré i zlé. [4]Procházeje tedy svět, uviděl Abraham ozbrojené muže, jak ve svých rukou třímají naostřené meče, a zeptal se archistratéga: „Kdo jsou tito muži?“ [5]A archistratég mu

odpověděl: „To jsou zloději, kteří mají v úmyslu dopustit se vraždy, okrást, zahubit, zničit.“ [6]Tu Abraham zvolal: „Pane, Pane[d], slyš můj hlas a poruč, ať vyjdou z lesa dravá zvířata a sežerou je.“ [7]Současně s jeho slovy vyšla dravá zvířata z lesa a sežrala je. [8]A na jiném místě spatřil muže a ženu, jak spolu smilnili. [9]Tu vyslovil prosbu: „Pane, Pane[d], poruč, ať země rozevře svá ústa a pohltí je!“ A ihned se země rozevřela a pohltila je. [10]Nato uviděl na jiném místě lidi, kterak se vloupali do domu a kradou cizí věci. [11]Také nyní řekl: „Pane, Pane[d], poruč, ať sestoupí oheň z nebe a pozře je!“ A současně s těmito jeho slovy sestoupil oheň z nebe a strávil je. [12]A tu se náhle k archistratégovi ozval hlas z nebe: „Michaeli archistratégu, přikaž zastavit vůz a odvrať Abrahama od toho, aby neviděl všechen obydlený svět. [13]Neboť když uvidí všechny, kdo vedou život v hříchu, vyhubí vše, co povstalo. Hle, Abraham ovšem nehřešil tím, že se nesmiloval nad hříšníky. [14]Já jsem však učinil svět a nechci z nich zahubit žádného; vyčkávám se smrtí hříšníka v naději, že se obrátí a bude žít. [15]Doveď Abrahama vzhůru k první nebeské bráně, aby tam spatřil soudy a odplaty a změnil svá mínění o duších těch hříšníků, které zahubil.“

---

[a]ř. AITHÉR; sr. k.IX.pozn.[g] [b]vidění či ‚zření‘ z nebe – časté v apokalypsách. Zpravidla sleduje postava buď úsek dějin (sr knihy: Da, 1Hen, ZjAbr, 4Ezd, 2Bár) nebo tajemství stvoření (sr knihy: 1Hen 72nn, 2Hen, 2Bár/ř./), zde Abraham pozoruje svět (ř. KOSMOS) a chování jednotlivých obyvatel světa; pod. vidí zemi při své smrti Mojžíš, sr rab.lit.: SifNu §136,Bl.51a [c]dosl.: bydlí pod širým nebem [d]sr k.IX, pozn.[c]

(1) ::ZAbrB VIII,3 ::ZjAbr 15,2 **(2)** :ZAbrB XII **(5)** :ZAbrB XII,9 **(6)** :2Kr 2,24 **(7)***:2Kr 2,24 **(8)** :ZAbrB XII,2 **(9)** :Nu 26,10 **(10)** ::ZAbrB XII,6 **(11)** 2Kr 1,10.12 **(13n)** :Gn 8,21 **(14)** :Ez 18,21nn :1Hen 60,5 ::4Ezd 7,74 **(15)** :1Hen 60,6 :4Ezd 7,70

XI.

Abraham si prohlédne širokou a těsnou bránu (ZAbrB VIII,4–16)

[1]Michael otočil vůz a dopravil Abrahama na východ k první nebeské bráně. [2]Abraham uviděl dvě cesty; první cesta byla těsná a zúžená a druhá široká a prostorná. [3][A viděl tam dvě brány; jednu širokou bránu na široké cestě][a] a jednou těsnou na těsné cestě.

[4]Vně těchto dvou bran, co tam stály, uviděl[b] muže, sedícího na zlatem zdobeném trůnu; vzezření onoho člověka bylo strašné, podobné obrazu Panovníka; [5]a uviděl[b] mnohé duše pobízené anděly a hnané širokou bránou. Také uviděl[b] jiné duše, jejichž počet byl malý: ty nesli andělé přes těsnou bránu. [6]A když ten divný, který seděl na trůnu, zpozoroval, že do těsné brány vchází jen málo duší, kdežto do široké brány vcházejí mnohé, tu si onen divný muž hned rval vlasy své hlavy a vousy ze svých lící, vrhal se na zem ze svého trůnu s pláčem a naříkáním. [7]Když však spatřil, že naopak mnohé duše vcházejí těsnou branou, tu zase vstal ze země, posadil se na svůj trůn, veselil se, jásaje s velikou radostí.

[8]Abraham se zeptal archistratéga: „Můj pane, archistratégu, kdo je tento muž, okrášlený takovou slávou, jenž brzy pláče a naříká, brzy se zase veselí a jásá s velikou radostí?“ [9]Netělesný[c] odpověděl: „To je prvostvořený Adam, jenž přebývá v takové slávě a vnímá svět vzhledem k tomu, co všechno vzešlo z jeho vlastního jednání[d]. [10]Když vidí, že mnoho duší vchází těsnou branou, tu povstane a posadí se na svůj trůn, veselí se a jásá radostí, protože ta těsná brána je branou spravedlivých, vede do života, a kdo do ní vcházejí, ti přicházejí do ráje. Z toho důvodu se prvostvořený Adam raduje, neboť vidí duše, které jsou zachraňovány. [11]Jakmile však uvidí, že mnoho duší vchází širokou branou, rve si vlasy z hlavy, vrhá se na zem a hořce pláče; protože ta široká brány je branou hříšníků, vedoucí do záhuby a do věčného odsouzení. Z toho důvodu se ten prvostvořený,

Adam, vrhá ze svého trůnu, pláče a naříká nad záhubou hříšníků, protože jsou mnozí, kdo hynou, ale málokteří jsou zachraňováni. [12]Neboť se sotva v sedmi tisících najde jen jedna zachráněná spravedlivá a neposkvrněná duše."

---

[a]doplnění textu v závorkách je podle M. R. Jamese; zmínka o obou branách patrně vypadla, neboť je zachována ve verzi B. O dvou branách čteme též v Mt 7,13n. Rozdíl mezi podáními je v pojetí: zatímco v ZAbrA převládá etické, v ZAbrB kosmologické, evangelijní je orientováno jen na otázku života. [b]v ř. 1.sg [c]sr k. III, pozn.[c] [d]dosl.: z něj

(2) :ZPatr X,I,3–5 **(3)** ZAbrB VIII,4 Mt 7,13 :Dt 11,26 :30,15 **(9)** :Gn 1,26 :2,7 :Mdr 7,1 :10,1 ZAbrB VIII, 12; Sír 49,16

XII.

Abraham přihlíží soudu a odplatě (ZAbrB IX,5–11)

[1]Ještě když ke mně hovořil, hle, dva andělé ohnivého vzhledu, neslitovné mysli a příkrého pohledu hnali desetitisíce duší, které nelítostně mrskali ohnivými důtkami; [2]ale jednu duši anděl zadržel; všechny ostatní pak vedli do široké brány k záhubě. [3]Také i my jsme následovali ty anděly a vešli dovnitř oné široké brány.

Soudce

[4]Zde ve středu mezi dvěma portály[a] stál hrůzný trůn v nádheře křišťálu vzbuzujícího úděs, blýskající se jako oheň. [5]Na něm seděl divuplný muž jevící se jako slunce, podobný Božímu synu. [6]Před ním stál křišťálově se skvoucí stůl; vše bylo prostřeno zlatem a kmentem. [7]Nahoře na stole ležela kniha. Síla té knihy dosahovala šest loket a její šířka byla deset loket. [8]Po její pravé i levé straně stáli dva andělé dr-

žící papír, inkoust a třtinové pisadlo. [9]Před oltářem stál anděl světlonoš a ve své ruce držel rameno vah. [10]Nalevo seděl ohnivý anděl, naprosto neslitovný a příkrý; ten ve své ruce držel polnici, uvnitř které zadržoval vše sžírající oheň. [11]Ten divný muž, který seděl na trůnu, ten soudil duše a vynášel nad nimi rozsudek. [12]Ti dva andělé po pravé i levé straně *knihy* pak zapisovali. Ten napravo spravedlivé činy[b], ten nalevo hříchy. [13]Ten pak, který stál před stolem, jenž držel vahadlo[c], ten vážil duše. [14]A ohnivý anděl, který zadržoval oheň, ten ty duše zkoušel. [15]Tu se Abraham zeptal archistratéga Michaela: „Co znamenají ty věci, které *zde* vidíme?" Archistratég odpověděl: „Ty věci, které, svatý Abrahame, vidíš, jsou soud a odplata." [16]A hle, anděl, který ve své ruce zadržel tu *jednu* duši, přivedl ji před soudce. [17]Ten soudce pak přikázal jednomu z andělů[m], kteří mu pomáhali: „Otevři mi tu knihu a vyhledej hříchy té duše!" [18]On tu knihu otevřel a shledal, že váha hříchů a spravedlivých činů té duše je stejná. Proto ji nevydal k potrestání[d] ani nepřipojil k zachráněným, ale postavil ji doprostřed[e].

---

[d]místo, kde se konával soud; sr např. Rut 4,1 2S 15,2 [b]dosl.: spravedlnosti [c]obraz posmrtného soudu pochází patrně z Egypta, např. podle knih mrtvých má Anupev na starosti vážení srdce, Thovt rozsudek, činitelé zla jsou pak pohlceni, ospravedlněné předá Hór svému otci Usírevovi; o vážení skutků čteme např. v 1Hen 41,1 61,8; 4Ezd 3, 34, je doloženo též v parsismu, sr Vidévdát 19,27nn [d]dosl.: trestatelům [e]v traktátu Talmudu RH 16b–17a je řeč o třech knihách a o třech skupinách lidí v den soudu: o skupině dokonale zbožných, která v den soudný bude zapsána a zapečetěna k věčnému životu, o skupině dokonale svévolných, která bude zapsána a zapečetěna v šeolu k pohaně a věčné hrůze, a o skupině prostředních, kteří sice budou uvedeni na totéž místo jako svévolníci, aby zde byli tříbeni a zkoušeni tak, jako se tříbí stříbro a zlato, ale proto, aby je nakonec odtud vyvedl sám Hospodin; sr též 1Hen 22,9

(1)*:ZAbrB IX,5; :1Hen 56,1 **(3)** :ZAbrB X,3 **(5)** :Da 3,25 **(10)** :4Ezd 13,10 :1Hen 102,1 :4Sib 160 **(11)** :ZAbrA XIII,2 **(12)** :ŽŠal 5,4 :9,4n **(17)** :Da 7,10 :Zj 20,12 :1Hen 104,7 **(18)** :Da 12,2 :1S 2,6;

XIII.

O třech soudech

[1]Abraham se pak zeptal: „Pane můj archistratégu, kdo je tento ze všeho nejdivnější soudce? Kdo *jsou* ti andělé, kteří si *všechno* zapisují, a kdo je ten anděl podobný slunci, jenž drží rameno vah, a kdo je ten ohnivý anděl, který zadržuje oheň?“ [2]Na to archistratég odpověděl: „Vidíš, všesvatý Abrahame, toho strach vzbuzujícího muže, jenž sedí na tom trůnu? Tento *muž* je syn prvostvořeného Adama, vyvolený Ábel, kterého zabil Kain, ten zlý. [3]A tak tu on zasedá, aby soudil[a] všechno stvoření a usvědčoval spravedlivé i hříšníky, neboť Bůh pravil: Já vás soudit nebudu, ale každý člověk bude souzen od člověka[b]. [4]Z toho důvodu svěřil *Ábelovi* soud, aby soudil svět, až do jeho velkého a slavného příchodu; tehdy, spravedlivý Abrahame, nastane poslední soud a odplata, věčná a nezměnitelná, *rozsudek*, který *už* nebude moci nikdo znovu přezkoumat. [5]Každý člověk pochází z prvostvořeného Adama. Proto jsou nyní souzeni prvním z jeho synů. [6]I při druhém příchodu budou souzeni od dvanácti kmenů Izraele, a to každý duch a každé stvoření[c]. [7]Potřetí však budou souzeni od Panovníka, Boha veškerenstva, a tehdy konečně bude blízko konec onoho soudu – a *pro* strašný úsudek pak nikdo, kdo by ulehčil. [8]Ostatně i soud světa a odplata probíhá u tří soudních stolic[d]. Proto se také rozhodnutí nezakládá na dvou svědcích, nýbrž každá výpověď spočívá na třech svědcích. [9]Ti dva andělé napravo a nalevo, to jsou zapisovatelé hříchů a spravedlivých *skutků*: ten napravo zapisuje spravedlivé *skutky*, ten nalevo hříchy. [10]Ten slunci podobný anděl, jenž ve své ruce drží rameno vah, je archanděl Dokiél[e], spravedlivý držitel vah; on váží spravedlivé *skutky* a hříchy v spravedlnosti Boží. [11]Ten ohnivý a neslitovný anděl, zadržující ve své ruce oheň, je archanděl Pyrúel[f], jenž má moc nad ohněm. Ten zkouší lidská díla ohněm. [12]A jestliže něčí dílo ten oheň spálí, ihned ho anděl soudu uchopí a odnese jej do místa hříšníků, nejtrpčího to kázeňského prostředku. [13]Jestliže však něčí dílo při zkoušce oheň nezanítí, ten bude ospravedlněn a an-

děl spravedlnosti jej uchopí a odnese jej vzhůru k záchraně v údělu spravedlivých. [14]A tak, nejspravedlivější Abrahame, je všechno zkoušeno v ohni i na váze."

---

[a]Ábel je k tomuto úřadu povolán, protože jeho do nebes volající prolitá krev je prvním svědectvím o zločinu plynoucím z hříchu; sr Gn 4,10 1Hen 22,7 [b]sr targum T[J1]Gn 9,6; rab.lit.: ARN 32,2 [c]tj. každá nebeská a každá zemská bytost [d]na konci života, na konci dějin a na konci světa [e]jméno je snad složenina z ř. DOKEUÓ (= pozoruji, číhám; či DOKIMAZÓ = zkouším) a h.)el (= Bůh) [f]jméno je snad složenina z ř. PYR (= oheň) a h.)el

(2) :ZAbrA XII,5.11 :ZAbrB 11,2; Gn 4,2nn.8 Jub 4,1nn (3) :Gn9,6 (6) :1Hen 48,9 (7) ::1K 15,24; :4Ezd 7,104n :2Bár 85,12 (8) :1J 5,7 (11) :Zj 14,18 (12) :1K 3, 13nn; :1Hen 22,11

XIV.

Přímluvné modlitby Abrahama a archanděla; Abraham prosí za zemřelou duši

[1]Abraham se pak obrátil k archistratégovi s otázkou: „Můj pane, archistratégu, proč tu duši, kterou ten anděl zadržel ve své ruce a která měla být souzena, *postavili* doprostřed?" [2]Archistratég odpověděl: „Slyš, spravedlivý Abrahame: Protože soudce shledal, že jsou její hříchy a spravedlivé činy v rovnováze, nepřipustil ji k soudu ani *nedovolil*, aby byla zachráněna dříve, než přijde soudce veškerenstva. [3]Abraham se zeptal archistratéga: „A co ještě chybí té duši k tomu, aby byla zachráněna?" [4]A archistratég odpověděl: „Bude-li mít o jeden spravedlivý *čin* více než hříchů, pak dojde záchrany." [5]Tu promluvil Abraham k archistratégovi: „Nuže, archistratégu Michaeli, učiňme modlitbu za tu duši a uvidíme, zda nás Bůh vyslyší[a]," a archistratég řekl: „Amen, staň se tak." [6]Učinili prosbu a modlitbu za tu duši; a Bůh je vyslyšel, neboť když vstali od modlitby, už tu duši, kte-

rá tam byla postavena, nezahlédli. [7]A když se Abraham zeptal toho anděla: „Kde je ta duše, kterou jsi *svou mocí* tam uprostřed držel?“ [8]anděl odpověděl: „Byla zachráněna tvou spravedlivou modlitbou a hle, vzal ji *do svých rukou* anděl světlonoš a vynesl ji do ráje.“ [9]Tu Abraham zvolal: „Oslavuji jméno Boha nejvyššího, neboť jeho slitování je nezměrné!“

Abraham prosí za ty, které sám odsoudil

[10]Abraham pak řekl archistratégovi: „Prosím tě, archanděli, vyslyš moji prosbu: volejme ještě jednou k Hospodinu a poklekněme před jeho slitovností [11]a prosme jej o smilování nad dušemi těch hříšníků, které jsem nesprávně smýšleje právě proklel a zahubil, které právě pohltila země, které roztrhala dravá zvířata a které právě strávil oheň – pro má slova!“ [12]Nyní jsem poznal, že jsem zhřešil před Hospodinem, naším Bohem. Nuže, Michaeli, archistratégu, *veliteli* nebeských zástupů, prosme Boha se slzami, aby mi odpustil hřích a aby mi ty *duše znovu* ponechal[b]. [13]Archistratég jej poslechl a činili prosby před Bohem.

Po mnoha hodinách, když *takto* volali, se ozval hlas z nebe znějící: [14]„Abrahame, Abrahame, *uslyšel* jsem tvůj hlas a vyslyšel jsem tvoje prosby a odpouštím ti hřích; a ty, o kterých si právě myslíš, že jsem je *podle tvého slova* zahubil, ty jsem já povolal zpět a uvedl do života skrze moji svrchovanou dobrotu, protože jsem tyto hříšníky, oplátkou za to, co právě činili, jen na okamžik vydal na soud. Ale ty, které *já ze své vůle* zahubím, když žijí na zemi, *podruhé* smrti nevydám.“

---

[a]přímluvné modlitby za mrtvé – sr 2Mak 12,39–46; rab.lit.: GnR 49,13, fol.57c; podle 4Ezd 7,102nn je možná jen do dne soudu, sr též 2Bár 85,12; 1Hen 38,6 [b]dosl.: postoupil

(9) Ž 145,1n.8

XV.

Abrahamův návrat na zemi (ZAbrB XII,12)

[1]Hlas Hospodinův pak oslovil archistratéga: „Michaeli, Michaeli, můj pomocníku, vraď Abrahama zpět do jeho domu, neboť hle, přiblížil se jeho konec a míra *dnů* jeho života se naplnila, aby učinil o všem poslední pořízení – a pak jej vezmi s sebou a přiveď vzhůru ke mně!“ [2]Archistratég obrátil vůz a oblak, a přivedl Abrahama do jeho domu; [3]a ten se odebral do svého pokoje a usedl na své lehátko. [4]Potom přišla jeho žena Sára a objala nohy netělesného a prosebně řekla: „Děkuji ti, pane můj, že jsi přivedl Abrahama; hle, my jsme už měli za to, že jsi jej od nás vzal vzhůru.“ [5]Přišel také jeho syn Izák a padl mu kolem krku[a]; právě tak obstoupili Abrahama kolem dokola jeho služebníci a služebnice[b] a objímajíce jej, velebili Boha. [6]Tehdy promluvil k němu netělesný: „Slyš, spravedlivý Abrahame, hle, tvůj milovaný syn Izák, hle, také všichni čeledíni a děvečky jsou kolem tebe. [7]Učiň poslední pořízení o všem, co vlastníš, protože se přiblížil den, ve kterém máš odcestovat z těla a ještě jednou předstoupit před Hospodina[c]. [8]Abraham však opáčil: „Řekl to Hospodin, nebo to říkáš sám ze sebe?“ [9]Archistratég odpověděl: „Slyš, spravedlivý Abrahame, Panovník přikázal, a já ti oznamuji.“ [10]Tu Abraham řekl: „Nikoli, já tě následovat nebudu!“ [11]Když archistratég uslyšel tato slova, hned se vzdálil od Abrahama a vystoupil do nebes a postavil se před Boha Nejvyššího a oznámil: [12]„Vševládný Hospodine, hle, vyslechl jsem tvého přítele Abrahama ve všem, co ti říkal, a jeho přání jsem vyplnil: Ukázal jsem mu tvou moc a veškerou zem pod nebem i moře, soud i odplatu; ukázal jsem mu to pomocí oblaku a vozů – a opět říká: Já tě následovat nebudu!“ [13]Nejvyšší pravil k andělovi: „Je to opět tak, že můj přítel Abraham říká: Já tě následovat nebudu?“ [14]A archanděl řekl: „Vševládný Hospodine, *ano*, takto mluví, a já se zdržuji, abych se ho nešetrně nedotkl; vždyť hned na začátku se stal tvým přítelem, protože činil všechno, co je před tebou správné.

[15]A na zemi není člověka jemu podobného, snad ani Jób[d], ten podivuhodný člověk; proto se zdržuji, abych se ho nešetrně nedotkl. Přikaž tedy, nesmrtelný králi, co se má dít."

---

[a]dosl.: a objal jeho šíji [b]dosl.: otroci a otrokyně [c]dosl.: přijít k Hospodinu [d]Jób je zde chápán jako současník Abrahamův

(1) ZAbrA I,1; :Iz 38,1 4Ezd 14,13 (11) ZAbrA IV,5 (12) ZAbrA VIII,3 (14) ZAbrA VIII,3; :Dt 12,28; (15) :Mdr 1,15

XVI.

Seslání smrti (ZAbrB XIII,1)

[1]Tu Nejvyšší promluví: „Zavolej mi sem smrt, zvanou Nestydatý obličej[a] a Neslitovný pohled!" [2]Když Michael, ten netělesný, odešel, oznámil smrti: „Pojď, volá tě Panovník stvoření, ten nesmrtelný král!" [3]Když to smrt uslyšela, začala se chvět a třást. A tak *smrt*, zachvácena velikou bázlivostí, přišla a plná strachu se postavila před Neviditelného Otce a sténajíc očekávala s chvěním a třesením rozkaz Panovníka. [4]Neviditelný Bůh promluvil k smrti takto: „Nuže, ty trpké a kruté jméno světa, ukryj svou krutost, zahal svoji hnilobu a svou hořkost odhoď od sebe a oděj se ve svůj mladistvý půvab a svou nádheru. [5]A vstup k mému příteli Abrahamovi, ujmi se ho a přiveď jej ke mně. Ale také ti nyní říkám, že ho nebudeš děsit, ale vezmeš ho s sebou jen po *vysvětlení* laskavými slovy, protože on je můj ryzí[b] přítel!" [6]Jakmile smrt vyslechla tato slova, vyšla od tváře Nejvyššího, oděla se v nejjasnější roucho, dala si vzhled mladíka podobného slunci a stala se krásnou a půvabnou nade všechny syny lidské. Pak vzala na sebe podobu archanděla, a když své tváře rozzářila ohněm, odebrala se k Abrahamovi. [7]Spravedlivý Abraham právě vyšel se svého pokoje a posadil se pod stromy v Mamre. Rukou si *zamyšleně* přidržoval bradu a očekával příchod archanděla Michaela. [8]A hle, libá vůně se

linula k němu a odlesk světla ho ozářil. Když se otočil, uviděl smrt, jak k němu přichází v nádheře a půvabu mladíka. Abraham vstal a šel jí vstříc, domnívaje se, že je to Boží archistratég. [9]Když jej smrt spatřila, padla před ním na tvář a řekla: „Buď pozdraven, ctěný Abrahame, spravedlivá duše[c], ryzí příteli Boha nejvyššího, *ty*, který ve stanech přebýváš ve společnosti svatých andělů!" [10]Abraham oslovil smrt slovy: „Buď pozdraven, *ty*, který zříš jako slunce, podobný slunci, nejslavnější pomocníku, světlonoši, divuplný muži! Z kterého důvodu k nám přichází tvoje velebnost, a kdo jsi a odkud jsi přišel?" [11]Smrt však odpoví: „Nejspravedlivější Abrahame, hle, říkám ti pravdu: Já jsem ten trpký kalich smrti." [12]Abraham jí namítne: „Nikoli, ty jsi okrasa světa, ty jsi nádhera a radost andělů i lidí, ty jsi sličnější nad každý půvab, a ty mi říkáš: Já jsem ten trpký kalich smrti; proč neříkáš raději: Já jsem krásnější než všechno dobré?" [13]Smrt však odvětila: „Já ti říkám pravdu; jak mne pojmenoval Bůh, tím jménem se představuji i tobě." [14]Abraham se pak zeptal: „A kvůli čemu jsi sem přišel?" [15]A smrt odpověděla: „Kvůli tvé svaté duši." [16]Abraham pak řekne: „Vím, o čem mluvíš, ale následovat tě nebudu!" Tu smrt upadla v mlčení a neodpověděla mu jediným slovem.

---

[a] „Nestydatý obličej" býval nazýván též Azazel, sr JewEnc IV, s.483 [b]dosl.: rodný [c]oslovení u rabínského židovstva neobvyklé

(9) :ZAbrA II,3; **(11n)** ZAbrA I,3; **(15)** :ZAbrA XIX,3

XVII.

Rozhovor o různých podobách smrti (ZAbrB XIII,11)

[1]Abraham vstal a odebral se do svého domu; smrt jej však následovala i tam. Potom Abraham vystoupil do svého pokoje, ale spolu s ním vystoupila i smrt. Abraham se uložil na své lehátko; pak přišla

smrt a posadila se vedle jeho nohou. [2]Tu Abraham řekl: „Odejdi, odejdi ode mne, protože si chci odpočinout na svém lehátku!“ [3]Smrt nato odvětí: „Nevzdálím se, dokud si od tebe nevezmu tvého ducha.“ [4]Abraham ji *znovu* osloví: „Při nesmrtelném Bohu ti pravím, abys mi odpověděl pravdu: To ty jsi smrt?“ [5]A smrt *(oděná v podobu mladíka)* odpovídá: „Já jsem smrt; ano, jsem ten, který přináší světu zánik.“ [6]Tu Abraham řekl: „Prosím tě, protože jsi smrt, řekni mi, to ke všem odcházíš v tak příjemné podobě, v takové nádheře a mladické kráse?“ [7]A smrt mu odpověděla: „Nikoli, můj pane, Abrahame, *to* tvé spravedlivé činy a nezměrné moře tvých pohostinností a velikost tvé lásky k Bohu se staly věncem na mé hlavě. A jestliže přicházím ke spravedlivým v mladické kráse, pokojně a oděná v laskavá slova, [8]pak k hříšníkům přicházím s mnohočetnou hnilobou, hrubostí, nejprudší hořkostí a surovým pohledem bez slitování.“

Smrt ukáže Abrahamovi svůj strašlivý vzhled (ZAbrB XIV,1)

[9]Tu Abraham pravil: „Prosím tě, vyslyš mne, a ukaž mi svou hrubost a všechnu hnilobu i trpkost!“ [10]Smrt však mamítala: „Určitě nebudeš schopen, nejspravedlivější Abrahame, pohlížet na mou krutost.“ [11]Abraham však řekl: „Ale ano, budu schopen pohlížet na tvou veškerou krutost, pro jméno Boha živého, neboť síla Boha nebeského je se mnou.“ [12]Tehdy smrt svlékla veškerý svůj mladistvý půvab, všechnu tu krásu a všechnu nádheru i slunečnou podobu postavy *mladíka*, kterou měla na sobě, [13]a oblékla si roucho tyrana; vzala na sebe temný vzhled, divočejší než všeliké podoby dravých zvířat, nečistější než veškerá nečistota. [14]A ukázala Abrahamovi sedm ohnivých hlav draků a čtrnáct tváří: *tvář* divoce plápolajícího ohně a mnohočetné krutosti, tvář příšerného[a] vzezření, nejtemnější tvář hada, tvář nejhrůznějšího srázu, rozdivočelou tvář kobry, tvář strašlivého lva, tvář rohatého hada a baziliška. [15]Ukázala pak i tvář ohnivého meče, tvář

provázející *obětní* nůž, hrozivě zářící tvář blesku i ozvěnu hrůzu nahánějícího hřmění.[16]Ukázala pak i jinou tvář vzdouvajícího se divokého moře a dravého vodního proudu, dále děsivého draka se třemi hlavami i kalich naplněný šťávou jedovatých bylin. [17]Jednoduše řečeno – ukázala mu divokost, neunesitelnou trpkost a veškerou smrtelnou nemoc tak *hrozným* způsobem, [18]že následkem té vůně smrti, té mnohé trpkosti a divokého *řádění* ukončili svůj život *mnozí* jeho služebníci a služebnice v počtu kolem sedmi tisíc. [19]A spravedlivý Abraham dospěl do lhostejnosti před smrtí[b], že ho až opouštěl jeho duch.

---

[a]dosl.: temného [b]ř. OLIGÓRIA TÚ THANATÚ = též: malomyslnost před smrtí, pohrdání smrtí

(**14**) ::ZAbrB XIV,2 (**19**) ZAbrA XVIII,8 XX,7 :XIX,2

XVIII.

Bůh vzkřísí Abrahamovy služebníky (ZAbrB XIV,5)

[1]Když tyto věci nade vše svatý Abraham uviděl, promluvil ke smrti: „Prosím tě, všehubivá smrti, skryj svou divokost a oděj se *opět* ve svůj mladistvý půvab, který jsi měla předtím!“ [2]Ihned skryla smrt svůj divoký vzhled a oděla se v mladistvý půvab, který měla předtím. [3]Abraham se pak smrti zeptal: „Co jsi to učinila, že jsi zahubila všechny tyto mé služebníky a služebnice? Poslal tě *snad* sem dnes kvůli tomu Bůh?“ [4]Smrt odvětila: „Nikoli, můj pane, Abrahame, není tomu tak, jak říkáš, jen kvůli tobě mě sem poslal.“ [5]Leč Abraham namítl: „Ale jak jinak by tito zemřeli, než že to byl přikázal Hospodin?“ [6]Smrt však řekla: „Věř, nejspravedlivější Abrahame, že i to je podivuhodné, že i když jsi spolu s nimi nebyl *ze života* vyrván také ty, přece jen ti říkám pravdu, [7]a kdyby s tebou v onu hodinu nebyla pravice Boží, i ty by ses musel s tímto životem rozloučit.“ [8]Spravedlivý

Abraham pak řekl: „Nyní jsem poznal, že jsem dospěl do lhostejnosti před smrtí[a], že mne až opouští můj duch. [9]Ale protože tu mnoho služebníků zemřelo, ačkoli jejich čas nenadešel, tedy tě, všehubivá smrti, prosím, pomodleme se k Hospodinu, našemu Bohu, zda by nás nevyslyšel a nevzkřísil ty, co zemřeli následkem tvé divokosti, ačkoli jejich čas nenadešel.“ [10]A smrt řekla: „Amen, staň se!“ Abraham potom vstal, padl tváří na zemi a modlil se; smrt *se modlila* s ním. [11]A Bůh seslal dech života na ty, kteří *předčasně* ukončili svůj život, a oni byli oživeni. Tehdy vzdal spravedlivý Abraham slávu Bohu.

---

[a]sr k.XVII pozn.[b]

(7) :Ž 98,1 :Ž 138,7 **(8)** ZAbrA XVII,19 XX,7 :XIX,2 **(10)** ZAbrA II,12 **(11)** :ZAbrA VI,5 :XIV,12–14

XIX.

Smrt poučuje Abrahama o svých proměnách

[1]Abraham pak vstoupil do svého pokoje a ulehl; a smrt se postavila před něj. [2]Abraham jí řekl: „Odejdi ode mne, chci si odpočinout, protože mého ducha zmáhá[a] malomyslnost[b]!“ [3]Ale smrt nesouhlasila: „Nevzdám se tebe, dokud nevezmu tvou duši.“ [4]A Abraham s přísnou tváří a hněvivým pohledem promluvil ke smrti: „Kdo ti nařídil, abys toto říkala? Kvůli sobě samé vedeš tyto řeči, protože se chlubíš. Ovšemže tě nebudu následovat, *počkám raději*, dokud nepřijde archistratég Michael, a odejdu s ním. [5]Ale i toto ti říkám: Když už si přeješ, abych tě následoval, pouč mne tedy o všech těch tvých proměnách, o sedmi ohnivých hlavách draků, o tom, co *znamená* ta tvář srázu a co ten velký ostrý meč, co *značí* ta velká řeka zběsile hučící peřejemi a co *vlastně* je to rozbahněné moře, které se divoce vzdouvá? [6]Pouč mne také o tom neúprosném hromu a hrůzu nahánějícím blesku; a co znamená ten kalich, který páchne, naplněný šťávou jedo-

vatých bylin? Pouč mne o tom všem!" [7]A smrt *v podobě mladíka* řekla: „Slyš, spravedlivý Abrahame, po sedm věků[c] hubím svět a všechny odvádím dolů do podsvětí: krále, vladaře, bohaté i chudé, otroky i svobodné odesílám do bran podsvětí[d]. Pro *znázornění* toho jsem ti ukázal sedm hlav těch draků. [8]Tvář ohně jsem ti ukázal, protože mnozí končí *svůj život* uhořením, neboť oni *právě* skrze tvář ohně spatřují smrt. [9]Tvář srázu jsem ti ukázal, protože mnozí z lidí, když spadnou s vysokého stromu nebo se zřítí po prudkém srázu, ublíží si natolik, že *svůj život* končí a spatřují smrt v podobě toho strašného srázu. [10]Tvář velkého meče jsem ti ukázal, protože mnozí jsou ve válkách zahubeni mečem: ti spatřují smrt v meči. [11]Tvář velké řeky jsem ti ukázal, protože mnozí, když byli uchváceni mohutným přívalem vod a jsou unášení nejsilnějšími proudy, tonou, končí svůj život a spatřují tu smrt, i když jejich čas ještě nenadešel. [12]Tvář vzdouvajícího se a divokého moře jsem ti ukázal, protože mnozí, kteří na moři ztroskotají ve velkém vlnobití, když přišli o svou loď a klesají do hlubin, spatřují smrt v moři. [13]Neúprosný hrom a hrůzu nahánějící blesk jsem ti ukázal, protože mnozí z lidí bývají zasaženi neúprosným hromem a hrůzu nahánějícím bleskem, jenž v hodině hněvu navštěvuje kořistnictví *svévolných* lidí, a takto spatřují smrt. [14]Ukázal jsem ti také jedovatá *a dravá* zvířata, kobry, bazilišky, leopardy, lvy a lvíčata, medvědy a zmije. Jednoduše řečeno ukázal jsem ti, nejspravedlivější, tvář všech dravých zvířat, protože mnozí z lidí bývají zahubeni dravými zvířaty. [15]Jiní pak *uštknuti* od jedovatých hadů (draků, kober, rohatých hadů, basilišků a zmijí) vydechli naposled a opustili *svět.* [16]Ukázal jsem ti pak také kalich naplněný jedovatými šťávami bylin, protože mnozí z lidí, když se napijí těch bylinných šťáv *podaných* jinými lidmi, vzápětí odcházejí *z tohoto života*, aniž by to očekávali.

---

[a]dosl.: obklopuje [b]ř. OLIGÓRIA = též lhostejnost, skleslost; sr k.XVII pozn.[b] [c] sr AntBibl 28,8; rab.lit.: MidŽ 90,17, k Ž 90,15 fol.197a, pod. Sanh 97a [d]ř. PYTHMENA HÁDŮ = veřeje nebo spodek Hádova příbytku, který je zde chápán jako místo předběžného pobytu zemřelých

(2) :ZAbrA XVII,19 :XVIII,8 :XX,7 (3n) ::ZAbrA VII,11n (7) :ZAbrB VII,17 (14) :Iz 30,6–7 :Oz 13,7–8

XX.

Abraham se rozloučí s tímto světem (ZAbrB XIV,6)

[1]Abraham se pak zeptal: „Prosím tě, oznam mi, existuje nečekaná smrt?“ [2]Smrt promluví: „Amen, amen, v pravdě Boží ti pravím, že je dvaasedmdesát druhů smrtí, ale jen jediná smrt, která je spravedlivá a která má cíl, ale mnozí z lidí, když byli vydáni hrobu, odcházejí na smrt mimo tuto jedinou hodinu. [3]Hle, oznámil jsem ti všechno, co sis vyžádal; nyní ti říkám, nejspravedlivější Abrahame, opusť všechnu touhu a zanechej ptaní a konečně mne už následuj tak, jak mi Bůh a soudce veškerenstva nařídil.“ [4]Abraham však smrti řekl: „Poodejdi ode mne ještě nakrátko, abych si maličko odpočinul na svém lehátku, neboť mne *skličuje* mnohá úzkost. [5]Neboť od toho okamžiku, kdy jsem tě uviděl na vlastní oči, opustila mne má síla. Všechny údy mého těla připadají mi těžké, jako by byly z olova, a můj duch je sklíčen mnohou tísní. Odstup jen maličko, vždyť jsem řekl, že *nemohu* unést pohled na tvůj zjev!“ [6]Tu přišel jeho syn Izák a klesl s pláčem na jeho hruď. Přišla také Sára a objala jeho nohy hořce naříkajíc. [7]Přišli také všichni jeho služebníci a služebnice a obklopili jeho lůžko a žalostně naříkali.

Abraham pak vešel ve lhostejnost smrti. [8]A smrt promluvila k Abrahamovi: „Nuže, přijmi moji pravici, ať se ti navrátí veselost i život a síla.“ [9]Tu smrt Abrahama věru oklamala[a], ale on vlídně přijal její ruku a jeho duše hned přilnula k ruce smrti, [10]a hned přistoupil archanděl Michael s množstvím andělů a nesli jeho vzácnou duši na svých rukou.

V kmentovém rouchu, které utkal Bůh, [11]mastmi, které vydechl Bůh, a vonnými látkami připravovali tělo spravedlivého Abrahama *k pohřbení* do třetího dne po jeho úmrtí, a pochovali ho v zemi zaslíbené v dubovém *háji* Mamre.

[12]Jeho vzácnou duši provázeli pak andělé a vystupovali *s ní* do ne-

be, zpívajíce hymnus trojího svatořečení Panovníku veškerenstva, Bohu. Tam ji zůstavili, aby se poklonila Bohu a Otci. [13]A když pak, při mnoha chvalozpěvech a velebeních Hospodina, Abraham padl na svou tvář, ozval se čistý[a] hlas Boha a Otce, který pravil: [14]"Zvedněte mého přítele Abrahama *a uveďte jej* do ráje, tam, kde jsou stany mých svatých, Izáka i Jákoba v jeho klíně, tam, kde není bolest ani zármutek a sténání, nýbrž pokoj, jásání a život bez konce!"

[15]Spolu s ním, moji milovaní bratří, také my naposled napodobujme lásku praotce Abrahama k cizincům a osvojme si jeho ctné jednání, abychom se stali hodnými věčného života, velebíce Otce i Syna i Ducha svatého, amen.

---

[a]ř. AChRANTOS; sr. Pl 4,7 – Symachos (v O' se nevyskytuje)

(7) ZAbrA XVII,19 XVIII,8 :XIX,2 **(10)** :AbrB XIV,6 **(11)** Gn 50,13

KRATŠÍ VERZE B

I.

Vyslání archanděla Michaela k Abrahamovi s poselstvím o konci jeho pozemského života (ZAbrA I,4)

[1]Stalo se, když se přiblížily dny[a] Abrahamovy smrti[b], že Hospodin promluvil k Michaelovi: [2]„Vstaň a jdi k Abrahamovi, mému služebníku, a oznam mu, že má opustit své živobytí, ‚hle, naplnily se dny tvého časného života', [3]aby uspořádal svou domácnost, dříve než zemře."

---

[a]rkp E má místo „dny Abrahamovy smrti" slova: „dny, kdy se měl Abraham postavit před nebeský soud [b]den smrti stanoví Bůh; sr 4 Ezd 7,78; 2Bár 17,3; rab.lit.: Chag 4b KazR 8,8–11

(1) :Gn 47.29 **(2)** :Ž 105,42 **(3)** :Iz 38,1 4Ezd 14,13

II.

Příchod archanděla k Abrahamovi (ZAbrA II,1)

[1]Michael se tedy vydal na cestu a dorazil k Abrahamovi. Našel jej sedícího před svými býky, *připravenými* k orbě. [a]Na pohled byl velmi zestárlý[a] [b]a v náruči držel svého syna[b]. [2]Když Abraham spatřil ar-

chanděla Michaela, vstal ze země a pozdravil jej, a přestože nevěděl, kdo to je, promluvil k němu takto: „Ochraňuj tě Bůh, náležitě si odpočiň, chceš-li se ubírat svou cestou." [4]A Michael mu odvětil: „Ty jsi lidumilný[c], dobrý otče." Abraham mu odpověděl těmito slovy: [5]„Pojď blíže ke mně, bratře, a posaď se na chvilku, jen co přikážu, aby bylo přivedeno nákladní zvíře k tomu, [6]abychom se odtud odebrali do mého domu, *kde* by sis se mnou odpočinul, neboť se blíží večer; ráno, až vstaneš, pokračuj v cestě tam, kam máš v úmyslu *jít*, aby tě *nyní* nepotkalo divoké zvíře a neublížilo ti."

[7]Tu Michael požádal Abrahama: „Řekni mi své jméno, dříve než vejdu do tvého domu, abych se ti nestal obtížným."

[8]A Abraham odpověděl takto: „Moji rodiče mně dali jméno Abram, ale Hospodin změnil mé jméno na Abraham, když mi přikázal: ‚Vstaň a odejdi ze svého domu a ze své příbuznosti a *vejdi* sem do země, kterou ti ukážu!' [9]Nuže když jsem se odebral do země, kterou mi Hospodin ukázal, řekl mi: ‚Nebudeš se už nazývat jménem Abram, ale tvé jméno bude Abraham.'"

[10]Michael mu odpověděl: „Dovol mi, můj otče, muži[d], o kterého pečuje Bůh – jsem cizinec, ale slyšel jsem o tobě, že jsi ušel třicet stadií a přinesl jsi mladé dobytče, obětoval jsi je a pohostinně jsi přijal anděly ve svém domě, aby si u tebe odpočinuli."

[11]Když o těchto věcech oba spolu pohovořili, vstali, aby se brali domů. [12]Abraham pak zavolal jednoho z čeledínů[e] a přikázal mu: „Jdi a přiženeň mi *nákladní* zvíře, soumara, aby se na něj cizinec posadil, protože je unavený z cesty." [13]Avšak Michael pravil: „Netrap toho chlapce[f], a *raději* pojďme a kráčejme spolu vzhůru, dokud *pěšky* nedojdeme do tvého domu, neboť se již těším na rozhovor s tebou."

[a–a]rkp E: „byl velmi zestárlý stářím" [b–b]tento dovětek chybí v rkp E [c] sr Jos. Fl., Ant.VI,229 = 6,13,6; X,163 = 10,9,3; Fil.,Virt.51nn; Abr.107 [d]dosl.: člověče [e]rkp E + Eliezera [f]dosl.: dítě

(**1**) :Gn 24,1 (**6**) :L 24,29 (**8**) Gn 12,1 (**9**) Gn 17,5 (**10**) :ZAbrA II,3; Gn 18,1–8

III.

Hlas stromu (ZAbrA III,1)

[1]Tedy vstali a vydali se na cestu. [2]Když se přiblížili k městu, nalezli asi tři stadia[a] od města veliký strom, podobný tamaryšku[b], který měl tři sta větví. [3]A z jeho větví slyšeli zpívající hlas: „Svatý[c], protože jsi přinesl předpověď o tom, k čemu jsi byl poslán." [4]Také Abraham uslyšel ten hlas, a skryl to tajemství ve svém srdci, i když si říkal: „Co je to za tajemství, které jsem právě slyšel?"

Příchod archanděla do Abrahamova domu; jeho slzy se promění v drahokamy (ZAbrA III,5)

[5]Jakmile přišel domů, Abraham řekl svým služebníkům: „Vstaňte a vyjděte k ovcím a přineste tři kůzlátka, rychle je zabijte a připravte, abychom jedli a pili, protože tento den bude hostina na uvítanou!"

[6]Služebníci tedy přinesli kůzlátka[d] a Abraham zavolal svého syna Izáka a řekl mu: „Izáku, synku, běž a načerpej vodu do vědra, abychom umyli nohy tohoto hosta." A on přinesl *vše* tak, jak mu bylo přikázáno. [7]A Abraham pravil: „Mám *zvláštní* tušení toho, co se stane, totiž, že *už* nebudu v tomto umývadle umývat nohy cizince, který by nás navštívil."

[8]Když Izák vyslechl, co pravil jeho otec, zaslzel a řekl mu: [9]„Můj otče, co to znamená, že jsi řekl: ‚Je to naposledy, co umývám nohy cizího hosta[e]'?"

[10]Když Abraham uviděl svého syna plakat, sám se velmi rozplakal. A když Michael zpozoroval oba, jak pláčou, rozplakal se také on.

[11]A jak Michaelovy slzy kanuly do umývadla, stávaly se drahocennými[f] drahokamy.

---

[a]rkp E: dvě stadia [b]ZAbrA III,2: cypřiš [c]vztahuje se zde na archanděla, kdežto v ZAbrA III,3 se trojí svatořečení vztahuje na Hospodina [d]var. + učinili tak, jak přikázal Abraham [e]dosl.: člověka cizince [f]rkp E adj. vynechává

(4) :ZAbrA 3,4; :L 2,19.51

IV.

Sára zaslechne pláč

[1]Jakmile Sára, která byla uvnitř svého domu[a], zaslechla jejich pláč, vyšla ven a optala se Abrahama: „Pane, co se stalo, že takto pláčete?“ [2]A Abraham jí odpověděl: „Není to nic zlého, vrať se jen do domu a věnuj se své práci, abychom tomu člověku nebyli *ještě* na obtíž.“ [3]Sára tedy odešla, protože hodlala připravit pohoštění.

Archanděl hovoří s Hospodinem (ZAbrA IV,5)

[4]Když se slunce chýlilo k západu, vyšel Michael ven z domu a vystoupil do nebe, aby se poklonil před Bohem, [5]neboť při západu slunce se andělé klanějí Bohu a první z těch andělů je právě Michael. [6]Když se všichni poklonili a odebrali se každý na své místo, [7]tu se Michael, když měl odpovídat před Bohem, ujal slova: „Hospodine, přikaž, abych byl dotázán před tvou svatou slávou.“ [8]A tu Hospodin promluví k Michaelovi: „Oznam, co si právě přeješ.“ [9]Nato archanděl odpověděl těmito slovy: „Hospodine, ty jsi mne[b] poslal k Abrahamovi, abych mu řekl: ‚Vystup ze svého těla a vyjdi z tohoto světa, vo-

lá tě Hospodin!' [10]Já se mu to ale, Hospodine, neodvažuji oznámit, neboť je tvůj přítel a spravedlivý člověk, který se *pohostinně* ujímá cizinců; [11]prosím tě však, Hospodine, přikaž, ať myšlenka na smrt Abrahamovu vstoupí *sama* do jeho srdce, [12]aniž bych mu to oznámil já, neboť *již* říci ‚Odejdi z tohoto světa' je velká unáhlenost, o to však více *vyzvat, aby někdo opustil* své vlastní tělo; [13]vždyť ty jsi jej od počátku učinil, aby ses smiloval nad dušemi všech lidí." Tehdy řekl Hospodin Michaelovi: „Vstaň a jdi k Abrahamovi a buď jeho hostem. [15]A když ho uvidíš, že jí, jez i ty. [16]Já pak zasadím myšlenku[c] na Abrahamovu smrt do mysli[d] jeho syna Izáka, až bude mít sen."

---

[a]rkp E: svého stanu [b]rkp E: svého služebníka [c]dosl.: vzpomínku [d]dosl.: srdce

(7) :ZjAbr 20,6; :Tób 3,16 (10) ZAbrB VIII,2 XIII,1 XIV,6 ZAbrA I,6 II,3.6 IV,7 VIII, 2.4 IX,7 XV,12nn XVI,5.9 XX,14 :2Pa 20,7 :Iz 41,8 :Jk 2,23

V.

Slavnostní večeře (ZAbrA V,1)

[1]Ještě onoho večera se Michael vrátil do Abrahamova příbytku a zastihl jej, jak připravuje hostinu. Potom spolu pojedli, popili a potěšili se. [2]Tu řekl Abraham svému synu Izákovi: „Vstaň, synu[a], a rozprostři lůžko *pro* tohoto člověka, aby si odpočinul, a vlož světlo do svícnu[b]." [3]Izák učinil tak, jak mu otec přikázal. [4]Pak řekl Izák svému otci: „I já, otče, přijdu, abych spal vám co nejblíže." [5]Abraham však odpověděl: „Nikoli, mé dítě, abychom nebyli tomuto člověku na obtíž, odejdi raději do svého pokojíku a tam si odpočiň." [6]Protože nechtěl neuposlechnout příkazu svého otce, odebral se do svého pokojíku, aby si tam odpočinul.

---

[a]dosl.: dítě [b]rkp E: v domě

VI.

Izákův sen (ZAbrA 5,6)

[1]Stalo se kolem sedmé hodiny noční, že se Izák probudil, *vstal* a vstoupil do dveří otcova příbytku volaje: „Vstaň, otče, otevři, abych si tě *ještě* užil, dříve než mi tě vezmou!“ Abraham vstal a otevřel. Jakmile Izák vešel, padl svému otci s pláčem kolem krku a se slzami v očích jej líbal. [3]Tu se dal do pláče spolu se svým synem i Abraham. Jakmile je oba plačící uviděl Michael, sám se také rozplakal. [4]Když Sára uslyšela pláč, volala ze své ložnice[a]: [5]„Pane můj, Abrahame, co je to za pláč? Neřekl ti snad ten *náš* host o tvém bratranci[b] Lotovi, že zemřel? Nebo se snad přihodilo něco jiného?“ [6]Michael odpověděl Sáře těmito slovy: „Nikoli, Sáro, já jsem nepřinesl žádnou zvěst o Lotovi, ale Bůh, který ví o veškeré vaší lidumilnosti, že se lišíte ode všech lidí na zemi, se na vás rozpomenul.“

Sára rozpoznává v cizinci Božího posla (ZAbrA VI,1)

[7]Tu Sára řekne Abrahamovi: „Jak to, že jsi se *nyní* odvážil rozplakat, když k tobě přišel člověk Boží? [8]A jak to, že zaslzely tvoje oči [c]pro spojení se světlem[c]? Vždyť dnes k nám přišla radost.“ [9]Abraham jí však řekne: „Odkud to víš, že je to člověk Boží?“ [10]Sára pak odpověděla: „Prohlašuji a říkám, že tento je *jeden* ze tří mužů, kteří nás navštívili v doubravě Mamre; tehdy jeden ze sluhů odešel a přinesl mladé dobytče a ty jsi je obětoval. [11]A tehdy jsi mi řekl: „Vstaň a zařiď, abychom s těmito lidmi pojedli v našem příbytku.“ [12]Abraham odpověděl: „Dobře jsi to rozpoznala, ženo! [13]Neboť i já, když jsem mu umýval nohy, jsem si uvědomil[d], že to jsou nohy, které jsem již umýval v doubravě Mamre. Stejně jako *to byl on, kdo* mi tehdy od-

pověděl: ‚Odcházím zachránit tvého bratra Lota ze Sodomy,' když jsem se ho tehdy začal vyptávat na jeho cestu."

---

[a]rkp E: ze svého stanu [b]rkp E: bratru [c–c]poetické označení pro objímání se otce se synem? sr Tób 10,5; 11,13 [d]dosl.: jsem ve svém srdci rozpoznal

(9) :Sd 13,6 **(10)** Gn 18,1n **(11)** :Gn 18,6 **(13)** :Gn18,4; :Gn 18,16nn

VII.

Izák sdělí svůj sen a archanděl vyloží jeho význam (ZAbrA VII,1)

[1]Pak promluvil Abraham k Michaelovi: [2]Řekni mi, člověče Boží, proč jsi sem přišel?" [3]A Michael odvětil: „Tvůj syn ti podá vysvětlení." [4]A Abraham se ptá svého syna: „Můj milovaný synu, řekni mi: Co jsi dnes ve snu uviděl? Oznam mi to!" [5]A Izák mu odpověděl: „V *tom* snu jsem uviděl sebe[a], slunce a měsíc. A *to* se na mé hlavě stalo věncem, který vysílal paprsky[b]. [6]Také tu byl převeliký[c] muž[d], zářící z nebe jako světlo, zvaný Otec světla. [7]I sňal to slunce s mé hlavy a nadále ponechal jen ty paprsky uprostřed mne. [8]Tehdy jsem se rozplakal a řekl: ‚Prosím tě, Pane můj, neodnímej slávu *z* mé hlavy a světlo mého domova a veškerou mou slávu.' [9]Tu zesmutněly slunce, měsíc a hvězdy a prosily: ‚Neodnášej vzhůru slávu naší síly.' [10]A onen světlem se skvoucí muž mi odvětil slovy: ‚Nenaříkej, že ti beru světlo tvého domova, neboť bylo přeneseno z místa strádání do místa odpočinutí a z ponížení do vyvýšení. Pozvedají je *totiž* z těsných poměrů do volnosti prostoru, pozdvihují je z temnot do světla.' [12]Já jsem mu však řekl: ‚Prosím tě, Pane, vezmi tedy s ním i paprsky.' [13]On mi odpověděl: ‚Dvanáct hodin dne *uplyne, co zde ještě* budou, potom odejmu i všechny paprsky.' [14]Když světlem skvoucí muž promluvil všechna tato slova, uviděl jsem, jak slunce mého domova vystoupilo do nebe, a onen věnec jsem už více nezahlédl. [15]To slunce však, můj otče, bylo podobné tobě." [16]Michael řekl Abrahamovi: „Pravdivě pro-

mluvil tvůj syn Izák: Neboť ty to jsi, a budeš vzat vzhůru do nebes. [17]Tvé tělo pak zůstane na zemi, dokud se nenaplní sedm tisíc věků. Tehdy bude vzkříšeno každé tělo[e]. [18]Nyní tedy, Abrahame, uspořádej svůj dům, *učiň poslední rozhodnutí* o svých dětech, neboť jsi konečně vyslechl *všechno, co se týká* tvého pobývání."

Abrahamovo poslední přání (ZAbrA IX,1)

[19]Abraham odpověděl Michaelovi: „Prosím tě, pane, jestliže mám odejít z tohoto těla, chtěl bych být ještě v těle[f] vzat vzhůru, abych zhlédl stvoření, která stvořil Hospodin, můj Bůh, v nebi i na zemi." [20]Na to mu Michael v odpověď řekl: „To ovšem nesmím sám od sebe učinit, avšak odejdu a oznámím to Hospodinu, a jestliže mi to bude přikázáno, ukážu ti všechny tyto věci."

---

[a]rkp E: + jako [b]zmínku o vyzařování paprsků doplňuje pouze rkp A [c]dosl.: ze všeho největší [d]ř. PAMMEGISTOS; sr 1KlemK 33,3 [e]ř. SARX [f]ř. EN SÓMATI

(5) :Gn 37,9 **(6)** :Jk 1,17 **(13)** :4Ezd 14,11 :2Bár 27,1nn **(16)** :1Mak 2,58 :Sír 49,14 :NMojž 10,12 :Mk 16,19 :Sk 1,11 **(17)** :ZAbrA XIX,7; **(19)** ZAbrA IX,6 ::1Hen 71,1

VIII.

Archanděl sděluje Hospodinu Abrahamovo přání (ZAbrA IX,7)

[1]Michael vystoupil do nebes a promluvil před Hospodinem o Abrahamovi. [2]I odpověděl Hospodin Michaelovi: „Sestup a vezmi Abrahama i s jeho tělem a ukaž všechno, a jestliže tě o něco požádá, i to učiň, tak, jak by náleželo mému příteli."

Abraham si prohlíží svět (ZAbrA X,1)

[3]Michael tedy odešel a vzal Abrahama i s jeho tělem[a] na oblaku vzhůru a vynesl jej nad *mohutný* proud Oceánu[bc].

Abraham si prohlédne širokou a těsnou bránu (ZAbrA XI,1)

[4]Když se Abraham rozhlédl, uviděl dvě brány; jednu malou, druhou velkou[d]. [5]A uprostřed těch dvou bran seděl na divukrásném trůnu muž obklopený množstvím andělů. [6]Chvílemi plakal a chvíli se opět smál. Pláč však převládal sedmkrát nad jeho smíchem. [7]A Abraham se obrátil na Michaela s otázkou: „Kdo je ten, který sedí uprostřed *mezi* těmi dvěma branami ve skvělé nádheře, jenž se hned směje, hned zas pláče, a pláč převládá nad smíchem sedmkrát?" [8]Michael se však Abrahama zeptal: „*Opravdu* nevíš, kdo to je?" [9]Odpověděl: „Nikoli." [10]Tu promluvil Michael k Abrahamovi: „Vidíš ty dvě brány, tu malou a tu velkou?" [11]To jsou ony *brány*, které vedou buď do života, nebo do zahynutí. [12]Onen muž, jenž sedí uprostřed nich, je Adam, první člověk, kterého zformoval Bůh. [13]A posadil jej na toto místo, aby viděl každou duši, vycházející z těla, neboť z něj pocházejí všichni. [14]Kdykoli ho spatříš plačícího, věz, že právě uviděl mnohé duše, které odcházejí do zahynutí. [15]Když jej však uvidíš, že se směje, pak zahlédl *ty* nemnohé duše, které odcházejí do života. [16]Pozoruješ také, jak u něho převažuje pláč nad smíchem? To proto, že většina světa odchází tou cestou, *která vede* do zahynutí. Z toho důvodu převažuje pláč nad smíchem sedmeronásobně."

---

[a]dosl.: v těle (ř. EN SÓMATI) [b]proud, který obklopuje kolem dokola celou souš; sr Dion.Per.,Periégésis tés oikúmenés 27,41 [c]*kdybychom chtěli zachovat pořadí vizí stejné, jaké je v dlouhé verzi A, následovala by nyní kapitola XII; pořadí obsahu vizí jsou v obou*

verzích (delší a kratší) rozdílná: v delší verzi si Abraham prohlíží nejprve zemi a nato obě brány a soud, v kratší verzi je tomu naopak [d]sr ZAbrA XI,3, pozn.[a]

(3) ZAbrA IX,6 **(4)** :Mt 7,13n :ZAbrA XI,2n **(12)** ZAbrA XI,9; :Gn 2,7 :Mdr 7,1 :10,1n :1Kor 15,45 **(13)** 4Ezd 6,54 :Sír 49,16; :4Ezd 3,21 6,54 :2Bár 54,15 :Ř 5,12**(16)** :4Ezdr 7,47n :8,3 :Mt 7,13n :22,14 :L 13,23n

IX.

Úzkou bránou projde jen ten, kdo je spravedlivý jako Abraham

[1]Abraham řekl: „A ten, kdo není schopen projít tou úzkou bránou[a], ten nemůže vejít do života?“ [2]Tehdy se Abraham rozplakal: „Běda mi, jak to jen učiním, [3]vždyť jsem člověk velké postavy[b], jak jen budu moci vejít do úzké brány, do níž není schopen vstoupit ani patnáctiletý[c] mladíček?“ [4]A Michael odpověděl: „Neboj se, otče, a nijak se tím netrap, protože tou úzkou branou vejdeš bez obtíží a také ti, kteří jsou ti podobní.“

Abraham přihlíží soudu a odplatě (ZAbrA XII,1)

[5]Když *tak* Abraham stál a divil se, hle, anděl Páně odvádí šedesát tisíců duší hříšníků do zahynutí. [6]A tu se Abraham ptá Michaela: „*Opravdu* odcházejí tito všichni do zahynutí?“ A Michael mu odpovídá: [7]„Zajisté, avšak pojďme a hledejme, zda by mezi těmi dušemi nebyla alespoň jedna spravedlivá.“ [8]Když se tam odebrali, nalezli anděla držícího ve své ruce – z těch šedesáti tisíců – jednu duši ženy, neboť shledal, že její hříchy jsou v rovnováze[d] se všemi jejími *do-*

brými skutky a nebyly *vhodné pro odplatu* ani v trápení ani v odpočinutí, ale na místě uprostřed. [9]Ty ostatní z těch duší odvedl do zahynutí. [10]A Abraham se zeptal Michaela: „Pane, je to ten anděl, který odnáší duše z těla, nebo není?“ [11]Michael odpověděl: Ten, *kdo odnáší duše z těla,* je smrt, a ta je odnáší na místo soudu, aby je soudil soudce.“

---

[a]v protikladu k Mt 7,13 je zde časově situována do období až po skončení života jako nástroj soudu [b]dosl.: širokého těla [c]rkp E: desetiletý [d]sr rab.lit.: KazR10,1 ke Kaz 10,1,fol.132b–c

(**4**) :4Ezd 14,9 (**8**) ZAbrA XII,13 : 1Hen 61,8

X.

O soudu

[1]A Abraham *opět* žádá: „Můj pane, prosím tě, uveď mne na místo toho soudu, abych i já viděl, jak jsou souzeny.“ [2]Tu vzal Michael Abrahama na oblak a uvedl jej do ráje[a]. [3]A když dorazil na místo, kde byl soudce, přišel *právě* onen anděl a vydal tu duši do *moci* toho soudce. [4]Duše pravila: „Smiluj se, pane, nade mnou!“ [5]A soudce odpověděl: „Jak se mohu smilovat nad tebou, když jsi se nesmilovala nad svou vlastní dcerou, plodem svého života? Proč jsi ji zabila?“ [6]Ona však odpověděla: „Nikoli, pane, z mé strany to vražda nebyla, ale tato má dcera křivě svědčí proti mně[b].“ [7]Tu soudce poručil, aby přišel ten, který zapisuje ‚paměti‘. [8]A hle, cherubíni přinášeli dvě knihy a s nimi byl náramně vznešený a přísný[c] muž, který měl na hlavě tři věnce[d]; [9]přitom jeden vyšší věnec byl základem dvou ostatních věnců. Věnce se pak nazývaly věnce svědectví. [10]A ten muž držel ve své ruce zlaté pisadlo. Soudce k němu promluví: „Shrň dohromady hřích této duše.“ [11]Onen muž otevřel jednu z těch knih, které byly cherubínů, a vyhledával hřích duše té ženy, až nalezl. [12]Soudce pak řekl: „Bídná duše, jak můžeš tvrdit, že jsi se nedopustila vraždy? [13]Což jsi

po smrti svého muže neodešla a nesmilnila s mužem své dcery a tuto jsi nepřipravila o život[e]?“ [14]Soudce ji usvědčoval i z jiných hříchů, i z toho, čeho se dopouštěla od svého mládí. [15]Když to žena vyslechla, dala se do hlasitého pláče a naříkala: „Běda mi, běda mi, neboť všechny hříchy, kterých jsem se dopustila, jsem zapomněla; zde však nebyly zapomenuty!“ [16]Tehdy ji vzali a vydali k potrestání[f].

---

[a]text je asi přerušen – chybí další popis ráje [b]dosl.: mne pomlouvá [c]ř. PAMMEGETHÉS [d]sr Abot 4,17; Fil.,Vit.Mos. 2, 114n; Šab 88a; Joma 72b [e]dosl.: nezabila [f]dosl.: trestatelům

(5) :Lv 18,6nn :1K 5,1 **(7)** :2Bár 24,1 **(8)** :Da 7,10 :Zj 20, 12; :Za 6,11 **(15)** :1Hen 104,7 **(16)** :1Hen 53,3 :56,1 :Mt 25,30.46

XI.

Soudní dvůr a jeho úředníci

[1]Potom řekl Abraham Michaelovi: „Pane, kdo je tento soudce, a kdo je ten druhý, který usvědčuje z hříchů?“ [2]Tu Michael Abrahamovi vysvětluje: „Vidíš toho soudce? To je Ábel[a], jenž poprvé vydal *bolestné* svědectví. A Bůh jej uvedl *sem*, aby soudil.

[3]A ten připomínající *činy nebo hříchy* je [b]učitel nebe a země – ten zapisovatel[c] spravedlivých činů[d] je Henoch[b]. [4]Bůh je[e] sem totiž poslal, aby zde zapisovali[f] hříchy a spravedlivé činy každého *člověka*.“ [5]Abraham však namítá: „Jak ale Henoch unese tu tíži utrpení duší, když sám ani neuviděl smrt? Nebo jak může on vynášet všem duším rozsudek?“ [6]Michael však odpověděl: „I kdyby byl schopen vydávat rozsudek o těchto *duších*, nebylo by mu to dovoleno; není Henochovou záležitostí, aby sám vynášel rozsudek. [7]Ale je to Hospodin, kdo vynáší soud, a záležitostí tohoto není nic jiného, než aby to zapisoval. [8]Neboť *sám* Henoch se modlil k Hospodinu a prosil: ‚Nechci, Hospodine, vynášet rozsudky nad těmi dušemi, abych někomu nepřitížil.‘ [9]A Hospodin promluvil k Henochovi: ‚Já ti budu přikazovat, abys zapsal hříchy omilostněné duše, [10]a *ona* vejde do života.

[11]Ale jestliže by duše nebyla omilostněna a nečinila pokání, ty vyhledáš její zapsané hříchy a bude uvržena do *místa* trestu.'"

---

[a]sr ZAbrA XIII, pozn.[a] [b–b]rkp E: Henoch učitel nebe [c]též písař; sr 1Hen 12,3n [d]dosl.: spravedlnosti [e]rkp E: ho [f]rkp E: zapisoval

(2) ZAbrA XIII,2; :Gn 4,8.1 **(3)** :Gn 5,2 :Sír 44,16; 1Hen 12,3n **(4)** :ZAbrA XIII,9

XII.

Abraham prohlíží svět a žádá potrestání svévolníků (ZAbrA X,1)

[1]Poté co Abraham zhlédl místo soudu, snesl jej oblak po obloze dolů[a]. [2]Abraham se pozorně zadíval na zemi, a uviděl *zde* muže smilnícího s provdanou ženou. [3]Tu se Abraham obrátil k Michaelovi a řekl *mu*: „Vidíš ten hřích? Pane, sešli oheň z nebe, aby je pozřel!" [4]A hned sestoupil z nebe oheň a strávil je. [5]To proto, že Hospodin přikázal Michaelovi: „O cokoli tě Abraham požádá, abys to učinil, učiň!" [6]A opět shlédl a spatřil jiné lidi, jak pomlouvají své přátele. [7]A řekl: „Ať se otevře země a pohltí je!" [8]Sotva to jen vyslovil, země je zaživa pohltila. [9]Opět je oblak vynesl na jiné místo a Abraham zahlédl některé z lidí, jak se uchylují na pusté místo *s úmyslem* spáchat vraždu. [10]Tu řekl Michaelovi: „Pozoruješ hřích těch *lidí*? Raději ať z té pustiny vyběhnou dravá zvířata a roztrhají je!" [11]Ještě v tom okamžiku vyběhla dravá zvířata z pustiny a sežrala je[b].

Abrahamův návrat na zemi (ZAbrA XV,1)

[12]Tehdy promluvil Hospodin Bůh k Michaelovi; pravil: „Navrať Abrahama zpět do jeho domu a nedopusť již, aby dále chodil kolem všeho stvoření, které jsem učinil, protože nemá slitování s hříšníky. [13]Já se však slitovávám nad hříšníky, aby se obrátili, žili a konali pokání ze svých hříchů a byli spaseni.

[14]A o deváté hodině přenesl Michael Abrahama zpět do jeho domu. [15]Mezitím však Sára, jeho žena, která neviděla *nic z toho*, co se dělo s Abrahamem, byla pohlcena zármutkem a odevzdala svou duši. [16]Když se Abraham vrátil, našel Sáru *již* mrtvou, a *tak* ji pochoval.

---

[a]na místo, z kterého mohl vidět zemi; sr ZjAbr 21,1nn [b]sr ZAbrA X,2–11, kde více druhů a jiné pořadí hříšníků

(4) :Nu 26,10b :2Kr 1,10.12 **(8)** :Nu 16,31 :26,10a **(11)** :2Kr 2,24 **(13)** :Ez 18,23.32 :33,11 **(15n)** :Gn 23,2.19

XIII.

Seslání smrti (ZAbrA XVI,1)

[1]Když se přiblížily dny Abrahamovy smrti, pravil Hospodin Bůh k Michaelovi: „Jen ať se smrt neodváží přiblížit, aby *svou děsivostí* nevyhnala duši mého služebníka, protože on je můj přítel. [2]Ale vyjdi a ozdob smrt mnoha mladickými půvaby[a], a pošli ji k Abrahamovi *přioděnou* tak, aby na ni mohl pohledět vlastníma očima. [3]A Michael ihned tak, jak mu bylo přikázáno, ozdobil smrt mnoha půvaby mladíka a poslal ji k Abrahamovi oděnou tak, aby na ni *mohl* Abraham popatřit. [4]Ona se pak posadila blízko Abrahama. Když Abraham spatřil blízko sebe sedící smrt, zachvátil ho velký strach. A smrt promlu-

vila k Abrahamovi: „Kéž jsi potěšena, svatá duše, buď zdráv, příteli Hospodina Boha, buď pozdravena, útěcho pohostinného přátelství[b] vůči těm, kteří jsou na cestách!“ [5]A Abraham řekl: „Dobře že přicházíš, služebníku Boha Nejvyššího. Prosím tě, řekni mi, kdo jsi, vejdi do mého domu a vezmi si jídla a nápojů, a poodstup ode mne. [6]Neboť od toho okamžiku, co jsem tě spatřil, když jsi se posadil blízko mne, je moje duše zneklidněna. [7]Nejsem zřejmě vůbec hoden toho, abych se k tobě přiblížil. Ty jsi totiž vysoký duch, já však jen maso a krev, a proto nemohu unést tvou slávu. [8]Neboť vidím, že tvoje krása není z tohoto světa.“ [9]A smrt odpověděla Abrahamovi: „Já ti *zase* říkám, že se v celém stvoření, jež stvořil Bůh, nenašel tobě podobný. [10]Vždyť i sám Bůh pátral, ale nenašel takového *muže* na celé zemi. A on hledal mezi anděly a archanděly, panstvy, mocnostmi a trůny, a na celé zemi i u čtyřnožců a zvířat na zemi i u všech *tvorů* ve vodách až po samo nebe, a nebyl nalezen žádný takový, jako *jsi* ty[c].“

Rozhovor o různých podobách smrti (ZAbrA XVII,4)

[11]Abraham promluvil ke smrti: „Jak ses odvážil tak lhát? Neboť když spatřuji tvou mladickou krásu, vidím, že není z tohoto světa.“ [12]A smrt řekla Abrahamovi: „Nedomnívej se, Abrahame, že tato krása mladíka je má vlastní, nebo že takto *oděná* odcházím ke každému člověku. Nikoli, ale *jen* je-li někdo spravedlivý jako ty, beru si věnce a odcházím k němu takto *oděná*. Je-li však hříšník, k takovým odcházím *oděná* v odporné[d] hnilobě a věnec kolem své hlavy si uviji z jejich hříchů a děsím je tak, že jsou hrůzou bez sebe[e].“ [13]Abraham se jí tedy zeptal: „A odkudpak je tvoje mladická krása?“ [14]A tu smrt doznala: „Není nic horšího[f] než já.“ A tu jí Abraham říká: „Nejsi snad ten, koho nazývají smrtí[g]?“ [15]Odpověděla mu: „Já jsem to hořké jméno, já jsem pláč, ...[h]

... já jsem zhoubný pád všech *lidí.*" [16]Abraham jí říká: „A kdo tedy vlastně jsi?" A smrt odpovídá: „Já jsem smrt, která odnáší duše z těla." [17]A Abraham se diví: „Ty že jsi smrt? Ty by ses dovedla odebrat ke všem *lidem*, abys je vyrvala z jejich těl?" [18]Ale smrt Abrahamovi řekla: „Domníváš se *snad*, že ta mladistvá krása je moje vlastní? Nikoli. [19]Nýbrž jen když je někdo spravedlivý, pro takového se veškerá ta spravedlnost přijme a stane se věncem na mé hlavě. K tomu pak přicházím v důvěryhodném vzezření a jeho spravedlnosti. [20]Je-li však hříšník, přicházím k němu oděná v odpornou hnilobu a všechny jeho hříchy se ve své děsivé hrůznosti stanou věncem na mé hlavě a já jej pak náhle vyvrátím."

---

[a]dosl.: v mnohé kráse mladíka [b]nebo: přímluvo za pohostinné přátelství, anebo: povzbuzení pohostinného přátelství [c]poslední větu dodává jen rkp E [d]dosl.: velké [e]dosl.: aby velmi žasli [f]dosl.: shnilejšího, zpuchřelejšího [g]rkp E var.: „Ukaž mi, kdo jsi!" [h]*zde kapitola XIII. obvykle končí, jediný rkp E má jiný, následující závěr této kapitoly:*

(10) ::Ef 1,21; :Sír 44,19

XIV.

Smrt ukáže Abrahamovi svůj strašlivý vzhled (ZAbrA XVII,9)

[1]Potom Abraham promluví ke smrti: „Ukaž mi[a] svou hnilobu." [2]A smrt ukázala svou odpornou hnilobu. Ta měla dvě hlavy: [3]První měla tvář draka; skrze ni mnozí náhle umírají, když byli uštknuti jedovatým hadem. [4]Druhá hlava byla podobná meči; skrze ni umírají mnozí mečem, tak jako i na *zásahy* z luků[b].

Bůh vzkřísí Abrahamovy služebníky (ZAbrA XVIII,1)

[5]V onen den však pomřeli hrůzou z *toho zjevu* smrti Abrahamovi služebníci. Když je Abraham uviděl *mrtvé*, začal se modlit k Hospodinu, a ten je *opět* vzkřísil.

Abraham se rozloučí s tímto světem (ZAbrA XX,1)

[6]A tu se sklonil Bůh[c] a jako ve snu pobídl duši Abrahama, a archistratég ji vyzvedl do nebes[d].

[7]Izák potom svého otce pochoval blízko své matky Sáry, vzdávaje slávu a chválu Bohu, neboť jemu náleží sláva, čest a uctívání Otce i Syna i Ducha svatého, nyní, vždy až na věky věků.

Amen.

---

[a]dosl.: nám [b]zřejmě se tu nejedná o výčet způsobu nepřirozených smrtí, ale buď o symbolický význam hada a zásahů mečem či střelami, nebo jen o rozlišení nenadálé, lidmi nezaviněné smrti od zabití způsobeného lidmi [c]rkp A,D mají jen dvě písmena: ř. TH,S – James doplňuje THEOS = Bůh [d]Michael je zde (v AbrB) poprvé jmenován titulem archistratég

(**5**) :ZAbrA XVII,19; :XVIII,9nn (**7**) :Gn 25,9; ::ZAbrA XX,10n

NANEBEVZETÍ MOJŽÍŠOVO

ÚVOD

Název a obsah

Čtenář znalý Dt 34 by mohl očekávat, že se na následujících stránkách aspoň z apokryfního zdroje doví něco bližšího o tajemném konci pozemského života Mojžíšova – ale v tom mu vyhovět nemůžeme. Titul *Nanebevzetí Mojžíšovo (NMojž)* odpovídá systému označování spisů zavedenému v této překladové edici a má oporu v ediční praxi i v literární tradici z dob, kdy bylo k dispozici úplné znění textu. Některá novější vydání volí název *Závěť Mojžíšova,* který lépe vystihuje obsah dochovaného textu. Vlastní nanebevzetí v něm totiž popsáno není.

NMojž obsahuje především proroctví, které Mojžíš na sklonku života pronesl jako řeč na rozloučenou; její slova svěřil Jozuovi, synovi Núnovu, kterého vyvolil za svého nástupce (o nástupnictví sr Dt 31,7–8.14–15.23; 34,9; k obsahu proroctví sr Dt 27–28; 32). Po úvodu, v němž Mojžíš vykládá Jozuovi svoje poslání a instruuje ho, jak s proroctvím naložit (1), se předpovídá dobytí země zaslíbené (2,1–2), doba soudců a sjednoceného království (2,3–4), období království rozděleného (2,5–9), pád Jeruzaléma (3,1–3), nové sjednocení Izraele ve vyhnanství (3,4–14), návrat ze zajetí (4,1–6), znovuvybudování Jeruzaléma (4,7–9), vlny odpadlictví za Seleukovců a Hasmonejců (5,1–6; 7,1–9), částečné zboření chrámu (6,9), mučení, věznění a zánik víry (6,3–9; 8,1–5); jako epizoda se objevuje příběh,

známý také z knih Makabejských, o lévítovi a jeho sedmi synech, odhodlaných raději zemřít než zradit víru (9,1–7); potom se líčí eschatologická vize o přemožení zla za přispění anděla ochraňujícího Izraele (10,1–2), zánik světa (10,3–6) a vyvýšení Izraele navěky (10,7–10). Následuje rozmluva Mojžíše s Jozuem: ten se obává, že nebude mít takovou autoritu jako Mojžíš, ale dostává se mu povzbuzení a Mojžíš mu vysvětluje principy, na nichž se zakládají lidské dějiny (11,1 až 12,13). Dochovaný text končí uprostřed věty.

Původ a identita textu

Latinský text objevil jako palimpsest Ceriani v Ambroziánské knihovně v Miláně (spolu s Knihou jubileí). Předpokládá se, že chybí třetina nebo dokonce polovina textu: spor Boha s ďáblem o Mojžíšovu duši (sr Ju 9) a vlastní nanebevzetí. Mnoho nejasností panuje i nad dochovanou částí. Písmena jsou na několika desítkách míst setřená nebo poškozená. Nejpoškozenější jsou části, které byly pravděpodobně napsány červeným inkoustem – jmenovitě začátek.

Luštění znepříjemňují nejrůznější písařovy chyby, které naznačují, že text byl diktován. Diktující občas nenašel správně návaznost; snad přímo překládal z řečtiny a hledal slova (pozn. 5f, 11e; 1o, 5b). Písař špatně rozlišoval diktované *v – b* (pozn. 4a, 6f, 8a, 10e a zvl. 9e). I na počátky středověku je povážlivé, že hlavní postava se jednou označuje jménem *Moyses,* podruhé *Monses,* potřetí *Monse,* a neujasněné zůstává i skloňování jména. Slovesný čas se užívá zmateně (pozn. 4a aj.). Ani diktující, ani písař nehlídali čistotu jazyka ani správnost zápisu.

Zápis na palimpsestu je z šestého století, ale jeho jazykové vlastnosti odpovídají století předchozímu. Vypadá to, jako by zápis v latině, který dnes máme k dispozici, byl pořízen jen k cvičnému účelu nebo pro hrubou informaci; pak by také bylo pochopitelné, že jako text nekvalitní a nadto církví neuznaný byl později setřen.

Pokračování, nejspíš v řečtině, máme dosvědčeno mnohonásobně a dochovaly se nám z něho zlomky. Apoštolské konstituce uvádějí

biblia apokryfa Móyseós (tajné spisy Mojžíšovy), komentáře k Nicejskému koncilu zmiňují *biblos logón mystikón Móyseós* (knihu tajemných výroků Mojžíšových) a *analépsis Móyseós* (nanebevzetí Mojžíšovo); koncil sám se zabýval řeckou paralelou k verši 1,14 (pozn. 1m); jinde je uvedena *diathéké Móyseós* (jiný výraz pro nanebevzetí). Zmínky, citáty, parafráze a narážky se shledávají u Apollinaria, Augustina, Didyma, Epifania, Evodia, Euthalia, Gelasia Kyzického, Klémenta Alexandrijského a Pseudo-Klémenta, u Severa Antiochijského, v Synopsi Athanasiově, ve Stichometrii Níkéforově i jinde (podrobněji viz Kautzsch aj.).

Latinské a řecké doklady pocházejí z doby, kdy se o řeckých textech psalo běžně latinsky a o latinských řecky, takže není jistoty o tom, zda existoval úplný text v obou jazycích, nebo jen v jednom, a ve kterém z nich. Kromě toho většinou nelze sázet na doslovnost citátu ani jeho hranice; ba mnohé doklady jsou pouhými zmínkami, které vypovídají málo: většinou komentují novozákonní svědectví o mojžíšovském textu (Ju 9); navíc se z nich dovídáme jen to, že Michael ďáblovi vyčetl svedení Evy s Adamem a že ďáblovy nároky vyplývaly z Mojžíšova mladistvého provinění v Egyptě (Ex 2,12; sr NMojž 12,7). Proto rezignuji na překlad zlomků. Přeložil jsem pouze latinský text podle edice Trompovy s přihlédnutím ke starším interpretacím.

Řeckou předlohu však dosvědčuje sám latinský text grécismy, někdy zkomolenými (pozn. 1o, 3e, 8d), a mylnou ekvivalentací, při které se lze dopátrat smyslu jen rekonstrukcí řeckého výrazu (pozn. 4d aj.). Je možné, že mezi jinými mojžíšovskými apokryfy existovaly dva texty, totiž *Testamentum Moysis* a *Assumptio Moysis;* oba byly sepsány zároveň a název druhého se stal názvem textu spojeného; tuto teorii však nelze dokázat.

V hypotézách o původním textu se může jít ještě dál a předpokládat semitskou verzi, aramejskou nebo spíš hebrejskou. Pokud existovala, vznikla (ať už jako spis nebo v ústní slovesnosti) před pádem Jeruzaléma v r. 70; zmínka o době kralování Heroda a jeho synů (pozn. 6h) posouvá vznik před rok 30. Nicméně byla vyslovena i teorie o spojitosti textu s povstáním Bar Kochby v letech 132–135. K míst-

nímu a dobovému zařazení původce textu sr pozn. 1e. Lze předpokládat pozdější dodatky a úpravy: např. kapitoly označené jako osmá a devátá patří chronologicky mezi pátou a šestou. Diskutabilní je i kulturní identita původce, jeho příslušnost k některému z židovských náboženských společenství: chasídům, esejcům, farizeům. Názory chasídů jsou obtížně rekonstruovatelné; v esejských apokalyptických rukopisech z Qumránu, k nimž má NMojž jako celek blízko, se sice najdou místa paralelní k NMojž (CD, 1QH), ale sám text ani jeho nesporný fragment se tam nedochoval; Charles a jiní se klonili k názoru, že text vzešel od někoho z farizejských kvietistů. I takový autor jej však mohl napsat řecky; hebraismy (mnohem řidší než grécismy) lze chápat jako biblismy.

Protože semitský text dosud nebyl nalezen a je otázkou, zda vůbec existuje, vykládají moderní editoři latinský text, pokud jen trochu lze, z textu samého; hypotetické konjektury a emendace silně omezují. Tak činím i já; některé starší dohady uvádím v poznámkách, aby ilustrovaly nejasnost textu a spletitost jeho novodobé recepce. Zcela bez úprav se obejít nelze: < > označuje litery doplněné, [] litery hodnocené jako nadbytečné, podtržená litera je proti textu opravena.

Theologie

Pomineme-li líčení obvyklého běhu světa (cyklus pohroma – zkroušenost – Boží přispění – rozkvět – odpadlictví – nová pohroma), vidíme v NMojž nepříliš originální apokalyptický determinismus: na konci světa dojde k Božímu zásahu, zlí dojdou trestu a spravedliví odměny. V žádném textu před 1. stol. po Kr. se však nenašla formulace, že Bůh stvořil svět kvůli svému lidu (1,12; pozn. 1k). Klíčení myšlenky, že všechno bylo stvořeno a určeno předem a všechny duše mají svou preexistenci a předem přidělenou roli, lze sledovat v 1Hen (48,2–3.6) nebo v 4Ezd (13,26); odpovídá dobovému myšlení v 1. stol. po Kr., zejména v kruzích alexandrijského Židovstva. Myšlenky o predestinaci se objevují v částech, které dochovaný text rámují. Hned v úvodu je formulováno předurčení Mojžíšovo (1,14).

Po vyslovení proroctví se myšlenka vrací, tentokrát jako zřetelně formulovaná myšlenka predestinace všeobecné (12,4–5). Ta je však vzápětí znejasněna úvahou, že hříšníci už nemají předpověděné dobro (12,11): pokud je dříve měli a bylo-li předpověděno i pro ně, pak o ně přišli vlastní vinou, Božímu plánu navzdory; text však v tomto bodu není dost explicitní. Vyvolený lid má ovšem, přinejmenším jako celek, zvláštní postavení (12,12): to odpovídá i myšlence z úvodu (1,12).

Řada badatelů se zamýšlí nad úlohou Mojžíšovou a Taxonovou, bohužel spíš podle kulturního kontextu předpokládané doby vzniku než podle znění textu samého (sr pozn. 1m, 9e).

LITERATURA:

A. M. Ceriani, Monumenta sacra et profana I 1, 1861 (první novodobé zveřejnění textu); R. H. Charles, The Assumption of Moses, London, 1897 (text ze 6. stol. s emendacemi i bez nich, překlad, poznámky); The Apocrypha and Pseudepigrapha of the Old Testament, Oxford, 1913 (revidovaná verze); E. Kautzsch, Die Apokryphen und Pseudepigraphen des Alten Testaments II., Tübingen 1900 (studie a bohatě komentovaný překlad); S. Zeitlin, The Assumption of Moses and the Bar Kokhba Revolt, JQR 38, 1–45, 1947; J. Licht, Taxo, or the Apocalyptic Doctrine of Vengeance, JJS 12, 95–103, 1961; E. M. Laperrousaz, Le Testament de Moïse (généralement appelé ‚Assomption de Moïse'), Semitica 19, Paris, 1970 (komentovaný překlad s vysoce cenënou předmluvou); D. H. Wallace , The Semitic Origin of the Assumption of Moses, Perspectives in Religious Studies 4, 92–111, 1977; J. H. Charlesworth (ed.), The Old Testament Pseudepigrapha, Vol. 1: Apocalyptic Literature and Testaments, J. Priest, Testament of Moses (First Century A.D.) London, 1983; J. Tromp, The Assumption of Moses, A critical edition with commentary, Studia in Veteris Testamenti pseudepigrapha X., Leiden, 1993

NANEBEVZETÍ MOJŽÍŠOVO

1 [1]...[a] [2]který je rokem dvoutisícím pětistým od stvoření světa, ale podle východního počítání ...ý[b] od odletu *ptáka* Fénixe[c], [4]kdy lid vyšel: po odchodu, který se děl skrze Mojžíše,[d] do Amánu za Jordánem.[e] [5]Proroctví, jež učinil Mojžíš v knize Deuteronomium. [6]Ten k sobě povolal Jozua, syna Núnova,[f] člověka před Bohem vyzkoušeného, [7]aby byl *jeho* nástupcem pro lid i pro stan setkávání se všemi posvátnými předměty v něm [8]a také aby uvedl lid do země dané jejich otcům[g], [9]aby jim byla dána na základě smlouvy a přísahy: řekl[h] ve svatostánku, že ji dá prostřednictvím Jozuovým, když Jozuovi řekl: *Uchovej*[i] toto slovo [10]a zavaž se, že s přičinlivostí sobě vlastní budeš konat všechno, co je nařízeno, tak, aby nebyl *důvod ke* stížnosti. [11]Proto to říká Pán světa.[j] [12]Svět totiž stvořil kvůli svému lidu[k], [13]a tento úmysl nezačal tvorstvu vyjevovat už od počátku světa, takže[l] pohané se o tento úmysl přou a v ponížení při vzájemných sporech jedni druhé usvědčují. [14]Proto vymyslel a nalezl mne, který jsem byl od počátku světa připraven, abych byl svědkem jeho smlouvy[m]. [15]A já ti teď vyjevuji, že čas roků mého života je naplněn a já přecházím do *místa* odpočinutí mých otců, a před zraky všeho lidu... [16]*Ty* pak přijmi tento spis, aby se dala rozpoznat věrohodnost knih, které ti předám[n]; uspořádáš je, napustíš cedrovým olejem[o] a uložíš v hliněných nádobách na místě, které je od něho od počátku světa stvořeno *k tomu,* aby se *tam* vzývalo jeho jméno, až do dne pokání[p], kdy na ně Hospodin shlédne, až se naplní konec dnů.

---

[a]Začátek textu bylo obvyklé psát červeným inkoustem. V Cerianiho palimpsestu jsou první 3 řádky z větší části naprosto nečitelné a bylo podáno množství výkladů, co mohly obsahovat – s přihlédnutím k velikosti prostoru v řádcích, k druhům údajů obvykle uváděných na začátku spisu a ke konkrétním údajům, které jsou o Mojžíšovi doloženy odjinud. Výsledky jsou nutně diskutabilní, už proto, že písaři běžně opatřovali základní text charakterizačním úvodem podle vlastního uvážení. Některé z dohadů: *Nanebevzetí Mojžíšovo, k němuž došlo ve 120. roce jeho života; Kniha proroctví Mojžíšova, jež vyslovil ve 120. roce svého života; A stalo se v roce (...)* [b]z číslovky je čitelné jen trojí zakončení *-mus et ... -mus et ...-mus,* interpretované jako 2500., 2609., 2450., 2550., 2530., 2560. aj. [c]nebo: po odchodu z Fénicie (míněna země Kenaan), tj. po odchodu do Egypta [d]opaková-

ní *post profectionem phynicis cum exivit plebs post profectionem quae fiebat per Moysen* může být omyl diktujícího (sr pozn. 5f) [e]způsob vztahování vůči Jordánu prozrazuje, že původce textu měl již pohled obyvatele země zaslíbené [f]*Jesum, filium Nave* (ř. NAUÉ) [g]*patribus eorum* – ‚jejich otcům' jako emendace nesmyslného *ex tribus eorum* [h]Bůh? Mojžíš? [i]*dicendo ad Iesum <Conserva> verbum hoc et promitte;* jiná konjektura: *dicendo ad Iesum verbum hoc <Confortare> et firma te* – ‚když Jozuovi řekl toto slovo: Posilni se a buď silný, abys...' [j]*ut facias quemadmodum sine qu[a]erel[l]a[m] est. Ideo haec dicit Dominus orbis terrarum* [k]sr 4Ezd 6,55.59; 9,13; 2Bár 14,18; 15, 7.21.24 [l]spojce lze rozumět i ‚proto, aby' (prézentní věty účelové a účinkové mají v latině touž formu) [m]*ut sim arbiter testamenti illius* – lze přeložit také: ‚abych byl rozhodčím/soudcem ve věcech jeho smlouvy' (sr 3,12); většina překladatelů se podle jednoho řeckého zlomku (Gelasius, Comm. Act. Conc. Nic. II,18) přiklání k významu *prostředník,* který pro *arbiter* není u raných křesťanských autorů doložen (zato ‚svědek' hojně, i u Řehoře Velikého) [n]tóru? anebo v pseudepigrafickém pojetí ještě jiné, zcela tajné knihy? [o]*chedriabis;* způsob konzervace; sr Plinius St., HistNat 13,13 [p]aby se do té doby jeho jméno vzývalo? aby byly knihy do té doby uloženy?

(**7**) :Nu 27,18nn (**8**) :Dt 31,7.23 (**9**) :Dt 31,3 (**15**) :Dt 31,14 (**16**) ::Dt 31,24nn

2 [1]...[a] tvým prostřednictvím vstoupí do země, kterou ze svého rozhodnutí slíbil dát jejich otcům. [2]V ní budeš udílet požehnání[b]; dáš *je* každému a zabezpečíš jim podíl ve mně[c] a spolu s tím zabezpečíš jejich království a svěříš jim místní správu podle toho, jak se zlíbí jejich Hospodinu, po právu a spravedlivě. [3]... ale roku ...[d] poté, co vstoupí do své země, a pozdě[ji][e] jí budou vládnout náčelníci a samovládci[f] po osmnáct let, a devatenáctého roku se odtrhne deset kmenů. Avšak dva kmeny se oddělí a přenesou schránu smlouvy. [4]Tehdy Bůh nebeský upevní kůl svého stánku a věž své svatyně, a dva kmeny se stanou posvátnými, [5]avšak deset kmenů si ustanoví královské vlády podle svých zřízení. [6]A budou po dvacet let přinášet oběti [7]a v sedmém *roce* si postaví hradby.[g] A až přejde[h] devátý, jednak překročí[i] smlouvu s Hospodinem, jednak poruší věrný svazek, který s nimi učinil Hospodin. [8]A své děti obětují cizím bohům, ve svatostánku umístí modly a budou jim sloužit [9]a v domě Hospodinově se budou rouhat a zhotoví si mnoho model všelikých zvířat.

---

[a]mezera, podle Kautzsche opět kvůli červenému inkoustu; uznává doplnění *Et nunc* (= a nyní) [b]*in quo benedicis:* zapsán prézens, ač Jozue v té zemi ještě není [c]*sortem in me* – ‚podíl ve mně', tj. podíl na tradici a dědictví Božího lidu; sr 2S 20,1 [d]z číslovky je čitelné jen *s...et...;* dohady: *sexto, septimo,* Kautzsch *quinto* [e]*et postea* také ‚a potom', ale

pak by bylo nejasné rozvíjení věty [f]*principibus et tyrannis:* první se obvykle překládá ahistoricky *knížata;* rozhodně však jde o nižší vládce – nikoli o krále [g]var.: *sedm <z nich (=kmenů, králů?)> bude stavět hradby* [h]*circumito viiii* místo *circumibo viiii*

(1) :Dt 31,3 **(3)** :1Kr 12,16n.20n **(5)** :1Kr 12,20

3 [1]V ten čas na ně přijde král z východu[a] a jezdci na koních pokryjí jejich zemi; [2]a on zapálí jejich město[b] s posvátným domem Hospodinovým a odnese všechny posvátné nádoby; [3]a všechen lid vyžene a odvede do své vlasti; i ony dva kmeny odvede s sebou. [4]Tehdy dva kmeny zavolají k sobě deset kmenů a jako lvice je vyvedou po pláních: budou uprášení, hladoví a žízniví. [5]A zvolají: Spravedlivý a svatý *je* Bůh. Protože vy jste zhřešili, byli jsme sem s vámi přivedeni i my *s našimi dětmi.*[c] [6]Tehdy bude 10 kmenů plakat, až uslyší výčitky dvou kmenů, [7]a *ty* řeknou: Co si máme s vámi počít, bratři?[d] Nedolehla snad tato pohroma[e] na celý dům Izraele? [8]A všechny kmeny budou plakat, volat k nebi a říkat: Bože Abrahamův a Bože Izákův a Bože Jákobův, rozpomeň se na svou smlouvu, kterou jsi s nimi uzavřel, a na přísahu, kterou ses jim zavázal, že jejich potomstvo nikdy nevyhyne v zemi, kterou jsi jim dal. [10]Tehdy, v onen den se na mě rozpomenou[f] a kmen kmenu, člověk svému bližnímu budou říkat: [11]Není tohle snad to, o čem nám tenkrát vydal svědectví ve *svých* věštbách Mojžíš, který mnoho trpěl v Egyptě a v Rudém moři a v poušti po 40 let? [12]On přece dosvědčoval a volal nám za svědky nebe i zemi, abychom neopomíjeli jeho přikázání, v nichž nám byl soudcem.[g] [13]A od té doby se nám dělo podle jeho slov a podle jeho tvrzení, jak nám vydal svědectví za oněch časů, a uskutečnilo se všechno, až jsme byli jako zajatci odvedeni na východ: a budou tam v otroctví po 77 let.[h]

---

[a]Nebúkadnesar [b]*coloniam*, dosl. ‚osadu', ovšem ve smyslu většího sídliště; význam ‚město' doložen mj. u Commodiana (Apol 976. 989); použit i v 5,6. 6,9 [c]*cum infantibus nostris* – ‚s našimi dětmi' má text na konci předchozího verše, kde vyžaduje krkolomné výklady [d]těžko rozhodnout, kdože to řekne; jiná možnost (Kautzsch): ‚a řeknou (tj. oněch 10): Co jsme vám udělali, bratři?'; to vyžaduje číst *fecimus* (jsme udělali) místo *faciemus (máme počít)* a kromě toho není pak dost logická věta následující [e]*<t>libsis* (ř. ThLIPsIS) [f]nebo také: ‚tehdy se na mě rozpomenou, v onen den budou říkat kmen

kmenu' [g]*in quibus arbiter fuit nobis* – ‚v nichž nám byl soudcem'; sr pozn. 1m [h]doba exilu se v kanonických prorockých knihách uvádí 70 let (Jer 25,11; 29,10; Dan 9,2). Navíc je věta začleněna poněkud zmateně: jako by potomci citovali Mojžíšovo proroctví, které se však předtím v textu neobjevilo. Chápat budoucí čas jako pokračování řeči Mojžíšovy je zase nelogické tím, že podle 3,4 už Izraelci ze zajetí unikli.

(**2**) 2Kr 25,9n 2Pa 36,19 (**3**) 2Kr 25,11 2Pa 36,20 (**8**) :Ž 137,1 (**12**) :Dt 30,17nn (**13**) ::Jer 25,11 ::29,10 ::Dan 9,2

4 [1]Tehdy mezi nimi vystoupí[a] jeden, který jim bude nadřazen,[b] rozepne ruce, poklekne a pomodlí se za ně slovy: Pane všeho,[c] králi na výsostném trůnu, který vládneš tomuto světu! Chtěl jsi, aby tento lid byl tvým lidem vyvoleným. [2]Tehdy jsi projevil vůli, aby tě vzývali jako svého Boha podle smlouvy, kterou jsi uzavřel s jejich otci. [3]Odešli jako zajatci se svými manželkami a dětmi do cizí země, kde začíná území jiných národů a kde kvete modloslužba[d]. [4]Shlédni a smiluj se nad nimi, nebeský Pane! [5]Tehdy se na ně Hospodin rozpomene pro smlouvu, kterou uzavřel s jejich otci, a ukáže své milosrdenství i v oněch dnech. [6]A vnukne králi,[e] aby se nad nimi smiloval, a on je propustí do jejich země a *k jejich* náboženství. [7]Tehdy se některé části kmenů vydají vzhůru, dojdou na své stanovené místo a obnoví jeho opevnění. [8]Avšak dva kmeny vytrvají v dřívější[f] víře, s žalem a pláčem, že nemohou přinášet oběti Hospodinu svých otců. [9]A deset knemů bude *střídavě* růst a v čase útisku zanikat mezi národy.

---

[a]Text má *intravit* (= vystoupil) místo *intrabit* (= vystoupí). Je to první případ matení časů, k němuž v dalším textu dochází hojně. Příčinou může být a) špatná interpretace diktátu (zejména *-vit/* -bit; sr pozn. 9e a 10e); b) chatrná jazyková způsobilost překladatele do latiny; c) už zdrojový text zapracovával kronikářské údaje, podané samozřejmě v čase minulém, a sám představoval *vaticinationem ex eventu,* tj. „proroctví" na základě událostí, které se už staly. O bodu c panuje mezi editory a komentátory souhlas; na kolísání časů (např. právě 4,1: *intravit* /v(y)stoupil; perf./ – *expandit* /= rozpíná; prézens, nebo rozpjal, perf./, *ponit* /= pokleká; préz./ – *oravit* /= [po]modlil se,; perf./) se však mohly podílet i ostatní příčiny. Podaný překlad vychází z prorocké intence textu a volí důsledně futurum. [b]primitivní a nejasnou formulací *unus qui supra eos est* – ‚jeden', který je nad nimi, je míněn předák nebo někdo nadaný vyššími schopnostmi (kněz, prorok) [c]v latině neobvyklá formulace *Domine omnis* (= Pane všeho) snad kopíruje řecké KYRIE TÚ PANTOS [d]dosl. ‚veliká velebnost' (*maiestas magna*); přeloženo podle Charlesova dohadu, že překladatel zaměnil řecké MATAIOTÉS – ‚marnost' ‚modlosluţebnictví' za MEGALEIOTÉS – ‚velebnost' [e]míněn Kýros, který svým dekretem (538 př. Kr.) umož-

nil Judejcům návrat z babylónského zajetí a kterého Iz 45,1 nazývá *Hospodinův pomazaný* [f]*praeposita* čteno i jako ekvivalent řeckého PROKEIMENÉ, tj. ‚ve víře, která jim byla uložena'

(5) :Ž 89,29–35 :98,3 :Iz 54,8.10 :Ez 16,60 (6) :Iz 44,28 :45,1

5 [1]A až se přiblíží doba trestu[a], vzejde odplata od králů[b] zapletených do zločinů: a *ti* je budou trestat. [2]A oni se rozdělí podle pravdy, a tím se uskuteční, že [3]„budou se vyhýbat spravedlnosti a připojí se k nepravosti",[c] že „poskvrní nečistými praktikami dům jeho služby"[d] a že „budou smilnit podle *kultu* cizích bohů". [4]Nepůjdou totiž za pravdou Boží, ale někteří poskvrní oltář dary, které budou předkládat Hospodinu ti, kteří nejsou kněží, ale otroci zrození z otroků. [5]Neboť ti, kdo budou v oněch časech jejich učiteli, budou si hledět chtíčem vedené protekce a úplatkářství a právní akty budou prodávat tím, že budou vybírat pokuty. [6]A tak se jejich město i *celé* obývané území[e] naplní zločiny a nepravostmi proti Hospodinu; jejich pachateli budou bezbožní soudci,[f] kteří budou u soudu proto, aby soudili, jak se komu[g] zachce.

---

[a]*tempora arguendi* většina překládá jako ‚časy soudu'; tím se vytváří narážka na poslední soud, který i podle NMojž má nastat mnohem později; zvolen překlad podle Zj 3,19 *ego quos amo arguo et castigo* ‚já kárám a trestám ty, které miluji' (ČEP) a řady dalších míst Písma: ‚doba trestu' [b]*de reges:* buď matení pádů, v pozdní latině nikoli ojedinělé, nebo nedomyšlený ekvivalent řeckého DIA TÓN BASILEÓN – ‚skrze krále, prostřednictvím králů' [c]citátový charakter obou výroků signalizuje nespojité začlenění *propter quod factum fuit devitabunt iustitiam...* – ‚tím se uskuteční, budou se vyhýbat spravedlnosti' (o minulém času v platnosti budoucího sr pozn. 4a); zdroj citací se nepodařilo zjistit [d]*domum servitutis suae* většina překládá ‚dům své/jejich služby' (tj. jejich služby Hospodinu); *suae* se však může vztahovat přímo k Hospodinu, pokud o něm citovaný text mluví; v každém případě je domem služby míněn chrám a nečistými praktikami chrámová prostituce [e]*colonia et fines habitationes (= -is) eorum;* sr pozn. 3b [f]v. 6 je nezvykle dlouhý a má v textu chyby a opakování, pravděpodobně způsobené omylem diktujícího: *et ideo implebitur colonia et finis habitationes eorum sceleribus et iniquitatibus a deo ut qui facit erunt impii iudices erunt in eam post finem habitationis sceleribus et iniquitatibus a domino qui faciunt erunt impii iudices...* [g]lze také přeložit: ‚jak se kterému z nich (= soudců) zachce'

6 [1]Tehdy jim vyvstanou králové, kteří *jim* budou vládnout a budou prohlášeni kněžími Boha nejvyššího[a], *a přitom* si povedou bezbožně proti tomu, co je navýsost posvátné[b]. [2]A po nich nastoupí prchli-

vý král[c], který nebude z kněžského rodu, člověk pošetilý a hrubý. Bude o nich rozhodovat[d] tak, jak si zaslouží. [3]Jejich předáky vyhladí mečem a jejich těla[e] dá pohřbít na neznámých místech, aby nikdo nevěděl, kde jejich těla jsou. [4]Pozabíjí staré i mladé a neušetří *nikoho.* [5]Tehdy z něho budou mít ve své zemi bolestnou hrůzu.[f] [6]A bude o nich rozhodovat tak, jak činili Egypťané, po třiačtyřicet let[g] a bude je trestat. [7]A zplodí potomky, kteří nastoupí po něm; jejich vláda bude kratší.[h] [8]Do jejich kraje vtrhnou kohorty[i] a mocný západní král[j] – neboť on nad nimi zvítězí – [9]a odvedou zajatce. *Ten král* dá spálit ohněm část jejich chrámu; některé dá ukřižovat[k] kolem jejich města.

---

[a]míněni potomci Makabejců Hasmonejci [b]exemplárně neohrabanou formulaci *facient facientes impietatem ab sancto sanctitatis* Charles správně hodnotí jako častý hebraismus, resp. semitismus [c]přes různé dohady se jedná nejpravděpodobněji o Heroda Velikého [d]zde i v 6,6 *faciet judicia,* dosl. ‚bude vynášet soudy' [e]tj. těla předáků; latina zde rozlišuje *eorum – illorum* [f]*in terra[m]; acervum* místo *acerbum:* k záměnám pádů sr pozn. 5b, k záměnám *v – b* sr pozn. 4a [g]text není rozdělen interpunkčními znaménky, takže udaná doba by se teoreticky mohla vztahovat i na egyptské zajetí; odpovídá však délce Herodova kralování [h]myslitelná je leda společná vláda Herodových synů, protože Filippos a Herodes Antipas vládli déle než jejich otec; z toho se soudí, že spis vznikl před rokem 30 po Kr., kdy se délka jejich vlády vyrovnala otcově [i]výraz pro jednotku římského vojska je uznávanou, nicméně odvážnou emendací temného místa *in par<t>es eorum mortis (= cortis = cortes = cohortes) venient* [j]*et occidentis rex potens* místo neohrabaného *et occidentes rex potens* – ‚a zabíjejíce; mocný král'; jsou míněni Římané, snad syrský legát P. Quinctilius Varus [k]výklad, zda se ta či ona činnost připisuje kohortám nebo králi, je nejistý, protože text 6,8–9 kolísá v čísle: *venient* pl., *expugnabit* sg., *ducent* pl. (někteří čtou *ducet* sg.), *incendit* a *crucifigit (= -et)* sg.

7 [1]Po této události se skončí časy...[a] [3]A budou nad nimi vládnout lidé nakažení morem a bezbožní, kteří budou poučovat, že oni jsou spravedliví. [4]A ti budou v sobě živit nenávist. Budou to lidé lstiví, samolibí, samý klam, milující hodování v kteroukoli denní hodinu, žrouti, mlsouti[b]. [6]Budou vyžírat majetek chudých[c] a přitom říkat, že to dělají z milosrdenství...[d] [7]... zhoubci,[e] kverulanti, lháři; budou se přetvařovat, aby se nepoznalo, že jsou bezbožní, plní zločinu a nepravosti od rána do večera. [8]Budou říkat: Užívejme hodování a rozmařilosti, jídla a pití; mysleme si, že jsme vladaři. [9]Jejich ruce i mysl se budou obírat nečistými věcmi a jejich ústa budou pronášet ob-

ludnosti,[f] a ještě budou říkat: [10]Nedotýkej se mě, abys mě neznečistil...[g]

[a] zbytek 7,1 a celý 7,2 je značně poškozená pasáž, kde je čitelný především shluk číslovek, snad vyjadřujících zlomky [b]7,5 je nedešifrovatelný [c]poškozené slovo; většina doplňuje podle smyslu věty *<paupe>rum* (= chudých); ojediněle *<vidua>rum* (= vdov) [d]zbytek tohoto a začátek následujícího verše jsou nedešifrovatelné [e]*exterminatores* – ‚zhoubci'; tento význam sr 1K 10,10; Júd 8,25 (anděl Zhoubce); podle významů slovesa *exterminare* u raně křesťanských autorů také ‚násilníci' (ti, kteří) budou lidi exkomunikovat / posílat do vyhnanství / přivádět na mizinu; *Exterminans* je dokonce ‚pohlavár démonů'. Je ovšem pravda, že výraz se tu objevuje v proudu nadávek a ty nemusí být brány naprosto doslovně [f]nebo také: ‚budou se nehorázně vychloubat' [g]následují nedešifrovatelné útržky asi 14 slov

8 [1]A přijde na ně náhlá odplata a hněv, jaký nezažili od věků až po tuto dobu, kdy vůči nim pozvedne[a] krále králů pozemských a sílu s velikou mocí. Ten dá ukřižovat vyznavače obřízky[b]. [2]Neboť ty, kteří budou odpírat[c], dá mučit, vydá je v poutech do vězení [3]a jejich manželkami podělí pohany. A jejich syny budou operovat lékaři a přidělávat jim předkožku.[d] [4]Ale jiní z nich[e] budou trestáni mučidly, ohněm a mečem, a nuceni veřejně nosit pohanské[f] modly, nečisté i pro ty, kdo se jich dotýkají.[g] [5]A jejich mučitelé je rovněž budou nutit, aby vstupovali na jejich skryté místo[h], a bodci je budou nutit, aby se potupně rouhali Slovu; nakonec pak i Zákonům – tomu, co mají na svém oltáři[i].

[a] rozumí se: Hospodin; *suscitavit* perf. – pozvedl (= *-bit* fut. – pozvedne); sr pozn. 4a [b]kap. 8–9 se týkají vlády Antiocha IV. Epifana, jehož brutální helénizaci líčí knihy Makabejské (srov. zvl. 1Mak 1,20–64); protože vládl 175–164 př.n.l., jsou obě kapitoly zařazeny anachronicky: o půldruhého století pozdějšího Heroda probírá NMojž v kap. 6. Anachronismem pro Mojžíšovu dobu je výraz *ukřižování;* patrně byly míněny *popravy* a pojmenovány podle způsobu prováděného za římského panství [c]podle konjektury (Kautzsch a j.) *negantes* (= odpírající) místo původního *necantes* (= zabíjející), které nedává smysl [d]*acrosisam (= acrobistiam);* 1Mak 1,14–15 píše o mladících, kteří si v Jeruzalémě vybudovali gymnasion a operaci podstoupili dobrovolně [e]tj. odpírači [f]dosl.: ‚jejich' [g]*contin<g>entibus;* bez doplnění: ‚kdo je přechovávají' [h]pohanská svatyně? prostor za oponou v židovském chrámu? skryté místo, kde je možno vězně beze svědků týrat? [i]mělo by to být rouhání židovskému svatostánku s Tórou, anebo rouhavé klanění Diovi Olympskému, kterého nechal Antiochos (1Mak 1,54) postavit na oltář jeruzalémského chrámu?

9 [1]Tehdy, toho dne, bude člověk z kmene Lévi, jehož jméno bude Taxo;[a] bude mít sedm synů a obrátí se na ně s výzvou: [2]Pohleďte, synové, další krutá, nečistá odplata nastala nad lidem; je vydán bez slitování a *odplata je* horší než to, co jí předcházelo.[b] [3]Vždyť který národ, která země, který lid bezbožníků vůči Hospodinu, kteří spáchali mnoho zločinů, vytrpěl tolik zlého, kolik se stalo nám? [4]Nyní tedy, synové, slyšte mě. Pohleďte a vězte, že nikdy Boha nepokoušeli ani naši rodiče, ani jejich předkové, že by opomíjeli jeho přikázání. [5]Víte tedy, že to je naše síla.[c] Uděláme toto: [6]budeme se tři dny postit, a čtvrtého dne vejdeme do jeskyně, která je za městem,[d] a spíše zemřeme, než bychom překročili přikázání Pána pánů, Boha našich otců. [7]Jestli to uděláme a zemřeme, naše krev si bude žádat pomstu[e] před Hospodinem.

---

[a]toto jméno je řecké, z čeledi slovesa TATTÓ a připisuje se mu význam ‚ten, kdo zavede pořádek'; obsáhlý výklad k možným hebrejským podobám jména i s jejich číselnou symbolikou podal Kautzsch, s. 326, pozn. d [b]*eminens principatum* spíše ‚než její příčina', ale možná i ‚než předchozí odplata(-y)' [c]nebo také: ‚to jsou síly, které máme' [d]dosl.: ‚v poli' [e]*vindicavitur* jednoznačně *-bitur* (u perfektního kmene je *-itur* nemyslitelné); daleko závažnější však je, že *vindicare* (užité též v 10,2 a 10,7) má u raně křesťanských autorů množství významů: ‚vymáhat, vypovídat, vydat svědectví, obhájit, vysvobodit, vykoupit, potrestat, pomstít' (stranou nechme ‚oficiálně uznat, kanonizovat'); pokud se uvažuje o vykupitelském, a tedy v podstatě novozákonním pojetí Taxonova sebeobětování (Priest), je to jen jedna z možností – tou druhou zůstává starozákonní pojetí Boha odplatitele, čemuž odpovídá i následující text (s výhradou, že kap. 8–9 patří chronologicky jinam)

10 [a] [1]A tehdy se projeví jeho vláda v celém jeho stvoření. A tehdy nastane konec ďáblu[b] a spolu s ním bude odstraněn smutek. [2]Tehdy se naplní ruce posla[c], který je ustanoven na výsosti, a on je hned vysvobodí od jejich nepřátel. [3]Neboť Nebeský vstane ze svého královského trůnu a vyjde ze svého svatého obydlí s rozhořčením a hněvem kvůli svým synům. [4]A země se zatřese a bude se chvět až do svých končin, a vysoké hory se sníží a zachvějí se a propadnou se jako údolí[d]. [5]Slunce nebude dávat světlo, v temnotách se hroty měsíce otočí a rozlomí a on se celý promění v krev; i v oběhu hvězd nastane zmatek[e]. [6]A moře se vlije do propasti, prameny vod se ztratí a řeky zůstanou v úleku stát. [7]Neboť sám nejvyšší, věčný Bůh povstane a vidi-

telně přijde, aby odplatil pohanům a zničil všechny jejich modly. [8]Tehdy budeš šťasten, Izraeli, a vsedneš na šíj a peruť orla, a naplní se...[f] [9]A Bůh tě vyvýší a usadí tě[g] na hvězdném nebi, na místě, kde On přebývá[h]. [10]A ty se podíváš z výšin a uvidíš na zemi své nepřátele, poznáš je, zaraduješ se, vzdáš díky a chválu[i] svému Stvořiteli.

[11]Ty pak, Jozue, synu Núnův, střez tato slova a tuto knihu. [12]Od mé smrti, od mého nanebevzetí[j] do jeho[k] příchodu nastane totiž 250 časů [13]a toto je běh toho, co se bude dít, dokud se *časy* nenaplní. [14]Já pak půjdu tam, kde spí moji otcové. [15]A proto ty, Jozue, synu Núnův, buď pevný. Tebe vybral Bůh, abys byl mým následníkem ve věcech oné smlouvy.

---

[a]verše 10,1–10 sázejí některá vydání jako kantikum (oslavující mocného Boha), jehož verše mají pravidelně po třech poloverších. Pro relativní samostatnost útvaru však nesvědčí začátek *A tehdy...* Obsah kantika bývá srovnáván s Da 4,4–19 [b]nebo také: ‚ďábel bude mít po všem' [c]*nuntii,* nikoli *angeli* [d]nebo také: ‚údolí se propadnou' [e]*conturvavitur* místo *conturbabitur;* sr pozn. 9e [f]text pokračuje bez mezery a neříká, co se naplní; dohady: *dies tui* ‚tvoje dny', *dies luctus tui* ‚dny tvého nářku'; možno však číst bez doplnění: ‚a ony (= šíj a peruť) se naplní' (Tromp) [g]dosl. ‚způsobí, že budeš držet (a nespadneš)' [h]*loco habitationis eorum* – ‚na jejich místě', tj. hvězd; přeloženo podle novějších edicí, které emendují *eorum* na *eius* – ‚jeho' [i]sr Ž 105,1. 106,47 a četná další místa [j]dosl.: přijetí (*receptione*) [k]tj. Božího

(**4**) :Ž 18,8 :Iz24,18n (**5**) :Iz 13,10 :Jl 2,10 :Mt 24,29 (**7**) :Iz 13,11 :35,4 :Jr 51,56; :Iz 2,18 (**15**) :Nu 27,18nn; NMojž 1,7

11 [1]A když Jozue vyslechl slova Mojžíšova, tak jak jsou sepsána v jeho spisu, všechno, co předpověděla, roztrhl si oděv a padl Mojžíšovi k nohám. [2]A Mojžíš ho povzbuzoval a plakal spolu s ním. [3]A Jozue mu odpověděl slovy:[a] [4]Proč mě děsíš, Mojžíši, pane? Jak bych se mohl skrýt před tím, o čem jsi mluvil hořkým hlasem, který vycházel z tvých úst plný slz a nářků? Vždyť ty tento lid opouštíš...[b] [5]Které místo tě přijme? [6]Co bude památníkem *tvého* pohřbu[c]? [7]Kdo by se odvážil, jsa *pouhým* člověkem, přenést tvoje tělo z jednoho místa na jiné? [8]Vždyť každý, kdo zemře, když se jeho věk naplní, má na zemi svůj hrob; ale tvůj hrob sahá od východu slunce až na západ a od severu až do jižních končin. Celý svět je tvým náhrobkem. [9]Odcházíš, pane. A kdo bude živit tenhle lid? [10]Kdo bude takový, že se nad nimi

slituje? Kdo jim bude vůdcem na cestě? [11]Kdo se za ně bude modlit a nestrpí ani na den, abych je zavedl do země Emorejců?[d] [12]Jak tedy budu moci *vést* tento lid jako otec jediného syna nebo jako paní domu panenskou dceru, která se připravuje, aby byla předána muži, *jako paní,* která se o ni bojí, chrání její tělo před sluncem a její nohy před běháním naboso po zemi? [13]Jak jim opatřím pokrm a nápoj, až budou hladovět a žíznit?[e] [14]...bylo jich sto tisíc[f], ale oni se tolik rozhojnili[g] na tvé přímluvy, Mojžíši, pane. [15]A jakoupak mám já moudrost a chápavost, abych mohl soudit a vynášet rozsudek podle slov Hospodinových? [16]A dále králové emorejští, až uslyší – oni totiž věří, že nás v boji přemohou –, že on už není – ten svatý a posvěcený duch, jehož Hospodin ctí, obratný a nedostižný vladař slova, spolehlivý ve všem, Boží prorok pro svět – nanebevzatý učitel že už s nimi není, řeknou: „Jděme na ně. [17]Jestliže se *ti* nepřátelé[h] už jednou zachovali bezbožně proti svému Hospodinu, nemají *už* obránce, který by za ně přednesl Hospodinu prosby, tak jako byl velikým poslem Mojžíš, jehož kolena se ve dne v noci tiskla k zemi v modlitbě a s pohledem na všemohoucího *Pána* světa, milosrdného a spravedlivého, s připomínkou smlouvy s otci přísahou usmiřoval Hospodina."[i] [18]Řeknou tedy: „On už s nimi není. Jděme tedy a vyhlaďme je z povrchu země." [19]Co se tedy stane s tímhle lidem, Mojžíši, pane?

---

[a]následuje planktus, v němž Jozue, věren žánru, klade i řečnické otázky, na které už dostal odpověď (např. 11,10–11) [b]konec řádku (2–3 slova) je nečitelný; poškozený je i konec řádku následujícího (koncovka? slovo?) [c]míněn náhrobek; kontext tu oživuje původní význam slova *monumentum* [d]nejuznávanější z konjektur za původní *araborum* [e]odhad obsahu poškozeného a popleteného textu *...de voluntatem eorum praestabo illis ciborum et potui secus voluntatem voluntatis eorum...,* kde byl možná zachycen zápas diktujícího o přiléhavé vyjádření [f]začátek řádku (2–3 slova) není dochován; počet vyjadřuje nespolehlivě čitelné *c* a výraz *milia* ‚tisíce' [g]čas je v celém textu nejistý, ale snad zde jde výjimečně opravdu o čas minulý [h]z pohledu Emorejců; míněn ovšem Mojžíšův lid [i]stručná „zpráva z nepřátelského tábora" tu přerostla v chválu zemřelého, která bývá hlavní náplní planktu; novým navázáním jako by se Jozue vracel k tomu, co si asi Emorejci řeknou

12 A když Jozue domluvil, znovu se vrhl Mojžíšovi k nohám. [2]A Mojžíš ho vzal za ruku a pozdvihl ho na sedadlo naproti sobě. A odpověděl mu slovy: [3]Jozue, nepohrdej sebou, ale vystupuj s jisto-

tou a buď poslušný mých slov. [4]Všechny národy, které jsou na světě, Bůh stvořil a předem nás viděl, je i nás, od počátku světa až do konce věků. A nic nepřehlédl, ani to nejmenší, nýbrž všechno předem viděl a předem věděl v okamžiku stvoření.[a] [5]Hospodin předem viděl všechno, co nastane na tomto světě. [6]A hle, bude sňato...[b] [6]...*Hospodin* mě ustanovil, abych *se modlil* za ně a za jejich hříchy a abych za ně prosil[c]. [7]Nikoli ovšem pro mé schopnosti ani pro mou slabost[d], ale pozvolna se na mě uskutečňovalo *dílo* jeho milosrdenství a trpělivosti[e]. [8]Pravím ti totiž, Jozue, nezahladíš pohany proto, že by tento lid byl zbožný. [9]Celé klenutí nebes i základy světa stvořil Bůh jako spolehlivé a má je pod prstenem[f] na své pravici. [10]Ti, kdo činy naplňují[g] Boží přikázání, rostou a ubírají se správnou cestou. [11]Avšak ti, kdo hřeší a na přikázání nedbají, ... už nemají předpověděné dobro[h] a pohané je budou trestat mnoha útrapami. [12]Ale že by je zcela vyhladil a opustil je, to se stát nemůže. [13]Neboť se zjeví Bůh, který všechno navěky viděl předem a jehož smlouva je neměnná. [14]A přísahou, která...[i]

---

[a]úprava poškozeného místa; slovo *pronovit* – ‚předem věděl' je emendace za *provovit* – ‚předem zaslíbil' [b]chybějí asi 4 slova [c] *in<pr>ęcare<r>* [d]místo *in firmitatem* – ‚v síle', což je zde nelogické, čteno *infirmitatem* – ‚slabost' [e]snad narážka na Mojžíšova mladá léta, kdy mimo jiné musel prchnout před stíháním pro vraždu [f]dosl. ‚jsou pod prstenem jeho pravice'; snad obrat podobný českému ‚má je v malíčku', tj. snadno to vše ovládá [g]dosl. ‚kdo činí a završují' [h]sloveso *carere* (nemít, postrádat) se pojí s ablativem, ale akuzativ *bona[m]* (dobro) se najde i u Pseudo-Cypriana, Augustina, Iordana, Řehoře Velikého aj.; k infinitivu by patřilo modální sloveso, ale text je tu plynulý, bez poškození [i]zbytek chybí

(**13**) :Iz 54,10

MODLITBA MENAŠEHO

ÚVOD

Patnáctiveršový hymnus nazvaný „Modlitba Menašeho" bývá v pravoslavných biblích uváděn jako samostatný ‚spis'. Avšak Alexandrijský kodex a některé další staré řecké rukopisy Septuaginty jej řadí mezi tzv. Ódy (odlišné od Ód Šalomounových!), což jsou bohoslužebné zpěvy, které většina řeckých rukopisů Starého zákona přiřazuje jako dodatek k Žalmům. V Ralfsově vydání Septuaginty je Menašeho modlitba uvedena jako 12. óda.

Modlitba vznikla nejspíše koncem 1. stol. př. Kr. nebo začátkem 1. stol. po Kr. Podnětem k jejímu sepsání byly údaje z 2Pa 33,10–13.19. Podle nich byl modlářský král Menaše zajat asyrským vojskem a za hák v chřípí byl spoutaný odvlečen do Babylonu. Tam se pokořil před Hospodinem, činil pokání a modlil se. Hospodin „vyslyšel jeho prosbu a přivedl ho zpět do Jeruzaléma" (v. 13), kde pak mu již věrně sloužil.

Záměrem „Modlitby Menašeho" bylo doplnit údaje z 2Pa a zároveň tak posílit zdůvodnění, proč tento modlářský král, o jehož pokání 2Kr 21 nic neví a kromě 2Pa 33 se o něm nikde ve Starém zákoně nedočítáme, dosáhl vysokého věku, dlouho vládl a pokojně zemřel.

Modlitba byla původně sepsána řecky bezpochyby v prostředí diasporního židovstva. Byla přeložena do latiny, syrštiny, arabštiny a hebrejštiny.

LITERATURA:

ŘECKÝ TEXT: Septuaginta, ed. A. Ralfs, 1949
PŘEKLADY:
latinský – Biblia sacra iuxta Vulgatam versionem, 1969
německý – E. Kautzsch, Die Apokryphen und Pseudepigraphen des Alten Testaments, 1900
anglický – J. H. Charlesworth, The Old Testament Pseudepigrapha, sv. 2, 1985
český – Starý zákon, překlad s výkladem – Apokryfy, 1985 (odtud překlad přetištěn)

MODLITBA MENAŠEHO

1 Hospodine Všemohoucí,
Bože našich otců
Abrahama, Izáka a Jákoba
i jejich spravedlivého potomstva,
2 ty jsi učinil nebe i zemi se vším, co je zdobí,
3 ty jsi spoutal moře slovem svého rozkazu,
ty jsi uzavřel propastnou tůni
a zapečetil ji svým hrozným a slavným jménem,
4 tebe se všechno děsí a chvěje se před tvou mocí,
5 neboť nelze obstát před tvou velkolepou slávou
a hněv, jímž hrozíš hříšníkům, se nedá snést.
6 Avšak nezměrné a nevystižitelné je milosrdenství, jež jsi zaslíbil.
7 Neboť ty jsi Hospodin Nejvyšší,
milosrdný, shovívavý a nesmírně milostivý,
pociťující lítost nad zlem, *jež stíhá* lidi.[a]
8 Ty jsi tedy, Hospodine, Bože spravedlivých,
neuložil pokání spravedlivým,
Abrahamovi, Izákovi a Jákobovi,
kteří proti tobě nezhřešili,
ale uložils pokání mně hříšnému.
9 Vždyť jsem zhřešil nad počet *zrnek* mořského písku.
Plno je mých přestoupení, Hospodine, plno[b],
a nejsem hoden vzhlédnout a hledět na výšinu nebes
pro množství svých nepravostí.
10 Jsem sehnut pod mnohými železnými pouty,
takže pro své hříchy nemohu pozvednout hlavu
a není pro mne úlevy,
neboť jsem tě rozhněval k prchlivosti
a spáchal jsem, co je před tebou zlé:[c]
postavil jsem ohavné modly a rozmnožil hanebnosti.

11 A nyní se *v* srdci skláním na koleno,
abych si od tebe vyprosil dobrotivost.
12 Zhřešil jsem, Hospodine, zhřešil,
doznávám svá přestoupení.
13 Žádám tě a prosím:
Buď ke mně shovívavý, Hospodine, buď ke mně shovívavý,
nezahub mě s mými přestoupeními,
nesetrvávej na věky vůči mně ve zlobě pro *mé* zlé skutky
a neodsuzuj mě, *když jsem se octl* v hlubinách země.
Protože jsi, Hospodine, Bohem kajícníků,
14 zjev i na mně svou dobrotivost.
Ty mě nehodného pro své hojné milosrdenství spasíš
15 a vždy tě budu chválit za dnů svého žití,
neboť tebe opěvuje veškerá nebeská moc
a tvá je sláva na věky[d]. Amen.

---

[a]V: + Ty, Hospodine, jsi ve své hojné dobrotivosti slíbil *možnost* pokání a odpuštění těm, kteří proti tobě zhřešili, a z hojné své štědrosti jsi určil pokání hříšníkům ke spáse. [b]+ je mých přestoupení, V [c]V: + Nečinil jsem tvou vůli a nezachovával tvá přikázání, [d]+ věků, V

(2) :Gn 2,1 **(3)** :Jb 38,8–11; :Gn 8,2 **(4)** :Sd 5,4n :1S 14,15 :Ž 68,9 :Na 1,5 **(5)** :1S 6,20; :Ž 76,8 Na 1,6 **(7)** :Ex 34,6n :Ž 86,15 :Ž 103,8 :Ž 145,8 :Jl 2,13 :Jon 4,2 **(9)** :Ž 51,5n :L 18,13 **(13)** :Ž 4,2 :Ž 51,3; :Ž 85,6n; Pl 3,55 **(14)** :Tt 3,5 **(15)** :Ž 34,2; :Ž 19,2 :Ž 89,6; :Ž 104,31 :Zj 5,13

ÓDY ŠALOMOUNOVY

ÚVOD

Ódy připisované králi Šalomounovi je sbírka 42 písní. Označení „Ódy" z řeckého *ódé* = píseň, bylo převzato i do koptského a latinského názvu. V syrském originálu je použito pro píseň slovo *zemírtá*, které značí též žalm.

Jméno Šalomounovo se nevyskytuje v téměř úplně zachovaném původním syrském souboru, je však doloženo v překladech. Je uvedeno v nadpisu řeckého překladu 11. Ódy Šalomounovy. Podobně je uveden delší citát v koptském gnostickém spise, jehož titul je znám jako „Pistis Sofia"; tato řecká slova znamenají „Víra Moudrost". Lactantius ve svém latinském spise o náboženství, napsaném kolem r. 300, cituje 19. Ódu Šalomounovu (vv.6–7). – Ve Starém zákoně jsou se jménem krále Šalomouna spojeny básnické knihy Přísloví a Píseň písní, v řeckém septuagintním překladu je mu připisována (deuterokanonická) Kniha Moudrosti. Mezi pseudepigrafy jsou se jménem Šalomounovým uváděny kromě Ód ještě Žalmy Šalomounovy (viz Knihy tajemství a moudrosti I.)

Začátkem 19. stol. objevil dánský evangelický biskup F. Münter v koptském gnostickém spise Pistis Sofia pět Ód a přeložil je do latiny.

Syrské originály byly objeveny teprve začátkem 20. stol. v anglických knihovnách. V roce 1909 nalezl J. R. Harris v knihovně John Rylands Library v Manchesteru syrské papyrové listy, na nichž jsou Ódy 3 – 42. Rukopis byl napsán asi ve 12. stol. nebo později. A v roce 1912 zjistil F. C. Burkitt, že ve svazku knihovny Britského muzea v Londýně jsou Ódy 17 – 42. Tento svazek byl r. 1843 získán z kni-

hovny syrského kláštera ve Wádí el-Natrún v Egyptě, západně od Káhiry. Je označován jako Codex Nitriensis. Rukopis byl napsán pravděpodobně v 10. stol.

V roce 1959 byl vydán řecký překlad Ódy 11 podle papyrového rukopisu, který koupil v Egyptě M. Bodmer.

I když téměř celý soubor 42 Ód Šalomounových s výjimkou Ód 1 a 2 a začátku Ódy 3 je zachován v syrštině, jednom z východních aramejských jazyků, byly vyjádřeny i jiné názory o původním jazyce. Srovnání Ódy 11 v řečtině a v syrštině však ukazuje, že syrské znění je původní.

Vztahy mezi Ódami a novozákonními spisy označenými jménem Janovým vedly k názoru, že Ódy byly složeny někdy kolem roku 100 po Kr. Toto datování je podepřeno dalším důvodem, že Ignatios, jenž byl v té době biskupem v syrské Antiochii, patrně navazoval ve svých řecky psaných dopisech na Ódy.

Obtížnější je zjistit, kde byly Ódy sepsány. V Antiochii převládal západní typ aramejštiny; nezdá se tedy, že by Ódy byly složeny v této oblasti.

Jazyk Ód je výrazná syrština, v literatuře nejvíce doložená větev východní aramejštiny. Střediskem syrské literární tvorby bylo od počátku křesťanského letopočtu město, uváděné obyčejně jako Edesa. Toto jméno makedonského původu dostalo od jednoho z diadochů, nástupců Alexandra Velikého. Syrské jméno města, Úrhój, je podkladem nynějšího jména tohoto města v jihozápadním Turecku, Urfa. Jak je doloženo nápisy a literaturou, ve starověku žili v tom městě vedle sebe různé náboženské společnosti. Byla tam i početná židovská náboženská obec. Křesťanství se do města rozšiřovalo postupně počínaje 2. stoletím a jsou doloženy i různé rysy místních náboženských tradic. Leč není žádný výslovný doklad o tom, že by Ódy byly sepsány v Edese. Lze však předpokládat, že vznikly v oblasti, kde byly též židovské náboženské komunity. Na východ od Edesy, v Mezopotámii i východně od řeky Tigridu jsou takové komunity doloženy.

Není ovšem jasné, v jakém společenství Ódy vznikly a byly používány. Ti, kdo považovali hebrejštinu za původní jazyk Ód, měli za to,

že to byl židovský soubor, který pak byl upraven pro potřeby křesťanů. Podle podobného názoru bylo za prostředí vzniku Ód považováno židovsko-křesťanské společenství.

Některé rysy, které jsou společné Ódám a gnostické literatuře, vedly a stále vedou k názoru, že kniha Ód je gnostickým zpěvníkem. Poukazuje se na to, že Ódy byly citovány a užity v gnostickém spise Pistis Sofia. Jsou též uváděny podobnosti mezi Ódami a mandejskou literaturou a mezi Ódami a Janovým evangeliem. Novozákonník R. Bultmann upozornil na podobnosti mezi janovskými spisy Nového zákona a mandejskými východoaramejskými gnostickými spisy již v roce 1925.

Na Ódách je patrný židovský základ křesťanství. Tento vztah lze nyní dokládat různými rysy esejských spisů nalézaných od r. 1947 v jeskyních u Kumránské zříceniny nad Mrtvým mořem. Ódy mají některé společné rysy s esejskými chvalozpěvy (1QH).

Jak židovské náboženské společenství, tak prvotní křesťanská církev byly soustavou různých skupin. Křesťanská skupina, v níž vznikly spisy označené jménem Janovým, patrně pochází z podobné skupiny esejské. Na vztahy mezi novozákonní janovskou literaturou a Ódami poukázal již r. 1910 R. Bultmann.

Patrně v prvních letech křesťanského letopočtu se odebrala z Palestiny židovská skupina pravděpodobně esejského původu do Mezopotámie, kde rozvíjela dále podněty vedoucí ke gnosi. Jejími dědici jsou nynější Mandejci v Iráku a v Íránu. Na mandejský pramen této tradice upozornil československý orientalista R. Macúch, jenž byl profesorem v Teheránu a v Berlíně.

Ódy vznikly nejspíše v židovsko-křesťanské skupině okrajové jak zeměpisně, tak theologicky, v níž se projevovaly některé prvky později rozvinuté v různých formách gnostického náboženstvo-filosofického hnutí.

Tomuto původu odpovídá i básnická forma Ód. Podobně jako hebrejské žalmy jsou složeny ve verších, většinou dvoučlenných. Oba členy jsou navzájem spojeny souběžností skladby větné i významu slov. Tato struktura je pokud možno vyjádřena i v českém překladu,

jehož základ připravil ze syrského originálu (podle Charlesworthovy edice) PhDr. Stanislav Segert a do básnické podoby jej upravila PhDr. Renata Blatná, CSc.

LITERATURA:
TEXTY:
Syrský (a koptská Óda 1) – Odes of Salomon, edited and translated by J. H. Charlesworth, 1973; W. Bauer, Die Oden Salomos, 1933
PŘEKLADY:
Anglické – J. H. Charlesworth, The Old Testament Pseudepigrapha, 1985
H. F. D. Sparks, The Apocryphal Old Testament, 1984, The Odes Salomon, tr. J. A. Emerton, 683–731
Německé – W. Bauer, Die Oden Salomos, 1933; M. Luttke, Die Oden Salomos in ihrer Bedeutung für Neues Testament und Gnosis, 1979–80

ÓDA č. 1[a]

1 Jako věnec Bůh na mé hlavě dlí,
já se od něj nikdy neodloučím
2 Ten věnec je pro mne z pravdy uvinutý
a on dal na mně vypučet mým větvím
3 Proto není věnec uschlý jako ten,
jenž neroste,
4 ale ty žiješ na mé hlavě
a nahoře na mně jsi vypučel
5 Plné a zralé jsou tvé plody
jsou plné tvého spasení

Haleluja

---

[a]zachována jen koptsky; Pistis sofia, codex Arkewianus

(1) :Iz 28,5 **(2)** :ÓŠal 9,8

ÓDA č. 2

nedochovala se

ÓDA č. 3

1 ...[a] oblékám
2 a s ním jsou jeho členové
a na nich já visím a on mě miluje
3 Neznal bych totiž toho, kdo mne miluje,
kdyby on mne nemiloval
4 Kdo jiný lásku rozpozná
nežli ten, kdo je milován?

5 Miluji milovaného a miluje ho má duše
a kde jeho spočinutí je, jsem já také
6 A nebudu cizí,
neboť žárlivosti není u Pána nejvyššího a soucitného
7 Já byl jsem s ním spojen,
neb milující milovaného našel,
neb miluji Syna, abych stal se synem
8 A ten kdo s nesmrtelným je spojen
sám nesmrtelným se stane
9 A ten, kdo si život zamiluje,
živý bude
10 Toto je Pána duch, v němž není lži,
jenž učí syny člověka, by poznali jeho cesty
11 Moudří buďte, poučte se a bděte

Haleluja

---

[a]začátek chybí

(3) :1J 4,10

ÓDA č. 4

1 Bože, změnit svaté místo tvé
žádnému člověku nelze,
nikdo je nezmění a nezřídí v jiném místě
2 Protože nad ním moci není,
neb ty určil jsi místo svatyně své dříve, než stvořil jsi
jiné krajiny
3 Staré změnit nelze těmi, kdo jsou než ono nižší,
srdce své dal jsi, Pane, těm, kdo v tě věří
4 Nikdy neustaneš
a bez víry nebudeš,
5 neb jedna hodina víry tvé
více než všechny dny a roky je

6 Kdo tvou dobrotou by se oděl a byl zavržen?
7 Protože pečeť tvá známa je
a známi jsou jí tví tvorové,
8 vlastní ji tví zástupové,
jsou v ni oděni vyvolení archandělé
9 Společenství své jsi nám dal
a nás jsi nepotřeboval,
my však potřebujeme tebe
10 Svou rosou nás poros
a bohaté své prameny nám otevři,
by pro nás mlékem a medem přetékaly
11 Naprosto nelituješ,
co jsi slíbil
12 Tobě byl konec odhalen
13 Vše, co dal jsi nám,
dal jsi nám zdarma
a ničeho jsi neodebral
14 Vše totiž tobě co Bohu bylo zjeveno
a od počátku ustanoveno
15 Ty, Pane, jsi vše učinil

Haleluja

ÓDA č. 5

1 Chválím Tě, Pane,
neboť miluji tě
2 Ty, Nejvyšší, neopouštěj mne,
neboť ty jsi má naděje
3 Tvou dobrotu ochotně přijal jsem
a z ní živ jsem
4 Mí pronásledovatelé přijdou,
však mne nezahlédnou

5 Oblak temnoty na jejich oči padne
a temné mračno je obestře
6 Světlo nebudou mít a nevidí,
aby mne nechytili
7 Otupena ať je rada jejich
a všechny jejich chytré výmysly nechť zpět na jejich hlavy
se obrátí
8 Vymysleli radu sobě,
však nebyla pro ně
9 Připravovali se zlomyslně
a byli shledáni neschopnými
10 Protože Pán je přece naděje má,
nebudu se bát
11 Neboť Pán je záchrana má,
nebudu se bát
12 On jako věnec dlí na mé hlavě,
se mnou nic neotřese
13 I kdyby všichni se pohnuli,
já budu ve víře stálý
14 I kdyby všechno viditelné zahynulo,
já nezahynu
15 Neboť Pán je se mnou
a já jsem s ním

Haleluja

---

(7) :Jb 5,12 :Ž 94,23 **(11)** :Ž 27,1 **(12)** :Iz 28,5

ÓDA č. 6

1 Tak jako se vánek harfou provívá
a její struny promlouvají,
2 tak i duch Pána mého v mých údech promlouvá
a jeho láskou promlouvám i já

3 Neb on ničí vše, co cizí je,
a vše je Pánovo
4 Od počátku tak bylo
a bude až do konce,
5 že nic nepřátelské nebude
a nic proti němu nepovstane
6 Své vědění Pán rozhojnil
a sdělit to, co dobrotou jeho dáno bylo nám, horliv byl
7 A svou chválu dal nám pro své jméno,
naši duchové chválí jeho Ducha svatého
8 Neb z něj vyšel proud a řekou velkou, širokou se stal
Vše, co bylo, zaplavil, pobořil a k chrámu odnesl
9 A nemohly proud zadržet hráze lidí
ni dovednost těch, kdo zahrazují vody
10 Neb po celé zemi se rozšířil
a vše naplnil
11 A na zemi všichni žízniví pili
a žízeň byla uklidněna a uhašena
12 Od Nejvyššího nápoj nám byl dán
13 Blaze nyní těm, již tomu napojení slouží,
a těm, jimž jeho voda svěřena byla
14 I svlažili suché rty,
vůli oslabenou zpevnili
15 Duše již blízké odchodu
před smrtí zadrželi
16 a údy již pokleslé
posilnili a upevnili
17 Vložili sílu do svého příchodu
a do očí světlo,
18 neb v Pánu každý poznal je
a z vody živé žili věčně

Haleluja

(8–10) :Iz 30,28 **(11–13)** :J 4,14

ÓDA č. 7

1 Tak jako hněv probíhá nad zvráceností,
tak radost probíhá nad milovaným
a bez omezení přináší ze svého ovoce
2 Můj Pán má radost je,
moje cesta k němu směřuje,
tato má stezka krásná je
3 Můj Pán pomocníkem mi je
v své prostotě dal se mi poznat příznivě
a jeho vlídnost zmenšila jeho velikost
4 On vypadal jako já, bych ho přijal,
a vypadal jako já, abych ho oblékl
5 Já nechvěl jsem se, když jsem ho spatřil,
neb on laskav ke mně byl
6 Stal se jako má přirozenost, abych mu porozuměl,
a jako má podoba, abych se od něj neodvracel
7 Otec poznání
je slovo poznání
8 Ten, který stvořil moudrost,
moudřejší než všechna stvoření jeho jest
9 A ten, který stvořil mne, dříve než jsem byl,
věděl, co já, až budu, učiním
10 Proto on se nade mnou ve své nezměrné laskavosti slitoval
a dovolil mi, bych od něj žádal a z jeho oběti přijímal,
11 neb on je ten, kdo nezničitelný jest,
dokonalost světů a otec jejich
12 On dal mu, by těm, kteří jeho jsou, ukázal se,
a ti by poznali, kdo stvořil je,
a nemyslili si, že vznikli sami ze sebe
13 K poznání zaměřil svoji cestu,
rozšířil a rozhojnil, pozvedl nad dokonalost všecku
14 a položil na ni stopy svého světla
a od počátku do konce vedla
15 Neb jím obsluhován byl
a on byl spokojen se synem svým

16 A pro své spasení všechno si přivlastní
a skrze své svaté bude znám co Nejvyšší,
17 by zpravil ty, již žalmy o příchodu Pána mají,
by jemu v ústrety vyšli a jemu zpívali
a s radostí na harfě mnohostrunné hráli
18 Vidoucí před ním půjdou
a spolu s ním viděni budou
19 Za jeho lásku budou Pána velebit,
neb on blízko je a vidí
20 Nenávist ze země bude odstraněna
a spolu se závistí utopena
21 Nevědomost totiž zničena byla,
neb dostavilo se u ní poznání Pána
22 Nechť hudebníci dobrotu Pána Nejvyššího opěvují
a své žalmy jemu předkládají
23 A jako den nechť je srdce jejich
a jako velebnost krásy Pána hlasy jejich
24 A nebude žádné osoby
bez hlasu a bez poznání
25 On totiž ústa všemu svému stvoření dal,
by ústa otevřelo a hlasem jej velebilo
26 Moc jeho chvalte
a dobrotu jeho ukazujte

Haleluja

---

(3) :Ž 54,6 :1246,5 **(19)** :Ž 69,31 :L 1,46

ÓDA č. 8

1 Otevřte, otevřte srdce svá k jásotu Pánu,
vaše láska nechť vzroste od srdce až ke rtům,
2 by přinesla Pánu plody, život svatý,
by mluvila v bdělosti v světle jeho

3 Povstaňte a stůjte,
vy, již jste někdy poníženi byli
4 Vy, již jste mlčeli,
o tom, že vaše ústa se otevřela, mluvte
5 Vy, jimiž pohrdáno bylo,
pozvednuti byli jste tím,
že pozvednuta byla spravedlnost vaše
6 Pravice Páně je s vámi
a vaším pomocníkem bude
7 A mír byl vám uchystán,
dřív než vaše válka nastane
8 Slovo pravdy slyšte
a poznání Nejvyššího přijměte
9 Vaše tělo nechápe nic,
co vám říkám,
ani váš oděv nic,
co vám ukazuji
10 Tajemství mé zachovávejte,
kdo jím chráněni jste
Víru mou zachovávejte,
kdo jí chráněni jste
11 Mé poznání poznávejte,
kdo v pravdě mne znáte
Milujte mne láskou
vy, již milujete
12 Od svých já totiž neodvracím svou tvář,
neb je znám
13 A dříve než vznikli,
jsem je poznal
a na jejich tváře pečeť vtiskl
14 Já uspořádal jsem jejich údy
a své prsy pro ně připravil,
by mléko mé svaté pili a z něho živi byli
15 Jimi potěšil jsem se
a nestydím se za ně

16 Vždyť oni jsou má díla
a myšlenek mých síla
17 Kdo by tedy proti dílu mému povstat mohl
nebo jim není podřízen?
18 Já určil jsem a vytvořil jsem jejich mysl i srdce,
neb oni moji jsou
a já jsem na své vyvolené vložil pravici svou
19 Má spravedlnost před nimi kráčí,
od mého jména se oni nikdy neoddělí,
neb bude vždy s nimi
20 Proste co nejvíce,
v lásce Pána zůstávejte,
21 Vy, kdo milovaným jste milováni
a kdo jím živoucím jste chráněni
a tím, kdo byl spasen, jste spaseni
22 A budete nalezeni bez úhony po všechny věky
ve jménu Otce vašeho

Haleluja

---

(13) :Jr 1,5 **(16)** :Jb 34,19 :Iz 60,21 :64,7 **(20)** :J 15,9

ÓDA č. 9

1 Otevřte své uši
a já k vám promluvím
2 Své duše dejte mi,
bych i já vám dal svou duši
3 Slovo Pána našeho a jeho zaslíbení,
myšlenka svatá, již on vymyslil o Mesiáši
4 Neb život váš je Pána našeho vůlí
a záměrem jeho je život věčný
a nezničitelná je dokonalost vaše

5 Bohatí v Bohu Otci buďte
a záměr Vyvýšeného přijměte,
posilněte se a zachráněni milostí jeho buďte,
6 neb vám, jeho zbožným, mír ohlašuji,
by nikdo z těch, kdo slyší, nepadl v boji
7 Ti, kdo jej znají, nezahynou,
ti, kdo jej přijmou, hanby nedojdou
8 Pravda je věnec věčný,
blaze těm, kdo ji na svou hlavu vloží
9 Cenou je kámen drahý
a pro ten věnec vedly se války
10 A spravedlnost si jej vzala
a vám jej dala
11 Položte věnec na smlouvu pravdy Pánovu
a všichni čistí zapsáni budou v jeho knihu
12 Zápis ten je vaše ospravedlnění
a vidí vás před sebou a chce, abyste byli spaseni

Haleluja

---

(1) :Ž 78,1 :Iz 28,23 **(8)** :ÓŠal 1,2

ÓDA č. 10

1 Svým slovem má ústa Pán usměrnil,
svým světlem mé srdce otevřel
2 Svůj život nesmrtelný v mém nitru usídlil
a ovoce pokoje svého mi hlásat dal,
3 bych obracel duše těch, již k němu přijít chtějí,
a zajal zajatce zasluhující si osvobození
4 Nabyl jsem síly a moci a zajal jsem svět
a k chvále Nejvyššího a Boha mého dostalo se mi
osvobození

5 A národy se shromáždily, dříve rozptýleny,
já však svou láskou k nim byl jsem neposkvrněn,
neb na výšinách mne vyznali
6 A na jejich srdce stopy světla položeny byly,
zachráněni byli a mým životem chodili[a]
a mým národem byli na věky věků

Haleluja

[a] tj. napodobovali můj způsob života

(**2**) :Iz 52,7 :Jk 3,18 (**3**) :L 4,43 Ef 2,17 (**5**) :Iz 66,18

ÓDA č. 11

1 Mé srdce obřezáno bylo a na něm objevil se květ,
laskavost vyrašila v něm
A vydalo Pánovi plody své
2 Neb Nejvyšší obřezal mne Duchem svatým,
odhalil před sebou má ledví
a láskou svou mne naplnil
3 Jeho obřezání stalo se mou záchranou,
já kráčel jsem cestou jeho v míru,
cestou pravdy
4 Od začátku až do konce
jeho poznání přijal jsem
5 Na skálu pravdy[a] jsem upevněn byl,
kde on mne umístil
6 A k mým rtům proudily vody mluvící
z pramene Pánova, jenž není nepřející
7 Napil jsem se a opojil zcela
tou vodou živou, jež neumírá
8 A uhasil jsem žízeň nikoliv bez poznání,
ba zanechal jsem marností

9 K Nejvyššímu, svému Bohu, jsem se obrátil,
a darem jeho jsem zbohatl
10 I zanechal jsem pošetilost ležet na zemi,
já odvrhl a zahodil jsem ji
11 Pán obnovil mne svým oděvem
a získal mne svým světlem
12 A shůry ukonejšil mne neporušitelně,
já byl jsem jako země, jež kvete a svými plody usmívá se
13 A já byl co slunce
nad tváří země
14 Moje oči zazářily
a můj obličej se orosil
15 A můj dech se osvěžil
Pánovou příjemnou vůní
16 I uvedl mne do svého ráje[b],
kde je bohatství Pánova potěšení
16a[c] Spatřil jsem kvetoucí a plodonosné stromy
16b a jejich věnec byl samorostlý
16c Jejich ratolesti vyrážely
a jejich plody se usmívaly
16d Ze země nesmrtelné vyrůstaly jejich kořeny
16e a napájela je řeka radosti
16f a kolkolem země života jejich věčnosti
17 Poklonil jsem se Pánu pro jeho slávu
18 I řekl jsem „Pane, blaze je těm,
již v zemi tvé byli zasazeni,
a těm, již místo v sadu tvém mají
19 A ti, již rostou mezi stromy tvými,
do světla dostali se z tmy
20 Hle, všichni dělníci tvoji jsou krásní
a konají dobré činy
21 A od věcí zlých se obracejí k tvé laskavosti
Hořkost stromů od sebe odvrátili,
když v zemi tvé je zasadili
22 A všechno jak tvůj ostatek se stalo

[blaženi, kdo z tvých vod čerpají[d]]
jsou připomínkou věrných služebníků tvých
23 Je totiž mnoho místa v tvém ráji
a není v něm nic pusté,
avšak všechno nese plno plodů
24 Sláva tobě, Bože,
potěšení v ráji na věky

Haleluja

---

[a]dosl.: pevnou [b]dosl.: zahrady [c]vv.16a–f jsou zachovány jen v řečtině [d]zachováno jen v řečtině

(1) :Dt 30,6 (5) :Mt 7,24 (6n) :Iz 55,1 :58,11 :Jr 17, 8 :J 4,13n (9) :Jk 1,17 (18) :Ž 1,2n

ÓDA č. 12

1 Slovy pravdy mne naplnil,
bych já k němu mluvil
2 A pravda jako voda z mých úst proudí
a mé rty vyjevují jeho plody
3 A rozhojnil své poznání ve mně
aneb ústa Pánova jsou slovo pravdivé
a brána světla jeho
4 I dal mě Nejvyšší do světů svých,
jeho krásu tlumočících,
jeho slávu hlásajících,
jeho záměry vyznávajících,
jeho myšlenky zvěstujících,
jeho díla posvěcujících
5 Neb rychlost slova jeho vyjádřitelná je
a jako výraz taktéž i hbitost a pohyblivost jeho
a bez omezení je jeho postup

6 On nikdy nepadá a stále tu stojí
a jeho sestup ni cestu poznat nelze
7 Jaké jeho dílo, takové jeho očekávání je,
neb on je myšlenky světlem a úsvitem
8 A jím promluvily k sobě věky
a začali mluvit ti, již byli umlčeni
9 Láska a svornost od něho vyšly
a vzájemně k sobě tím, co měly, promlouvaly
10 A slovem podníceny byly,
a toho, kdo je stvořil, poznaly,
neb v souladu vznikly
11 Neb ústa Nejvyššího promluvila k nim,
a přispěchalo jeho rukou jeho vysvětlení
12 Neb příbytkem slova je Syn člověka
a jeho pravdou je láska
13 Blaze těm, kdo prostřednictvím toho vše poznali
a v pravdě Pána znají

Haleluja

---

(3) :J 17,17 **(9)** :Ž 85,10nn **(12)** :J 1,14

ÓDA č. 13

1 Hle, Pán je zrcadlo naše,
své oči otevřte a na sebe v něm popatřte
2 Poučte se, jaká je tvář vaše
a chválu jeho Duchu hlásejte
3 Nečistotu setřete z tváře své,
jeho svatost si zamilujte a jí se zahalte,
4 byste před ním bez poskvrny byli stále

Haleluja

---

(4) :Ef 5,27

ÓDA č. 14

1 Jako oči syna k otci vzhlížejí,
tak oči mé, Pane, k tobě jsou upřeny,
2 neb u tebe je má útěcha a potěšení
3 Svou lásku ode mne, Pane, neodvracej
a svou laskavost mi neodnímej
4 Vztahuj ke mně, můj Pane, pravici svou stále
a vůdcem pro mě buď až do konce podle své vůle
5 Nechť před tebou pro slávu tvou dobrý jsem
a pro tvé jméno jsem od všeho zlého uchráněn
6 Nechť laskavost tvá, Pane, při mně zůstane,
i lásky tvé ovoce
7 Svým zpěvům pravdy nauč mne,
bych já ovoce přinášel tobě
8 A harfu svého Ducha svatého rozevři mi, Pane,
bych každým tónem oslavoval tebe
9 A jako nás zahrnuješ svou mnohou laskavostí,
tak i splňuj naše prosby
10 Neb ty všechny naše potřeby splnit můžeš

Haleluja

---

(1) :Ž 123,2 **(4)** :Ž 89,14 :118,15n :Iz 41,10.13 **(10)** :2K 9,8 :Fp 4,19

ÓDA č. 15

1 Jako slunce je radostí těm, kdo vyhlížejí jeho den,
tak Pán má radost je
2 Neb on je mé slunce,
jeho paprsky pozvedly mne
a jeho světlo zahnalo tmu z mé tváře
3 Já v něm jsem získal oči
a uviděl jsem jeho den svatý
4 Obdržel jsem uši
a uslyšel jsem jeho pravdu

5 Myšlenky poznání dostalo se mi
a já potěšen jsem jím byl
6 Opustil jsem cestu bloudění,
k němu přišel jsem a dostal jsem záchranu bez omezení
7 Podle štědrosti své mi dal
a podle velikosti krásy své mne udělal
8 Skrze jeho jméno neporušitelnost oblékl jsem
a porušení jeho milosti odeslal jsem
9 Smrt zničena byla před mým obličejem
a podsvětí zničeno bylo mým slovem
10 I vstoupil na zemi Pánovu život nesmrtelný
a oznámen byl jeho věrným,
beze ztráty všem rozdělen byl,
kdo na něho se spoléhají

Haleluja

---

(6) :Př 4,14n :Iz 55,7; :Jb 13,16 :J 6,37 **(9)** :1K 15,54n **(10)** :J 3,16 :5,24

ÓDA č. 16

1 Tak jako je brázda pluhu práce oráče
a řízení lodi práce kormidelníka je,
tak má práce je žalm Pánův k jeho oslavě
2 Jeho oslavou jsou umění mé i zaměstnání mé,
neb láska jeho živí mé srdce
a mým rtům vylévá plody své
3 Neb láska má je Pán,
já proto jemu zpívám
4 Jeho chvalami byl jsem posílen,
neb víru mám v něj
5 Svá ústa otevřu
a jeho duch ze mne promluví
o slávě Pána a jeho kráse
6 Jeho rukou dílo
a jeho prstů výtvor

7 Pro laskavost jeho hojnou
a pro sílu slova jeho
8 Neb slovo Pánovo zkoumá to, co vidět není,
a sleduje jeho myšlení
9 Neb oko díla jeho vidí
a ucho myšlenku jeho slyší
10 On rozprostřel zemi
a do moře usídlil vody,
11 nebesa rozestřel
a hvězdy upevnil
12 Svá stvoření upevnil a postavil je
potom si odpočal od své práce
13 A stvoření se pohybují podle svých řádů[a]
a dělají svá díla
a nevědí, jak se zastavit a přestat
14 A mocnosti jsou jeho slovu podřízeny
15 Slunce je světla pokladnicí
a noc je pokladnicí tmy
16 Pro den on stvořil slunce, aby bylo světlem,
leč noc přináší tmu na tvář země
17 A tím, že navzájem se přijímají,
Boží krásu naplňují
18 A nic nebylo mimo Pána,
neb on byl, než všechno vzniklo
19 A světy stvořeny byly jeho slovem
a myšlenkou jeho srdce
20 Buď jeho jménu sláva a čest

Haleluja

[a]dosl.: běhají svými běhy

(4) :Ž 59,18 **(10)** Gn 1,10 **(11)** :Gn 1,8; Gn 1,17 **(12)** :Gn 2,2n :Ex 20,11 **(19)** Žd 11,3 :Ž 33,6 **(20)** :1Tm 1,17

ÓDA č. 17

1 Svým Bohem byl jsem ověnčen
a věnec můj stále živý je
2 Od svého Pána byl jsem ospravedlněn,
má spása neporušitelná je
3 Od marností byl jsem osvobozen
a nebyl jsem odsouzen
4 Svých pout jeho rukama jsem zbaven,
já tvář a podobu nové osoby dostal jsem
a byl jsem vysvobozen a chodil jsem v něm
5 Vedla mne myšlenka pravdy,
šel jsem v stopě její a nezbloudil jsem,
6 A každý, kdo uzřel mne, se podivil
a za cizince jsem od něj považován byl
7 Ten, kdo znal a vychoval mne,
je Nejvyšší ve vší dokonalosti své,
8 svou laskavostí mne oslavil
a k výšině pravdy mé poznání vyzvedl
9 Odtamtud cestu svých kroků dal mi
a já otevřel zavřené brány
10 I železné závory jsem rozbil,
a železo se rozžhavilo a přede mnou roztavilo
11 Nic se mi zavřené nezdálo,
neb stal jsem se otevřením všeho
12 Ke všem svým zavřeným jsem přišel,
bych nezanechal nikoho uvězněného ani věznitele
13 Já dal jsem bez omezení své poznání
a svou prosbu ve své lásce
14 Své plody jsem v jejich srdci zasil,
k obrazu svému jsem je změnil
15 A přijali mé požehnání a ožili
ke mně se shromáždili a byli zachráněni

16 Neb údy mně se stali
a já byl jsem hlava jejich
17 Sláva tobě, hlavo naše, Pane Kriste[a]

Haleluja

[a]Mesiáši

(12) :Iz 42,7 :61,1 **(16)** :1K 12,27 Ko 1,18

ÓDA č. 18

1 Láskou Nejvyššího bylo povzneseno a obohaceno mé srdce,
bych svým jménem oslavoval je
2 Mé údy posíleny byly,
by z jeho moci nevypadly
3 Nemoci z mého těla se vzdálily
a tělo stálo pevně pro Pána z jeho vůle,
neb pevné je jeho království
4 Pane, pro ty, již jsou potřební,
své slovo neodnímej mi
5 Ani pro jejich činy
neoddaluj ode mne své zdokonalení
6 Nechť tmou světlo přemoženo není,
ani ať pravda neprchne před lží,
7 nechť pravice tvá nám spásu dá k vítězství
a ze všech míst každého, kdo stižen je zlem,
přijme a ochrání
8 Ty jsi můj Bůh, v tvých ústech není smrt a klam,
nýbrž dokonalost je vůle tvá
9 Marnost ty neznáš,
neb ona nezná tebe
10 A klam ty neznáš,
neb také on nepoznal tebe

11 A neznalost objevila se jako prach
a jako pěna mořská
12 A myslili si o ní marní, že je veliká,
a přijali také oni její podobu a stali se marnými
13 Avšak ti, kdo znají, poznali a přemýšleli
a ve svých úvahách nebyli poskvrněni
14 Neb v myšlenkách Nejvyššího byli
a vysmáli se těm, kdo v klamu chodili
15 A oni pravdu mluvili
z vdechnutí, jež vdechl jim Nejvyšší
16 Jeho jménu sláva a velikost krásy

Haleluja

ÓDA č. 19

1 Byl mi podán pohár mléka
a vypil jsem jej pro sladkost laskavosti Pána
2 Syn je pohár
a ten, kdo byl podojen, Otec je,
a ten, kdo ho dojí, Duch svatý je
3 Neb jeho prsy se naplnily,
jeho mléko by naprázdno se vylilo, nebylo žádoucí
4 Otevřel svá ňadra Duch svatý
a z mléka obou prsů Otcových nápoj smísil
5 Tu směs dal lidem, aniž to poznali,
a ti, kdo si brali, byli v jeho pravice dokonalosti
6 Lůno Panny sémě přijalo
a ona otěhotněla a porodila
7 A stala se matkou Panna z velké milosti
a pracovala ku porodu a syna porodila bez bolesti,
8 ne nadarmo se tak stalo
9 A porodní bábu nepotřebovala
neb on způsobil, aby život dala

10 Jako muž porodila vůlí
a porodila vzorně
a dostala jej velikou mocí
11 A milovala vykoupením
a hlídala laskavostí
a prohlásila velikostí

Haleluja

(6n) :L 1,30–35

ÓDA č. 20

1 Jsem knězem Pána
a jako kněz sloužím
2 Jeho myšlenky mu v oběť předkládám
3 Není totiž jako svět,
a jeho myšlenka jako tělo není,
ani jako ti, kdo tělesností slouží
4 Oběť Pánova je spravedlnost
a čistota srdce a rtů
5 Obětuj své nitro, jež je bez vady,
a nechť tvá láska neutiskne lásku
a nechť tvá duše neutiskne duši
6 Nekupuj si cizince, jenž se ti podobá,
a svého bližního nesnaž se oklamat,
také jeho nahotu neodkrývej[a]
7 Oděj se milostí Pánovou bez závisti
a do jeho ráje vejdi
a věnec ze stromu si uvij
8 a na hlavu svou polož si a těš se
a v jeho pokoji spočívej
9 A jeho sláva před tebou kráčet bude,
z jeho laskavosti a dobroty dostaneš
a osvěžíš se pravdou v jeho oslavě

10 Jeho jménu sláva a čest

Haleluja

[a]dosl.: také ho nezbavuj přikrytí jeho nahoty

(10) :1Tm 1,17

ÓDA č. 21

1 Své paže pozvedl jsem k Nejvyššímu
k smilování Pánovu
2 Neb on pout mých zprostil mne
a můj podpůrce povznesl mne
svým smilováním a svou spásou
3 Já tmu zahnal jsem
a oděl jsem se světlem
4 Já při sobě měl jsem údy,
v nich bolesti není,
ni násilí, ni trápení
5 Myšlenka Pánova byla mi pomocí mnohem větší
a nezrušitelné s ním společenství
6 V jeho světlo pozvednut jsem byl
a před jeho tvář jsem přikročil
7 a jemu jsem se blízkým stal,
když jeho chválím a vyznávám
8 Mému srdci dal přetéci,
nacházel se v ústech mých
a vytanul na mé rty
9 A tvář jásotem rozjasnila se mi,
když svého Pána jsem chválil

Haleluja

(1) :Ž 77,3

ÓDA č. 22

1 Tys ten, kdo z výšin dolů sesílá mne
a z nížin zas mne pozdvihuje,
2 ten, kdo ty uprostřed shromažďuje
a ke mně je přihazuje,
3 ten, kdo rozprášil mé nepřátele
a protivníky mé,
4 ten, kdo dal mi moc nad pouty, abych je uvolnil,
5 kdo rukama mýma pokořil draka sedmihlavého
a umístil mne na kořeny jeho,
bych vymýtil jeho semeno
6 Byl jsi tam a pomohl jsi mi
a všude obklopovalo mne tvé jméno
7 Tvá pravice jed zlého zničila
a všem, již v tebe věří, ruka tvá cestu položila
8 Z hrobů je vyzdvihla
a od mrtvých oddělila
9 Kosti mrtvé posbírala
a masem je pokrývala
10 Ale byly nehybné,
a proto činností je pro život obdařila
11 Nezničitelná byla cesta tvá a osoba tvá
Svět svůj přivedl jsi ke zkáze,
by vše rozpustilo a obnovilo se
12 a aby skála tvá stala se všeho základem,
na ní jsi zbudoval království své,
jež stalo se svatých domovem

Haleluja

---

(8) Ez 37,12n **(9)** :Ez 37,5n.7n **(10)** :Ez 37,10

ÓDA č. 23

1 Radost patří svatým,
kdo jiný ji oblékne, než právě oni?
2 Milost patří vyvoleným,
kdo jiný ji dostane, než ti,
již od počátku se na ni spolehli?
3 Láska patří vyvoleným,
kdo jiný ji oblékne než ti,
již od počátku získali ji?
4 V poznávání Páně žijte
a dobrotu Pánovu bez omezení poznáte,
byste jásali a dovršili poznání své
5 Myšlenka jeho jako list byla
a vůle jeho z výšin sestoupila,
6 jako z luku šíp vyslána byla,
hnala ji kupředu uvolněná síla
7 Ruce mnohé k listu přispěchaly,
by uchopily ho a přečetly
8 Avšak list z jejich prstů uletěl
a oni jeho i pečeti na něm bát se začali
9 Uvolnit pečeť jeho dovoleno nebylo jim,
moc nad pečetí byla větší než oni
10 Avšak ti, kdo list spatřili,
přišli, aby poznali, kde přistane *list*,
kdo jej přečte
a kdo vyslechne
11 Kolo jej přijalo
a on nad ním pohyboval se
12 a u něho bylo znamení
království a vlády
13 A vše, co otřásalo kolem,
list sežal a skosil
14 A zadržel množství těch, kdo vzdorovali,
a zasypal řeky

15 A překročil, vykořenil mnohé lesy
a cestu širokou udělal si
16 Hlava k nohám sestoupila,
protože k nohám přijelo kolo
a to, co na něm přijížděl
17 List příkazem byl,
a proto se spolu shromáždily země všechny
18 a byla vidět hlava listu, hlava, jež se zjevila,
toť Syn Pravdy od Otce Nejvyššího
19 A zdědil vše a vzal si
a tím přestaly mnohých výmysly
20 Odpadlíci všichni osmělili se a prchli,
pronásledovatelé skonali a zničeni byli
21 List pak stal se deskou velikou
prstem Božím zcela popsanou
22 A na ní je jméno Otce
i Syna i Ducha svatého,
aby kralovali na věky věků

Haleluja

(**21**) :Ex 31,18

ÓDA č. 24

1 Na hlavu našeho Pána Krista[a] holubice slétla,
neb on byl její hlava
2 Ona nad ním zapěla
a byl slyšet její hlas
3 Obyvatelé země se vyděsili
a osídlenci otřeseni byli
4 Ptactvo svěsilo svá křídla
a všichni plazi pomřeli v svých děrách
5 Propasti se otvíraly a zakrývaly
a hledaly Pána jako ty, jež porodit chtějí

6 Avšak co potrava jim vydán nebyl,
neb on jim nepatřil
7 A propasti se ponořily, neb ponořil je Pán,
a zahynuly myšlenkou, kterou byly odpradávna,
8 neb od počátku k porodu pracovaly
a život byl výsledkem jejich utrpení
9 Vše, co z nich nedokonalé bylo, zhynulo,
neb nebyly s to vydat slovo, by setrvaly
10 Pán zničil myšlenky
všech, kdo pravdu u sebe neměli
11 Moudrost totiž postrádali
ti, kdo povýšení v srdcích svých byli
12 Ti byli zavrženi,
neb pravda nestála při nich
13 Neboť Pán ukázal svou cestu
a rozšířil svou milost
14 Všichni, kdo ji poznali,
jeho svatost znají

Haleluja

---

[a]Mesiáše

(1) :Mt 3,16par **(5)** :Abk 3,10 **(8)** :Iz 26,17

ÓDA č. 25

1 Zbaven jsem byl svých pout
a k tobě jsem se utekl, Bože můj
2 Neboť ty jsi pravice záchrany
a můj pomocník
3 Zadržel jsi všechny, kdož proti mně stáli,
a již nebyli spatřeni
4 Neb tvář tvoje při mně byla,
jež milostí tvou mne zachránila

5 Byl jsem zhanoben a zavržen v očích mnohých,
byl jsem jako olovo v očích jejich
6 Ale od tebe dostalo se mi
síly a pomoci
7 Zprava i zleva jsi mi svítilnu dal,
by ve mně nebylo nic než světlo
8 Oděním Ducha tvého oděl jsem se
a svlékl jsem ze sebe šaty kožené
9 Neb pozvedla mne tvá pravice
a nemoci dala odejít ze mne
10 A v pravdě tvé já stal se silným
a spravedlností tvou svatým
11 A zděsili se všichni, kdo stáli proti mně,
a stal jsem se Pánovým jménem
12 A byl jsem ospravedlněn laskavostí jeho
a pokoj jeho je na věky věků

Haleluja

---

(1) :Ž 71,3 **(2)** :Ex 15,6 :Ž 138,7; :Ž 30,11 :54,6 **(5)** :Iz 53,3 **(8)** :Gn 3,21

ÓDA č. 26

1 Vytrysknout jsem dal chvále Páně,
neb jeho jsem
2 a budu pronášet jeho svatou píseň,
neb srdce mé je u něj
3 Jeho harfa v mých rukou je
a nezmlknou o jeho pokoji zpěvy mé
4 Celým srdcem svým budu k němu volat
a všemi údy svými ho oslavovat a vyvyšovat
5 Od východu k západu
je sláva jeho
6 a od jihu k severu
je chvála jeho

7 A od vrcholků hor až k jejich úpatí
je dokonalost jeho
8 Kdo chvalozpěvy o Pánu může sepisovat
a kdo je předčítat?
9 Kdo svou duši pro život vzdělává,
by duše jeho byla zachráněna?
10 Kdo na Nejvyššího naléhá,
by jeho ústy promlouval?
11 Kdo je s to vykládat divy Páně?
Neb ten, kdo vykládá, zanikne,
a to, co vyloženo bylo, zůstane
12 Stačí poznat a uklidnit se,
zpěváci totiž v klidu stojí
13 Jsou jako řeka, jež má bohaté prameny
a teče na pomoc těm, již ji hledají

Haleluja

---

(4) :Ž 9,2 **(5)** :Ž 113,3 :Mal 1,11

ÓDA č. 27

1 Své ruce jsem rozpažil
a Pánu zasvětil
2 Neboť rukou mých rozpažení
je jeho znamení
3 A moje rozpažení je dřevo[a] vztyčené

Haleluja

---

[a]kříž (sr Sk 5,30)

ÓDA č. 28

1 Tak jako jsou křídla holubice nad holoubátky
a zobáčky holoubátek u zobáčků jejích,
tak křídla Ducha jsou nad srdcem mým
2 Mé srdce potěšeno je a radostí skáče,
tak jako děťátko, jež radostně skáče v lůně matčině
3 Já uvěřil jsem, a proto se uklidnil,
neb věrný je ten, v něhož jsem uvěřil
4 On požehnáním mi požehnal
a u něho je má hlava
5 A dýka od něho neoddělí mne,
ni meč
6 Neb připraven jsem dřív, než záhuba nastane,
a položen jsem na jeho neporušitelných křídlech
7 Život nesmrtelný objal mne
a políbil mne
8 A z něho duch, který je ve mně,
nikdy nezemře, neb život to je
9 Podivili se ti, kdo na mne dívali se,
neb já pronásledován byl jsem
10 A myslili, že pohlcen jsem byl,
neb co jeden ze zahynulých zdál jsem se jim
11 Avšak mé utištění
záchranou stalo se mi
12 Byl jsem tím, kým pohrdali,
neb nebylo ve mně závisti
13 Protože každému dobro jsem činil,
nenáviděn jsem byl
14 A obklopili mne jak vzteklí psi,
již v nevědomosti jdou proti pánům svým,
15 neb myšlení jejich je narušené
a mysl jejich zvrácená je
16 Vodu jsem držel v své pravici
a hořkost jejich snášel jsem svou vlídností

17 A nezahynul jsem, neb bratr jejich nebyl jsem
ani jako jejich nebylo zrození mé
18 I vyhledávali mou smrt a nenašli,
neb starší byl jsem než paměť jejich,
a marně metali proti mně losy
19 A ti, kdo po mně přišli,
zbytečně usilovali, by památku toho,
kdo před nimi byl, zničili
20 Neb záměr Nejvyššího předvídat nelze
a více než všechna moudrost je jeho srdce

Haleluja

---

(6) :Ž 57,2 :91,4

ÓDA č. 29

1 Naděje má Hospodin je,
já nebudu jím zahanben
2 Podle slávy své on mne udělal
a podle dobroty své mi dal
3 A podle lásky své mne vynesl
a podle velké krásy mne pozvedl
4 Z hlubin podsvětí dal mi vystoupit
a vyprostil mne z úst smrti
5 Své nepřátele jsem pokořil
a on milostí svou mne ospravedlnil
6 Neb uvěřil jsem v Krista[a] Pánova
a bylo mi zjeveno, že on je Pán
7 Ukázal mi znamení své
a světlem svým vedl mne
8 A dal mi žezlo své moci,
bych myšlenky národů podrobil
a mužů moc pokořil,

9 bych jeho slovem vedl válku
a jeho mocí vítězství dosáhl
10 Svým slovem Pán mého nepřítele svrhl
a byl jako plevy, jež odvane vítr
11 Já slávu jsem Nejvyššímu vzdal,
neb zveličil svého služebníka a služebnice své syna

Haleluja

---

[a]Mesiáše

(1) :Ž 25,3 :71,1.5 **(10)** :Ž 1,4 :35,5 :Iz 17,13

ÓDA č. 30

1 Naberte vodu z živého pramene Páně,
neb vám je otevřen
2 Vy všichni, kdo žízníte, pojďte a pijte
a u pramene Pánova si odpočiňte
3 Neboť je krásný a čistý
a uklidňuje duši
4 Mnohem sladší než med je jeho voda
a včelí plástev se jí nevyrovná,
5 neb vyprýští z úst Pána
a podle srdce Páně jméno má
6 Vytéká nekonečný a neviditelný
a dokud nebyl do středu dán, ho nepoznali
7 Blaze těm, kdo z něho se napili
a občerstvili se jím

Haleluja

---

(2) :Iz 55,1 :J 7,37 :Zj 22,17

ÓDA č. 31

1 Rozplynuly se hlubiny před Pánem
a tma zničena byla jeho pohledem
2 Blud zbloudil a zanikl od něho
a pohrdání cesty se nedostalo,
pravdou Páně utonulo
3 Otevřel ústa, laskavost a radost proslovil
a chválu novou svému jménu vyslovil
4 A pozvedl k Nejvyššímu svůj hlas
a ty, již skrze něho se syny stali, mu věnoval
5 A ospravedlněna byla tvář jeho,
neb tak Otec svatý obdařil ho
6 Vy, již jste zarmouceni byli, vyjděte
a radost přijměte
7 Skrze milost mějte sebe
a život nesmrtelný si vezměte
8 Odsoudili mne, když povstal jsem,
mne, jenž nebyl jsem odsouzen
9 Mou kořist si rozdělili,
ačkoli nic nedlužil jsem jim
10 Já však vytrval, mlčel jsem a byl jsem klidný,
bych otřesen nebyl jimi
11 Však já stál jsem neotřesen jako pevná skála,
jež vydrží, ač přívaly vln je napadána
12 Pro pokoru nesl jsem hořkost jejich,
bych osvobodil a obdržel svůj lid
13 a abych sliby praotcům nezrušil,
jimž vysvobození potomstva jsem slíbil

Haleluja

ÓDA č. 32

1 Blaženým radost ze srdce tryská
a světlo od toho, kdo v nich přebývá
2 A slovo vychází z pravdy,
jež v něm dlí,
3 neb posílen byl Nejvyššího mocí svatou
a on otřesen nebude na věky věků

Haleluja

ÓDA č. 33

1 Opět milost se rozběhla a zhoubce zanechala,
na něj sestoupila, by ho zničila
2 A on zhoubu velikou před sebou způsobil
a výtvor svůj všecek zničil
3 Na vrcholek vysoký se postavil a hlas vypustil
z jednoho konce země až na druhý
4 A přitáhl k sobě všechny, kdo ho poslechli,
vždyť nejevil se jim jako zlý
5 Avšak povstala Panna dokonalá,
jež hlásala, volala a říkala:
6 Synové lidí, vraťte se
a vy, dcery jejich, přijďte
7 A zanechte cesty toho zhoubce
a ke mně se přibližte
8 A já do vás vejdu,
a ze zkázy vás vyvedu,
a moudré učiním vás na cestách pravdy
9 Nedejte se zničit,
ni zahubit

10 Poslechněte mne a zachraňte se,
neb já vám provolávám Boží milost
11 Skrze mne zachráněni budete a blaženými se stanete,
neb já jsem váš soudce
12 A ti, kdo oblékli mne, obviněni nebudou,
nýbrž v novém věku neporušitelnost dostanou
13 Moji vyvolení ve mně choďte
a své cesty dám poznat těm, kdo mne hledají
a jménem svým zaváži se jim

Haleluja

ÓDA č. 34

1 Tam, kde srdce prosté je, cesta obtížná není,
ani překážka myšlenkám upřímným
2 ani bouře v hloubce osvícené mysli
3 Kdo obklopen všude krásou je,
nic v něm není rozpolcené
4 Podobou toho, co dole je,
je to, co je nahoře
5 Všechno totiž je nahoře
a nic není dole,
ale je to uvažováno těmi,
kdo poznání nemají
6 Milost byla odhalena pro spásu vaši,
uvěřte a buďte živi a spaseni

Haleluja

ÓDA č. 35

1 Deštík Pánův klidem svlažil mne
a nad hlavu mou vyzvedl oblak pokoje,
2 by stále mne ochraňoval
a záchranou pro mne se stal
3 Všichni rozrušeni a znepokojeni byli
a kouř a soud vyšel z nich
4 Však já klidný v řádu Pánově jsem byl,
on stal se mi víc než zastíněním
a více než základem
5 Byl jsem nošen jako matkou děťátko,
on mléko dal mi, rosu Pánovu
6 A vyrostl jsem jeho štedrostí
a upokojil se jeho dokonalostí
7 Své ruce jsem rozprostřel při stoupání své duše,
k Nejvyššímu zamířil jsem
a zachráněn od něho byl jsem

Haleluja

ÓDA č. 36

1 Spočinul jsem na Duchu Pánově
a vyzvedl mne do výše
2 Na nohy postavil mne v Pánově výši
před jeho dokonalostí a slávou,
když oslavoval jsem ho skládáním písní
3 Život dal mi[a] před Pánovou tváří
a ačkoli jsem syn člověka,
pojmenován byl jsem Světlo, Syn Boží
4 Neb byl jsem nejvíce oslavován mezi oslavovanými
a byl jsem největší mezi velikány

5 Učinil mne podle Nejvyššího velikosti
a obnovil mne podle jeho novosti
6 Svou dokonalostí mne pomazal
a jedním z jeho nejbližších jsem se stal
7 Ústa má otevřena byla jako oblak rosy
a srdce mé vytrysklo pramen spravedlnosti
8 A přístup můj k němu byl v pokoji
a vyslán byl jsem duchem Prozřetelnosti

Haleluja

---

[a]dosl.: porodila mne; (Duch sv. je v syrštině [stejně jako v hebr.] ženského rodu)

ÓDA č. 37

1 Své ruce jsem k Pánu vztáhl
a k Nejvyššímu jsem hlas svůj pozvedl
2 a promluvil jsem rty svého srdce,
a uslyšel mne, když můj hlas k němu dospěl
3 Přišlo ke mně jeho slovo,
jež plody mých prací mi dalo
4 A odpočinek mi dalo milostí Pánovou

Haleluja

(**1**) :Ž 77,3; :Ž 3,5 (**2**) :Ž 4,4

ÓDA č. 38

1 Jako do vozu do světla pravdy vstoupil jsem
a pravda vedla a nesla mne
2 A provedla mne roklemi a průrvami
a uchránila mne před útesy a mělčinami

3 A přístavem záchrany se mi stala
a na stupeň života nesmrtelného mne umístila
4 Ke mně přišla a mne upokojila,
bloudit mne nenechala,
neb byla a je to pravda
5 Nebezpečí mi nehrozilo, když chodil jsem s ní,
a v ničem nezbloudil jsem, neb poslouchal jsem ji
6 Neb blud uprchl před ní
a více nesetkal se s ní
7 Neb pravda po cestě přímé vycházela
a vše, co neznal jsem, mi ukazovala:
8 Všechny bludu jedy
a rány, jež byly považovány za sladkost smrti
9 A pozoroval jsem zhoubného zhoubce,
když zdobena byla nevěsta, jež zhoubná je,
a ženich, jenž hubí a je huben
10 Kdo jsou tito, zeptal jsem se pravdy
To je svůdce a svůdnost, řekla mi
11 Miláčka a jeho nevěstu napodobují,
svět obluzují a hubí
12 Na hostinu zvou mnohé
a opíjejí je vínem
13 Zvrátit je nutí jejich moudrost a poznání
a nemyslícími je dělají
14 A potom je opouštějí
a oni motají se jako pomatení a poničení,
15 když v nich rozum není
a ani jej nehledají
16 Avšak já stal jsem se moudrým,
že nevešel jsem obluzovatelům do rukou,
a radoval jsem se, neb pravda kráčela se mnou
17 A upevněn byl jsem, žil jsem a zachráněn jsem byl
a rukou Páně základy mé byly položeny,
neb on mne zasadil
18 On totiž zasadil kořen,

zavlažil, upevnil a požehnal jej,
a jeho plody na věky porostou
19 Do hloubky pronikl, do výšky vystoupil a rozvinul se
a naplnil a zvětšil se
20 a byl oslaven sám Pán jediný
ve svém sázení a v svém obdělávání,
21 v požehnání rtů svých a v péči,
v pravice své krásné sadbě,
22 a v oslavě své sadby
a v poznání jeho myšlení

Haleluja

---

(14) :Am 8,12 **(18)** :Ez 17,23

ÓDA č. 39

1 Síla Pánova je jako mocné řeky,
jež ty, kdo znevažují ho, střemhlav odnášejí
2 A zadržují jejich kroky
a rozbíjejí jejich brody
3 A jejich těla unášejí
a jejich duše hubí
4 Než blesky jsou spěšnější
a ještě rychlejší
5 Však ti, kdo ve víře je překročí,
neroztřesou se,
6 a ti, kdo chodí po nich bez viny,
se neznepokojí
7 Neb znamení v nich Pán je
a znamení je cesta pro ty, kdo přecházejí ve jménu Páně
8 Jméno Nejvyššího si oblečte a znejte je
a bez nebezpečí přejdete,
neb řeky budou poslušné

9 Pán přemostil je svým slovem
a kráčel a překročil je
10 A jeho šlépěje zničeny nebyly a stojí na vodě,
nýbrž jsou jako břevno, jež upevněno je spolehlivě v pravdě
11 Na tomto i jiném místě vlny se zvedaly,
ale šlépěje našeho Pána Krista[a] zůstávají
12 A poškozeny nebyly,
ni zničeny
13 A tak položena cesta byla těm,
kdo po něm přejdou,
a těm, kdo shodují se s cestou víry v něho
a uctívají jeho jméno

Haleluja

---

[a]Mesiáše

(11) :Mt 14,24n :J 6,18n

ÓDA č. 40

1 Tak jako med stéká z pláství včelích
a jako mléko teče z prsů ženy děti své milující,
taková je má naděje, můj Bože, na tebe se upínající
2 Tak jako pramen vodu vydává,
tak mé srdce vydává chválu Pána
a z mých rtů vychází jeho oslava
3 Můj jazyk sládne jeho písněmi
a údy mé sílí jeho ódami
4 Když opěvuji ho, má tvář se raduje,
můj duch jásá v jeho lásce
a má duše září v něm
5 Na něho spolehne se bojácný
a spásu v něm upevní

6 Jeho dar je život nesmrtelný
a ti, kdo ho přijímají, jsou neporušitelní

Haleluja

(5) :1J 4,18 (6) :1J 5,11

ÓDA č. 41

1 Nechť Pána slaví všechny jeho dítky,
nechť přijmeme pravdu jeho víry
2 Nechť poznáni jsou jeho synové,
proto v jeho lásce zpívejme
3 V Pánu milostí jeho žijeme
a život svůj v Kristu[a] přijímáme
4 Velký je den, který nám zazářil,
a předivný je ten, jenž nám slávu udělil
5 Spojme se nyní všichni spolu ve jménu Páně
a za jeho dobrotu ho uctívejme
6 A nechť tváře naše září v jeho světle
a srdce naše nechť přemýšlejí o jeho lásce
v noci i ve dne
7 Jásotem jásejme Pánovým
8 Úžasnou všichni, kdo uvidí mne,
neb z rodu jiného jsem
9 Otec pravdy totiž na mne si vzpomněl,
jenž od počátku vlastnil mne
10 Bohatství jeho zrodilo mne
a myšlenka jeho srdce
11 A slovo je s námi na každé naší cestě,
zachránce, jenž oživuje a nezavrhuje naše duše
12 Muž, jenž se pokořil
a pro spravedlnost svou vyvýšen byl

13 Objevil se syn Nejvyššího
v dokonalosti otce svého
14 A světlo vzešlo ze slova,
to, jež dlelo v něm odedávna
15 Jeden je v pravdě Kristus[b],
byl znám už před založením světa,
aby oživil duše pravdou svého jména
16 Nová oslava Pánu náleží
od těch, kdo jej milují

Haleluja

---

[a]Mesiáši [b]Mesiáš

(3) :Ef 2,5.8 (7) :Ž 68.4 (12) :Fp 2,8n; :Iz 53,11 (14n) :J 1,1–4

ÓDA č. 42

1 Rozprostřel jsem ruce své a Pánu svému jsem se přiblížil,
a roztažení rukou mých je jeho znamení
2 Rozprostření mé je prosté dřevo[a],
jež bylo vztyčeno na cestě Spravedlivého
3 Stal jsem se nepotřebným pro mnohé, již mne znají,
a proto skrývám se před těmi, kdo se mě nedrží
4 Budu však s těmi,
kdo mne milují
5 Všichni moji pronásledovatelé pomřeli
a ti, kdo ve mne věří, mne hledali,
protože jsem živ
6 Vstal jsem a jsem s nimi
a promlouvám jejich ústy
7 Pohrdli totiž těmi, kdo je pronásledovali,
neb vložil jsem na ně jho své lásky
8 Jako rámě ženicha na nevěstě spočívá,
tak přízeň má spočine na každém, kdo mne zná,

9 a jako je v domě svatebního páru roztaženo lože,
tak moje láska je nad těmi, kdo věří ve mne
10 Nebyl jsem zavržen, ačkoliv za takového mne považovali,
a nezahynul jsem, ačkoliv o mně si tak myslili
11 Podsvětí mne spatřilo a otřáslo se
a smrt mne vrátila a se mnou mnohé
12 Octem a hořkostí stal jsem se pro ni
a sestoupil jsem s ní do hlubiny
13 A ona nohy a hlavu uvolnila,
neb tvář mou snést nemohla
14 Shromáždění živých svolal jsem mezi mrtvými jejími
a ústy živými mluvil jsem k nim
tak, by slovo mé nestalo se marným
15 Seběhli se ke mně zemřelí
a volali a říkali:
Smiluj se nad námi, Synu Boží!
16 Nalož s námi podle své lásky
a vyveď nás z pout temnoty
17 Bránu nám otevři,
bychom k tobě vyšli,
vidíme totiž, že se k tobě smrt naše nepřiblíží
18 Dej, nechť my s tebou záchrany dojdeme,
ty sám jsi naším zachráncem
19 Já pak jejich hlas uslyšel jsem
a jejich víru vložil jsem do svého srdce
20 A své jméno vložil jsem na jejich hlavu,
neboť oni jsou lidé svobodní a moji jsou

Haleluja

---

[a]kříž

(4) :Ž 31,24 :145,20 :J 14,21.23 :1J 3,24 **(11)** :Zj 1,18 :20,13 **(17)** :Ř 6,9

PĚT SYRSKÝCH ŽALMŮ

ÚVOD

Ke 150 žalmům hebrejského kánonu přidává řecký septuagintní překlad ještě Ž 151. Tento žalm nacházíme spolu s dalšími čtyřmi též v syrském souboru nekanonických žalmů.

Soubor pěti syrských žalmů je uveden v katalogu rukopisů vatikánské knihovny vydaném r. 1759. Žalmy jsou napsány jako výplň na listech rukopisu „Knihy učení", kterou složil ve verších počátkem 10. století Eliáš, nestoriánský biskup v Anbáru na řece Eufratu. V roce 1887 uveřejnil soubor v Londýně W. Wright.

V syrských knihách pak byly zjištěny další rukopisy souboru. Deset rukopisů použil W. Baars pro edici, která vyšla r. 1972 v Leidenu v Holandsku jako část syrského Starého zákona. Toto vydání posloužilo J. H. Charlesworthovi a J. A. Sandersovi k anglickému překladu pro 2. svazek Starozákonních pseudepigrafů, vydaný v Garden City (New York) v r. 1985.

Originál pěti syrských žalmů je bezpochyby hebrejský. V r. 1939 rekonstruoval předpokládané původní hebrejské znění žalmů II, III a IV německý starozákonník M. Noth. V r. 1956 pak byly nalezeny SyrŽ I, II a III v hebrejském znění v 11. kumránské jeskyni na tzv. Svitku žalmů (11Q5). Svitek byl napsán asi v první polovině 1.stol. po Kr. Soubor žalmů na něm zachovaných se do esejského prostředí dostal patrně odjinud. Svitek žalmů vydal v r. 1965 v Oxfordu J. A. Sanders. Pečlivě srovnal hebrejské originály se syrskými žalmy I, II a III, použil též řecký překlad známý jako Ž 151. (Podle to-

hoto vydání je připravován překlad hebrejských originálů pro II. svazek Rukopisů od Mrtvého moře.)

Syrské žalmy bývají označovány jednak čísly navazujícími na 150 biblických žalmů, jednak čísly syrského apokryfního souboru: 151 – I, 152 – IV, 153 – V, 154 – II, 155 – III.

Žalm 151 – I: hebrejský originál byl složen asi v 3. stol. př. Kr.; jeho řecký překlad, který sestává ze dvou původně samostatných zpěvů (vv.1–5 a vv.6–7), byl použit pro překlad do syrštiny. (Překlad žalmu z řečtiny do češtiny byl publikován ve svazku Starý zákon, překlad s výkladem, Apokryfy, v Praze 1985.)

Žalmy 152 – IV a 153 – V se dochovaly jen v syrském překladu; nedochované hebrejské originály byly patrně složeny v Palestině někdy ve 3. stol. př.Kr.

Žalm 154 – II: hebrejská předloha pochází asi z 2. stol. př. Kr.; vv. 3–17 se hebrejsky zachovaly ve Svitku žalmů z kumránské jeskyně 11Q5. Některé výrazy jsou známy též z esejských spisů.

Žalm 155 – III je podobný biblickému Ž 22; hebrejský originál žalmu se zachoval na 24. sloupci svitku 11Q5 mezi Ž 144 a 142.

Český text, který předkládáme, byl pořízen podle Baarsovy edice. Vyjadřuje pokud možno přesně syrskou verzi, nepřihlíží k hebrejskému originálu. Překlad připravil PhDr. Stanislav Segert, básnickou úpravou přispěla PhDr. Renata Blatná, CSc.

LITERATURA:
TEXT:
W. Baars, Apocryphal Psalms, in: The Old Testament in Syriac IV 6, 1972
ANGLICKÝ PŘEKLAD:
J. H. Charlesworth a J. A. Sanders, More Psalms of David, in: J. H. Charlesworth (vyd.), The Old Testament Pseudepigrapha 2., 1985

SYRSKÝ ŽALM I

1 Nejmenší mezi bratry svými byl jsem
chlapeček v domě svého otce,
ovce svého otce pásal jsem

Když našel jsem lva či vlka,
já zabil jsem je a roztrhal

2 Ruce mé nástroje robily
a prsty mé kytary strojily

3 Kdo ukáže Pána mého?
On je Pán můj, on je Bůh můj

4 On anděla svého poslal,
od ovcí otce mého mne vyzvedl
a pomazáním pomazání svého mne pomazal

5 Bratři moji krásnější a větší byli,
ale Pán můj si je neoblíbil

6 Já vyšel jsem vstříc Pelištejci
a on proklel mne modlami svými

7 Já pak meč jeho jsem vytasil
a hlavu jeho uťal
a hanbu od synů izraelských odňal

SYRSKÝ ŽALM II

1 Hlasem vysokým Boha velebte,
v shromáždění mnohých jeho chválu ohlašujte

2 a v množství poctivých zvěstujte jeho chválu
a s věrnými vyprávějte jeho oslavu

3 Připojte k dobrým duše své
a k dokonalým k oslavování Nejvyššího

4 K ohlašování jeho moci se shromážděte spolu
a záchranu i slávu jeho
všem dětičkám ukazovat neostýchejte se

5 Neb aby známa byla sláva Pána,
moudrost byla dána,

6 aby vyprávěla jeho činy
a lidem se dala poznat,

7 aby oznámila dětem jeho moc
a vysvětlila nedostatečným myslí jeho slávu

8 vzdáleným od jeho vchodu
a rozptýleným od jeho brány

9 Neboť Nejvyšší je Pán Jákobův
a jeho sláva je nad všemi jeho díly

10 V člověku, jenž oslavuje Nejvyššího,
zalíbí si jako v tom, jenž přináší oběť chlebovou,

11 a jako v tom, jenž přináší kozly a býčky,
a jako v tom, jenž obohacuje oltář tukem mnohých obětí
zápalných,
a jako vůně příjemností z ruky spravedlivého

12 Z bran spravedlivých je slyšet jeho hlas
a z hlasu spravedlivých jeho napomínání

13 Ohledně hodování jejich, sytost je v pravdě,
a ohledně hostin jejich, nápoje jejich jsou společné

14 Jejich rokování jsou v zákoně Nejvyššího
a jejich řeč k hlásání jeho moci

15 Jak vzdálená je od hříšníků řeč jeho
a od všech zločinců rozumnost jeho

16 Hle, oko Pánovo nad dobrými se slituje

17 A na chválící jeho rozmnoží milosrdenství
a od času zla ochrání duši jejich

18 Požehnaný Pán, jenž zachraňuje chudé z ruky cizinců
a vysvobozuje dokonalé z ruky hříšníků,

19 jenž vztyčuje roh od Jákoba
a soudce národů od Izraele,

20 jenž nadále sídlí na Sijónu
a okrašluje na věky věků v Jeruzalémě

SYRSKÝ ŽALM III

1 Pane, volal jsem k tobě,
slyš mne

2 Rozprostřel jsem své ruce
k příbytkům svatosti tvé

3 Nakloň své ucho
a splň mi mou žádost

4 Mou prosbu nezadržuj ode mne

5 Vybuduj mou duši
a neznič ji

6 A neodkryj ji před hříšníky

7 Plodící zlo odvrať ode mne,
soudče pravdy!

8 Pane, nesuď mne podle mých hříchů,
neboť není před tebou čistý žádný živý

9 Vysvětli mi, Pane, svůj zákon
a právům svým vyuč mne,

10 aby slyšeli mnozí tvá díla
a národy děkovaly za tvou důstojnost

11 Rozpomeň se na mne a nezapomeň na mne
a neuváděj mne do ničeho příliš těžkého pro mne

12 Hříchy mého mládí odstraň ode mne
a mou vzpurnost mi nepřipomínej
13 Očisti mne, Pane, od malomocenství zlého
a nevracej je opět ke mně

14 Vysuš jeho kořeny ode mne
a ať nerostou jeho listy ve mne

15 Mocný a veliký jsi, Pane,
proto prosba má tebou bude splněna

16 Koho se budu dovolávat, aby mi dal?
A lidé, co přidá jejich moc?

17 Od tebe, Pane, je má důvěra,
volal jsem k Pánu, a odpověděl mi
a uzdravil zlomeninu mého srdce

18 Usnul jsem a spal jsem,
snil jsem, také jsem byl probuzen

19 A podpořil jsi mne, Pane,
a budu *ti* vzdávat díky;
neboť vysvobodil mne Pán

20 Uvidím nyní jejich hanbu
Doufal jsem v tebe a nebudu zahanben
Vzdávej čest na věky a na věky věků

21 Zachraň Izraele, vyvoleného svého,
a ty z domu Jákoba, vybraného svého

SYRSKÝ ŽALM IV

1 Bože můj, Bože můj, přijď mi pomoci,
pomoz mi a zachraň mne,
mou duši od vrahů vyprosti

2 Sestoupím do podsvětí ústy lva?
Nebo mne rozkouše vlk?

3 Nestačilo jim, že na ovce otce mého číhali
a ovci ze stáda jeho uchvacovali,
také o duši mou usilovali, by ji zničili

4 Slituj se, Pane, nad svým vyvoleným
a svého zbožného vyprosti ze zkázy,

by vytrval v chvále tvé po všechny časy
a jméno tvé veliké velebil,

5 že jsi ho zachránil z rukou smrti hubící
a že jsi vyprostil mé zajetí z tlam šelem

6 Rychle, Pane můj, pošli mi od sebe zachránce,
vytáhni mne z propasti zející,
která chce zadržet mne v svých hlubinách

SYRSKÝ ŽALM V

1 Velebte ho, Pána, vy všichni národové,
oslavujte ho a jeho jménu žehnejte,

2 že duši svého vyvoleného z rukou smrti vysvobodil
a svého zbožného před zkázou zachránil

3 A ze sítí podsvětí vyprostil mne
a vyvedl duši mou z propasti neprozkoumatelné

4 Neb pokud záchrana od něho by nepřišla,
dvěma sousty stal bych se dvěma šelmám

5 Avšak on anděla svého poslal
a zavřel rozevřené tlamy
a život můj vymanil ze zkázy

6 Nechť velebí ho má duše a vyzvedá ho
za všechna dobrodiní jeho,
jež mi prokázal a prokazuje

JOSEF A ASENAT

ÚVOD

Obsah

Podobně jako slavný román Thomase Manna „Josef a jeho bratři" je i „Josef a Asenat" apokryfním rozpracováním biblického příběhu o Josefovi, synu Jákobovu. Je to spisek mnohem kratší než Mannův moderní román, rozvíjí však vlastně jen děj jediného verše, podle něhož Josef v Egyptě pojal za ženu Asenat, dceru ónského kněze Potífery, a vzešel tak nad egyptskou zemí jako slunce (Gn 41,45). Název je druhotný, často se objevoval i titul „Modlitba Asenaty" nebo jen „Asenat".

Legenda o Josefovi a Asenatě (Aseneth), rozsahem téměř dvojnásobek knihy Ester, začíná tím, jak Asenat, krásná osmnáctiletá egyptská dívka, jejíž otec je tu označován jako Pentefrés (Potífera), odmítá své vznešené nápadníky, včetně prince, syna faraonova, ale zamiluje se do královského správce země, Josefa. Tentokrát však sama zakusí hořkost odmítnutí, protože Josef je věřící žid a nemůže líbat ženu, která jídá pokrm obětovaný modlám. Josef jí však dá možnost k obrácení a slibuje vrátit se za týden. Otřesená Asenat rozbije své modly a prosí v modlitbách o odpuštění za své modlářství. Osmý den jí anděl zvěstuje, že je znovuzrozena a může oděv kajícníků vyměnit za svatební šaty. Začíná její nový život, v němž bude jíst chléb života, pít kalich nesmrtelnosti a přijme pomazání olejem neporušitelnosti. Dostane se jí požehnání a Josef je jí představen jako nebeský ženich. Ochutná také kus plástve medu, která se zázračně objeví v její

ložnici a nádherně voní. Je to pokrm věčnosti. Následuje svatba s Josefem, které předsedá sám faraon.

Po osmi letech se faraonův prvorozený znovu pokusí zmocnit se Asenaty, odstranit svého otce i Josefa a ujmout se vlády. Získá si pro svůj plán i Josefovy bratry Dana a Gáda. Jenže nejdříve Benjamín a potom ostatní bratři útok odrazí a zmaří. Asenat prosí o odpuštění pro Dana a Gáda, faraonův syn a brzy nato i jeho otec umírají a Josef se na čtyřicet osm let ujímá vlády nad Egyptem.

Původ

Když jsem se za studií na začátku padesátých let dozvěděl o existenci tohoto spisku, byl označován jako raně křesťanská legenda. O tom byl přesvědčen první novodobý vydavatel textu P. Batiffol, zejména pro zřetelnou podobnost mezi podílem na chlebu a kalichu života, který se Asenatě dostal při jejím obrácení, i pro pravidlo neodplácet zlé zlým, podle něhož se na konci řídí jak Asenat, tak i Josefův bratr Lévi. Benjamín musí schovat svůj meč jako jeden z učedníků (podle J 18,11 Petr) při Ježíšově zatčení (Mt 26,52). Proto se spisek „Josef a Asenat" neobjevil ve starších edicích židovské pseudepigrafní literatury. O deset let později jsem se však seznámil s pracemi svého oxfordského učitele G.D.Kilpatricka, který oživil starší hypotézy o židovském původu tohoto textu, předložené už v minulém století, a shromáždil pro ně tak závažné doklady, že přesvědčil většinu badatelů (Ch. Burchard, G. Kretschmer, M. Philonenko aj.). Samozřejmě nejde o doklad farizejského židovství a musí jít o spisek z helénistického diasporního židovství, tedy o text psaný původně řecky, nejspíše v Alexandrii nebo v jejím okolí. Dosud se někteří badatelé (např. T. Holtz) domnívají, že ty výroky, které jsou spojeny s tradicí křesťanské večeře Páně (eucharistie), byly do židovského textu vsunuty dodatečně, ale na židovském původu textu jako celku se badatelská obec shoduje.

Pro vznik v židovské diaspoře mluví jednak to, že jde o román zapadající do celkového obrazu helénistického židovství, který bylo

možno dokreslit bližším studiem díla Filóna Alexandrijského a řecky sepsaných částí septuagintního kánonu, jednak mimokřesťanské rysy tohoto textu. V diaspoře se skutečně rozvinula židovská literatura, která posilovala misijní zaujetí svých čtenářů, kteří se svým pohanským okolím neměli splynout, ale na druhé straně jim umožňovala komunikaci tím, že zájmy židů vyjadřovala jazykem, představami i literárními formami, které ze života helénistického prostředí byly odvozeny. Tak například je Josef několikrát označen jako syn Boží (6,2.6; 13,10; 21,3), což by většina palestinských židů musela vnímat jako rouhání. V alexandrijském židovství se však za Božího syna pokládala Boží myšlenka, jeho záměr (LOGOS; sr Philo conf.ling. 146; somn. 1,215 aj.). Josef je tedy vtělením Božího záměru, Logu, je „Milovaný Boží" (23,10). V delší verzi čteme dokonce, že všichni Boží vyvolení jsou syny Božími (16,14; 19,8; 23,10). Jako jeho svědkové jsou tak nositeli jeho vůle. Myšlenka širšího Božího synovství je sice naznačena i v některých textech Nového zákona (Mt 5,9; Ga 3,26; 4,6n), ale v křesťanské oblasti by patrně bylo nemyslitelné, aby za Božího syna byl označen jedinec jiný než Ježíš.

Novela „Josef a Asenat" vznikla zhruba současně se vznikem církve, ale nezávisle na ní.

Žánr

K helénistickému prostředí patří „Josef a Asenat" i svým žánrem. Zamilovaný děj s náboženským podtextem je příznačný pro literární žánr, který dnes označujeme více méně metaforicky jako román. Mluvíme v této souvislosti o helénistickém nebo obecněji o antickém románu. Manželská láska a věrnost je tu nepřímým obrazem sepětí s božstvem, podobně jako manželská nevěra je obrazem duchovního odpadnutí. Výzvy „Neboj se!" nebo „Buď dobré mysli!" (ř. ThARSEI) jsou v náboženských textech ujištěním o boží blízkosti, která neznamená ohrožení smrtelného člověka, ale jeho záchranu (5,2.3.5; 14,11; 15,5; 26,2; 28,4.6; sr Žd 13,6; J 16, 23; Sk 23,11). V řeckých románech pro to můžeme najít mnoho příkladů. To neznamená, že

před sebou máme typický řecký román. Pro ten byl příznačný dobrodružný děj plný zvratů, jímž se „Josef a Asenat" nemůže chlubit. Spíš bychom mohli mluvit o spojení románu s mudroslovím (Burchard).

A protože romány často vrcholily narážkami na náboženské zasvěcení, je velmi pravděpodobné, že zmínky o chlebu, kalichu a pomazání olejem jsou připomínkou hlavních částí pravidelných stolování židovských diasporních obcí. Ochutnání plástve medu je zase nejspíše odkazem na jednorázový obřad egyptské diaspory, kterým byl proselyta přijímán do společenství Izraele. Stvrzoval přijetí Ducha a zasliboval věčný život. Liturgicky byl spojen s polibkem nového člena všemi členy židovské obce.

Čteme-li vyprávění o Josefovi a Asenatě v této souvislosti, poznáme zvláštní rysy diasporního židovství před jeho ovládnutím farizejským hnutím, k němuž došlo ke konci 1. století po Kr. Tento způsob zbožnosti, který přejal některé rysy mystérií, zanikl patrně stejně rychle a nevysvětlitelně jako celá velká alexandrijská židovská obec. Její část byla asi z Alexandrie vypuzena, část se obrátila ke křesťanství.

Theologie

Theologicky se „Josef a Asenat" zřetelně liší od myšlení farizejského směru, v němž byl Bůh především dárcem Zákona, i od theologie kněžských kruhů, v níž hrál základní roli jeruzalémský chrám. Bůh tu vystupuje především jako stvořitel světa. Izrael jako Boží lid je základem lidstva zbaveného modlářství i hříchu a obdařeného moudrostí darem proroctví. Na rozdíl od biblického proroctví tu však nejde o vhled do budoucnosti jako spíš o vědění a poznání na dálku (prostorově). Podobně jako v lukášovských spisech je Stvořitel charakterizován především svým milosrdenstvím, k němuž vede i své věrné (kap. 28). Hlavním rysem, který Bůh svěřuje člověku je však moudrost, s níž jsou spjaty základní ctnosti a jejímž projevem je i milosrdenství. V tomto smyslu obsahuje ty židovské tradice, které byly převzaty ranou církví a umožňuje lépe porozumět některým novozákonním výrokům, počínaje Mt 6,23 přes Sk 9,1–19 par. až po 1P 3,9.

Význam

„Josef a Asenat" byl nejrozšířenějším starozákonním pseudepigrafem, který se dochoval v mnoha opisech. Poslední z nich pocházejí ještě z počátku devatenáctého století, tedy z doby dlouho po vynálezu knihtisku. Ovlivnil některé středověké tradice i texty a byl patrně již koncem 14. století z pozdního zkráceného latinského rukopisu přeložen i do češtiny (dochováno šest rukopisů). V nové době byl západním křesťanstvím vytlačen na okraj a nebyl zahrnut do velkých edic z přelomu 19. a 20. století. Posledních čtyřicet let je dobou jeho renesance.

Text

Pro rekonstrukci původního textu má význam jen menší část (přes dvacet) dochovaných rukopisů, většinou řeckého originálu, zčásti však i latinského a některých starověkých i novověkých překladů. Dělí se na několik skupin, z nichž jedna reprezentuje takzvaný kratší text. Poslední kritické vydání, které roku 1968 vydal štrasburský badatel Marc Philonenko, vychází z předpokladu, že kratší text je původní. Na něm je založen i překlad Lucie Kopecké. V poslední době se však množí hlasy vyzývající k revizi tohoto předpokladu a k novému textologickému bádání. Proto jsme v této úvodní stati několikrát přihlédli k delší verzi, kterou spolu s mírně odlišnou latinskou variantou obsahuje Batiffolovo vydání z konce minulého století.

LITERATURA:

TEXTY:
P. Batiffol, Studia patristica I., Paris 1889–90, 1–115 (E)
M. Philonenko, Joseph et Aséneth (StPB 13), Leiden 1968 (E)

PŘEKLADY (= P) A SEKUNDÁRNÍ LITERATURA:
Ch. Burchard, Untersuchungen zu Joseph und Aseneth (WUNT 8), Tübingen 1965
týž, Der dreizehnte Zeuge. Traditions- und kompositionsgeschichtliche Untersuchungen

zu Lukas Darstellung der Frühzeit des Paulus (FRLANT 103), Göttingen 1970, 59–105 (o vztahu ke knize Skutků apoštolských)
týž, Joseph and Aseneth, in: J. H. Charlesworth (ed.), The Old Testament Pseudepigrapha II, Garden City, NY 1985, 177–247 (P)
A.-M. Denis, Introduction aux Pseudépigraphes grécs d'Ancien Testament (SVTP 1), Leiden 1970, 40–47
J. Kolár – M. Nedvědová, Próza českého středověku, Praha 1983 (Asenech = 337–348) (P)
P. Pokorný, Řecké dědictví v Orientu, Praha 1993 (zejm. 253–255)
D. Sänger, Antikes Judentum und die Mysterien. Religionsgeschichtliche Untersuchungen zu Joseph und Asenehth (WUNT 2/5), Tübingen 1980

P. P.

VYZNÁNÍ A MODLITBA ASENATY, DCERY KNĚZE POTÍFERY

1 [1]Pátého dne druhého měsíce prvního roku sedmi let hojnosti vyslal faraon Josefa, aby obešel celou egyptskou zemi. [2]Osmnáctého dne čtvrtého měsíce prvního roku přišel Josef k hranicím města Héliopolis. [3]Svážel úrodu obilí té země a bylo ho jako písku v moři. [4]V tom městě žil muž, faraonův satrapa, který vládl všem faraonovým satrapům a velmožům. [5]Byl to muž velmi bohatý a rozumný a spořádaný a byl faraonovým rádcem; jmenoval se Potífera a byl knězem Héliopole. [6]Měl dceru, osmnáctiletou pannu, vysokou, ztepilou a sličnou, jež krásou předčila všechny panny té země. [7]V ničem se nepodobala dcerám egyptským, podobala se však ve všem dcerám hebrejským. [8]Byla vysoká jako Sára a ztepilá jako Rebeka a krásná jako Ráchel a jmenovala se Asenat. [9]Pověst o její kráse došla do všech končin té země a ucházeli se o ni všichni synové velmožů a satrapů a králů, všichni mládenci. [10]Bylo mezi nimi kvůli Asenatě mnoho nesvárů a pokoušeli se mezi sebou o ni i bojovat. [11]Uslyšel o ní faraonův prvorozený syn a naléhal na otce, aby mu ji dal za ženu. [12]Řekl mu: „Dej mi za ženu Asenatu, dceru Potífery, kněze Héliopole.“ [13]Jeho otec, faraon, mu však řekl: „Proč si hledáš ženu méně urozenou než jsi ty? Což nejsi králem celé země? [14]Je ti přece zasnoubena dcera krále Jójakíma a je to královna velice krásná. Tu si vezmi za ženu.“

---

(1) :Gn 41,17–36.53–57 **(3)** :Gn 41,49 **(6)** :Gn 41,45–46

2 [1]Asenat každým mužem pohrdala a žádný muž ji nikdy nespatřil. U Potíferova domu stála totiž mohutná a velice vysoká věž. [2]Nahoře ve věži bylo patro s deseti pokoji. [3]První pokoj byl velký a úhledný, vykládaný purpurovymi kameny a jeho stěny byly obloženy vzácnými kameny rozličných barev. [4]Strop toho pokoje byl zlatý a uvnitř stály nesčíslné zlaté a stříbrné sošky egyptských bohů. [5]A ty všechny Asenat uctívala a bála se jich a přinášela jim oběti. [6]Ve druhém po-

koji byly všechny Asenatiny šperky a truhlice. [7]Bylo v něm mnoho zlata a stříbro a zlatem protkávané šatstvo a vybrané drahokamy a jemné látky. Byly tam všechny ozdoby jejího panenství. [9]Třetí pokoj obsahoval všechny dobré věci, jež dává země. Byl Asenatinou pokladnicí. [10]Ostatních sedm pokojů patřilo sedmi pannám, každé jeden. [11]Ty Asenatu obsluhovaly a byly jí rovny věkem, protože se narodily téže noci jako Asenat, a byly nesmírně krásné jako hvězdy nebeské a žádný muž ani chlapec s nimi nikdy nepřišel do styku. [12]Ve velkém pokoji, kde bylo uchováváno Asenatino panenství,[a] byla tři okna. [13]První okno bylo obráceno na dvůr, směrem k východu, druhé na sever, na cestu, a třetí na jih. [14]V pokoji stálo zlaté lůžko, otočené směrem k východu. [15]Lůžko bylo povlečeno purpurem zlatem protkávaným, fialově zdobeným a bílou přízí vyšívaným. [16]Na tomto lůžku spala sama Asenat. Žádný jiný muž ani žena na něj nikdy neusedli, kromě Asenaty samotné. [17]Dům byl obklopen rozlehlým dvorem, obehnaným velmi vysokými hradbami, zbudovanými z hranatých kamenů. [18]Dvůr měl čtyři železné brány a každou střežilo osmnáct mužů, silných ozbrojených mládenců. [19]Podél hradeb na dvoře byly vysázeny rozmanité ušlechtilé stromy, všechny plodonosné a všechny měly plody zralé, byla totiž doba sklizně. [20]V pravé části dvora byl hojný pramen vody a o trochu níže byla nádrž, jímající vodu z onoho pramene, a z ní tekla prostředkem dvora říčka a napájela všechny stromy na dvoře.

---

[a]tj. ložnice

(4) ::Ex 20,23 **(10–11)** :Est 2,9 **(14)** :Est 1,6

3 [1]Osmnáctého dne čtvrtého měsíce přišel Josef k hranicím Héliopole. [2]Když se přiblížil k městu, vyslal před sebou dvanáct mužů k Potíferovi, knězi Héliopole, a vzkázal mu: [3]„Dnes se k tobě uchýlím, neboť je poledne a doba oběda a slunce nesmírně pálí. Občerstvím se pod tvou střechou.“ [4]Když to Potífera uslyšel, převelice se zaradoval a řekl: „Požehnán buď Hospodin, Bůh Josefův.“ [5]A zavolal správce svého domu a řekl mu: [6]„Uprav rychle dům a přichystej velikou hostinu,

protože k nám dnes přijde Josef, Mocný Boží." [7]Asenat zaslechla, že se otec a matka již vrátili z pole z jejich dědičného podílu. Zaradovala se a řekla si: [8]„Půjdu se podívat na otce a na matku, protože se už vrátili z pole z našeho dědičného podílu." [9]A hned se oblékla do fialového šatu z jemného plátna protkávaného zlatem a opásala se zlatým pásem. Na nohy a ruce vložila náramky, navlékla si zlaté nohavice a kolem krku si položila šperk. [10]Vše bylo pokryto drahokamy a všude, na náramcích i na kamenech, byla vyryta jména egyptských bohů a na kamenech byly zobrazeny i podoby model. [11]A na hlavu si vložila tiáru, na skráně si upevnila čelenku a hlavu zahalila závojem.

---

(5) :Gn 43,16 **(6)** :Gn 41,43

4 [1]Spěšně sestoupila po schodech ze svého patra, přišla k otci a matce a pozdravila je. [2]A když ji rodiče viděli ozdobenou jako nevěstu boha, velice se ze své dcery potěšili. [3]Vyndali všechno, co s sebou přinesli z pole ze svého dědičného podílu, a dali je své dceři. [4]A Asenat se z toho všeho radovala, z ovoce, hroznů, datlí, holubů, granátových jablek a fíků, protože to vše bylo překrásné. [5]Pak řekl Potífera své dceři Asenatě: „Dítě!" Odpověděla mu: „Zde jsem, pane." Řekl: „Posaď se mezi námi, a já ti řeknu, co mám na srdci." [6]Asenat se tedy posadila mezi otcem a matkou. [7]Otec uchopil svou pravou rukou její pravici a řekl: „Dítě!" Asenat pravila: „ Nechť můj otec a můj pán mluví!" [8]A Potífera jí řekl: „Hle, Josef, Mocný Boží, k nám dnes přijde. Je vládcem celé egyptské země. Faraón ho ustanovil králem celé naší země. Dává obilí celé zemi a chrání ji před nadcházejícím hladem. [9]Josef je muž bohabojný, rozvážný a panic jako *jsi* ty dnes *panna*. Vyniká moudrostí a rozumem, Duch Boží je na něm a milost Boží s ním. [10]A tak, mé dítě, dám tě mu za ženu a budeš navěky jeho nevěstou a on tvým ženichem. [11]Když Asenat vyslechla otcova slova, zrudla, zpotila se a nesmírně se rozhněvala. [12]Pohlédla úkosem na otce a řekla: „Proč můj otec a pán takto hovoří a chce mne svými slovy vydat muži cizímu, vyhnanému a prodanému? [13]Není to syn pastýře ze země kenaanské, který svého otce opustil? [14]Není to ten, který spal se svou paní, jeho pán ho uvrhl do tma-

vého vězení a faraon ho z vězení vyvedl díky tomu, že vyložil jeho sen? [15]Ne, provdám se za faraonova prvorozeného syna, protože on je králem celé země." [16]Po její zpupné a hněvivé odpovědi se Potífera bál své dceři o Josefovi dále povídat.

---

(8) :Gn 41,41.43 45,26; :Gn 47,12.17.19.25 **(9)** :Jb 1,1; :Zj 14,4; :Gn 41,38n Iz 11,2 **(13)** :Gn 37,3 **(14)** ::Gn 39,12n; :Gn 39,20; Gn 41,14nn

5 [1]Tu z Potíferovy družiny vyběhl mládenec a řekl: „Hle, Josef je přede dveřmi do našeho dvora." [2]A Asenat utekla od otce a matky, vystoupila do patra a vešla do svého pokoje. Postavila se k velkému oknu obrácenému na východ, aby spatřila toho, který přicházel do otcova domu. [3]Potífera a jeho žena a celá jeho rodina vyšli, aby se setkali s Josefem. [4]A otevřely se brány dvora obrácené na východ a vjel Josef, sedě na druhém faraonově voze. [5]Do vozu byli zapřaženi čtyři zlatouzdí koně bílí jako sníh a vůz byl pokryt zlatem. [6]Josef byl oděn jemnou bílou suknicí a jeho svrchní šat byl purpurový, z jemného plátna, protkávaný zlatem. Na hlavě měl zlatý věnec, na něm dokola dvanáct vybraných kamenů, nahoře na kamenech dvanáct zlatých paprsků a v pravé ruce královské žezlo. [7]A držel vztaženu olivovou ratolest s mnoha plody. [8]Vjel do dvora a brány se zavřely. [9]A cizí muži i ženy zůstali venku, protože strážci bran zavřeli dveře. [10]Přišel Potífera a jeho žena a celá jeho rodina kromě jejich dcery Asenaty a klaněli se Josefovi tváří k zemi. [11]Ten sestoupil z vozu a pokynul jim pravicí.

---

(4) :Gn 41,43 **(6)** :Gn 41,42

6 [1]Asenat spatřila Josefa a duši jí zasáhla palčivá bolest; její srdce bylo zlomeno. Kolena jí poklesla a třásla se po celém těle. Zmocnila se jí veliká bázeň, vzdychla a pravila: [2]„Kam teď odejdu a kde se skryji před jeho tváří? A jak na mě bude pohlížet Josef, syn Boží, když jsem o něm tak zle mluvila? [3]Kam uprchnu a kam se schovám? Vždyť on každý úkryt vidí a nic skrytého mu neunikne díky velikému světlu, jež je v něm! [4]Buď mi nyní milostiv, Bože Josefův, protože jsem o něm v nevědomosti řekla zlá slova. [5]Co si jen počnu, já ubohá? Neřekla

jsem snad: Přichází Josef, syn pastýře z Kenaanu? A nyní, hle, slunce z nebe přijelo dnes k nám ve svém voze a vstoupilo do našeho domu. [6]A já, pošetilá a opovážlivá, jsem jím pohrdla a řekla jsem o něm zlá slova, nevědouc, že Josef je syn Boží. [7]Vždyť který člověk by zplodil takovou krásu, jaké lůno by mohlo zrodit takové světlo? Ubohá jsem a pošetilá, že jsem řekla svému otci ta zlá slova. [8]Teď ať mne dá můj otec Josefovi za služebnici a za otrokyni a navěky mu budu sloužit!"

(2) ::Ž 139,7

7 [1]Josef vešel do Potíferova domu, posadil se na stolici a umyl si nohy. Uchystali mu vlastní stůl, protože s Egypťany nejídal – to pro něj byla ohavnost. [2]Pak řekl Potíferovi a celé jeho rodině: „Kdo je ta žena, jež stojí v patře u okna? Ať hned odejde z tohoto domu!" [3]Obával se, aby ho snad neobtěžovala, neboť ho obtěžovaly všechny ženy i dcery velmožů a satrapů celé egyptské země, chtějíce s ním sdílet lože. [4]A mnoho žen a dcer Egypťanů, kolik jich jen vidělo Josefa, zle toužilo po jeho kráse. Posílaly k němu své posly se zlatem a stříbrem a drahocennými dary. [5]Ale hrdý Josef je s hrozbou posílal zpět: „Nezhřeším před Bohem Izraele." [6]A před očima měl vždy tvář svého otce Jákoba a byl pamětliv přikázání, které Jákob říkal Josefovi a jeho bratrům: „Střezte se, děti, horlivě cizí ženy, abyste s ní nesdíleli lože, je totiž záhubou a zkázou." [7]Proto řekl Josef: „Ať ta žena odejde z tohoto domu!" [8]Potífera však pravil: „Pane, ta kterou jsi viděl v patře, není cizí, je to naše dcera, panna, jež nenávidí každého muže a žádný muž ji nikdy neviděl, jen ty sám dnes. [9]A chceš-li, přijde a promluví s tebou, protože naše dcera je tvá sestra." [10]Josef se velmi zaradoval, neboť Potífera řekl: „Je to panna, jež nenávidí každého muže." [11]A řekl Potíferovi a jeho ženě: „Když je to vaše dcera a má sestra, ať jen přijde. Ode dneška ji budu milovat jako svou sestru."

(1) :Gn 43,32

8 [1]Asenatina matka vystoupila do patra, přivedla Asenat k Josefovi a Potífera dceři řekl: „Pozdrav svého bratra, protože i on je panic tak jako *jsi* ty dnes *panna* a nenávidí každou cizí ženu tak jako ty každé-

ho cizího muže.“ [2]A Asenat řekla Josefovi: „Buď pozdraven, pane, požehnaný Bohem Nejvyšším! Josef jí odpověděl: „Požehnej tě Bůh, jenž dal všemu život! „ [3]A řekl Potífera Asenatě: „Pojď a polib svého bratra!“ [4]Ale když přistoupila, aby Josefa políbila, vztáhl Josef pravici, položil ji na její hruď a řekl: [5]„Nesluší se, aby muž bohabojný, který svými ústy velebí živého Boha a jí požehnaný chléb života a pije požehnaný kalich nesmrtelnosti a maže se požehnaným olejem neporušitelnosti, políbil cizí ženu, jež svými ústy velebí mrtvé a němé modly a jí z jejich stolu chléb úzkosti a pije z jejich oběti kalich záludnosti a maže se olejem záhuby. [6]Bohabojný muž však políbí svou matku a sestru ze svého rodu a ze své rodiny a svou souložnici, kteréžto velebí svými ústy Boha živého. [7]Stejně tak se nesluší, aby bohabojná žena políbila cizího muže, protože je to ohavnost před Bohem.“ [8]Když Asenat uslyšela Josefova slova, velmi se zarmoutila a vzdychla, a jak se dívala na Josefa, naplnily se jí oči slzami. [9]Josef to zpozoroval a byl velice pohnut lítostí, protože to byl muž laskavý, milosrdný a bohabojný. Zvedl svou pravici nad její hlavu a řekl:

10 „Hospodine, Bože mého otce Izraele,
ty, který jsi Nejvyšší, Mocný,
který jsi vše oživil
a povolal z temnoty do světla
a z bludu do pravdy
a ze smrti do života,
ty sám, Hospodine, oživ a požehnej tuto pannu.
11 A obnov ji svým Duchem
a znovu ji stvoř svou *skrytou* rukou
a znovu ji oživ svým životem
a ať jí tvůj chléb života
a pije tvůj kalich požehnání,
ta, kterou sis vyvolil dříve, než se narodila,
a nechť vejde do tvého pokoje,
který jsi přichystal svým vyvoleným.“

---

(2) :Gn 14,19 **(10)** :Ex 3,6; :Ž 92,9 Da 4,14; :Ř 11,36 Ef 3,9 1Tm 6,13; :Sk 26,18 1Pt 2,9; :Ž 68,21 J 5,24

9 [1]Asenat se z Josefova požehnání nesmírně zaradovala. Chvatně vystoupila do svého patra a zesláblá padla na své lůžko, protože cítila radost a zároveň žal a velký strach a zalil ji hojný pot, jak vyslechla ta slova od Josefa, když k ní mluvil ve jménu Boha Nejvyššího. [2]Hořce a usedavě plakala a odvrátila se od svých bohů, které uctívala, a čekala, až nastane večer. [3]Josef mezitím pojedl a popil a řekl svým služebníkům: „Zapřáhněte koně do vozu.“ Řekl si totiž: „Odejdu a objedu celé město a celou zem.“ [4]Potífera mu řekl: „Nechť jen zde můj pán dnes přenocuje a ráno půjdeš svou cestou.“ [5]Josef pravil: „Nikoliv, odejdu dnes, protože je den, v němž Bůh začal tvořit své dílo, osmého dne se k vám však vrátím a přenocuji tu.“

10 [1]Tehdy Potífera a jeho rodina odešli na své polnosti. [2]Asenat zůstala s pannami sama. Nic nedělala, jen plakala až do západu slunce; nevzala do úst chléb a nenapila se vody, jediná bděla, zatímco všichni spali. [3]Pak otevřela dveře, sestoupila k bráně a nalezla spící vrátnou s jejími dětmi. [4]Rychle sňala ze dveří kožený závěs, naplnila jej popelem, vynesla do patra a položila jej na zem. [5]Pečlivě zavřela dveře, ze strany zasunula železnou závoru a s pláčem si zhluboka povzdychla. [6]Ten povzdech zaslechla panna, kterou měla Asenat ze všech nejraději. Probudila ostatní panny a šla za ní, nalezla však zavřené dveře. [7]Uslyšela Asenatiny vzdechy a pláč a řekla: „Proč jsi tak zarmoucená, má paní? Co tě trápí? Otevři nám, abychom tě mohly vidět!“ [8]Asenat jim odpověděla zpoza zavřených dveří: „Velice mne bolí hlava a odpočívám na lůžku. Nemám teď sil, abych vám otevřela, protože mám celé tělo zesláblé. Jděte tedy do svých pokojů!“ [9]Potom vstala, tiše otevřela dveře a odešla do svého druhého pokoje, kde byly truhlice s jejími šperky. Otevřela svou schránku a vyndala roucho černé jako saze. [10]To bylo její smuteční roucho, jež si oblékla a v němž truchlila, když zemřel její prvorozený bratr. [11]A nyní si Asenat svlékla svůj královský šat a oblékla si ten černý, rozepjala si zlatý pás a opásala se provazem, sňala z hlavy tiáru a čelenku a z rukou náramky. [12]A vzala všechno své vybrané šatstvo a vyhodila je oknem chudým. [13]Vzala také všechny zlaté a stříbrné sošky svých bohů, a bylo jich nepočítaně, rozbila je na malé kousky a hodila je žebrá-

kům a nuzákům. [14]A vzala svou královskou večeři a tučná jídla a ryby a masa a všechny oběti svých bohů a nádoby s vínem z jejich mokré oběti a vše vyhodila oknem k žrádlu psům. [15]Potom vzala popel a vysypala ho na zem. [16]Vzala žínici a ovinula si ji kolem beder, rozpustila si vlasy a posypala se popelem. [17]A oběma rukama se usilovně bila v prsa a vrhla se do popela a hořce naříkala a vzdychala po celou noc až do rána. [18]Ráno Asenat vstala a hle, popel pod ní, smíchaný s jejími slzami, byl jako bláto. [19]A opět padala Asenat obličejem do popela, až do západu slunce. [20]Takto činila Asenat po sedm dní, aniž by vzala cokoli do úst.

---

(2) :Ex 34,28 **(16)** : Jb 1,20

11 [1]Osmého dne se Asenat zvedla ze země, na níž ležela, protože měla tělo zesláblé z té veliké pokory.

12 1 Vztáhla ruce k východu, upřela oči k nebi a pravila:
2 „Hospodine Bože věků,
který jsi všemu dal dech života,
který jsi vynesl na světlo to, co bylo neviditelné,
který jsi vše stvořil a zjevil to, co bylo skryté,
3 který jsi vyzvedl nebe a založil nad vodami zemi,
který jsi nad propastí vod upevnil veliké kameny,
jež se nepotopí,
a až do konce činí tvou vůli,
4 Hospodine, můj Bože, k tobě budu volat,
povšimni si mé modlitby,
tobě vyznám své hříchy
a tobě odhalím svá přestoupení.
5 Zhřešila jsem, Hospodine, zhřešila jsem,
dopustila jsem se bezpráví, jednala jsem bezbožně, zle
jsem před tebou mluvila,
má ústa jsou, Hospodine, poskvrněna od obětí model
a ze stolů egyptských bohů.
6 Zhřešila jsem před tebou, Hospodine, zhřešila jsem, jednala
jsem bezbožně,

uctívajíc horlivě modly mrtvé a němé,
a nejsem hodna otevřít před tebou ústa, já ubohá!
7 Zhřešila jsem před tebou, Hospodine,
já, dcera kněze Potífery,
pyšná a zpupná,
tobě přináším, Hospodine, modlitbu svou
a k tobě budu volat,
zachraň mne před mými pronásledovateli,
protože já jsem se k tobě utekla
jako dítě ke svému otci a matce.
8 A ty, Hospodine, vztáhni své ruce ke mně
jako milující a laskavý otec
a vytrhni mě z ruky nepřítele.
9 Hle, vždyť mě pronásleduje divoký starý lev
a jeho děti jsou egyptští bohové,
které jsem od sebe odvrhla a zahubila je,
a jejich otec ďábel se mě snaží pohltit.
10 Avšak ty, Hospodine, mne vytrhni z jeho rukou
a vyjmi mne z jeho tlamy,
aby mě neuchvátil jako vlk a neroztrhal mě
a nevhodil mě do ohnivé propasti
a do přívalu mořských vod
a ať mě nepohltí obrovská mořská obluda.
11 Zachraň mne, Hospodine, opuštěnou,
protože můj otec a má matka mne zapřeli,
protože jsem zahubila a rozbila jejich bohy,
a teď jsem osiřelá a osamělá,
a mám naději jen v tobě, Hospodine,
neboť ty jsi otcem sirotků
a laskavým ochráncem pronásledovaných
a pomocníkem utiskovaných.
12 Hle, vždyť všechny statky mého otce Potífery jsou pomíjivé
a nejisté, avšak příbytky tvého dědičného podílu, Hospodine,
jsou neporušitelné a věčné.

(2) :Gn 2,7; :Ž 90,8; :Da 2,22 (3) :Ž 24,2 (4) :Ž 30,9 61,2; :Ž 32,5 (5) :Da 9,5; :Iz 65,11 1Kor 10,21 (7) :pEst 4,17n; :Ž 142,7 143,9 (8) :Ž 103,13 (9) :Ž 10,9; :J 8,44 1Pt 5,8 (10) :Ž 59,2 79,9; :Jon 2,1.6n (11) :Ž 27,10 91,9; :Ž 68,6 pEst 4,17t; :Ž 33,20 40,18 (12) :2Kor 4,18

13 [1]Pohlédni na mou osiřelost, Hospodine, vždyť jsem se k tobě utekla, Hospodine. [2]Hle, odložila jsem zlatem protkávaný královský šat a jsem oblečena v černé roucho. [3]Hle, rozepjala jsem svůj zlatý pás a opásala jsem se provazem a žínicí. [4]Hle, odhodila jsem z hlavy čelenku a posypala jsem se popelem. [5]Hle, podlaha mého pokoje, vykládaná kameny pestrými i purpurovými a pokropená vonnými oleji, je teď skropena mými slzami a pokryta blátem. [6]Hle, můj Pane, v mém pokoji je z popela a mých slz množství bláta jako na široké cestě. [7]Hle, Hospodine, svou královskou večeři a tučná jídla jsem dala psům. [8]A hle, já jsem po sedm dní a sedm nocí ani chleba nepojedla, ani vody jsem se nenapila a má ústa jsou suchá jako kůže bubínku a můj jazyk je jako roh a mé rty jsou jako střepiny, má tvář je scvrklá a mé oči zapadly, spálené mými slzami. [9]Odpusť mi však, Hospodine, že jsem se proti tobě v nevědomosti prohřešila a rouhavě mluvila o svém pánu Josefovi. [10]Nevěděla jsem, já ubohá, že je tvým synem, Hospodine, protože lidé mi řekli, že Josef je synem pastýře ze země kenaanské, a uvěřila jsem jim a byla jsem pomatená a pohrdala jsem Josefem, tvým vyvoleným, a řekla jsem o něm zlé věci, nevědouc, že je tvým synem. [11]Vždyť který člověk by mohl zplodit takovou krásu a kdo jiný je tak moudrý a mocný jako Josef? Tobě však, Pane můj, ho svěřuji, protože ho miluji více než svůj život. [12]Opatruj ho v moudrosti své milosti a mě mu dej za služebnici, abych mu myla nohy a sloužila mu a otročila po celý svůj život."

14 [1]Když se Asenat přestala vyznávat Hospodinu, hle, na nebi na východě vyšla jitřní hvězda. Asenat ji spatřila, zaradovala se a řekla si: [2]„Hospodin Bůh mne tedy vyslyšel, neboť tato hvězda je anděl a zvěstovatel světla velkého dne." [3]A hle, poblíž jitřenky se rozevřelo nebe a objevilo se nepopsatelné světlo. [4]Asenat padla tváří do popela a z nebe k ní přišel člověk. Stanul nad její hlavou a zavolal na ni: „Asenato!" [5]Odpověděla: „Kdo mě to volá, vždyť dveře mého po-

koje jsou zavřené a věž je vysoká? A jak se dostal do mého pokoje? [6]Ten člověk na ni zavolal podruhé: „Asenato, Asenato!“ Pravila: „Zde jsem, pane, pověz mi, kdo jsi.“ [7]Ten člověk řekl: „Jsem velitel Hospodinova domu a vrchní velitel celého vojska Nejvyššího; vstaň a já k tobě budu mluvit.“ [8]Pozvedla své oči a hle, muž ve všem podobný Josefovi – šatem i věncem i královským žezlem. [9]Ale jeho tvář byla jako blesk a jeho oči jako sluneční záře a vlasy na jeho hlavě jako planoucí oheň a jeho ruce a nohy jako rozžhavený kov. [10]Když to Asenat spatřila, padla, chvějíc se ve velikém strachu, na tvář k jeho nohám. [11]Ten člověk jí řekl: „Buď dobré mysli, Asenato, a neboj se! Vstaň, a já k tobě budu mluvit.“ [12]Asenat vstala a ten člověk pravil: „Odlož to černé roucho, které sis oblékla, a tu žínici ze svých beder, setřes popel ze své hlavy a umyj si tvář pramenitou vodou. [13]A obleknì šat nový, neposkvrněný a opásej si bedra svým skvostným pásem, tím dvojitým pásem svého panenství. [14]Pak opět přijď ke mně, a řeknu ti slova, jež jsou ti určena.“ [15]Asenat vešla do svého pokoje, kde byly truhlice s jejími šperky. Otevřela svou schránku a vzala šat nový, okázalý. Svlékla si černý šat a oblékla si nový a skvostný. [16]Sňala provaz a žínici ze svých beder a opásala se dvojitým skvostným pásem svého panenství, jedním pásem okolo beder a jedním na hrudi. [17]A setřásla popel z hlavy, umyla si tvář čistou vodou a zahalila si hlavu krásným jemným závojem.

---

(1) :Zj 2,28 **(3)** :Mk 1,10 ZAbrA VII,3 **(6)** :1S 3,10 **(7)** :Joz 5,14 ZAbrA IX,3 **(9)** :Da 10,6 Zj 1,14nn

15 [1]Přišla zpět k tomu člověku. Když ji uviděl, řekl jí: „Sejmi přece z hlavy ten závoj. Dnes jsi svatá panna a tvá hlava je jako hlava mladého muže.“ [2]Sňal jej z její hlavy a pravil: „Buď dobré mysli, Asenato, hle, vždyť Hospodin uslyšel slova tvého vyznání. [3]Buď dobré mysli, Asenato, hle, tvé jméno bylo vepsáno do knihy života a nikdy nebude vymazáno. [4]Hle, ode dneška budeš obnovená a znovu stvořená a znovu oživená a budeš jíst chléb života a pít kalich nesmrtelnosti a budeš pomazána olejem neporušitelnosti. [5]Buď dobré mysli, Asenato, hle, Hospodin tě dal Josefovi za nevěstu a on bude

tvým ženichem. [6]A už se nebudeš jmenovat Asenat, tvé jméno bude Útočištné město, protože se k tobě budou utíkat mnohé pronárody a pod tvá křídla se skryje mnoho národů a ve tvých hradbách budou ochráněni ti, kdo se skrze pokání připojí k Bohu. [7]Protože kajícná lítost je dcerou Nejvyššího a stále ho za tebe a za všechny kajícníky vzývá. On je otcem kajícné lítosti a ona je matkou panen a stále ho za kajícníky prosí, neboť těm, kteří ji milují, připravil nebeský svatební pokoj a ona jim bude navěky sloužit. [8]Kajícná lítost je překrásná panna, čistá a svatá a líbezná, Bůh Nejvyšší ji miluje a všichni andělé ji mají v úctě. [9]Hle, já odcházím k Josefovi a řeknu mu o tobě. Dnes k tobě přijde, uvidí tě a bude se z tebe radovat a bude tvým ženichem. [10]Poslechni mne tedy, Asenato, a oblékni šat svatební, ten původní šat, ten první, který leží ve tvém pokoji, a vezmi si všechny své vybrané šperky, ozdob se jako nevěsta a buď připravena na setkání s ním. [11]Hle, vždyť k tobě dnes přijde a uvidí tě a bude se radovat." [12]Když ten člověk domluvil, Asenat se nesmírně zaradovala, padla k jeho nohám a řekla mu: [13]„Požehnaný je Hospodin Bůh, který tě vyslal, abys mne vysvobodil z temnoty a přivedl mne na světlo, a požehnané je jeho jméno navěky. [14]Pravím ti, pane, nalezla-li jsem u tebe milost, posaď se na chvilku na lehátko, přichystám stůl a chléb a najíš se, přinesu ti dobré víno, jež voní až k nebi, a napiješ se a pak odejdeš svou cestou."

---

(3) :Iz 4,3 Da 12,1 Zj 3,5 20,12; :Ex 32,32n Ž 69,29 **(13)** :1S 25,32 1Kr 1,48 8,15; :Kol 1,13; :Ž 72,17 **(14)** :Gn 18,3–5

16 [1]Ten člověk jí řekl: „Přines mi tedy i plástev medu." [2]Asenat odpověděla: „Pane, pošlu někoho na pole z mého dědičného podílu a přinesu ti plástev medu." [3]Řekl: „Vejdi do svého pokoje a najdeš plástev medu." [4]Asenat vešla do svého pokoje a nalezla na stole plástev medu. Ta plástev byla bílá jako sníh a plná medu a jeho vůně byla vůní života. [5]Asenat vzala tu plástev a přinesla mu ji a on pravil: „Proč jsi řekla, že ve tvém domě není plástev medu? A hle, přinesla jsi mi ji." [6]Asenat řekla: „Pane, neměla jsem ve svém domě plástev medu, ale jak jsi řekl, stalo se; určitě vzešla z tvých úst, protože její

vůně je jako vůně vonné masti.“ 7Ten člověk natáhl ruku, vzal její hlavu do dlaně a řekl: „Blahoslavená jsi, Asenato, protože ti byla zjevena Boží tajemství, a blahoslavení jsou ti, kteří se připojili k Hospodinu Bohu v pokání, neboť budou jíst z této plástve. 8Tento med totiž vytvořily včely ze Zahrady radosti a každý, kdo z něho pojí, nezemře navěky.“ 9A vztáhl pravici, odlomil kousek plástve, snědl jej a dal svou rukou kousek plástve do Asenatiných úst. 10Pak natáhl ruku a položil prst na okraj plástve směřující k východu a po jeho prstu vznikla krvavá stopa. 11A natáhl svou ruku podruhé a položil prst na okraj plástve směřující k severu a stopa po jeho prstu zkrvavěla. 12Asenat stála po levé straně a sledovala vše, co ten člověk dělal. 13Z buněk té plástve vylezly včely. Byly bílé jako sníh a jejich křídla byla jako purpur a jako fialová modř a jako zlaté nitě a na hlavách měly zlaté čelenky a jejich žihadla byla ostrá. 14A všechny ty včely pokryly Asenatu od hlavy až k patě a jiné včely, velké jako královny, jí usedly na rty. 15Ten člověk včelám řekl: „Odeberte se na svá místa.“ 16A všechny od Asenaty odešly, všechny spadly na zem a zemřely. 17Pak řekl: „Vstaňte a vraťte se na své místo.“ A zvedly se a odebraly se všechny do dvora u věže.

---

(2) :1S 14,27 L 24,42(var.) (7) :Ž 128,1 (8) ::J 6,50

17 1Ten člověk se Asenaty otázal: „Viděla jsi to?“ Odpověděla: „Ano, pane, viděla jsem to všechno.“ 2Řekl: „Tak to bude se slovy, která jsem ti řekl.“ 3A dotkl se plástve a ze stolu vyšlehl oheň a plástev pohltil. Ze spálené plástve vyšla libá vůně a naplnila pokoj. 4Asenat mu řekla: „Pane, je se mnou sedm panen, obsluhují mne, jsou se mnou od dětství vychovávány, narodily se v jedné noci se mnou a já je miluji, zavolám je tedy a ty je požehnáš, jako jsi požehnal mne.“ 5Řekl jí: „Zavolej je.“ A Asenat je zavolala a ten člověk je požehnal, řka: „Bůh Nejvyšší vás požehná navěky.“ 6Pak pravil: „Zdvihni tento stůl.“ Asenat se otočila, aby přemístila stůl, a ten člověk jí zmizel z očí. Pak spatřila, jak na východě stoupá do nebe ohnivý vůz. 7Řekla: „Hospodine, buď milostiv své služebnici, protože jsem v nevědomosti před tebou zle mluvila.“

---

(3) :Sd 6,21 (5) :Ž 45,3 (6) :Sd 6,21; :2Kr 2,11 6,17

18 [1]Po těchto událostech přišel mládenec z Josefovy družiny a řekl: „Hle, Josef, Mocný Boží, přijde dnes k vám.“ [2]Asenat zavolala správce svého domu a řekla mu: „Připrav mi dobrou večeři, protože k nám přijde Josef, Mocný Boží.“ [3]Pak vešla do svého pokoje a otevřela schránku a vyňala svůj šat, ten první, jehož záře byla jako záře blesku, a oblékla si jej. [4]Opásala se skvostným královským pásem a byl to pás zhotovený z vzácných kamenů. [5]Na ruce si vložila zlaté náramky, na nohy si navlékla zlaté nohavice, na krk si zavěsila vzácný šperk a na hlavu si vložila zlatý věnec, který byl vpředu ozdoben drahokamy. [6]Hlavu si zahalila závojem. [7]Potom řekla své služebnici: „Přines mi vodu z čistého pramene.“ A sklonila se k vodě v umyvadle na lastuře. [8]A její tvář pak byla jako slunce, její oči jako vycházející jitřenka.

19 [1]Přišel malý chlapec a ohlásil jí: „Hle, Josef je přede dveřmi do našeho dvora.“ Asenat se sedmi pannami sestoupila, aby ho přivítala. [2]Když ji Josef spatřil, řekl: „Pojď sem ke mně, svatá panno. Dověděl jsem se o tobě radostnou zvěst z nebe, jež mi o tobě všechno řeklo.“ [3]A Josef napřáhl ruce a objal Asenatu a Asenat Josefa a dlouze se líbali a oživovali se navzájem svým dechem.

20 [1]Pak Asenat pravila: „Pojď, pane, vejdi do mého domu.“ A uchopila jeho pravici a uvedla ho do svého domu. [2]Josef usedl na stolici jejího otce a Asenat přinesla vodu na umytí nohou. Josef řekl: „Ať sem přijde jedna z panen a umyje mi nohy.“ [3]Odpověděla: „Nikoli, pane, vždyť mé ruce jsou tvé ruce a tvé nohy jsou mé nohy, a žádná jiná ti nohy mýt nebude.“ Tak ho přesvědčila a umyla mu nohy. [4]A Josef uchopil její pravici a políbil ji a Asenat políbila jeho hlavu. [5]Když přišli Asenatini rodiče z pole z jejich dědičného podílu a uviděli Asenatu sedící s Josefem a oblečenou do svatebního šatu, radovali se z toho a velebili Boha. A potom jedli a pili. [6]A Potífera řekl Josefovi: „Zítra pozvu egyptské velmože a satrapy, uspořádám vám svatbu a ty si vezmeš Asenatu za ženu.“ [7]Josef pravil: „Nejprve však povím o Asenatě faraonovi, protože on je mým otcem, a on mi dá Asenatu za ženu.“ [8]A zůstal ten den u Potífery. K Asenatě však neve-

šel. Řekl totiž: „Nesluší se, aby bohabojný muž před svatbou spal se svou ženou.“

(7) :Gn 46,31

21 [1]Ráno Josef vstal a odejel k faraonovi, aby mu řekl o Asenatu. [2]Ten k sobě nechal povolat Potíferu a Asenatu. [3]A užasl faraon nad její krásou. Řekl: „Hospodin, Bůh Josefův, jenž tě vyvolil za jeho nevěstu, protože on je prvorozeným synem Božím, tě požehná. Budeš nazvána dcerou Nejvyššího a Josef bude navěky tvým ženichem.“ [4]Potom vzal faraon zlaté věnce a vložil je na jejich hlavy se slovy: „Nejvyšší Bůh vás požehná a rozmnoží vás navěky.“ [5]A obrátil je k sobě a oni se políbili. [6]Faraón jim pak uspořádal svatbu a velikou hostinu se spoustou jídla a pití, jež trvala sedm dní. [7]Pozval všechna egyptská knížata a dal vyhlásit: „Každý, kdo by během sedmi dnů svatby Josefa a Asenaty pracoval, zemře strašlivou smrtí.“ [8]A když skončila svatba i hostina, vešel Josef k Asenatě a ona z něho počala. A porodila v domě Josefově Manasesa a jeho bratra Efrajima.

(4) :Gn 22,17 (8) :Gn 41,50nn

22 [1]Po těchto událostech nastalo po sedmi letech hojnosti sedm let hladu. [2]Když uslyšel Jákob o svém synu Josefovi, vešel jednadvacátého dne druhého měsíce s celou svou rodinou do Egypta a usadil se na území Gošenu. [3]Tehdy řekla Asenat Josefovi: „Vydám se na cestu, abych spatřila tvého otce, neboť tvůj otec Izrael je i mým otcem.“ Josef řekl: „Půjdeme spolu.“ [4]A tak šli Josef a Asenat do země Gošenu. Josefovi bratři jim vyšli naproti a poklonili se jim k zemi. [5]A přišli k Jákobovi a on je požehnal a políbil. A Asenat vzala Josefova otce Jákoba kolem krku a políbila ho. [6]Potom jedli a pili. [7]A když Josef a Asenat odcházeli do svého domu, Šimeón a Lévi je doprovázeli, protože jejich nepřátelé jim záviděli. Lévi šel Asenatě po pravici a Šimeón jí byl po levici. [8]A Asenat vzala Léviho za ruku, neboť ho milovala jako proroka a muže zbožného a bohabojného. [9]Viděl také pís-

mena napsaná v nebi, přečetl je a tajně je vyjevil Asenatě. Viděl totiž místo jejího odpočinutí na výsostech.

---

(2) :Gn 46,6 47,27 (3) ::Gn 46,29 (5) ::Gn 46,29

23 [1]Když se Josef a Asenat vrátili domů, spatřil je z hradeb faraonův prvorozený syn. [2]A jak uviděl Asenatu, přišel z její nesmírné krásy o rozum. Vyslal posly a pozval Šimeóna a Léviho. [3]Přišli tedy k němu a stanuli před ním a faraonův syn jim řekl: „Vím, že jste nejsilnějšími muži v zemi a že se vám podrobilo město Šekemovců a že vaše dva meče pobily třicet tisíc bojovníků. [4]Žádám vás o pomoc. Vynasnažte se a stanete se mými druhy. Dám vám mnoho zlata a stříbra a služebníky a služebnice a domy a veliké dědičné podíly. Pomozte mi a prokažte mi milosrdenství, vždyť jsem byl potupen vaším bratrem Josefem, protože si vzal za ženu Asenatu, která byla od počátku zaslíbena mně. [5]A teď pojďte se mnou a já budu s Josefem bojovat. Zahubím ho svým mečem, vezmu si Asenatu za ženu a vy budete navždy mými přáteli a bratry. [6]Jestliže však mých slov neuposlechnete, zahubím svým mečem vás.“ Po těchto slovech vytasil meč a ukázal jim ho. [7]Šimeón, muž smělý a rozhodný, vytáhl svůj meč z pochvy a chtěl faraonova syna seknout. [8]Lévi však poznal Šimeónův úmysl, protože byl prorok a věci budoucí předvídal. Proto šlápl Šimeónovi na pravou nohu a stiskem mu dal znamení, aby zkrotil svůj hněv. [9]A řekl mu: „Proč ses na něj tak rozhněval? Jsme přece děti bohabojného muže a nesluší se, aby bohabojný muž oplácel svému bližnímu zlo zlem.“ [10]Pak Lévi s mírným srdcem a s jasnou tváří odpověděl svému bližnímu, faraonovu synovi: „Pane můj, proč před námi říkáš takové věci? Jsme muži bohabojní, náš otec je služebník Boha Nejvyššího a Josef, náš bratr, je Bohem milován. Jak bychom se mohli dopustit tohoto zla proti Bohu? [11]Nyní nás poslechni a dej si pozor, abys už nikdy tato slova o našem bratru Josefovi neřekl. [12]Jestliže však zůstaneš u svého zlého úmyslu, hle, naše meče jsou vytasené proti tobě.“ [13]Vytáhli své meče z pochev a řekli: „Vidíš tyto meče? Jimi pomstil Hospodin Bůh pohanění synů Izraele, které způso-

bili Šekemovci skrze naši sestru Dínu, již poskvrnil Šekem, syn Chamórův.“ [14]Když viděl faraonův syn jejich vytasené meče, dostal strach. Třásl se a padl tváří na zem k jejich nohám. [15]Lévi natáhl ruku a pomohl mu vstát se slovy: „Neboj se, dej si však pozor, abys neřekl o našem bratru zlé slovo.“ [16]A odešli od něj, zanechavše ho chvějícího se a vyděšeného.

---

(3) :Gn 34,25n **(9)** :Ř 12,17 1Te 5,15 1Pt 3,9 **(13)** :Gn 34,5

24 [1]Faraónův syn byl sklíčen, soužil se totiž pro Asenatu a zle se mu vedlo. [2]Jeho služebníci mu však pošeptali: „Hle, synové Bilhy a Zilpy, služebnic Jákobových žen Ráchel a Ley, mají Josefa a Asenatu v nenávisti a závidí jim; ti udělají, co budeš chtít.“ [3]Faraónův syn k nim tedy vyslal posly a povolal je k sobě. V noci k němu přišli a faraonův syn jim řekl: „Vím, že jste silní muži.“ [4]A nejstarší synové *služebnic Jákobových žen,* Gád a Dan, faraonovu synovi pravili: „Ať tedy náš pán svým služebníkům řekne, co si přeje, a my učiníme podle jeho vůle.“ [5]Faraónův syn se velice zaradoval a řekl svým služebníkům: „Odejděte odsud, abych mohl těmto mužům tajně říci, co mám na srdci.“ [6]Když všichni služebníci odešli, faraonův syn jim začal lhát. Řekl: „Máte před sebou požehnání a smrt: zvolte si tedy požehnání a ne smrt. [7]Vím, že jste muži silní a že nehodláte zemřít jako ženy, nýbrž jste zmužilí a svým nepřátelům se pomstíte. [8]Slyšel jsem,“ řekl, „jak váš bratr Josef řekl mému otci, faraonovi: ‚Gád a Dan jsou děti služebnic a nejsou to moji bratři. [9]Vyčkám smrti svého otce a vypudím je a celou jejich rodinu, aby nedědili spolu s námi, protože jsou to děti služebnic a prodali mě Izmaelcům. [10]Zachovali se ke mně nešlechetně, ale já jim to oplatím, jen co můj otec zemře. [11]A můj otec, faraon, Josefa pochválil a řekl mu: ‚Správně jsi to řekl, dítě, jen si ode mne vezmi silné muže, odeber se k nim a nalož s nimi tak, jako oni naložili s tebou. Já ti budu nápomocen.‘“ [12]Když ti muži vyslechli slova faraonova syna, velmi se vyděsili a zarmoutili se. Řekli mu: „Prosíme tě, pane, pomoz nám a učiníme, cokoli svým služebníkům přikážeš.“ [13]Faraónův syn jim řekl: „Této noci zabiji svého otce, protože faraon, můj otec, je otcem Josefovi, a pak vy

zabijete Josefa a já si vezmu Asenatu za ženu.“ 14Dan s Gádem odpověděli: „Učiníme, co nám přikážeš. Vyslechli jsme, jak Josef říkal Asenatě: ‚Zítra se vydej na pole z našeho dědičného podílu, je čas vinobraní.‘ A dal jí šest set bojeschopných mužů a padesát vyzvědačů.“ 15Když faraonův syn slyšel tato slova, dal těm čtyřem mužům každému po pěti stech mužů a stanovil je jejich vůdci a veliteli. 16Dan a Gád mu řekli: „Vyrazíme v noci, k bystřině postavíme zálohu a schováme se do rákosí. 17A ty s sebou vezmi padesát lučištníků na koních a pochoduj daleko před námi. Až půjde Asenat, padne do našich rukou a my pobijeme její doprovod. 18Asenat se svým spřežením ujede, padne do tvých rukou a naložíš s ní, jak se ti zlíbí. 19Potom zabijeme Josefa, který bude truchlit pro Asenatu, a před jeho očima zabijeme jeho děti.“ 20Faraónův syn se z těch slov zaradoval a vyslal s nimi dva tisíce bojovníků. 21A pak šli k bystřině, schovali se do rákosí, pět set mužů se položilo vpředu a uprostřed zůstala mezi nimi široká cesta.

---

(2) :Gn 37,2 **(6)** :Dt 30,19

25 1Faraónův syn šel do pokoje svého otce, aby ho zabil, ve vstupu mu však bránili otcovi strážci. 2Řekl jim: „Chci vidět svého otce, protože odcházím sklidit nově vyrostlé víno.“ 3Strážci odpověděli: „Tvého otce sužuje bolest, celou noc probděl a nyní odpočívá. Řekl nám: ‚Nikdo ať ke mně nevstupuje, ani můj prvorozený syn.‘“ 4Faraónův syn s hněvem odešel. Vzal s sebou padesát lučištníků na koních a odešel napřed, jak mu řekli Dan s Gádem. 5A Neftalí s Ašerem řekli Danovi a Gádovi: „Proč opět jednáte ničemně s naším otcem Jákobem a s naším bratrem Josefem? Josefa přece chrání Bůh jako zřítelnici oka. 6Což jste ho už jednou neprodali? A dnes je králem celé země, její zachránce a živitel. 7Jestli se nyní k němu znovu ničemně zachováte, přivolá si Boha Izraele, jenž sešle z nebe oheň, který vás pohltí, a andělé Boží budou s vámi bojovat.“ 8Dan a Gád, nejstarší bratři, se na ně rozhněvali a řekli: „Máme snad zemřít jako ženy? Nikdy!“ A odešli, aby se setkali s Josefem a Asenatou.

---

(5) :Dt 32,10 **(7)** :2Kr 1,10 L 9,54; :Mt 26,53

26 [1]Asenat ráno vstala a řekla Josefovi: „Půjdu tedy na pole našeho dědičného podílu, ale bojím se, když se ode mne vzdaluješ.“ [2]Josef pravil: „Buď dobré mysli, neboj se a jdi, vždyť Hospodin je s tebou a bude tě chránit ode všeho zlého jako zřítelnici oka. [3]Já se vydám rozdávat obilí a všem lidem ve městě dám obilí, aby nikdo v egyptské zemi nezahynul hladem.“ [4]Asenat tedy vyrazila na cestu a Josef odešel rozdávat obilí. [5]Když dorazila Asenat s šesti sty muži k bystřině, znenadání se ze zálohy vyřítila družina faraonova syna a svedla boj s Asenatinými bohatýry. Všechny je svými meči pobila a zahubila i všechny Asenatiny vyzvědače. [6]Asenat se svým spřežením uprchla. [7]A Lévi, Lein syn a prorok, to všechno poznal a řekl svým bratrům o Asenatině nebezpečí. Všichni si k boku připjali meče, na ramena vzali štíty a do pravic oštěpy a hnali se úprkem za Asenatou. [8]Ta sice ujela, ale tu se proti ní objevil faraonův syn a s ním padesát mužů. [9]Asenat ho spatřila a roztřásla se strachem.

---

(2) :Ž 121,7; :Ž 17,8 (7) :Ž 45,4

27 [1]Ve voze s ní seděl Benjamín. [2]Byl to statný osmnáctiletý hoch, nevýslovné krásy, silný jako lví mládě a bohabojný. [3]Seskočil z vozu, do ruky vzal oblý kámen z bystřiny a mrštil ho po faraonovu synovi. Zasáhl ho do levého spánku a způsobil mu hlubokou ránu, takže omdlel a spadl polomrtvý z koně. [4]A Benjamín vyběhl na skaliska a řekl Asenatinu vozataji: „Přines mi hned padesát kamenů z bystřiny.“ [5]Přinesl mu tedy padesát kamenů. Benjamín pak metal kameny a zabil těch padesát mužů z družiny faraonova syna. Jeho kameny vnikly do spánku jednoho každého z nich. [6]Tehdy Leini synové Rúben a Šimeón, Lévi a Juda, Isachar a Zabulón pronásledovali ty muže, kteří tvořili zálohu, nečekaně je napadli a pobili je – ty dva tisíce mužů zahubilo oněch šest. [7]A jejich bratři, synové Bilhy a Zilpy, uprchli a řekli si: „Vinou našich bratří jsme ztraceni a faraonův syn je mrtev rukou Benjamínovou, i celá jeho družina. Pojďme tedy, zabijme Asenatu a Benjamína a utečme do rákosí.“ [8]A s vytasenými meči zalitými krví vyrazili. Když je Asenat uviděla, pravila: „Hospodine, můj Bože, který jsi mne vysvobodil ze smrti, ty, který jsi mi

řekl: ‚Tvá duše bude žít navěky.,' zachraň mne před těmito muži." A uslyšel Hospodin Bůh její hlas a meče ihned vypadly z jejich rukou, spadly na zem a proměnily se v popel.

(2) ::Gn 49,27 (3–6) :1S 17,40.48–52

28 [1]Když synové Bilhy a Zilpy viděli ten div, dostali strach a řekli si: „Hospodin bojuje proti nám za Asenatu." [2]Padli tváří k zemi, poklonili se Asenatě a řekli: „Smiluj se nad námi, svými služebníky. Jsi naše paní a královna a my jsme se k tobě zachovali ničemně, jakož i k našemu bratru Josefovi. [3]A nyní nám Bůh odplatil, a proto tě prosíme, tvoji služebníci, smiluj se nad námi a zachraň nás z rukou našich bratrů, protože oni chtějí pomstít tvou potupu a jejich meče jsou obrácené proti nám." [4]Asenat pravila: „Buďte dobré mysli a nebojte se, vždyť vaši bratři jsou muži bohabojní a nikomu zlé zlým neoplácejí. [5]Jděte do rákosí a zůstaňte tam, dokud je s vámi zcela neusmířím a neutiším jejich hněv; zachovali jste se k nim totiž velmi opovážlivě. [6]Buďte dobré mysli a nebojte se; mezi mnou a vámi rozsoudí Hospodin." [7]A Dan s Gádem utekli do rákosí. [8]A hle, synové Ley k nim přiběhli jako jeleni. Asenat sestoupila ze svého vozu a se slzami je přivítala. [9]A oni se před ní vrhli na zem a hlasitě naříkali a hledali své bratry, syny služebnic, aby je zahubili. [10]Asenat jim řekla: „Ušetřte své bratry a neubližujte jim, neboť Hospodin mne ochránil a jejich meče změnil v popel. Roztavily se jako vosk před žárem ohně. [11]Nám stačí, *že* za nás bojuje Hospodin; ušetřte tedy své bratry." [12]Šimeón pravil: „Proč se naše paní přimlouvá za své nepřátele? [13]Ne, my je svými meči pobijeme za to, že pojali zlé úmysly s naším otcem Izraelem, s naším bratrem Josefem dokonce již podruhé a dnes i s tebou." [14]Asenat mu však řekla: „Bratře, nesmíš oplácet svému bližnímu zlo zlem. Tuto potupu pomstí Hospodin." [15]A potom se Šimeón před Asenatou poklonil. A přišel k ní Lévi, políbil jí pravici a požehnal ji. [16]Tak Asenat ty muže uchránila před hněvem jejich bratrů a zabránila jejich záhubě.

(6) :Gn 16,5 (14) :Ř 12,19

29 [1]Tu se zvedl ze země faraonův syn, posadil se a vyplivl krev, jež
mu natekla ze spánku do úst. [2]Hned k němu přiběhl Benjamín, popadl
jeho meč a vytáhl ho z pochvy; sám totiž na boku meč nenosil. [3]A jak
chtěl faraonova syna seknout, přiběhl Lévi, chytil ho za ruku a řekl:
„Bratře, to nesmíš udělat. Jsme muži bohabojní a nesluší se, aby
bohabojný muž oplatil zlo zlem nebo pošlapal ležícího nebo uštval
nepřítele až k smrti. [4]Pojďme, ošetříme mu jeho ránu a jestli zůstane
naživu, bude naším přítelem a jeho otec, faraon, bude naším otcem."
[5]A Lévi faraonova syna postavil, smyl mu z obličeje krev a ovázal mu
ránu obvazem. Naložil ho na jeho koně a dopravil ho k jeho otci. [6]To-
mu pak vyložil všechny události. [7]Faraón vstal ze svého trůnu a po-
klonil se Lévimu až k zemi. [8]Třetího dne zemřel faraonův syn na ná-
sledky rány způsobené Benjamínovým kamenem. [9]Faraón truchlil
pro svého prvorozeného syna a ze zármutku zemdlel. [10]Zemřel ve vě-
ku sto devíti let a svou korunu zůstavil Josefovi. [11]Josef vládl v Egyp-
tě čtyřicet osm let a potom předal korunu faraonovu mladšímu syno-
vi. A byl mu v Egyptě otcem.

---

(2) :1S 17,39.51

KNIHY TAJEMSTVÍ A MOUDROSTI

III. MIMOBIBLICKÉ ŽIDOVSKÉ SPISY: PSEUDEPIGRAFY

MEZI STARÝM A NOVÝM ZÁKONEM (PSEUDEPIGRAFY III.)
Z ŘEČTINY, LATINY, STAROSLOVĚNŠTINY A SYRŠTINY PŘELOŽILI:
Mgr. JIŘÍ FARSKÝ, Dr. VLADIMÍR KAJLÍK, PhD.,
Mgr. LUCIE KOPECKÁ, prof. PhDr. STANISLAV SEGERT,
PhDr. JOSEF ŠIMANDL A SZPK
ČEŠTINÁŘŠTÍ JAZYKOVÍ PORADCI:
PhDr. JOSEF ŠIMANDL, PhDr. RENATA NOVOTNÁ, CSc.
USPOŘÁDAL A ODBORNÉ REDAKČNÍ PRÁCE PROVEDL
ZA STAROZÁKONNÍ PŘEKLADATELSKOU KOMISI ČBS
ThDr. ZDENĚK SOUŠEK
TYPOGRAFIE ZDENĚK STEJSKAL
VYDALO NAKLADATELSTVÍ VYŠEHRAD, spol. s r. o.,
ROKU 2013 JAKO SVOU 1129. PUBLIKACI
REDAKČNĚ ZPRACOVALA MARIE KYRALOVÁ
ODPOVĚDNÁ REDAKTORKA RADKA FIALOVÁ
VYDÁNÍ DRUHÉ. STRAN 240
VYTISKLA TISKÁRNA PBtisk, s. r. o.

DOPORUČENÁ CENA 348 Kč

NAKLADATELSTVÍ VYŠEHRAD, spol. s r. o.
PRAHA 3, VÍTA NEJEDLÉHO 15
E-MAIL: INFO@IVYSEHRAD.CZ
WWW.IVYSEHRAD.CZ

ISBN 978-80-7429-360-3